

Ryszard Kornacki

Międzyrzec w życiorysy wpisany

SŁOWNIK BIOGRAFICZNY

Międzyrzec Podlaski 2001

Ryszard Kornacki

Międzyrzec w życiorysy wpisany

Międzyrzec Podlaski

2001

Ryszard Kornacki

Międzyrzec w życiorysy wpisany

Międzyrzec Podlaski
2001

© Copyright by Ryszard Kornacki, Międzyrzec Podlaski 2001

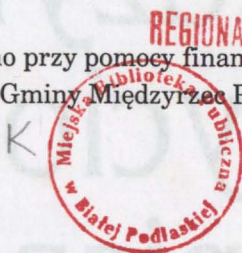
Projekt okładki: Krzysztof Stefaniuk

Redakcja techniczna: Roman Łaziuk

Korekta: Krystyna Kornacka, Marek Maleszyk

Wydawca: Międzyrzeckie Stowarzyszenie Teatralne w Międzyrzecu
Podlaskim we współpracy z Towarzystwem Przyjaciół Nauk
w Międzyrzecu Podlaskim.

Wydano przy pomocy finansowej
Miasta i Gminy Międzyrzec Podlaski

Miejska Biblioteka Publiczna
Biała Podlaska

5 117821000005

109084
929-051/438/03
ISBN: 83-913897-1-5

ID.1:1C

Fotografie współczesnego Międzyrzeca zamieszczone na końcu książki
wykonał Marek Maleszyk.

Skład: Agencja Wydawnicza „Pro Media” Międzyrzec Podl., ul. Klonowa 6

Druk: Usługowy Zakład Poligraficzny „InterGraf” Międzyrzec Podl.,
ul. Warszawska 33

SPIS TREŚCI

<i>Przedmowa</i>	9
<i>Z kart historii i współczesności</i>	11
Aigner Chrystian Piotr	13
Aleksandrowicz Piotr	15
Andrzejuk Zdzisław Władysław	18
Augustynowicz Władysław	19
Badysiak Marian	21
Banasiuk Stanisław	23
Bartos Jan	25
Bartoszek Sabina	27
Bartoszek Zygmunt	29
Bergier Józef	31
Bołdok Irena	33
Borowik Stanisław	35
Brochocki Walery	37
Brożek Jan	39
Burzec Henryk	42
Butkowicz Stanisław	44
Chamiec Abraham	46
Czartoryski August Aleksander	48
Czartoryski Konstanty Adam Aleksander	51
Czartoryski Adam Kazimierz	54
Czempiński Waldemar	57
Daniłowicz Jan Mikołaj	59
Daniłowiczowa Zofia z Tęczyńskich	61
Dąbski Nerlich Paweł Julian	63
Denhoff Mikołaj Franciszek	66
Dobrowolski Kazimierz	69
Domański Michał Józef	71
Dzikowska Elżbieta	73
Eichler Bogumir	76
Eichler Karol Ferdynand	78
Eichler Witold	81

Flejczeroski Tomasz	84
Fredro Aleksander Antoni	87
Freyer Jan Karol Jerzysław	89
Gacki Józef	91
Gaszewski Stanisław	93
Geresz Józef	95
Górski Czesław	100
Górski Zygmunt	102
Homziuk Bernard	104
Horawianka-Voit Barbara	106
Hryniewiecki Bolesław Leon	108
Jarosz Maria	112
Jarosz Stanisław	114
Jeleniewicz Edward	116
Kalenik Mieczysław	118
Kalinowski Jerzy	121
Kalinowski Szczepan Stanisław	123
Kierzkowski Kazimierz	125
Kokiński Szymon Tadeusz	127
Kornacka Krystyna	130
Kornacki Ryszard Waław	132
Korszniewicz Kazimierz Dominik	136
Kot Zbigniew Zenon	138
Kowalski Marian	140
Kozłowski Mirosław	144
Koźmiński Józef Piotr	146
Krysiński Karol	148
Kubiszyn Kazimierz	151
Kubiszyn-Puka Beata	153
Kukiel Adam	154
Lanci Franciszek Maria	157
Lanckoroński Wespazjan	159
Lawenda Mieczysław	161
Lesiuk Stanisław	163
Leszczyńska Elżbieta	165
Leszczyński Marek Sławomir	167
Loewenstein Bernard	169
Machowski Stanisław	171
Makaruk Jan	173

Maksjan Ryszard	175
Maleszyk Leon	177
Maleszyk Marek	179
Malon Piotr Paweł	181
Marciniak Józef	183
Marciniuk Józef	186
Matejuk Robert Wincenty	189
Michaluk Roman	191
Nasutowicz Jan	193
Niewęglowska Wanda	195
Niewęglowski Henryk Grach Piotr	197
Obrębski Czesław	200
Obrębski Jan Bogdan	204
Olesiejuk Feliks	207
Olszański Józef	212
Opalińska Izabela z Tęczyńskich	214
Opaliński Łukasz	216
Opaliński Stanisław Łukasz	219
Ostapowicz Stanisław	221
Paluszkiewicz Andrzej	223
Paluszkiewicz Andrzej	224
Paluszkiewicz Antoni	225
Paluszkiewicz Hanna	227
Paluszkiewicz Piotr	229
Pawłowicz-Szonert Halina	231
Petruczenko Faustyn	233
Piramowicz Grzegorz	235
Pleszczyński Adolf	238
Potocka z Potockich Aleksandra (Augustowa)	241
Potocki Andrzej Kazimierz	243
Pracki Witold	245
Przychodzki Franciszek	247
Pulik Mieczysław	249
Sapieha Lew	252
Sawczuk Janusz	254
Siedlanowski Antoni	256
Sieniawska z Lubomirskich Elżbieta Helena (Izabela)	258
Sieniawski Adam Mikołaj	261
Smoleński Karol	263

Sobota Jerzy	265
Stefaniuk Franciszek Jerzy	267
Stefaniuk Mieczysław Ludwik	269
Strzałkowski Karol Aleksander	271
Sworczuk Marian	273
Szczerbicki Andrzej	275
Szczerbicki Leszek	277
Szeptycki Hieronim Antoni	278
Szulik Adam Krzysztof	280
Szwed Józef	282
Szysko Dariusz	285
Tęczyński Gabriel	286
Tęczyński Jan	289
Trojanowski Władysław	291
Turski Feliks Paweł	293
Turyk Ryszard	295
Wajszczuk Karol Leonard	297
Wereszko Aleksander	300
Włodarczyk Jan	302
Wojeński Stanisław	305
Zabrzeziński Jan Juriewicz	307
Zański Andrzej Stanisław	309
Zbaraski Stefan	311
Zowczak Ignacy	313
Zychowicz Franciszek	316
Zychowicz Gabriela	318
Żmijan Stanisław	321

Przedmowa

Biorąc pod uwagę zapotrzebowanie społeczne, jakie zauważa się w dzisiejszych czasach na współczesne wydawnictwa informacyjne, oddajemy Państwu do rąk książkę *„Międzyrzec w życiorysy wpisany – słownik biograficzny”*. Jest to jedna z pierwszych tego typu pozycji na Południowym Podlasiu.

Pomysł słownika ludzi zasłużonych dla miasta zrodził się w 1997 r. w kręgu członków Międzyrzeckiego Stowarzyszenia Teatralnego zafascynowanych historią i teraźniejszością grodu nad Krzną. Był on reakcją na brak książek sięgających do korzeni „małych ojczyzn”, książek, które nie претенdują do rangi dzieła naukowego, ale mają duże znaczenie, służąc szerokim kręgom Czytelników w poznaniu przeszłości i współczesności Międzyrzecza Podlaskiego. A jest to miasto ważne i wyjątkowe, któremu warto się bliżej przyjrzeć, poznać tych, którzy tu się urodzili, dla niego pracowali i żyli oraz tych, których losy związały się z nim z wielu innych względów, dzisiaj już historycznych.

Przystępując do pracy nad słownikiem chcieliśmy pokazać na jego kartach informacje o ludziach, którzy w ponad 600-letniej tradycji miasta wnieśli i wnoszą znaczący wkład w jego rozwój niezależnie od miejsca zamieszkania. Wysłaliśmy w „świat” około 200 ankiet. Część zaproszonych nie odpowiedziała, a część odmówiła udziału w słowniku. Na apel odpowiedziało około 60 osób. W sumie łącznie z życiorysami postaci historycznych w słowniku znalazło się 135 biogramów. Są wśród nich przedstawiciele znakomitych rodów magnackich – właściciele Międzyrzecza i Międzyrzecczyzny, duchowni, wybitni proboszczowie parafii pw. św. Mikołaja, przywódcy i uczestnicy powstań narodowych, uczestnicy ruchu oporu, okryci sławą naukowcy, artyści, politycy i parlamentarzyści, nauczyciele, działacze kultury i samorządowcy. Jesteśmy przekonani, że lista zamieszczonych biogramów nie jest pełna i wymaga z czasem uzupełnienia i poszerzenia. Ale to już sprawa przyszłości.

Słownik przynosi w każdym haśle (układ alfabetyczny) m.in. podstawowe informacje, takie jak: imię (imiona), nazwisko, w miarę możliwości datę i miejsce urodzenia (przy zmarłych – datę i miejsce śmierci), informacje o wykształceniu i przebiegu pracy z uwzględnieniem szczególnych zasług dla Międzyrzecza.

Przy redagowaniu biogramów historycznych korzystaliśmy ze źródeł archiwalnych, źródeł drukowanych, opracowań i wspomnień w Bibliotece Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Lublinie, Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego (Dział Zbiorów Specjalnych) w Lublinie, Miejskiej (Powiatowej) Biblioteki Publicznej w Białej Podlaskiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Międzyrzecu Podlaskim. Wykorzystaliśmy również bogaty materiał pomieszczony w kolejnych tomach „Rocznika Międzyrzeckiego” – organu wydawniczego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podlaskim. Materiały do biogramów współczesnych dostarczyli w przeważającej części sami zainteresowani. Po opracowaniu w większości zostały one udostępnione do wglądu autorom.

W tym miejscu składam serdeczne podziękowania wszystkim tym, z których pomocy korzystałem przy redagowaniu słownika, szczególnie zaś współautorom biogramów, pracownikom bibliotek i archiwów, konsultantom, redakcji technicznej oraz sponsorom: Miastu i Gminie Międzyrzec Podlaski.

Szczególnie serdeczne podziękowania kieruję na ręce: Grzegorza Chmielewskiego, Tomasza Demidowicza, Józefa Geresza, Szczepana Kalinowskiego, Krystyny Kaliszuk, Krystyny Kornackiej, Zbigniewa Krzaka, Ewy Leśniak, Romana Łaziuka, Marka Maleszyka, Grzegorza Michałowskiego, Barbary Olesiejuk - Żytyńskiej, Marii Szmytko, Krystyny Skupińskiej, Jana Smolarza i Andrzeja Wereszki.

Ryszard Kornacki

Z kart historii i współczesności

Międzyrzec Podlaski leży przy północnej granicy województwa lubelskiego u zbiegu rzek Krzny Północnej, Krzny Południowej i Piszczki z dostępem do kanału Wieprz-Krzna, na przecięciu trasy drogowej i kolejowej wschód-zachód (Berlin-Warszawa-Moskwa) i drogowej północ-południe (Białystok-Lublin-Rzeszów). Obejmuje powierzchnię 22 km kw., gdzie mieszka ponad 18 tys. mieszkańców.

Osada Międzyrzec otrzymała prawa miejskie w XV wieku. Jako miasto należał Międzyrzec do roku 1477 do Jana Nasutowicza, starosty brzeskiego i wchodził w skład Wielkiego Księstwa Litewskiego, leżąc na jego skraju, tuż przy granicy z Koroną. W erekcji kościoła pw. św. Mikołaja (1477 r.) można przeczytać m.in. wzmiankę o szkole w Międzyrzecu, której rektorem był Adam de Gliciani. Przywileje jakie miasto zyskało w XV wieku i następnych spowodowały szybki rozwój rzemiosła i handlu. Doprowadziło to do wzrostu znaczenia miasta szczególnie w XVIII wieku. Taryfa na rok 1775 podaje, że miasto Międzyrzec ze swymi 40 wsiami było największe w Województwie Podlaskim. Odgrywało ono przede wszystkim ważną rolę w handlu produktami rolnymi. Włości międzyrzeckie były własnością możnych rodów m.in. Zabrzezińskich, Sapiehów, Tęczyńskich, Lubomirskich, Sieniawskich, Czartoryskich i Potockich. Od połowy XVII wieku datuje się w Międzyrzecu – mieście przygranicznym – osadnictwo żydowskie. Żydzi osiedlali się po wypędzeniu ich z Wielkiego Księstwa Litewskiego na mocy przywileju właściciela miasta. Tutejsza gmina powstała jako przykahalek Tykocina.

Dopiero w 1866 roku, po wydzieleniu z dóbr Potockich gruntów miejskich i uwłaszczeniu mieszkańców, miasto przestało być prywatne. Nie omijały go częste klęski żywiołowe – pożary, powodzie, epidemie, głód i zniszczenia wojenne w czasie najazdów Chmielnickiego, Szwedów, wojsk moskiewskich i powstań narodowych. W XIX wieku Międzyrzec Podlaski wszedł w skład Księstwa Warszawskiego, a następnie Królestwa Polskiego. W sierpniu 1831 roku w Międzyrzecu i Rogoźnicy kawaleria polska pod dowództwem generałów Prądzyńskiego i Ramorino stoczyła zwycięską bitwę ze znacznie przeważającymi siłami wojsk carskich. W czasie II wojny światowej miasto zostało zbombardowane i poniosło ogromne straty. W momencie wybuchu wojny liczyło około 20 tys. mieszkańców, 70% stanowiła ludność żydowska. Hitlewski holocaust w latach 1942–1943 unicestwił mieszkającą w Międzyrzecu ludność żydowską. W połowie 1942 roku władze okupacyjne utworzyły tu

getto, w którym znalazło się około 17 tys. osób. Wkrótce zaczęły się masowe deportacje. Kolejną akcją eksterminacyjną przeprowadzono w maju 1943 roku. W sumie było ich sześć. Niemcy wywozili Żydów do obozów zagłady i straceń m.in. do Treblinki i na Majdanek. Cierpiała i ginęła również ludność polska. Zniszczeniu uległo około 50% budynków, a w mieście pozostało około 6 tys. ludności.

Obecnie miasto Międzyrzec Podlaski jest znaczącym ośrodkiem życia gospodarczego, handlowego, oświatowego i kulturalnego na Podlasiu. Obok 30 większych zakładów pracy działa ponad 1200 podmiotów osób fizycznych. Najsilniejsze branże produkcyjne to: produkcja odzieży, artykułów spożywczych, zakłady cukiernicze, produkcja maszyn i urządzeń, budowlana, firmy transportowe itp. Prawie całe miasto objęte jest siecią wodociagową, zmodernizowano oczyszczalnię ścieków, część mieszkań i domów jednorodzinnych podłączono do sieci gazowej, rozbudowuje się sieć ogrzewania miasta itp. W mieście działają szkoły podstawowe, gimnazjum, szkoła zawodowa, trzy szkoły średnie o profilach nauczania: technicznym, ekonomiczno-informatycznym, handlowym, administracyjnym oraz ogólnokształcącym. Ponadto Szkoła Muzyczna I stopnia oraz Grupa Zamiejscowa UMCS w Lublinie – kierunek zarządzanie i marketing, nowoczesny Szpital Powiatowy, Miejski Ośrodek Kultury, Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji ze stadionem i krytą pływalnią, kompleks sportowy przy Szkole Podstawowej Nr 3 im. Jana Pawła II.

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 75, 81
2. Gil A.: *Żydowskie miasto Międzyrzec*. (w:) „Głos Międzyrzecki” nr 2, 15–30 IV 1993 r., s. 6
3. Goldstein J.: *Międzyrzec Podlaski – portret miasta uciekinierów i ośrodka eksterminacji*. (w:) „Głos Międzyrzecki” nr 6–9/1995 r.
4. Kowalski M.: *Kronika* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. I, Międzyrzec Podlaski 1969, s. 213–219
5. Leszczyński A.: *Przyczynek do dziejów Żydów Międzyrzecza*. (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. VII, Międzyrzec Podlaski 1975, s. 108–113
6. *Miasto Międzyrzec Podlaski* (folder)
6. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 13–18

AIGNER Chrystian Piotr

Aigner Chrystian Piotr (1756–1841)

– znakomity architekt i teoretyk architektury, profesor, autor wielu rozpraw

Urodził się w 1756 roku w Puławach. Był bliskim współpracownikiem i przyjacielem S. K. Potockiego. Przebywał kilkakrotnie we Włoszech; mianowany członkiem Accademia di San Luca w Rzymie.

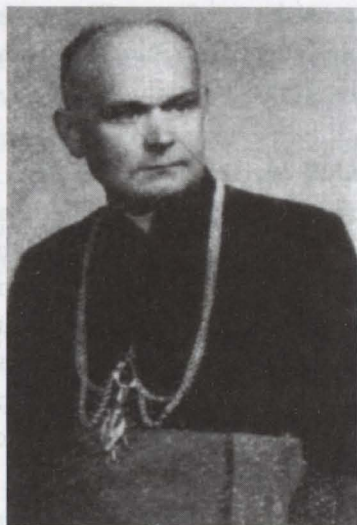
W latach 1782–1797 pełnił różne funkcje w wojsku. Od 1792 roku był profesorem w Korpusie Inżynierów Obojga Narodów; brał udział w Insurekcji Kościuszkowskiej. W 1817 roku został profesorem architektury Uniwersytetu Warszawskiego, a w rok potem – członkiem Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Jako architekt i teoretyk architektury był jednym z czołowych przedstawicieli klasycyzmu w Polsce. W pracach jego zaznacza się bezpośredni wpływ sztuki antycznej i surowego klasycyzmu Palladia. Dziełem Aignera są kościoły w Puławach, Pęcicach, Raczkach, Suwałkach, św. Aleksandra w Warszawie, w Zarzeczu oraz fasady kościołów: św. Anny (wspólnie z S. K. Potockim), św. Andrzeja w Warszawie i w Międzyrzeczu Podlaskim. Ogłosił między innymi w tomie VIII Rocznika Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk (1808) „Rozprawę o świątyniach u starożytnych i o słowiańskich”, „Budowy kościołów część pierwsza, zamykająca cztery projekta kościołów parafialnych różnej wielkości w dziewięciu tablicach” Warszawa 1825 r., „Cegielnia nowa, wynalazku własnego” Łowicz 1788 r., „Budownictwo wiejskie z cegły glinosuszonej” Warszawa 1791 r., „Rozprawa o guście w ogólności, a w szczególności w architekturze” Warszawa 1812 r.

Konstanty Czarторыcki – nowy dziedzic Międzyrzecza – sprowadził do miasta Chrystiana Piotra Aignera i powierzył mu plany budowy pałacu i fasady kościoła pw. św. Mikołaja. Budowę fasady ukończono około 1808 roku. Cechuje ją klasycystyczna monumentalność; opiera się na antycznych porządkach architektonicznych (formy greckie i rzymskie) i nawiązuje do form renesansowych. Dlatego pierwowzoru można się w niej doszukać w fasadzie kościoła św. Anny w Warszawie. Wiele jednak różnic w budowie nadaje międzyrzeckiemu zabytkowi oryginalność i niepowtarzalność.

Aigner zmarł we Florencji 8 II 1841 roku.

Bibliografia:

1. Brykowski R.: *Aigner Chrystian Piotr...* (w:) „Encyklopedia katolicka”, t. I. Lublin 1985, s. 201
2. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski – Zabytki*. Miejski Ośrodek Kultury w Międzyrzeczu Podlaskim, s. 4
3. Geresz J.: *Z dziejów kościoła św. Mikołaja w Międzyrzeczu Podlaskim*. Międzyrzec Podlaski 1997, s. 71 (il.)
4. Jaroszewski T.: *Christian Piotr Aigner architekt warszawskiego klasycyzmu*. Warszawa 1970.
5. Orgelbrand S.: *Encyklopedia powszechna*. Warszawa 1859, t. I, s. 217

ALEKSANDROWICZ

Piotr

Aleksandrowicz Piotr (1904–1981)

ksiądz kanonik honorowy kościoła
katedralnego siedleckiego,
badacz historii Diecezji Podlaskiej
i męczeństwa unitów podlaskich,
historyk Międzyrzeczczyny, rektor
kościoła pw. św. Piotra i Pawła
w Międzyrzecu Podlaskim

Urodził się 18 IX 1904 roku w Czeberakach w parafii parczewskiej jako syn Mikołaja i Julianny ze Szwałków. W 1920 roku ukończył gimnazjum im. Józefa Ignacego Kraszewskiego w Białej Podlaskiej i wstąpił do Seminarium Duchownego w Janowie Podlaskim. Po jego ukończeniu został wysłany przez biskupa Henryka Przeździeckiego na wyższe studia w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w Lublinie. Świecenia kapłańskie otrzymał w 1927 roku w Kodniu przed cudownym obrazem Matki Boskiej Kodeńskiej sprowadzonym po czterech wiekach do Polski z Włoch. W 1931 roku uzyskał tytuł magistra filozofii w zakresie filologii polskiej na KUL. W 1929 roku był prefektem Seminarium Mniejszego w Siedlcach, a w roku następnym pełnił obowiązki profesora katechetyki, dydaktyki, pedagogiki i kaznodziejstwa w Janowie Podlaskim (Seminarium Duchowne). W latach 1931–1934 był wikariuszem w parafii pw. Przemienienia Pańskiego w Łukowie.

W latach 1934–1946 przebywał w Międzyrzecu jako rektor kościoła pw. św. Piotra i Pawła na Nowym Mieście. Był prefektem miejscowych szkół powszechnych i średnich oraz wykładowcą propedeutyki filozofii i języka polskiego w wyższych klasach Gimnazjum Rady Miejskiej i Prywatnego Koedukacyjnego Liceum Administracyjnego. Był kapelanem drużyn harcerskich i udzielał się w pracy amatorskiej zespołu teatralnego. W 1940 roku

został zwolniony przez okupanta ze stanowiska prefekta. W momencie zamknięcia przez władze niemieckie kościoła św. Piotra i Pawła wspomagał parafię św. Mikołaja. Po usilnych staraniach uzyskał zezwolenie na bezpłatne nauczanie religii.

Dbał o kościół i prowadził jego remont. W okresie międzyrzeckim prowadził intensywne badania nad dziejami unitów na Podlasiu i Międzyrzeczu. W 1949 roku otrzymał stanowisko wykładowcy w Arcybiskupim Seminarium Duchownym. W roku 1952 został mianowany administratorem parafii Sadowne. W ciągu 29 lat pobytu w Sadownem doprowadził parafię i kościół do wielkiej świetności. W dowód uznania dla pracy duszpasterskiej z młodzieżą i wiernymi w różnych parafiach oraz przykładowe życie kapłańskie, przywiązanie do Kościoła i Stolicy Apostolskiej mianowany został kanonikiem honorowym kościoła katedralnego siedleckiego.

W 1977 roku obchodził uroczyste Złoty Jubileusz 50-lecia Kapłaństwa.

Zmarł po ciężkiej chorobie 2 VI 1981 roku i został pochowany w grobowcu na cmentarzu w Siedlcach.

Dorobek badawczy i publicystyczny (wybrane pozycje):

- *Historia Diecezji Siedleckiej czyli Podlaskiej* (w:) „Wiadomości Diecezjalne Podlaskie”. Siedlce 1964
- *Przyjęcie przez króla i senat uchwał Soboru Trydenckiego w Parczewie w 1564 r.* (w:) „Prawo kanoniczne” 1966, nr 3–4, s. 363–381
- *Parczew. Historia parafii*, (maszynopis) 1964
- *Sadowne. Historia parafii*, (maszynopis) 1959
- *Stosunki religijne w Międzyrzeczu i okolicy* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. I, Międzyrzec Podlaski 1969, s. 110–134
- *Miasto Międzyrzec Podlaski w XVII i XVIII wieku* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. II, Międzyrzec Podlaski 1970, s. 59–89
- *Miasto Międzyrzec Podlaski w XIX i XX wieku* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. V, Międzyrzec Podlaski 1973, s. 88–99

Bibliografia:

1. Andrzejewska B.: *Ks. kanonik mgr Piotr Aleksandrowicz* (w:) „Rocznik Międzyrzeczki”, t. XII–XIII, Międzyrzec Podlaski 1980–1981, s. 269–272
2. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 285
3. Geresz J.: *Z dziejów kościoła św. Mikołaja w Międzyrzecu Podlaskim*. Międzyrzec Podlaski 1997, s. 45

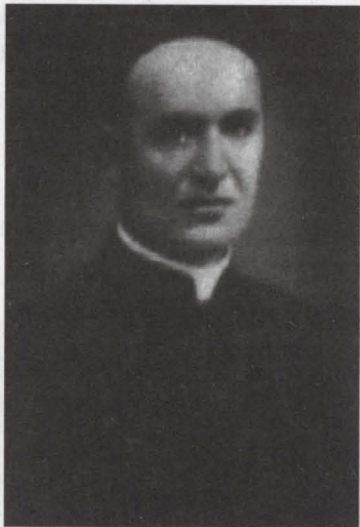
ANDRZEJUK Zdzisław Władysław

Andrzejuk Zdzisław Władysław

– prezes zarządu Banku Spółdzielczego
w Międzyrzecu Podlaskim

Urodził się 28 VII 1941 roku w Zahajkach, gmina Drelów, jako syn Franciszka i Antoniny z Kozaczuków. Po ukończeniu szkoły podstawowej naukę kontynuował w Liceum Ogólnokształcącym w Międzyrzecu Podlaskim i tam w 1958 roku zdał egzamin maturalny. Studia ukończył na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Od 1980 roku pełni funkcję prezesa zarządu Banku Spółdzielczego w Międzyrzecu Podlaskim. Wcześniej w latach 1960–1965 pracował w Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Drelowie, w latach 1965–1972 w Narodowym Banku Polskim w Radzynie Podlaskim, w latach 1973–1976 był naczelnikiem i sekretarzem gminy Drelów, a w latach 1976–1980 pełnił funkcję zastępcy dyrektora Zakładu Opieki Zdrowotnej ds. Służb Społecznych w Międzyrzecu Podlaskim. Żona Elżbieta ostatnio zajmuje się gospodarstwem domowym. Dzieci Ewa, Adam, Radosław, Aneta studiują i uczą się w szkołach średnich. Zdzisław Andrzejuk posiada niewielkie gospodarstwo rolne, gdzie może zajmować się ogrodnictwem.

Dewiza życiowa: podejmować decyzję po dokładnym przeanalizowaniu faktów. Lubi muzykę, sporadycznie uprawia turystykę. Był dwukrotnie odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi.

AUGUSTYNOWICZ Władysław

Augustynowicz Władysław

(1888–1963) ksiądz dziekan, proboszcz
parafii pw. św. Józefa w Międzyrzecu
Podlaskim, organizator POW,
współzałożyciel Kasy Stefczyka,
działacz społeczny

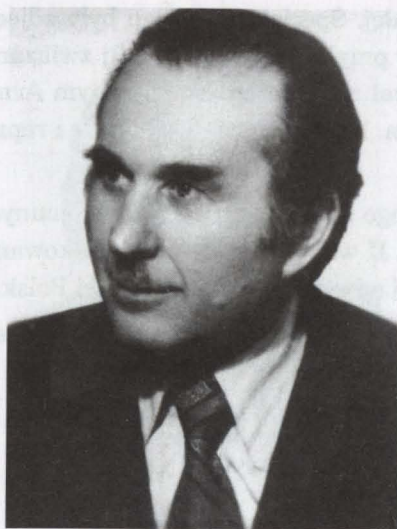
Urodził się 18 X 1888 r. w Janowie Lubelskim. Święcenia kapłańskie otrzymał w 1911 r., a od 1912 r. był wikariuszem w Międzyrzecu Podlaskim. W listopadzie 1921 r. został proboszczem w nowo utworzonej parafii św. Józefa w Międzyrzecu. Wcześniej działał w „Polskiej Macierzy Szkolnej”. W 1916 r. wystąpił z innymi działaczami z prośbą do Niemców o uruchomienie w mieście szkoły polskiej. Po trudnych rozmowach udało się utworzyć oczekiwaną przez miejscowe społeczeństwo placówkę. Na kilka tygodni przed rozbrojeniem Niemców w 1918 r. ks. Władysław Augustynowicz założył w mieście komórkę POW zakonspirowaną jako „Samopomoc”. Wstąpiło do niej około 50 osób. Przysięgę odbierał sam ksiądz. Członkami organizacji byli m.in. Kazimierz Jasiński, Adam Markiewicz i bracia Gąsowscy. Komentantem został były kadet, kawalerzysta z armii rosyjskiej, Adam Markiewicz. Z czasem sierżant Zowczak – dowódca oddziału POW przybyłego do Międzyrzeca – podporządkował sobie miejscowy oddział „Samopomocy”. Kilka relacji z „Krwawych dni Międzyrzeca” autorstwa ks. Augustynowicza znalazło się w wydawnictwie *„Z krwawych dni. Echa wydarzeń listopadowych 1918 r. podczas rozbrojenia Niemców w Międzyrzecu”*. Książkę zredagowali miejscowi nauczyciele Czesław Górski i Zygmunt Ochnio.

Ks. Augustynowicz był aktywnym działaczem społecznym. Należał do grona inicjatorów powołania w Międzyrzecu Kasy Stefczyka (1925). Przez wiele lat pełnił w niej odpowiednie funkcje (Zarząd i Rada Nadzorcza).

Cieszył się wielką estymą i zaufaniem wśród parafian i całej społeczności międzyrzeckiej. Od 1933 r. był proboszczem w Mordach. Tam też 18 XI 1963 roku zakończył swoje życie.

Bibliografia:

1. Augustynowicz W.: *Moje przeżycia* (w:) „Z krwawych dni. Echa wydarzeń listopadowych 1918 r. podczas rozbrojenia Niemców w Międzyrzeczu”. Międzyrzec 1930.
2. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 224, 227–229, 233, 237, 238, 258.
3. Geresz J.: *Z dziejów kościoła św. Józefa w Międzyrzeczu Podlaskim 1956–1996*. Międzyrzec Podl. 1997.
4. Geresz J.: *Z dziejów kościoła św. Mikołaja w Międzyrzeczu Podlaskim*. Międzyrzec Podl. 1997, s. 41, 43.

BADYSIAK

Marian

Badysiak Marian – fotograf, członek
ruchu oporu, kolekcjoner zdjęć,
członek Towarzystwa Przyjaciół Nauk
w Międzyrzecu Podlaskim

Urodził się 1 VIII 1921 roku w Zawadkach koło Międzyrzecza Podlaskiego w rodzinie chłopskiej jako syn Józefa i Janiny z Makarewiczów. Siedmioletnią Szkołę Powszechną ukończył w 1937 r. w Piszczacu. Następnie w latach 1938–1939 uczył się zawodu fotografa u mistrza Ignacego Brattiga uczęszczając jednocześnie do 3-letniej Doksztalającej Szkoły Zawodowej w Białej Podlaskiej. Wybuch wojny zastał go w Białej Podlaskiej, gdzie został zaprzysiężony w 1940 r. w Związku Walki Zbrojnej, a następnie, na krótko, znalazł się w oddziale Armii Krajowej dowodzonym przez Stefana Wyrzykowskiego ps. „Zenon”. Pomagał też rodzicom w pracy na roli w rodzinnej wiosce. We wrześniu 1944 r. aresztowano go w Piszczacu, przewieziono do Lublina i osadzono w areszcie Urzędu Bezpieczeństwa przy ulicy Świętokuskiej. Po zwolnieniu został wcielony w szeregi Ludowego Wojska Polskiego i skierowany do Siedlec i Kozłówki. Po przeszkoleniu wysłano go na front zachodni (II Armia LWP 33 pp. 8 Dyw.). Brał udział w ostatniej ofensywie, która rozpoczęła się 16 IV 1945 r. W okrążeniu przez wojska hitlerowskie pod Budziszynem został ranny w prawą nogę. W tym też roku jeszcze jako żołnierz w mundurze zawarł związek małżeński z Olgą Bilik. Następnie w 1952 r. przenosi się na stałe do Międzyrzecza Podlaskiego i otwiera tu zakład fotograficzny przy ulicy Lubelskiej 34. Czynnie pracował do 1993 roku, a potem odszedł na emeryturę. Wykonywał wszelkie prace

wchodzące w zakres fotografii czarno-białej. Specjalnością jego były zdjęcia portretowe i do legitymacji. Wielką wagę przykładał do fotografii związanej z historią miasta i regionu. Współpracował ze Studium Podziemnym Armii Krajowej w Londynie i wysyłał tam zdjęcia. Kolekcjonował fotografie i reprodukcje dotyczące życia w Międzyrzecu.

W 1995 r. otrzymał z Zarządu Głównego Związku Inwalidów Wojennych RP w Warszawie w rocznicę zakończenia II wojny światowej podziękowanie i wyrazy uznania za wkład w zwycięstwo i odzyskanie niepodległości Polski.

Córki Lidia i Mirosława – absolwentki akademii medycznych (Gdańsk, Białystok).

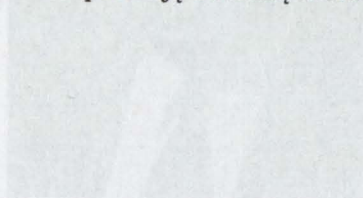
BANASIUK Stanisław

Banasiuk Stanisław – aktor teatrów
wrocławskich i warszawskich,
magister sztuki

Urodził się w 1952 r. w Krzymoszycach w Gminie Międzyrzec Podlaski jako syn Edwarda i Filipiny. Szkołę podstawową ukończył w rodzinnej miejscowości, by następnie kontynuować naukę w Liceum Ogólnokształcącym w Międzyrzeczu Podlaskim, które wspomina z sentymentem i sympatią. Twierdzi, że „wielu jego absolwentów powędrowało daleko i poszybowało wysoko”. Jako licealista brał z powodzeniem udział w konkursach recytatorskich zdobywając laury i wyróżnienia np.. w Radzyniu Podlaskim i Nałęczowie. Z uznaniem i szacunkiem wyraża się o polonistce LO prof. Zygmuncie Czopińskim i animatorze kultury w Międzyrzeczu Ryszardzie Maksjanie. Za ich namową pojechał do Warszawy, zdał egzamin i został przyjęty do Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej. Dyplom ukończenia szkoły z tytułem magistra sztuki, który podpisali rektor Tadeusz Łomnicki i dziekan Andrzej Łapicki, otrzymał w 1975 r.

Cztery lata przepracował w Teatrze Polskim we Wrocławiu, następnie podpisał kontrakt z Teatrem Współczesnym we Wrocławiu, którego dyrektorem był Kazimierz Braun. Z zespołem tego teatru wyjeżdżał na tournée w Grecji, Hiszpanii (dwa razy rok po roku), Irlandii i RFN. Następnie występował 7 lat w Teatrze Narodowym w Warszawie. Czterokrotnie (po sześć miesięcy) wyjeżdżał do Londynu i grał w teatrze POSK-u. Po powrocie do Warszawy pracował w Teatrze Komedia, Syrenie i Teatrze Adekwatnym.

Zagrał wiele znaczących ról m. in. Bardosa w sztuce Wojciecha Bogusławskiego pt. „Krakowiacy i górale”, Narratora w „Biesach” Fiodora Dostojewskiego, Archaniola w „Pastorałce” i Szatana w „Dziadach” Adama Mickiewicza. Grywał też epizodyczne role w filmach. Żonaty z Leokadią, ma dzieci Aldonę, Mateusza i Ewę, które podtrzymują tradycje rodzinne występując w teatrach i kabarecie. Często odwiedza rodzinne strony i „wpada” do Międzyrzecza. W dość trudnej sytuacji teatru polskiego z radością przyjął pracę aktora występującego na Zamku Królewskim w Warszawie. Wierzy w siłę teatru i pięknego polskiego słowa oraz w potencję twórczą środowisk artystycznych.

BARTOS

Jan

Bartos Jan (1933–1997) – pedagog,
poeta, dyrektor szkół, wiceprezes
i członek Zarządu Towarzystwa
Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu
Podlaskim

Urodził się 12 V 1933 roku w Ossie w powiecie opoczyńskim w rodzinie chłopskiej. Po ukończeniu szkoły powszechnej zdał maturę w Technikum Ekonomicznym w Lipinach. W 1957 roku ukończył studia w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Poznaniu, uzyskując tytuł magistra ekonomii. Pierwszą pracę nauczycielską podjął w szkole, w której uzyskał maturę (TE w Lipinach), a w latach 1960–1965 pełnił tu funkcję wicedyrektora. W marcu 1965 roku przyjął propozycję CRS „Samopomoc Chłopska” w Warszawie i objął w drodze przeniesienia służbowego stanowisko dyrektora szkoły ekonomicznej w Międzyrzecu Podlaskim (aktualnie Zespół Szkół Ekonomicznych im. Marii Dąbrowskiej). Niemal od pierwszych miesięcy swej pracy podjął starania o budowę nowego obiektu szkolnego. Stwarzał młodzieży jak najlepsze warunki do uczenia się i wychowania. Doprowadził do ukończenia budowy szkoły w 1971 roku. Rozwijał uzdolnienia uczniów poprzez tworzenie zajęć pozalekcyjnych. Działały za jego kadencji koła recytatorskie, teatralne, taneczne, fotograficzne i sportowe. W 70-tą rocznicę powstania placówki w 1991 roku ukazała się monografia szkoły pt. „70-lecie Zespołu Szkół Ekonomicznych w Międzyrzecu Podlaskim”, do której wniósł również swój wkład. Był członkiem założycielem Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podlaskim (1968), wiceprezesem i członkiem Zarządu. Zamieszczał swoje materiały w organie wydawniczym TPN „Roczniku Międzyrzeczkim”. Aktywnie uczestniczył w życiu społecznym miasta, spra-

wując między innymi przez trzy kadencje mandat radnego. Uczestniczył w pracach organów nadzorczych spółdzielczości wiejskiej (GS, PZGS) oraz przewodniczył Radzie Nadzorczej Banku Spółdzielczego w Międzyrzecu Podlaskim. Na emeryturę przeszedł we wrześniu 1991 roku, pozostając w szkole do sierpnia 1996 roku jako nauczyciel na części etatu.

Był człowiekiem wrażliwym, życzliwym i uczciwym w stosunku do ludzi. Do jego zamiłowań i pasji należały: poezja i myślistwo. Opublikował wiele wierszy w prasie regionalnej i ogólnopolskiej m.in. w „Słowie Podlasia” i „Chłopskiej Drodze”. W pierwszą rocznicę śmierci żona Danuta z synami Adamem i Andrzejem wydała drukiem tomik jego wierszy pt. „Ojcem moim jesteś”.

Nagrodzony był szeregiem odznaczeń państwowych, oświatowych, spółdzielczych i innych organizacji: Krzyżem Kawalerskim orderu Odrodzenia Polski, Złotym i Srebrnym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Złotą Odznaką Zasłużony Działacz Ruchu Spółdzielczego i innymi.

Zmarł nagle na atak serca 16 XI 1997 roku. Pochowany został na cmentarzu w Międzyrzecu Podlaskim.

Bibliografia:

1. Bielski S.: *Postowie* (w:) Jan Bartos: „Ojcem moim jesteś – wiersze”. Międzyrzec Podlaski 1998, s. 80
2. Ferysiuk S.: *Jan Bartos (1933–1997)* (w:) „Rocznik Międzyrzecki”, t. XXIX–XXX, Międzyrzec Podlaski 1999, s. 365–366
3. Kornacki R.: *Jan Bartos – notka* (w:) „Igliwia smak – wiersze o Podlasiu”. Romanów – Międzyrzec Podlaski – Biała Podlaska 2001, s. 227–228

BARTOSZEK

Sabina

Bartoszek Sabina z domu Szczecińska
(1915–1991) – pedagog, instruktorka
zespołu teatralnego i tanecznego,
reżyser, aktorka

Urodziła się w 1915 roku w Międzyrzecu Podlaskim jako córka Władysława i Heleny z Płaskowskich. Szkołę powszechną i liceum ukończyła w Międzyrzecu. Potem studiowała pedagogikę w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w Lublinie. W drugiej połowie lat 50-tych przez pewien czas była nauczycielką języka niemieckiego w Liceum Ogólnokształcącym w Międzyrzecu Podlaskim.

Już od najmłodszych lat brała czynny udział w imprezach szkolnych i różnych przedstawieniach teatralnych. W 1939 roku wystąpiła w głównej roli w sztuce „Południca” Leopolda Staffa w reżyserii księdza Aleksandrowicza. W pierwszych latach po wojnie potrzebą chwili były zespoły artystyczne, dlatego też ukończyła kurs w Lublinie i została instruktorką zespołów: teatralnego i tanecznego. Z powodu niesprzyjających kulturze warunków (brak sali widowiskowej) spotkania i próby odbywały się w domach prywatnych a najczęściej na „organistówce”, gdzie zamieszkiwała z czasem rodzina Bartoszków. Sabina Szczecińska wyszła za mąż za Zygmunta Bartoszkę w roku 1943. Córka Teresa urodziła się w 1950 r., a Izabela w roku 1951. Sabina Bartoszek wychowując córki nie zaprzestała pracy z zespołami artystycznymi na terenie Międzyrzeca. Wraz z mężem, który projektował dekoracje i kostiumy przygotowała wiele atrakcyjnych występów i premier sztuk. Jako reżyser i jednocześnie aktor pracowała od 1946 roku.

W roku 1947 wystawiła „Subretkę”, w 1952 r. „Żabusię”, w 1956 r. „Moralność pani Dulskiej”, a w 1957 r. „Szklanę wody”. W sztukach tych występowała w głównych rolach. Pierwszą sztukę po wojnie „Subretkę” grano aż 15 razy. Publiczność na widowni płakała z radości, że może oglądać teatr.

Sabina Bartoszek prowadziła także zespół taneczny przy Spółdzielni „Odzież”, zespoły teatralne ze Spółdzielni WSS „Społem”, przy Spółdzielni Szczecińskiarsko-Szczotkarskiej i Klubie Młodzieżowym. Członkowie tych zespołów pochodzili z różnych środowisk. Byli wśród nich uczniowie szkół międzyrzeckich i pracownicy różnych zakładów pracy.

W 1964 roku odbył się pierwszy występ zespołu dramatycznego przy Spółdzielni „Odzież”. Wystawiono baśń Ewy Szelburg-Zarembiny „Za siedmioma górami”. Udział w przedstawieniu brała młodzież szkolna. W latach 1950–1971 pełniła funkcję kierownika międzyspółdzielniowej świetlicy przy Spółdzielni „Odzież”, była długoletnim konferansjerem zespołów artystycznych. Prowadziła konkursy recytatorskie na szczeblu powiatowym oraz konkursy czytelnicze.

Otrzymała wiele odznaczeń i nagród.

W 1965 roku zespoły artystyczne święciły jubileusz 15-lecia. Zespoły: teatralny, recytatorski, wokalny i muzyczny w ciągu 15 lat dały ponad 200 występów w Międzyrzeczu, miastach powiatowych oraz we wsiach powiatu radzyńskiego. Zespoły te zdobywały często eksponowane miejsca, również w eliminacjach na szczeblu wojewódzkim.

Zmarła w 1991 roku i została pochowana na cmentarzu w Międzyrzeczu.

BARTOSZEK Zygmunt

Bartoszek Zygmunt (1914–1999)

– nauczyciel muzyki i śpiewu,
organista i dyrygent chóru w kościele
pw. św. Józefa w Międzyrzecu
Podlaskim, animator kultury

Urodził się w 1914 roku w Parczewie jako syn Szymona i Wiktorii z Sarnowskich. Najpierw uczył się w szkole powszechnej w Parczewie, a potem uczęszczał do średniej szkoły muzycznej w Lublinie do klasy organowej. W 1941 roku przybył do Międzyrzecza Podlaskiego by podjąć pracę organisty w parafii św. Józefa. Był też nauczycielem muzyki i śpiewu w międzyrzeckiej szkole podstawowej. W 1943 roku zawarł związek małżeński z Sabiną Szczecińską.

Zaraz po wojnie wspólnie z małżonką podjął działalność kulturalną w Międzyrzecu. Pomagał jej w przygotowaniach spektakli teatralnych. Projektował i sam wykonywał dekoracje do sztuk i inscenizacji. Pełnił także rolę suflera. Prowadził zespół wokalny, sam też występował, grając na fortepianie często w duecie ze skrzypkiem Antonim Nadolnym. Przez ponad 20 lat udzielał dzieciom i młodzieży lekcji gry na fortepianie. Chętnych było wielu.

Od początku swej pracy w parafii św. Józefa prowadził 4-głosowy kościelny chór mieszany, który liczył około 40 osób. Chór wykonywał różne pieśni, uświetniał wszystkie uroczystości kościelne m.in. Boże Ciało. Chór istnieje do dnia dzisiejszego, przyszli nowi ludzie, ale są jeszcze osoby, które pamiętają jego powstanie.

Zygmunt Bartoszek pracował w parafii św. Józefa 58 lat. Był bardzo dobrym, sumiennym, skromnym i cenionym pracownikiem, obowiązki swe pełnił bez zastrzeżeń.

Za długoletnią i wzorową pracę organisty Ojciec Święty Jan Paweł II, na wniosek proboszcza, ks. infułata Kazimierza Korszniewicza wyróżnił Zygmunta Bartosza odznaczeniem BENEMERENTI. Odznaczenie to wręczył mu w 1987 roku ks. biskup siedlecki Jan Mazur podczas uroczystej mszy.

Zygmunt Bartoszek zmarł w 1999 roku.

BERGIER Józef

Bergier Józef – nauczyciel akademicki,
rektor Państwowej Wyższej Szkoły
Zawodowej, działacz solidarnościowy,
społeczny, sportowy, poseł na Sejm RP

Urodził się w Międzyrzecu Podlaskim w 1952 roku, a swoje dzieciństwo spędził przy ul. Lubelskiej 102. Do przedszkola uczęszczał przy ul. Warszawskiej, nauczanie podstawowe odbył w Szkole Podstawowej nr 1, a egzamin maturalny zdał w Liceum Ekonomicznym, gdzie wychowawcą jego klasy był pan Waław Puka. Z okresu nauczania w Międzyrzecu Podlaskim mile wspomina czas bycia ministrantem w kościele św. Piotra i Pawła oraz treningi w sekcji piłki nożnej w drużynie juniorów i seniorów w klubie RKS „Huragan”.

Po otrzymaniu świadectwa dojrzałości w roku 1971 rozpoczął studia w Białej Podlaskiej w Filii Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie, które ukończył z wynikiem bardzo dobrym uzyskując tytuł magistra wychowania fizycznego po obronie pracy na temat „Sprawność fizyczna a sprawność umysłowa uczniów Szkoły Podstawowej nr 2 w Międzyrzecu Podlaskim”.

W 1975 roku rozpoczął pracę naukową w tejże uczelni na stanowisku asystenta w Zakładzie Teorii i Metodyki Wychowania Fizycznego.

W roku 1982 uzyskał tytuł doktora nauk wychowania fizycznego w Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie po obronie pracy na temat „Tendencje rozwoju sprawności motorycznej dzieci Zbiorczych Szkół Gminnych makroregionu środkowo-wschodniego”. Uzyskany tytuł naukowy zapoczątkował jego awans zawodowy w Uczelni. W roku 1984 objął stanowisko kierownika Zakładu Sportowych Gier Zespołowych, pełnił funkcje zastępcy dyrektora do spraw studiów zaocznych, a w kolejnej kadencji zastępcy dyrektora do spraw nauki.

W trakcie swojej pracy naukowej był promotorem ponad 100 prac magisterskich. W roku 1999 uzyskał stopień doktora habilitowanego nauk o kulturze fizycznej na Wydziale Wychowania Fizycznego Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie.

W roku 2000 minister Edukacji Narodowej powierzył mu funkcję rektora Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Białej Podlaskiej. W tymże roku Senat tej uczelni nadał mu tytuł profesora. Jest autorem dziewięciu książek, ponad 120 artykułów, w tym kilkunastu w językach obcych: angielskim, niemieckim i rosyjskim.

W trakcie pracy naukowej prowadził równocześnie szkolenie młodzieży w piłce nożnej w Białej Podlaskiej uzyskując tytuł trenera klasy mistrzowskiej. W pracy z młodzieżą osiągnął sukcesy na poziomie krajowym: wicemistrzostwo Polski Młodzików, finał Ogólnopolskiej Spartakiady Młodzieży oraz wyszkolenie dwóch reprezentantów Polski juniorów.

Pracę zawodową aktywnie łączył z pracą społeczną. Był współzałożycielem w 1976 roku Okręgowego Związku Piłki Nożnej w Białej Podlaskiej uczestnicząc w jego pracach do chwili obecnej na różnych kierowniczych funkcjach w Zarządzie. Od 1998 roku pełni ponownie funkcję prezesa Bialskopodlaskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej.

Rozpoczęte w latach osiemdziesiątych przemiany społeczne w Polsce włączyły go do działań w NSZZ „Solidarność” Oddziału w Białej Podlaskiej w pracach oświaty i nauki. W 1997 roku startując w wyborach do Sejmu z listy Akcji Wyborczej Solidarność województwa bialskopodlaskiego uzyskał mandat posła Rzeczypospolitej Polskiej III kadencji.

W Sejmie pracuje w Komisji Kultury Fizycznej i Turystyki jako jej wiceprzewodniczący oraz w Komisji Edukacji Nauki i Młodzieży. Pełni także funkcję przewodniczącego Grupy Międzyparlamentarnej Polsko-Austriackiej i wiceprzewodniczącego Grupy Międzyparlamentarnej Polsko-Amerykańskiej.

Za swoją pracę został wyróżniony: złotą odznaką honorową Polskiego Związku Piłki Nożnej, złotą odznaką Zasłużony Działacz Kultury Fizycznej, Brązowym Krzyżem Zasługi.

Rodzina, to żona Barbara – adiunkt w Instytucie Wychowania Fizycznego i Sportu w Białej Podlaskiej, córka Anna, lat 21 i syn Michał, lat 16.

Zainteresowania Józefa Bergiera to tajemnice świata – zjawiska nadzwyczajne i trudne do wyjaśnienia.

BOŁDOK

Irena

Bołdok Irena z d. Likierman –
korektorka wydawnictw, emerytka,
świadek likwidacji getta w Międzyrzecu
Podlaskim

Urodziła się w 1932 r. w Warszawie jako córka Henryka i Anny, ale już w XVIII w., co jest poświadczane, przodkowie jej mieszkali w Międzyrzecu. W czasie wojny z całą rodziną znalazła się w warszawskim getcie. Tam później zginęli jej ojciec i siostra. Obie z matką po ucieczce z getta dostały się do Międzyrzecza Podlaskiego, gdzie znalazły schronienie u ciotki Sabiny Likierman, żony Abrahama Kozesa – znanego lekarza, dyrektora szpitala chorób zakaźnych, który mieszkał w Międzyrzecu od urodzenia, a jego przodkowie od pokoleń. Kozesowie mieli syna Alka, rówieśnika Ireny Bołdok i mieszkali w Rynku w kamienicy, gdzie była kiedyś apteka. Matka zostawiła ją pod opieką Kozesów, sama zaś wyjechała do Warszawy ratować męża i córkę. Irena w 1943 r. znalazła się z rodziną doktora Kozesa w getcie międzyrzeckim. Tam przeżyła chwile grozy. W pierwszych dniach maja 1943 r. odbyła się likwidacja tego getta. Była to z kolei piąta akcja eksterminacyjna Niemców w Międzyrzecu. Wyłapywano z domów, wyciągano z kryjówek i bunkrów wszystkich Żydów. Potem robiono selekcję. Starców i dzieci wywieziono do Treblinki, a zdolnych do pracy na Majdanek. Wtedy też rozstrzelano 200 Żydów na cmentarzu żydowskim w Międzyrzecu. W czasie akcji doktor Abraham Kozes popełnił wraz z rodziną samobójstwo. Irena Bołdok przeżyła wtedy wielki wstrząs, widząc na własne oczy – jako dziecko – koszmara zagłady. Pozostała wtedy sama bez najbliższych. Przechowała ją p. Cydzik (matka dwóch synów) i oddała do sierocińca przy ul. Lubelskiej (koło gorzelni) prowadzonego przez siostry zakonne.

W latach 1944–1947 uczyła się w Szkole Powszechnej przy ul. Warszawskiej m. in. z Mieczysławem Kalenikiem – dzisiaj znakomitym aktorem Teatru Polskiego w Warszawie. Zetknęła się również ze Sławą Przybylską – wybitną pieśniarką, która wtedy jako uczennica była jej zastępową w drużynie harcerskiej. W 1947 r. znalazła się w sierocińcu w Zamościu, potem w Warszawie, gdzie zdobyła wykształcenie i mieszka tam do dziś.

BOROWIK Stanisław

Borowik Stanisław – długoletni
nauczyciel-wychowawca LO
w Międzyrzecu Podlaskim, profesor
szkoły średniej, członek Zarządu
Towarzystwa Przyjaciół Nauk
w Międzyrzecu

Urodził się 27 IV 1930 r. w Międzyrzecu Podlaskim jako syn Jana i Stanisławy z Urbaniaków. Jego ojciec uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej w 1920 r., służył też w latach dwudziestych jako podoficer zawodowy na granicy polsko-sowieckiej.

Stanisław Borowik ukończył szkołę podstawową w 1945 r., zaś średnią w 1950 r. w Międzyrzecu Podlaskim. W latach czterdziestych był członkiem ZHP. Studia I Stopnia w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Warszawie ukończył w 1953 r. i zaczął pracę jako nauczyciel w Liceum Ogólnokształcącym w Adamowie. Od 1 września 1954 r. pracował już w Liceum Ogólnokształcącym w Międzyrzecu Podlaskim. Poświęcił tej placówce 37 lat do roku 1991. Osiągał wyróżniające wyniki w pracy dydaktyczno-wychowawczej. W 1960 roku ukończył studia magisterskie na Uniwersytecie Warszawskim. Wiele wymagał od siebie i od młodzieży.

Związek małżeński zawarł w kościele św. Mikołaja 10 X 1954 z Emilią Kozłowską. Dzieci: córka Ewa – absolwentka Akademii Medycznej w Lublinie na Wydziale Farmacji, syn Krzysztof – ukończył Akademię Rolniczą w Lublinie na Wydziale Weterynarii i pracował w lecznicach weterynaryjnych. Zmarł 31 VIII 1994 r. Wnuk Piotr Lament – uczeń szkoły podstawowej w Siedlcach.

Stanisław Borowik pełnił w latach 1978–1987 funkcję wicedyrektora LO. W 1987 r. przeszedł na emeryturę pracując jeszcze na pół etatu do 1991 r. Za osiągnięcia w pracy otrzymał trzykrotnie nagrodę Ministra Oświaty i Wychowania, wiele wyróżnień kuratorskich. Od 1972 r. powołany został na stanowisko profesora szkół średnich.

Odznaczony został: Srebrnym Krzyżem Zasługi, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

W życiu pozaszkolnym zauroczony był przyrodą i łowiectwem. Od 1958 r. był członkiem Polskiego Związku Łowieckiego, a w latach 1980–1990 przez dwie kadencje członkiem Wojewódzkiej Rady Łowieckiej w Białej Podlaskiej. W latach 1977–1990 pełnił funkcję prezesa Koła Łowieckiego „Hubertus” w Międzyrzecu Podlaskim. Aktualnie jest przewodniczącym Komisji Rewizyjnej w kole. Za działalność łowiecką odznaczony został Brązowym, Srebrnym i Złotym Medalem Zasługi Łowieckiej.

BROCHOCKI Walery

Brochocki Walery (1847–1923)

– artysta malarz, pejzażysta, ilustrator,
malarz Międzyrzeca

Urodził się 15 XII 1847 roku we Włocławku na Kujawach. Był synem Tomasza, byłego oficera wojsk pruskich. Gdy miał zaledwie dziesięć lat, został oddany przez rodziców do Szkoły Kadetów w Moskwie. Tu dał się poznać jako zdolny malarz i rysownik. W 1864 roku rezygnuje z kariery wojskowej, a w roku 1866 wstępuje do Warszawskiej Szkoły Rysunkowej i kończy ją z wynikiem celującym. W 1869 roku wyjeżdża na studia do Akademii Sztuk Pięknych w Monachium. Tutaj wywiera na nim wielki wpływ monachijska Polonia malarzy i rzeźbiarzy. Przyjaźni się z Juliuszem Kossakiem oraz braćmi Aleksandrem i Maksymilianem Gierymskimi. W Monachium kształci się pod kierunkiem cenionego malarza pejzażysty prof. Liera, który poświęca dużo uwagi studiom natury i krajobrazu. Również w Monachium w 1871 roku wystawia swoje obrazy. Odbiorcami dzieł, które tutaj powstały są muzea i galerie w Anglii, Niemczech i Stanach Zjednoczonych. W 1873 roku Brochocki wystawia swoje obrazy w Wiedniu, gdzie otrzymuje srebrny medal za obraz „Obóz cygański”. Z Monachium wysyła również swoje prace do Warszawy i Krakowa. W roku 1877 wyjeżdża do Paryża, gdzie wiąże się ze szkołą francuską. Bierze udział w oficjalnych wystawienniczych salonach paryskich dzieł sztuki. Z ramienia francuskiego Towarzystwa Kolonizacyjnego zostaje wysłany do Algierii w celu namalowania panoramy tego kraju. W końcu lat osiemdziesiątych powraca do kraju, gdzie początkowo osiedla się na Podolu, a następnie w Warszawie. Dużo podróżuje, odwiedza Besarabię, Podole i Litwę. Zwiedza też Lubelszczyznę oraz Południowe Podlasie, w tym też Międzyrzec i Białą Podlaską.

Wykonał wiele pejzaży miasta Międzyrzecza. Ile ich wykonał dokładnie nie wiadomo. Pejzaże zamieszczał w czasopismach lwowskich (np. „Ognisko Domowe”) i warszawskich (m.in. w „Biesiadzie Literackiej”, „Kłosach”, „Wędrowcu”, „Tygodniku Ilustrowanym”). W „Roczniku Międzyrzeckim” t. II z 1970 r. zamieszczono 6 pejzaży (ilustracji) dotyczących Międzyrzecza. Są to: „Międzyrzec nad Krzną” (ryt. S. Antoszewicz), „Część nadrzeczna miasta Międzyrzecza” (ryt. K. Pomianowski), „Domy na polach w Międzyrzeczu Podlaskim nad rzeką Krzną”, „Domy w Międzyrzeczu nad rzeką Krzną” (ryt. S. Antoszewicz), „Uliczka żydowska w Międzyrzeczu”, „Stuletni dworek w Międzyrzeczu Podlaskim”. Rytnikami jego rysunków przekazywanych do tygodników i czasopism byli między innymi: S. Antoszewicz, Chormański, Kluczewski, J. Krajewski, Malinowski, K. Pomianowski i inni. Opuszczał często stolicę, by w wędrówkach po Polsce szukać motywów dla swojej twórczości. Przywoził z tych wypraw szkice rysunkowe i akwarelowe, które później służyły mu do kompozycji obrazów olejnych. Malował też ruiny zamków i okazałych budowli, na przykład w Kazimierzu nad Wisłą, Ojcowie, Piaskowej Skale, Międzyrzeczu, Kamieńcu Podolskim i innych. Nade wszystko pasją jego było utrwalenie pędzlem pejzaży cichych wiosek i skromnych miasteczek. Międzyrzec Podlaski urzekł go widokiem ubogich, drewnianych domków na palach nad rzeką Krzną. Odczuwał życie ich mieszkańców – prostych ludzi, rzemieślników, kupców, robotników bardzo zespolonych ze swoim miasteczkiem.

Niezwykle skromny nie zabiegał o rozgłos i popularność, nie dbał też o stronę materialną. Odznaczał się wielką kulturą osobistą, talentem gawędziarskim, miał pogodne usposobienie i wielką życzliwość dla ludzi. Zmarł 13 X 1913 roku.

Bibliografia:

1. Brochocka Z.: *Walery Brochocki – malarz Międzyrzecza w 50 rocznicę śmierci* (w:) „Rocznik Międzyrzecki”, t. V, Międzyrzec Podlaski 1973, s. 183–184
2. Grajewski L.: *Bibliografia ilustracji i pamiątek art. (artystycznych) polskich z ilustrowanych polskich czasopism*. t. I do r. 1924 łącznie. Lwów 1933, poz. 1173–1824
3. Kowalski M.: *Pejzażysta Walery Brochocki (15 XII 1847–13 X 1923)* (w:) „Rocznik Międzyrzecki”, t. II, Międzyrzec Podlaski 1970, s. 105–113
4. *Polski słownik biograficzny: Walery Brochocki*. t. II, Kraków 1936, s. 439–440

BROŻEK

Jan

Brożek (Broch, Broscius, Curzeloviensis) Jan (1585–1652)

– kanonik krakowski, profesor Akademii Krakowskiej, pisarz-polemista, lekarz teolog, historyk kultury i nauki, matematyk i astronom, proboszcz międzyrzecki

Urodził się 1 XI 1585 roku w Kurzelewie w województwie sieradzkim jako syn Jakuba. Kształcił się w Akademii Krakowskiej, gdzie był uczniem między innymi Stanisława Jakobejusza i Walentego Fontany. W 1605 roku uzyskał bakalaureat, a w rok później uczył w szkole katedralnej we Włocławku, a potem w szkole przy kościele św. Jana w Krakowie. W 1610 roku zdobył mistrzostwo nauk wyzwolonych i objął wykłady jako docent-extra-neus na Wydziale Artium. W międzyczasie został nauczycielem i wkrótce seniorem szkoły przy kolegiacie Wszystkich Świętych. W 1614 roku wszedł do Kolegium Mniejszego, a w 1619 do Kolegium Większego. W tym też roku objął katedrę astrologii. W 1620 roku udał się przez Insbruck do Padwy i tam w 1623 r. uzyskał doktorat z medycyny. W 1625 roku wrócił do zajęć w Akademii Krakowskiej i włączył się czynnie w jej spory z jezuitami.

W latach 1625–1629 wykładał wymowę. W 1629 roku przyjął święcenia kapłańskie i został kanonikiem w kościele św. Anny, a potem kanonikiem u św. Floriana w Krakowie. Posiadał prywatną bibliotekę, która liczyła 2000 tomów – zapisał ją później Akademii Krakowskiej. W 1637 roku ogłosił pracę o liczbach doskonałych i zaprzyjaźnionych, a w 1638 „Obrona Arystotelesa i Euklidesa przeciw Piotrowi Romusowi” – tu zawarł szereg nowych twierdzeń z dziedziny geometrii.

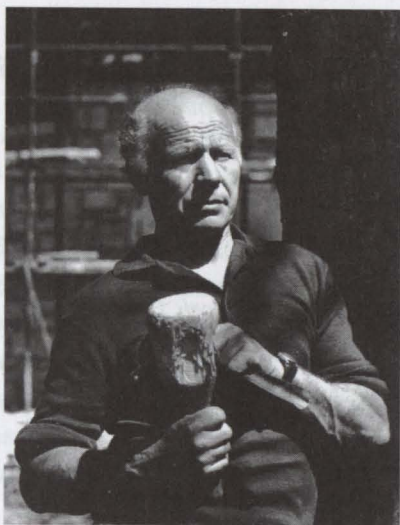
W 1636 roku za poręką Jana Tęczyńskiego został proboszczem w Międzyrzecu. W październiku tegoż roku kupuje dom z gruntem (jest akt kupna) i zabudowaniami oraz browarem, które zapisał Akademii Krakowskiej, a Akademia ze swej strony dar ten przekazała kościołowi międzyrzeckiemu, co potwierdza Zofia z Tęczyńskich Daniłowiczowa jako dziedziczka i zwalnia nabytek od wszelkich ciężarów i danin dworowi należnych (Lublin 20 maja 1653 r.). Jan Tęczyński („działając w myśl zmarłego brata Gabriela”) odstąpił prawo patronatu probostwa międzyrzeckiego na rzecz Akademii Krakowskiej. Akademia zobowiązała się w zamian utrzymać w Międzyrzecu nauczyciela języków greckiego i łacińskiego dla młodzieży obydwu obrzędów. Pewna część funduszów proboszcza miała iść na pedagoga, który wykładałby zasady filozofii Arystotelesa oraz geometrii i innych nauk. Ale ten zapis Zofia Daniłowiczowa przekreśliła.

W latach 1639–1648 zamieszkiwał Brożek w Międzyrzecu, gdzie popierał szkolnictwo podobnie jak w rodzinnym Kurzelowie. Przyjaciół jego Andrzej Gembicki został biskupem łuckim, stąd też Brożek często jeździł do Janowa. Obcował na Podlasiu z duchownymi unickimi i zajął się prowadzeniem dla unitów kalendarza gregoriańskiego, wydał nawet w tej sprawie dwa dzieła. Podczas pobytu w Międzyrzecu prowadził dziennik, który pisał na marginesie książki Eichstadta „Efemerydy” (zapisy obejmowały lata 1636–1643). Prawdopodobnie ufundował káplíczkę ku czci błogosławionego Jana Kantego, na którego kanonizację przeznaczył 15 tys. złp. W 1648 roku otrzymuje w Krakowie licencjat, a w dwa lata później doktorat teologii. Piastował także godności rektora Akademii Krakowskiej. Zajął się opracowaniem biografii Mikołaja Kopernika i dziejów swojej uczelni. Utrzymywał kontakty z wieloma wybitnymi uczonymi między innymi z A. von Roomenem, K. Scheinrem, A. Freytagiem, P. Krügerem i A. Bzowskim.

Zmarł 21 XI 1652 roku w Bronowicach pod Krakowem na zarazę, jego zwłoki spoczywają w kościele św. Anny w Krakowie. Pisali o nim naukowcy wysokiej klasy: Aleksander Birkenmajer, Zygmunt Mysłakowski, ks. Franciszek Gabryl, Jan Czerkawski, proboszcz międzyrzecki Adolf Pleszczyński i biskup Edward Ozorowski.

Bibliografia:

1. Cygan J. OFM Cap: *Spór Jana Brożka, profesora Akademii Krakowskiej, proboszcza międzyrzeckiego i Waleriana Magniego, kapucyna, na temat możliwości istnienia próżni w przyrodzie* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XXIX–XXX, Międzyrzec Podlaski 1999, s. 253–254
2. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 49
3. Geresz J.: *Z dziejów kościoła św. Mikołaja w Międzyrzeczu Podlaskim*. Międzyrzec Podlaski 1997, s. 13–15
4. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 148–151
5. Schuster K.: *Z dziejów Międzyrzecza za Gabriela i Jana Tęczyńskich* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. IV, Międzyrzec Podl. 1972, s. 14, 16–24
6. Ozorowski E.: *Brożek (Broch, Broscius, Curzeloviensis) Jan (1585–1652), kanonik krakowski, profesor Akademii Krakowskiej, polemista* (w:) „Słownik polskich teologów katolickich”. Warszawa 1981, s. 215–220

BURZEC Henryk

Burzec Henryk – wybitny artysta
– rzeźbiarz, malarz, projektant
i wykonawca wystrojów wnętrz
(rzeźby, płaskorzeźby, mozaiki,
witraże), rodowity międzyrzeczanin

Urodził się 21 II 1919 roku w Międzyrzecu Podlaskim. Dzieciństwo spędził w Brześciu nad Bugiem na Polesiu. Od wczesnych lat młodzieńczych pragnął podążać śladami dziadka oraz wuja i kształcić się w kierunku rzeźbiarskim. Pierwsze rzeźby powstały w trakcie nauki w szkole stolarskiej w Brześciu. W 1936 roku rozpoczyna naukę w Szkole Przemysłu Drzewnego w Zakopanem i poznaje tutaj tajniki technik rzeźbiarskich. Po wojnie podjął studia w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie trafiając do pracowni rzeźby prof. Xawerego Dunikowskiego. Tutaj w trakcie studiów dojrzał artystycznie. Pracuje z mistrzem Dunikowskim przy powstaniu Pomnika Powstańców Śląskich na Górze Św. Anny i przy głowach wawelskich. W 1954 roku otwiera w Zakopanem galerię autorską przy ulicy Piaseckiego 14, w której zgromadził kilkadziesiąt prac stanowiących zaledwie część rzeźb kameralnych powstałych na przestrzeni półwiecza.

Ważne miejsce w dorobku rzeźbiarza zajmuje sztuka sakralna. Rzeźby artysty znajdują się w kościołach w Krynicy, Ruptawie, Leszczynach i Międzybrodzu Żywieckim, natomiast prawie całość wnętrz zaprojektował i wykonał w kościołach w Mrzeżynie, Knurowie i Brzeczkwicach. Jego pomniki stoją między innymi w Zakopanem, Mielcu, Myszkowie, Ochotnicy Dolnej, Mrzygłodzie i Łodzi. Ze swoimi rzeźbami zwiedził wiele europejskich krajów tj. Francja, Niemcy, Hiszpania, Słowacja. Wystawiał swoje dzieła w polskich salonach artystycznych włącznie z warszawską „Zachętą”.

Działa również społecznie. Jest członkiem ZPAP w Zakopanem, członkiem zarządu Stowarzyszenia „Sztuka Podhalańska”, członkiem zarządu Towarzystwa Muzycznego im. Karola Szymanowskiego. Jego znakomite prace spotkać można w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie, Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie, Muzeum Lubelskiego w Lublinie, Muzeum Tatrzańskiego im. Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem, Muzeum Martyrologii i Męczeństwa na Majdanku, Ministerstwa Kultury i Sztuki, nadto w kolekcjach prywatnych w kraju i zagranicą.

Wiele swoich prac ofiarował instytucjom: Szkole Tysiąclecia na Harendzie w Zakopanem, Szpitalowi w Zakopanem, Zespołowi Rehabilitacyjno-Ortopedycznemu dla Dzieci i Młodzieży w Zakopanem, Centrum Zdrowia Dziecka itp. W czerwcu 2000 roku przyjechał do Międzyrzecza – miasta rodzinnego i uczestniczył w Prezentacjach – Konfrontacjach (X międzyrzeckie prezentacje plastyczne).

Posiada odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi (1974), Złotą Odznakę Zasłużonego dla Ziemi Krakowskiej (1974), Złotą Odznakę Zasłużonego dla Ziemi Sąddeckiej (1978) i Odznakę za Zasługi dla Zakopanego (1978).

„Nie trudno nas urzec,
gdy rzeźbi kto jak Burzec”

J. Sztaudynger

Bibliografia:

1. Kornacki R.: *Henryk Burzec w Międzyrzeczu (Podlasiak z Zakopanego)* (w:) „Słowo Podlasia” nr 36 z 5-11.09.2000 r., s. 9
2. Kornacki R.: *Uczeń Dunikowskiego (Kraina rzeźby)* (w:) „Tygodnik Lubelski” nr 30/31 z 30 VII – 6 VIII 2000 r., s. 11
3. Piszczek R.: *Henryk Burzec. Rzeźba. Malarstwo*. Katalog wystawy. Warszawa „Zachęta” 1980
4. Wódz B. E.: *Henryk Burzec* (w:) „Henryk Burzec – rzeźba – 50-lecie pracy twórczej”. Muzeum Okręgowe w Sandomierzu. Sandomierz 1998, s. 4–8

BUTKOWICZ Stanisław

Butkowicz Stanisław – kanonik
kolegiaty łaskiej, proboszcz parafii
św. Ducha w Warszawie, w latach
1594–1616 proboszcz międzyrzecki,
inicjator bractwa różańcowego
w Międzyrzecu Podlaskim

Był człowiekiem światłym i zorientowanym w nurtach ówczesnej pobożności polskiej. Oprócz probostwa międzyrzeckiego posiadał inne beneficje kościelne: kanonikat łaski i prepozyturę szpitalną św. Ducha w Warszawie. Z racji posiadanych godności często przebywał w Warszawie i tam prawdopodobnie zetknął się z bractwem różańcowym. Widząc jego ówczesną działalność wśród wiernych zapragnął podobną organizację zawiązać w Międzyrzecu. Za jego pobytu w parafii św. Mikołaja kościół był murowany, a szkoła parafialna znajdowała się przy domach wikariuszy. Rektorem szkoły był wówczas Adam Gliciani. Informacje pochodzą z protokołu powizytacyjnego biskupa łuckiego Marcina Szyszkowskiego, który wizytował parafię międzyrzecką w 1605 roku. Prawdopodobnie w wyniku tej wizyty w celu zwiększenia dozoru kościelnego dodano do pomocy Butkowiczowi wikariusza ks. Stanisława Skargę, który potem został proboszczem w 1636 roku. Odbudowano też kaplicę św. Barbary i Jakuba.

Przy założeniu bractwa współpracował z Butkowiczem właściciel dóbr międzyrzeckich hrabia Gabriel Tęczyński, wojewoda lubelski. Cechowała go ogromna ofiarność na cele kościelne. O. Tomasz Różański, przeor janowskiego konwentu dominikanów, wprowadził bractwo w Międzyrzecu prawdopodobnie po serii kazań w uroczystość Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny w roku 1613. Aby dopełnić przepisu prawnego, fundatorzy bractwa za pośrednictwem brata Jana Chryzostoma, magistrza prowincjonalnego upro-

sili ówczesnego prowincjała na Polskę Jana z Łęcznej by wydał dokument erekcji bractwa różańcowego w Międzyrzecu. Dokument ten z dnia 23 IV 1614 roku nadawał bractwu różańcowemu w Międzyrzecu wszystkie przywileje i odpusty bractw różańcowych w Polsce, pod warunkiem zachowania wszystkich przepisów, zwyczajów i praktyk stosowanych powszechnie przez bractwa. Już w 1613 roku bractwo różańcowe ufundowało dzwon do kościoła z napisem: „Bogu Najlepszemu i największemu i Błogostawionej Maryii Panie”.

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 39, 44
2. Geresz J.: *Z dziejów kościoła św. Mikołaja w Międzyrzecu Podlaskim*. Międzyrzec Podlaski 1997, s. 12
3. Maleszyk M.: *Bractwo Różańcowe w Parafii Międzyrzec Podlaski w latach 1614–1905* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XXIX–XXX, Międzyrzec Podlaski 1999, s. 161–208
4. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 147
5. Schuster K.: *Z dziejów Międzyrzeca za Gabriela i Jana Tęczyńskich* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. IV, Międzyrzec Podlaski 1972, s. 9

CHAMIEC Abraham

Chamiec Abraham – herbu Gryf
z rodziny Jaksów, pierwszy
donatariusz¹ dóbr międzyrzeckich

„Za ważne usługi otrzymał on od króla Władysława Jagiełły w 1390 roku w darze włości: Międzyrzec i Stołpno, w powiecie drohickim, z obowiązkiem: ażeby na każdą wyprawę wojenną samotrzeć stawał, każdy kopią, łukiem i sojdakiem zaopatrzony.” List nadawczy tego króla tak mówi: „Umysłem stałym łaskawie rozważywszy wierne i wielce pożyteczne usługi, jakimi Abraham Chamiec, nam wierny ukochany, Majestatowi naszemu po wielokroć się nam zalecił, ze względu czego, włości nasze Międzyrzecze i Stołpno, w ziemi naszej ruskiej, w okręgu drohickim, ze wszystkimi dochodami, czynszami, lasami, polami, korzyściami, – dajemy darowujemy na wieczne czasy” etc. Wówczas Międzyrzec był jeszcze wsią. Nie zdołano ustalić czy Abraham Chamiec, faktycznie objął dobra międzyrzeckie, ani ewentualnie kiedy i w jakich okolicznościach je utracił. Późniejsi heraldycy łączą Abrahama Chamca z rodem Jaksów – Gryfitów, który pochodził z Małopolski i pisał się ze wsi Rudno. Należał niewątpliwie do tych rycerzy małopolskich, którzy po zawarciu unii polsko-litewskiej otrzymali nadania na terenie ówczesnego Wielkiego Księstwa Litewskiego. Być może po bezpotomnej śmierci Abrahama Chamca przed rokiem 1428 Wielki Książę Litewski Witold miał nadać dobra międzyrzeckie Mikołajowi Nassucie zwanym także Szempart lub Silberk.

¹ donatariusz: ten, który otrzymał darowiznę od ofiarodawcy – donatora

Bibliografia:

1. Aleksandrowicz P.: *Miasto Międzyrzec Podlaski w XVII i XVIII wieku (wiadomości wstępne)* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. II, Międzyrzec Podlaski 1970, s. 59
2. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski – Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 23
3. Niesiecki K.: *Herbarz Polski* t. III, Lipsk 1839, s. 15 (podaje streszczenie dokumentu)
4. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, rozdz. IV, s. 37
5. Wędzki A.: *Problem genezy Międzyrzecza Podlaskiego na tle procesów urbanizacyjnych na południowo-zachodnim pograniczu Podlasia*. (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. VI, Międzyrzec Podlaski 1974, s. 36–37

CZARTORYSKI August Aleksander

Czartoryski August Aleksander
herbu Pogoń (1697–1782) – książę,
wojewoda ruski, twórca potęgi rodowej
„Familii” i współtwórca jej polityki,
kawaler maltański, generał ziem
podolskich, właściciel Międzyrzeca

Urodził się 9 XI 1697 roku w Warszawie. Był synem Kazimierza – podkanclerzego litewskiego, kasztelana wileńskiego, dziedzica Siedlec i Izabeli z Morstinów. Pod okiem ojca Kazimierza oraz matki otrzymał bardzo staranne wykształcenie. Przez całe życie pisał nie gorzej po francusku, niż po polsku. W 1713 roku wyprawiono go w podróż ze starszym bratem Michałem do Niemiec, Francji i Włoch. Potem przywdział krzyż zakonu Joannitów i wyprawił się z flotą na wyprawy. Po kilku latach przeszedł do służby austriackiej i odbył kampanię przeciw Turkom. Wrócił do Polski w randze pułkownika wojsk austriackich. Jako jedyny maltańczyk w kraju zgłosił prawne pretensje do ordynacji ostrogskiej, którą odumarał (1720) posiadacz jej J. K. Lubomirski. Dobra jednak zagarnął inny uzurpator Paweł Sanguszko. Czartoryski pojedynekował się z Karolem Tarłą o rękę pięknej wdowy Zofii po Denhoffie, wojewodzie płockim, dziedziczki całej Sieniawszczyzny. W dniu 11 VII 1731 dochodzi do ślubu Czartoryskiego z Marią Zofią z Sieniawskich primo voto Denhoffową, która wnosi mu olbrzymi majątek. Raz tylko posłował z Inflant na sejm grodzieński. Przez umiejętną, postępową gospodarkę podwaja dochody ze swych dóbr i oczyszcza je z milionowych długów. Na dobra te składały się: na Rusi Czerwonej hrabstwo jarosławskie, Brzeżany, Sieniawa, Oleszyce, Bukanowce, Krzeszowice, w Lubelskiem Puławy, na Podolu: Grańów, Międzybóż, Zinkowce, Mikołajów

i Stara Sieniawa, na Podlasiu Międzyrzec, na Wołyniu Klewań i Żuków, na Litwie hrabstwo szkłowskie itd. Przy dochodach 3 mln złp posiadał książę cztery gustowne rezydencje: Brzeżany, Sieniawę, Puławy i Wilanów. Spora część szlachty chciała go mieć na tronie. Był kawalerem orderów Orła Białego, św. Stanisława, św. Andrzeja. Zmarł w Warszawie 4 kwietnia 1782 roku mając 84 lata. Pochowano go w Warszawie w kościele Św. Krzyża.

W 1740 roku ks. Czartoryski wydał instrukcję „Do dobrego porządku i ułożenia szynków w mieście Międzyrzecu punkta”. Wystarał się też u króla o nowe jarmarki w mieście. W czerwcu 1741 roku potwierdził ustrój samorządowy i wszystkie przywileje, a także prawo pobierania opłat targowych. W tym też roku wydał uniwersał regulujący zasady zasiedlania pustych gruntów. Utrzymywał też przez jakiś czas małe garnizon wojskowy. Za jego gospodarzenia miasto zaczęło zmieniać wygląd, coraz więcej było budynków krytych gontami. W 1775 było to największe miasto na Podlasiu. W 1780 roku w pałacu Czartoryskich nocował cesarz austriacki Józef II.

W końcu sierpnia 1752 roku spłonął kościół parafialny pw. św. Mikołaja w Międzyrzecu. Dużej pomocy w odbudowie, która trwała cztery lata udzielił dziedzic Międzyrzeca książę August Czartoryski. Kościół został przebudowany w stylu późno-barokowym. Całe szczęście, że główne ściany zostały uratowane od pożaru, ale budowa i tak trwała jeszcze w 1756 roku. Do prac malarskich zaangażowano znanego artystę Szymona Czechowicza. W wielkim ołtarzu umieszczono dwa obrazy z jego szkoły. Jeden z nich przedstawiał św. Mikołaja wyposażającego trzy ubogie dziewczęta. W grupie tej w osobie św. Mikołaja malarz przedstawił samego księcia Augusta Czartoryskiego i jego małżonkę z trzema córkami. Portret księcia z Orderem św. Andrzeja znajduje się do dziś w zakrystii kościoła.

Już w 1772 roku książę August rozpoczął budowę murowanej cerkwi unickiej pod wezwaniem św. Apostołów Piotra i Pawła. Budowano ją w stylu barokowo-klasycystycznym.

Na miejscu starej cerkwi drewnianej na Starym Mieście książę August Czartoryski w latach 1782–1784 wystawił cerkiew murowaną, otynkowaną, wewnątrz i zewnątrz z dachem krytym dachówką i kopułą na sygnaturkę.

Bibliografia:

1. Aleksandrowicz P.: *Stosunki religijne w Międzyrzecu i okolicy*. (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. I, Międzyrzec Podlaski 1969, s. 116–117, 130
2. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 85–87, 95–96
3. Konopczyńska W.: *Czartoryski August Aleksander* (w:) „Polski słownik biograficzny” t. IV, s. 272–274, Kraków 1938
4. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 57–59
5. Voisé J.: *Galeria portretów właścicieli Międzyrzeca Podlaskiego* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XII–XIII, Międzyrzec Podlaski 1980–1981, s. 189–190

CZARTORYSKI Konstanty Adam Aleksander

Czartoryski Konstanty Adam
Aleksander herbu Pogoń (1773–1860)
– książę, generał polski, mecenas
sztuki, dziedzic Międzyrzeczyny

Urodził się 28 X 1773 roku w Warszawie, był synem Adama Kazimierza i Izabeli z Flemingów. W przeciwieństwie do starszego brata Adama był od dziecka wesoły, żywy, niefrasobliwy, garnał się do życia. Kształcił się w Puławach. Jego nauczycielami byli: poeta nadworny Franciszek Dionizy Kniaźnin, filolog klasyczny Gotfried Ernest, Gotfryd Groddeck, późniejszy profesor Adama Mickiewicza na Uniwersytecie w Wilnie, malarz, rysownik i grafik Jan Piotr Norblin i pułkownik Ciecielski. Norblin przede wszystkim rozbudził w nim zamiłowania artystyczne. Przez jakiś czas był Konstanty Czartoryski oficerem gwardii cesarskiej w Petersburgu, był też w Moskwie na koronacji Aleksandra. W Nieborowie 20 VII 1802 roku zaślubił księżną Anielę Radziwiłłównę (1781–1808), córkę wojewody wileńskiego i osiadł w Międzyrzeczu. W 1808 żona zmarła. Tutaj w roku 1805 dwukrotnie przyjmował Aleksandra I. Raz jadącego do Puław, domniemanego króla polskiego, drugi raz pędzącego w drodze powrotnej spod Austerlitz w towarzystwie hrabiego Tołstoja. Zgon żony po długiej chorobie wstrząsnął nim głęboko. Podróżował, później chciał się zagrzebać w międzyrzeckiej samotni. Wkroczenie wojska polskiego do Galicji (1809) obudziło go z odrętwienia. Wystawił na swój koszt pułk wojska i jako jego dowódca uczestniczył w kampanii. W 1810 roku zawarł związek małżeński bez wiedzy rodziców z prześliczną wychowanką swojej matki Marią Dziewanowską (1710–1842). W roku 1811 towarzyszył księciu Józefowi Poniatowskiemu w podróży do Paryża, był tam

prezentowany Napoleonowi. W roku 1812 wziął udział w wyprawie Napoleona na Moskwę. Odznaczył się pod Smoleńskiem, a pod Borodinem został ciężko kontuzjowany. Później jako generał brygady i adiutant królewski przebywał jakiś czas w Petersburgu, a w 1817 roku przeszedł na urlop, a następnie został zwolniony ze służby. Wcześniej zastał odznaczony legią honorową przez cesarza, a później polskim krzyżem wojskowym przez króla. Przy podziale dóbr przez rodziców w 1812 roku otrzymał on klucze: klewański, międzyrzecki, nowokonstantynowski, pełkiński, rzeczycki, starsieniański, tarnogrodzki, terespolski i wołczyński. Było to razem 9 miast i 175 wsi wartości szacunkowej 15 milionów złotych polskich.

Z drugą żoną Marią Dziewanowską przebywał stale w Międzyrzecu Podlaskim. W roku 1829 nabył szereg dzieł sztuki i umieścił je w pałacu. Nie są znane losy kolekcji. być może, że zbiory te razem z majątnością międzyrzecką zostały w 1844 roku sprzedane Augustowej Potockiej. Zamiaru zagrzebania się na wsi i „uprawiania kapusty” nie spełnił. Wiele podróżował, stałe ognisko rodzinne założył w 1828 roku w Wiedniu. W pałacu Weinhaus pod Wiedniem stworzył piękną galerię obrazów. Skupiał w swym domu nie tylko arystokrację polską i obcą, lecz także artystów, zwłaszcza muzyków, na sławnych zebraniach czwartkowych; w słynnym kwartecie grywał tam Liszt.

Kosztom Konstantego Czartoryskiego został zbudowany w 1835 roku kościół murowany w Drelowie pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. Konsekrowany był w 1841 roku. Kościół ten w 1874 roku zamieniony został na cerkiew prawosławną. W tym też roku, 17 stycznia na cmentarzu kościelnym padło za wiarę od kul carskich trzynastu unitów. W 1802 roku książę Czartoryski potwierdził przywileje dla mieszczan i dla Żydów międzyrzeckich i nadał przywileje dla cechu murarskiego. W skład cechu weszli murarze i strycharze, należący dotychczas do innych cechów. W tymże też roku potwierdził przywilej Stanisława Opalińskiego dotyczący prawa handlu i rzemiosła dla cudzoziemców. Należy też wymienić zobowiązanie Konstantego Czartoryskiego w imieniu własnym i swych spadkobierców do utrzymania w Międzyrzecu szkoły. Oddał dla niej plac, wyznaczył coroczną dla nauczyciela pensję i ordynarię. Wzniesiony przez niego dom i zabudowania gospodarskie służyły potem przez wiele dziesiątków lat.

Zmarł będąc 87-letnim starcem 20 III 1860 roku i zapisał się w pamięci współczesnych i następnych pokoleń międzyrzeczan jako pan pobożny, hojny i sprawiedliwy.

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 112–113, 125–127
2. Jarmuł S.: *Dobra międzyrzeckie za Konstantego Czarotoryskiego* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. VII, Międzyrzec Podlaski 1975, s. 18–22
3. Kukiel M.: *Czarotoryski Konstanty* (w:) „Polski słownik biograficzny” t. IV, Kraków 1938, s. 283–285
4. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 63
5. Sadaj H.: *Międzyrzeckie zbiory dzieł sztuki ks. Konstantego Czarotoryskiego* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. VI, Międzyrzec Podlaski 1974, s. 109–121
6. Stankowa M.: *Przywileje dla cechu garncarzy w Międzyrzecu Elżbiety Heleny Sieniawskiej i Adama Kazimierza Czarotoryskiego* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. IV Międzyrzec Podlaski 1972, s. 171–174

CZARTORYSKI

Adam Kazimierz

Czartoryski Adam Kazimierz herbu Pogoń (1734–1823) – książę, generał ziem podolskich, współzałożyciel i komendant Szkoły Rycerskiej, członek Komisji Edukacji Narodowej i warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, teoretyk, krytyk literacki i teatralny, mecenas nauki, literatury i sztuki, twórca wraz z żoną Izabelą z Flemingów ośrodka naukowego i kulturalnego w Puławach

Urodził się 1 XII 1734 roku w Gdańsku jako syn Augusta Aleksandra Czartoryskiego i Marii Zofii z Sieniawskich primo voto Denhoffowej. Odebrał bardzo staranne wychowanie. Od wczesnej młodości wykazywał zainteresowanie zarówno literaturą starożytną, jak dziejami Polski i powszechnymi. Kształcił się najpierw pod kierunkiem francuskiego dyplomaty Castery, potem zaś eksjezuity Moneta, z którym we wrześniu 1752 roku wyjechał na studia do Drezna, Brukseli i Włoch. W 1755 r. był już w Wiedniu, a w roku 1757 wyjechał na studia życiowo-społeczne do Anglii. W 1756 roku był po raz pierwszy wybrany na posła. W tym też roku dostaje po ojcu generalstwo ziem podolskich, a w latach 1760 i 1762 zostaje posłem z województwa ruskiego. W 1761 roku wchodzi w związek małżeński z młodszą jedynaczką Jerzego Fleminga, podskarbiego wielkiego litewskiego, Izabelą. Wysuwany był na następcę Augusta III. Jednak nad politykę przekładał pracę naukową i życie publiczne dla dobra kraju. Kiedy Katarzyna II zrobiła mu nadzieję osiągnięcia tronu zrzekł się go na rzecz kuzyna Stanisława Augusta Poniatowskiego. Działalność reformatorską w duchu oświecenia skoncentrował przede wszystkim na sprawach edukacji. Skupił wokół siebie grono pisarzy, artystów, ludzi nauki, protegował młode talenty. Odegrał

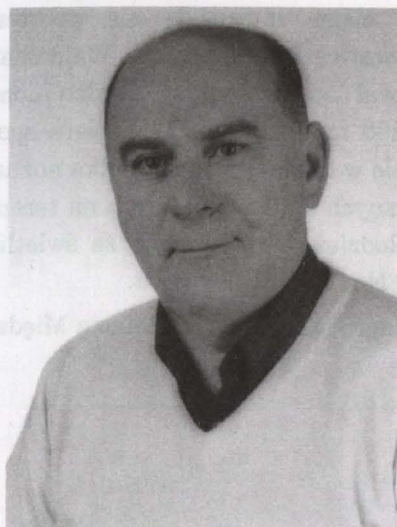
wybitną rolę jako komendant Szkoły Rycerskiej (1765). Opracował dla niej zasady etyki obywatelskiej i zawarł je w „Katechizmie kadeckim” (1774). W 1763 redagował tzw. małego „Monitora”, należał też do twórców „Monitora” (1765). Skłócony po roku 1780 z dworem, stworzył wraz z żoną Izabelą Czartoryską konkurencyjny ośrodek kulturalny w Puławach. Po rozbiorach współpracował z Tadeuszem Czackim przy tworzeniu Liceum Krzemienieckiego i z synem Adamem Jerzym Czartoryskim, jako kuratorem okręgu wileńskiego, wspierał inicjatywy kulturalne w zakresie czasopiśmiennictwa. Współpracował z Towarzystwem Przyjaciół Nauk. Po 1812 roku osiadł w dobrach galicyjskich.

Wcześniej w 1778 roku dostał z podziału dobra międzyrzeckie, do których dokupił „dwie mniejsze części na Turowie, zwane Klembowszczyzna”. W 1766 roku zbudował kościół murowany w Dołdze w stylu odrodzenia (kościół drewniany wcześniej fundował Gabriel Tęczyński). 10 V 1783 roku potwierdził dla Międzyrzeca wszystkie przywileje nadane od czasów Izabeli Tęczyńskiej. W 1789 roku na zlecenie księcia geometra Leonard Targański dokonał pomiaru wszystkich placów i gruntów Międzyrzeca. Nadał też Czartoryski nowy przywilej Żydom, w którym zobowiązał się do wystawienia własnym sumptem 12 murowanych kramnic obok szkoły żydowskiej. W 1790 roku nadał prawa dla żydowskich cechów: krawieckiego i kuśnierskiego, a 18 kwietnia tego roku ważny przywilej dla całego miasta zezwalający na produkcję piwa. W 1790 roku z inicjatywy Czartoryskiego zbudowano na Nowym Mieście lazaret wojskowy. Prowadził też w tym roku inne prace budowlane i naprawiał mosty w ogrodzie włoskim, oficynę, browar pod zamkiem, cegielnię, gorzelnię, rezydencję ogrodnika, młyn i schody w pałacu. W roku 1791 książę Czartoryski nadał międzyrzeckim cechom rzemieślniczym nowe przywileje (cech kuśnierski, czapnicki, krawiecki, szmuklerski i inne). Oczynszował również pięć wsi bojarskich. Według przywileju z 1789 roku miasto miało prawo pobierać na swoje potrzeby rocznie po 12 złp z 12 kramów. Do ważnych zobowiązań Adama Czartoryskiego należało utrzymanie szkoły i nauczyciela w Międzyrzecu oraz szpitala dla ubogich. Po śmierci Feliksa Pawła Turskiego, proboszcza kościoła pw. św. Mikołaja, kontynuował i wspierał zaczęłą budowę okazałej fasady.

Zmarł 19 III 1823 roku w Sieniawie (Galicja).

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 99–100
2. Handelsman M.: *Adam Kazimierz Czartoryski* (w:) „Polski słownik biograficzny”. Kraków 1938, t. IV, s. 249–257
3. Jarmuś S.: *Dobra międzyrzeckie za Konstantego Czartoryskiego* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. VII, Międzyrzec Podlaski 1975, s. 20–22
4. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 59–61
5. *Słownik historii Polski*. Wiedza Powszechna. Warszawa 1973, s. 65
6. Voisě J.: *Galeria portretów właścicieli Międzyrzecza Podlaskiego* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XII–XIII, Międzyrzec Podlaski 1980–1981, s. 190
7. Wołoszyńska Z.: *Adam Kazimierz Czartoryski* (w:) „Literatura polska – przewodnik encyklopedyczny”. PWN Warszawa 1984, s. 160–161

CZEMPIŃSKI Waldemar

Czempiński Waldemar –

przedsiębiorca, prezes Międzyrzeckiego Stowarzyszenia Rozwoju Przedsiębiorczości, były sportowiec i trener la.

Urodził się 26 III 1953 r. w Międzyrzecu Podlaskim jako syn Mariana i Zofii z domu Maleśkiewicz. Ukończył Szkołę Podstawową nr 1 w Międzyrzecu Podlaskim, a potem Liceum Ogólnokształcące im. J. I. Kraszewskiego w Białej Podlaskiej. Maturę zdał w 1973 r. Już w okresie nauki szkolnej wykazywał duże zdolności sportowe m.in. w sprincie. Ukończył Akademię Wychowania Fizycznego w Warszawie (filia w Białej Podlaskiej) na kierunku nauczycielskim i trenerskim. W 1980 r. zawarł związek małżeński z Janiną Zegarek. Z żoną mają dwoje dzieci: Milenę (ur. 1980) – studiuje w Warszawskiej Szkole Zarządzania i Żanetę (ur. 1981) – uczy się w szkole średniej. Po ukończeniu studiów w latach 1977–1980 pracował jako trener lekkiej atletyki w klubie sportowym „Bałtyk” Gdynia. Dochował się kilku dobrych sportowców m.in. Andrzeja Klimañskiego – mistrza Europy juniorów w skoku w dal (8,04 m), wielokrotnego mistrza Polski w hali i na powietrzu, uczestnika olimpiady w Moskwie.

Od 1982 roku zaczął prowadzić działalność gospodarczą. Aktualnie kieruje zakładem produkcji pieczywa „Bagietka” i prowadzi usługi gastronomiczne. Był jednym z założycieli Międzyrzeckiego Stowarzyszenia Rozwoju Przedsiębiorczości (pierwszy prezes Stowarzyszenia), w którym działa Ośrodek Wspierania Przedsiębiorczości. Odbywa się tam nauka obsługi komputera i Internetu, prowadzi się kursy szkoleniowe, praktyczną naukę poszukiwania pracy itp.

Waldemar Czempiński w dalszym ciągu interesuje się sportem. Z szacunkiem wspomina swojego wychowawcę i trenera mgr Waldemara Szczepańskiego, dzięki któremu uzyskiwał na owe czasy bardzo dobre wyniki w sprincie (100 m – 10,6 sek., 200 m – 22,2 sek.). Wspiera sport w Międzyrzecu Podlaskim, który znalazł się w trudnej sytuacji (piłka nożna). Popiera też działalność organizacji społecznych i charytatywnych na terenie miasta, szczególnie zaś gdy chodzi o młodzież. Współpracuje ze świetlicą środowiskową i Towarzystwem Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu.

W maju 2001 r. otrzymał Honorową Nagrodę Burmistrza Miasta Międzyrzec Podlaski „Orlik 2000”.

DANIŁOWICZ

Jan Mikołaj

Daniłowicz Jan Mikołaj z Żurowa
herbu Sas, (ok. 1607–1650) – pod-
skarbi wielki koronny, właściciel
Międzyrzeca

Urodził się około roku 1607, był synem Mikołaja, podskarbiego wielkiego koronnego i Heleny ze Służewa Uchańskiej. Studia zagraniczne odbywał zrazu z bratem Piotrem w roku 1619 w Lowaniu, a potem w latach 1623–26 w Dilingen z młodszym bratem Franciszkiem. Prowadził wówczas życie wystawne i miał przy sobie pedagogów. Od wczesnej młodości zaprawiał się też do służby rycerskiej. Szybko głównie za pośrednictwem ojca, otrzymywał różne starostwa i królewszczyzny. W roku 1634 został starostą przemyskim i kolskim, w następnym zaś samborskim, drohobyckim i czerwono grodzkim. W późniejszych latach dostał jeszcze starostwa: ratneńskie, korsuńskie i czechryńskie. W latach 1640–42 był też żupnikiem krakowskim. Nic też dziwnego, że otrzymawszy nadto po ojcu znaczny spadek, był jednym z najzamożniejszych ówczesnych magnatów polskich i że mógł pożyczać królowi pieniądze z własnej szkatuły. Piastowanie godności publicznych rozpoczął uzyskaniem w roku 1620 urzędu podstolego koronnego, następnie w roku 1627 został podskarbis nadwornym koronnym, a w końcu 28 IV 1632 r. mianowany przez króla już sparaliżowanego podskarbis wielkim koronnym. Brał żywy udział w życiu publicznym. W roku 1626 pełnił funkcję deputata na trybunał radomski, brał udział w komisjach do rozgraniczenia i posłował na różne sejmy. Jako podskarbi odznaczał się dużą energią w ściąganiu pieniędzy, zwłaszcza w latach wojny moskiewskiej i przygotowań do wojen

szwedzkich. Odznaczał się też wielką pobożnością i znacznej swej fortuny używał na liczne fundacje kościelne, otaczając zwłaszcza opieką zakon jezuitów. W 1638 roku zawarł ślub z Zofią Tęczyńską, córką Gabriela i Halszki z Radziwiłłów.

W rok po ślubie młoda żona ofiarowała Daniłowiczowi dobra międzyrzeckie, końskowolskie i inne. W 1641 roku w Lublinie panowała zaraza, karmelitanki bose w liczbie 15 sióstr wraz z dwoma karmelitami znalazły schronienie w zamku międzyrzeckim. Również w tym samym roku mieszkali na terenie włości międzyrzeckiej jezuita z Lublina w liczbie dziewięciu. Podejmowali oni próby pogodzenia proboszcza międzyrzeckiego, sławnego matematyka, ks. Jana Brożka z Daniłowiczową. W 1644 roku Jan Daniłowicz nadał przywilej dla odbudowanej cerkwi św. Mikołaja w Międzyrzecu. Jan Daniłowicz ufundował w Lublinie klasztor karmelitów bosych, w którym też prawdopodobnie został pochowany. Był dwukrotnie żonaty: najpierw z Elżbietą z Bnina Opalińską, a następnie z Zofią Tęczyńską, potomstwa jednak nie pozostawił. Zmarł w 1650 r. Nad wyraz ciekawe dla poznania ówczesnych czasów i życia w Międzyrzecu jest rozporządzenie Jana Daniłowicza i jego małżonki Zofii z 20 XII 1644 roku, w którym w 25 punktach zawarli oni instrukcję, jak mają postępować mieszkańcy miasta. Instrukcja dotyczyła ich obowiązków np.: jak należy opatrywać okna, poprawiać kominy, trzymać w pogotowiu sprzęt gaśniczy i naczynia z wodą, pełnić wartę itp. Miasto podzielono na rewiry, powołano dziesiętników, którzy mieli odpowiednie zadania w razie różnych niebezpieczeństw.

Bibliografia:

1. Aleksandrowicz P.: *Miasto Międzyrzec Podlaski w XVII i XVIII w. (Przywileje)* (w:.) „Rocznik Międzyrzecki” t. II, Międzyrzec Podlaski 1970, s. 71–74
2. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 47–49
3. Hejnosz W.: *Daniłowicz Jan Mikołaj z Żurowa*. (w:.) „Polski słownik biograficzny” t. IV, Kraków 1938, s. 415–416
4. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 46–47
5. Schuster K.: *Z dziejów własności międzyrzeckiej w XVII w. od Tęczyńskich do Sieniawskich* (w:.) „Rocznik Międzyrzecki” t. XVIII, Międzyrzec Podlaski 1986, s. 5–19

DANIŁOWICZOWA

Zofia z Tęczyńskich

Daniłowiczowa Zofia z Tęczyńskich

(?–1654) – podskarbina, dziedziczka

Międzyrzecza

Była córką Gabriela Tęczyńskiego i Halszki z Radziwiłłów. Po śmierci swego opiekuna Jana Tęczyńskiego w roku 1638 wyszła za mąż za Jana Mikołaja Daniłowicza, podskarbiego wielkiego koronnego, w którym znalazła obrońcę swoich praw do posiadłości dziedzicznych. Na ślubie Zofii w charakterze jej opiekuna występował Jerzy Ossoliński, wówczas wojewoda sandomierski. W 1639 roku młoda żona darowała swemu mężowi dobra międzyrzeckie i inne, zaś Daniłowicz zobowiązał się zapisać żonie po zawarciu małżeństwa sumę równoważącą wniesione przez nią klejnoty, jako oprawę, na połowie swoich dóbr. Przez zawarte małżeństwo z podskarbim wielkim koronnym uzyskała pomoc w ubieganiu się o swoje prawa do dziedziczenia i odzyskania majątności z rąk wdowy po opiekunie Doroty z Mińskich oraz jej córki Izabeli Tęczyńskiej. Sporna sprawa między Zofią Daniłowiczową a spadkobiercami Jana Tęczyńskiego trwała bardzo długo. Zakończyła się ona w głównych ramach dopiero w 1650 roku. Oboje Daniłowiczowie byli ludźmi pobożnymi. Zwykłą ich rezydencją był Międzyrzec. W swoim zamku utrzymywali nadworną kapelę. W 1641 roku gości Daniłowiczowa u siebie 15 siostr karmelitanek bosych, które schroniły się w zamku przed zarazą, która panowała w Lublinie. Wraz z mężem była fundatorką klasztoru karmelitanek bosych w Lublinie pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny (21 X 1646 r. położono kamień węgielny). Sama zaś była fundatorką drugiego klasztoru karmelitanek w Poznaniu, na założenie którego przezna-

czyła klejnoty, srebro i złoto oraz 40 000 w gotówce. 27 XI 1653 roku Zofia Daniłowiczowa erygowała kościół unicki w swojej dziedzicznej wsi Drelów pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Panny Maryi Matki Bożej. Przekazała też plac na pobudowanie mieszkania dla duchownego. Wcześniej dnia 7 IV 1645 r. na żądanie Daniłowiczowej biskup łucki Andrzej Gembicki skasował uczynioną przez Jana Tęczyńskiego darowiznę prawa patronatu probostwa parafii międzyrzeckiej dla Akademii Krakowskiej i oddał Daniłowiczowej. W 1653 roku poczyniła pewne zapisy w swoim testamencie na rzecz klasztoru karmelitanek bosych w Lublinie. Zmarła cztery lata po swoim małżonku 16 XII 1654 r. i pochowana została również w Lublinie w kościele karmelitanek bosych. Portret trumienny dziedziczki Międzyrzeca Zofii z Tęczyńskich-Daniłowiczowej znajduje się w zakrystii kościoła rzymskokatolickiego pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Lublinie przy ulicy Staszica 16.

Bibliografia:

1. Aleksandrowicz P.: *Miasto Międzyrzec Podlaski w XVII i XVIII w.* (Przywileje) (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. II, Międzyrzec Podlaski 1970, s. 71–74
2. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic.* Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 47–48
3. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej.* Międzyrzec Podlaski 2000, s. 46–47
4. Schuster K.: *Z dziejów własności międzyrzeckiej w XVII w. od Tęczyńskich do Sieniawskich* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XVIII, Międzyrzec Podlaski 1986, s. 8, 14–19

DĄBSKI NERLICH Paweł Julian

Dąbski Nerlich Paweł Julian

(1899–1983) – zawodowy wojskowy,
wybitny sportowiec hippista, rekordzista
i reprezentant Polski w sportach
konnych

Urodził się 16/28 IV 1899 roku w Międzyrzeczu Podlaskim jako syn Romana Samuela Juliana Nerlicha i Marii Olimpij Antoniny z domu Gembickiej. Początki nauki pobierał w domu rodzinnym, następnie w Korpusie Kadetów w Pskowie, który ukończył w 1917 roku. Potem wstąpił do Michajłowskiej Oficerskiej Szkoły Artylerii w Petersburgu. Brał udział w obronie Pałacu Zimowego w Petersburgu. Następnie jako podchorąży wstąpił do 16 baterii Dywizjonu Artylerii Konnej I Korpusu polskiego gen. Józefa Dowbór-Muśnickiego. Uczestniczył też w 1918 roku w rozbrajaniu garnizonu niemieckiego w Siedlcach. W 1913 roku otrzymał awans na porucznika Wojska Polskiego. W VII Dywizjonie Artylerii Konnej w Poznaniu pozostaje w charakterze oficera zawodowego. Stopień kapitana otrzymał dopiero w 1935 r. Zawarł związek małżeński z Heleną Mieczkowską herbu Bończa, córką Stanisława i Kazimierzy Moszczeńskich herbu Nałęcz. W lutym 1933 roku przyszedł na świat syn Roman Kazimierz Antoni.

W okresie międzywojennym Paweł Dąbski zaliczał się do najlepszych jeźdźców konnych w skokach przez przeszkody. Debiutował w 1928 roku na międzynarodowym mityngu na Polance Redłowskiej. Już w 1929 roku odniósł znaczący sukces na międzynarodowych zawodach w Poznaniu. W roku następnym zwyciężył w Konkursie Tatr na koniu „Domino” i był drugi w konkursie „Ilustrowanego Kuriera Krakowskiego”. W 1930 roku w Poznaniu wygrał aż pięć konkursów (w tym główny konkurs im. Prezydenta

Rzeczypospolitej Polskiej oraz konkurs Zwycięzców im. Ignacego Paderewskiego). Rok 1930 zaowocował w sukcesy na wielu zawodach (zdobył 10 pierwszych nagród zajmując II miejsce w klasyfikacji rocznej). W dniu 15 V 1932 r. w Championacie Polski w skokach na wałachu „Polus” ustanowił rekord Polski w skoku na wysokość (193 cm). Dwukrotnie znalazł się w czołówce Międzynarodowego Konkursu Hippicznego w Rzymie. Był też I wicemistrzem Polski na koniu „Nero” (1934). W tym też roku po raz kolejny pobił rekord Polski w wysokości skoku osiągając 195 cm na koniu „Pokus”. Do 1938 roku uczestniczył w sumie w 289 zawodach i konkursach hippicznych krajowych i międzynarodowych. W konkursie Armii Polskiej im. I Marszałka J. Piłsudskiego zdobył Nagrodę Honorową Szefa Departamentu Artylerii. Popularyzował sport w artylerii konnej. Interesował się też historią wojskowości. W 1939 roku brał udział w walkach z Niemcami. Przeszedł szlak bojowy od Leszna poprzez słynną i krwawą bitwę pod Kutnem i walki w Puszczy Kampinoskiej (20 IX 1939 r.). Kapitan P. Dąbski postanowił za wszelką cenę ratować sztandar swojego dywizjonu. Po oderwaniu od drzewa ukrył go pod mundurem. Szczęśliwie dotarł z nim do Warszawy. Sztandar ukrył, by nie dostał się w ręce wroga. Aktualnie znajduje się on w Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie. W grudniu 1939 roku udało mu się opuścić kraj i poprzez Węgry dotrzeć do Francji. W czerwcu 1940 roku znalazł się w Wielkiej Brytanii, gdzie został bardzo serdecznie przyjęty. Latem 1942 roku był odkomenderowany na Bliski Wschód. Następnie ze swoim dywizjonem został przeniesiony do Iraku. W marcu 1943 roku otrzymuje mianowanie na stopień majora. Dalsze etapy służby w 1943 roku to Palestyna, Egipt i Włochy. Brał udział w walkach pod S. Pietro, Castol di Sangro, Monte Casino i Bolonię. Kampanię wojenną ukończył jako podpułkownik Wojska Polskiego.

Zmarł nagle 21 I 1983 roku w Londynie. Dobrze zasłużył się Ojczyźnie, wypełnił z honorem przysięgę wojskową. Bronił Polski na wielu frontach w kraju i na obczyźnie. Odznaczony był Srebrnym Krzyżem Virtuti Militari (1944), dwukrotnie Krzyżem Walecznych (1920, 1944), Srebrnym Krzyżem Zasługi, Medalem Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości, Krzyżem Pamiątkowym Monte Casino, La Grande Pour Medaille, Interalliee dite dela Victorie (1914–1918), Defense Medal (1939–1945). W dniach 13–15 IX 1991 roku zorganizowano po raz pierwszy w Iwnie Międzynarodowe Zawody Konne w skokach przez przeszkody o Memoriał płk Pawła Dąbskiego Nerlicha.

Bibliografia:

1. Demidowicz T.: *Dąbski Nerlich Paweł Julian* (w:) „Białskopodlaski biograficzny słownik sportowy”. Biała Podlaska 1998, s. 42–45
2. Kowalski M.: *Wspomnienie o płk Pawle Julianie Dąbskim Nerlichu ur. 29 kwietnia 1899 r. w Międzyrzeczu – zm. 21 stycznia 1983 r. w Londynie* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XXVI, Międzyrzec Podlaski 1994, s. 163–169
3. Pruski W.: *Dzieje konkursów hippicznych w Polsce*. Wyd. Sport i Turystyka, Warszawa 1982, s. 128–130, 156–159, 173–176

DENHOFF

Mikołaj Franciszek

Denhoff Mikołaj Franciszek

(przed 1680–1737) – deputat do Trybunału Koronnego, dziekan sandomierski, proboszcz kolegiaty sandomierskiej, kanonik krakowski, dziekan przemyski, proboszcz tarłowski, osiecki, siennieński, międzyrzecki

Urodził się przed rokiem 1680 jako syn Franciszka Bogusława (1651–1707) miecznika łęczyckiego, kasztelana plockiego i sieradzkiego i Jadwigi z Lipskich. Urodził się po powrocie ojca z Francji co przypuszczalnie nastąpiło po śmierci Jana Kazimierza. W 1700 roku objął funkcję dziekana sandomierskiego, a w dwa lata później został proboszczem kolegiaty sandomierskiej nie mając zapewne jeszcze 30 lat. Można przypuszczać, że w latach 1702–1710 przyjął funkcję kanonika krakowskiego i dziekana przemyskiego. Dość częste pobyty w Krakowie pozwoliły Denhoffowi na kontakty z Adamem Mikołajem Sieniawskim hetmanem wielkim koronnym i kasztelanem krakowskim oraz jego żoną Elżbietą z Lubomirskich. W 1708 roku objął funkcję proboszcza tarłowskiego, potem przejął bogate ale zaniedbane probostwo w Osieku koło Staszowa (1718), a następnie probostwo w Siennie. Dość dobre kontakty łączyły go też z Marią Zofią córką Sieniawskich, która była żoną jego krewnego Stanisława Denhoffa hetmana polnego litewskiego i miecznika koronnego. Po upływie niespełna trzech lat po śmierci męża, ta najbardziej posażna wdowa w Rzeczypospolitej poślubiła w 1731 roku niemniej bogatego kawalera – Augusta Aleksandra Czartoryskiego (ur. 1689 r.). Wśród różnych dóbr jakie wniosła w posagu mężowi jako kolatorka były włości i probostwo międzyrzeckie. Prezentę na wakujące po Aleksandrze Antonim Fredrze – biskupie przemyskim, probostwo międzyrzeckie otrzymał Mikołaj Franciszek Denhoff od Marii Zofii Czartoryskiej w 1735 roku.

Objął funkcję proboszcza kościoła św. Mikołaja w momencie, gdy miasto Międzyrzec nawiedził wielki pożar i poczynił w nim znaczne spustoszenie. Uszkodzony został kościół, spaliły się budynki drewnianej plebanii i zabudowania gospodarcze. Z wiosną 1736 roku proboszcz zabrał się do naprawiania szkód wynikłych na skutek pożaru. Księżna Maria Zofia Czartoryska wsparła finansowo odbudowę budynków parafialnych. W tym czasie Denhoff zamówił w warszawskim zakładzie organomistrzowskim Zadorskiego nowe organy do remontowanego kościoła. W trakcie prac budowlanych w latach 1735–1737 wybudowano drewnianą plebanię, podmurowaną i częściowo podpiwniczoną, z ośmioma pokojami, ozdobionym gankiem z gontowym kopułowym dachem, dwukominową. Z chwilą przybycia Denhoffa do Międzyrzeca działało już Bractwo Różańcowe, które potem w swoim testamencie wsparł finansowo. Jak wielu duchownych tamtego okresu wygłaszał i drukował swoje kazania na przykład w 1727 roku w Krakowie wygłosił kazanie, które zostało wydrukowane pt. „Straż czuła Królestwu Polskiemu we dwóch (sic) świętych patronach Stanisławie Kostce (...) y Aloyzym Gonzadze (...)” dedykowane jednemu z opiekunów proboszcza międzyrzeckiego Teodorowi Potockiemu arcybiskupowi gnieźnieńskiemu i prymasowi Polski.

W dniu 31 VII 1736 roku uczestniczył Denhoff w uroczystościach ku czci założyciela jezuitów – św. Ignacego Loyoli w lubelskim kościele tego zgromadzenia i wygłosił kazanie, które później zostało wydrukowane. Ksiądz Pleszczyński pisząc o bibliotece kościoła międzyrzeckiego wymienia między innym dwie księgi „Rytułał Krakowski” wydany za biskupa Konstantego F. Szaniawskiego i „Processionale” wydane w Krakowie w 1725 roku. Niewykluczone, że obie księgi mógł ofiarować parafii międzyrzeckiej właśnie Mikołaj F. Denhoff przy obejmowaniu probostwa.

Zmarł między 13 a 31 V 1737 roku w Międzyrzecu. Tu spisał własną wolę (testament) wyznaczając na egzekutorów Augusta A. i Marię Zofię Czartoryską, Jana Bleszczyńskiego kanonika kapituły krakowskiej i Kaspra Suffczyńskiego, sędziego ziemskiego lubelskiego. Swoją parafię obdarował kapą i ornatem czerwonym, kapą fioletową z dalmatykami oraz relikwiami drzewa Krzyża Świętego w krzyżu kryształowym, jak i też płótnem saskim na obicie ołtarza Różańcowego.

Bibliografia:

1. Biblioteka Czartoryskich, Kraków, Rkps Ew. 1505, kopia współczesna (z r. 1737) (w:) Nowak J.: *Mikołaj Franciszek Denhoff, proboszcz międzyrzecki w latach 1735–1737* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XXVI, Międzyrzec Podlaski 1994, s. 151–160
2. Dworzaczek W.: *Monografia m. Sandomierza przez M. Bulińskiego*, Warszawa 1879, s. 207
3. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 82
4. Geresz J.: *Z dziejów kościoła św. Mikołaja w Międzyrzeczu Podlaskim*. Międzyrzec Podlaski 1997, s. 18–19
5. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 155

DOBROWOLSKI

Kazimierz

Dobrowolski Kazimierz

(1815–1867) – członek kapituły
katedralnej i profesor Seminarium
Duchownego w Janowie Podlaskim,
pronetariusz apostolski, prałat-kustosz
katedry podlaskiej, egzaminator
prosynodalny, proboszcz międzyrzecki

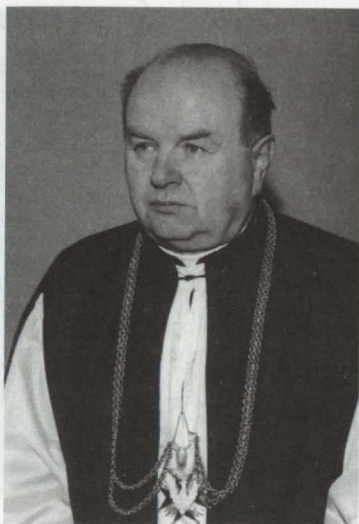
Urodził się w Wilnie w 1815 roku. Ukończył warszawską Akademię Duchowną, święcenia kapłańskie otrzymał w 1833 roku. Zaraz potem został asesorem konsystorza, a następnie profesorem teologii dogmatycznej i literatury łacińskiej w seminarium janowskim. W tym też czasie pisał i przygotowywał do wydania bardzo ważną pracę. W 1844 roku ukazała się drukiem pierwsza monografia sanktuarium leśniańskiego pt. „Historia zjawienia cudownego obrazu Najświętszej Maryi Panny na kamieniu wyrzytego, znalezionej przez pasterzów w roku 1683 na drzewie gruszkowym w Leśnej”. W roku 1846 ks. Dobrowolski został sędzią surrogatem, a w roku 1847 proboszczem w Międzyrzecu. Biskup Beniamin Szymański powołał go do kapituły i mianował swoim oficjałem. Tak charakteryzował go ksiądz Adolf Pleszczyński w swojej pracy: „Ksiądz Dobrowolski był kapłanem światłym, gorliwym, bez skazy w życiu i charakterze; dbał o powagę stanu kapłańskiego”. W 1850 roku ksiądz Dobrowolski dokonał drobnej modernizacji kościoła św. Mikołaja. W latach 1857–1859 zastępował go w pracy ks. Kuzawiński. W tym czasie ks. Dobrowolski jako oficjał zarządzał przez trzy lata diecezją i przebywał w Janowie. Tam wyrestaurował kościół, zaprowadził w całej parafii wstrzemięźliwość od wódki. Uczył też miejscowych parafian pisania i czytania. W 1859 roku odbyła się w kościele pw. św. Mikołaja w Międzyrzecu podniosła uroczystość. Przez dwa dni spoczywały tu

relikwie św. Wiktora. Ks. Dobrowolski w otoczeniu duchowieństwa łacińskiego i unickiego złożył hołd św. męczennikowi i podziękował biskupowi Szymańskiemu, który prowadził procesję. W 1860 roku ks. Dobrowolski wyjechał na leczenie do Paryża. W marcu 1861 r. uczynił w kazaniu wielkanocnym wzmiankę, że może dojść do zamiany pańszczyzny na czynsz. Chłopi najprawdopodobniej źle zrozumieli zapowiedź księdza i przez blisko miesiąc nie chcieli odrabiać pańszczyzny. Doszło do interwencji wojsk rosyjskich, przesłuchiwanie księdza i wymuszenia pańszczyzny. W 1864 roku zaczęły się aresztowania m.in. księży pod zarzutem współpracy z organizacją powstańczą. W sierpniu 1864 r. śledcze władze carskie przesłuchiwały też proboszcza ks. Kazimierza Dobrowolskiego.

Zasłużony proboszcz zmarł w 1867 roku w Busku (był na leczeniu) i tam go też pochowano.

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Leśniański sługa (300-lecie erekcji parafii Leśnej Podlaskiej)*. Biała Podlaska 1995 (część zdjęciowa)
2. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 156, 163, 175
3. Geresz J.: *Z dziejów kościoła św. Mikołaja w Międzyrzeczu Podlaskim*. Międzyrzec Podlaski 1997, s. 29–31
4. Kubicki P.: *Bojownicy kapłani za sprawę Kościoła i Ojczyzny w latach 1861–1915*. cz. I, t. II, Sandomierz 1933, s. 424
5. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 164–167

DOMAŃSKI Michał Józef

Domański Michał Józef – dziekan
dekanatu międzyrzeckiego, proboszcz
parafii św. Mikołaja w Międzyrzecu
Podlaskim, odznaczony godnością
Kanonika i Prałata

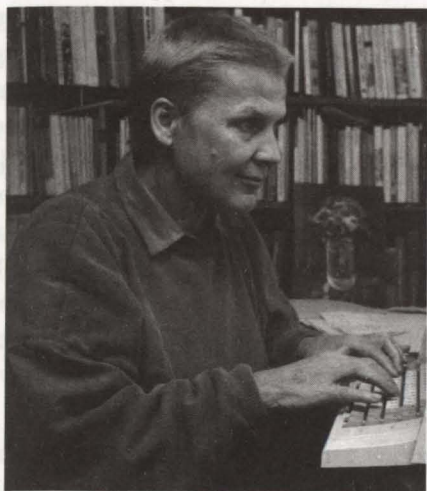
Urodził się 19 III 1939 roku w miejscowości Stok w gminie Ulan jako syn Hieronima i Wandy z Kurowskich. Szkołę podstawową ukończył w Ulanie, średnią zaś i Wyższe Seminarium Duchowne w Siedlcach. Świecenia kapłańskie przyjął 22 IX 1962 r. z rąk ks. biskupa Ignacego Świrskiego. W latach 1962–1963 był wikariuszem w Łochowie, a następnie w latach 1963–1977 proboszczem w parafii Jezyska w powiecie węgrowskim. Następnie w roku 1977 objął probostwo w Łochowie i pracował tam do 1987 r. W tym okresie w latach 1981–1987 pełnił też funkcję dziekana w Węgrowie.

Do Międzyrzeca Podlaskiego przybył w sierpniu 1987 roku, gdzie do dnia dzisiejszego jest proboszczem parafii św. Mikołaja oraz sprawuje funkcję dziekana dekanatu międzyrzeckiego. Ks. Domański poza swoją pracą kaznodziejską i duszpasterską dał się poznać jako dobry organizator i znakomity gospodarz. Przeprowadził wymianę pokrycia dachowego na kościele z dachówki na blachę miedzianą. Następnie kontynuował kolejne prace remontowe tak, że gruntowny remont kościoła i placu przykościelnego zakończył się w roku 2000.

W roku 1994 celebrował uroczystą mszę św. z udziałem młodzieży z Polski i mieszkańców miasta. Zainaugurowała ona IV Ogólnopolski Turniej Recytatorski Literatury Tworzonej na Obczyźnie „Od Mickiewicza do Miłosza”. W 1997 roku zainicjował wydanie okolicznościowej publikacji o dziejach kościoła św. Mikołaja w Międzyrzecu Podlaskim autorstwa

Józefa Geresza. W pracy na terenie miasta dał się poznać jako społecznik i organizator. Służy radą i pomocą w sprawach trudnych dotyczących mieszkańców miasta i problemów ogólnomiejskich. Bezpośrednio uczestniczył w organizacji nauczania religii w szkołach. Jest autorem przedmowy do drugiego wydania (Międzyrzec Podlaski – 2000) wartościowej książki ks. Adolfa Pleszczyńskiego – proboszcza w kościele pw. św. Mikołaja pt. „Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej”, która ukazała się po raz pierwszy w 1911 w Warszawie. W 1999 roku otrzymał tytuł Honorowego Obywatela Miasta Międzyrzecza Podlaskiego.

Interesuje się historią Polski okresu powojennego.

DZIKOWSKA

Elżbieta

(Józefa Elżbieta Górską-Dzikowską)

Dzikowska Elżbieta (Józefa Elżbieta Górską-Dzikowską) – historyk sztuki, dziennikarz, reżyser filmów dokumentalnych, podróżnik

Urodziła się 19 III 1937 roku w Międzyrzeczu Podlaskim, gdzie ukończyła szkołę podstawową i liceum ogólnokształcące. W roku 1953 rozpoczęła studia na Uniwersytecie Warszawskim (filologia chińska – dyplom w roku 1958, historia sztuki dyplom w roku 1964). W roku 1959 rozpoczęła pracę w redakcji miesięcznika „Chiny”, od roku 1963 do 1980 prowadziła dział Ameryki Łacińskiej w redakcji miesięcznika „Kontynenty”. Pierwszą dwumiesięczną podróż odbyła w roku 1957 do Chin. Kolejne – to wyjazdy z „Kontynentów”: rok 1965 – Meksyk; rok 1968 – Wenezuela, Kolumbia, Ekwador, Peru; rok 1965 – Meksyk; rok 1968 – Wenezuela, Kolumbia, Ekwador, Peru; rok 1970 – Peru, Boliwia, Chile (w tym Wyspa Wielkanocna), Brazylia; rok 1971 – Peru, Chile, Urugwaj; rok 1974 – Meksyk; rok 1975 – Meksyk, Kuba, Haiti, Jamajka, Panama, Peru, Argentyna; rok 1976 – Peru (wraz z drugim mężem, Tony Halikiem – pierwszym był Andrzej Dzikowski – i prof. Edmundo Guillenem wyprawa odkrywcza do Vilcabamby, ostatniej stolicy Inków), Panama, Nikaragua, Salwador, Gujana, Stany Zjednoczone; rok 1978 – Meksyk, Gwatemala, Honduras.

W tym czasie opublikowała książki: „Tropem złota”, „Hombre”, „Vilcabamba, ostatnia stolica Inków”, „Limańskie ABC”, „Niełatwo być Indianinem”, „Czarownicy”.

Od 1974 roku zajmowała się reportażem filmowym, najpierw sama, potem z Tony Halikiem – wspólnie zrealizowała około 300 filmów, pokazy-

wanych przez około 20 lat w I programie TVP w różnych cyklach, które z czasem przyjęły wspólną nazwę „Pieprz i wanilia”. Sama zrealizowała 5 filmów o Tunezji, 14 – o Peru, 6 – o Majach. Była reżyserem filmów o sztuce – m.in. o Janie Dobkowskim „Linia śladem życia” i „Jerzy Panek – to, co pamiętam”. Razem z Wiesławą Wierchowską była kuratorem dwóch wielkich wystaw – „Jesteśmy” (1991 – Galeria Zachęta) i „Ars Erotica” (Muzeum Narodowe – 1994) oraz na przełomie lat 1999/2000 czterech wystaw z cyklu „Sąd Ostateczny” (Galeria Studio, Kordegarda, Pokaz, Academia). W Galerii Pokaz (krytyków sztuki) prezentowała m.in. prace Jana Dobkowskiego, Jerzego Panka, Marka Jaromskiego, Barbary Szubińskiej, Ludwika Ogorzelec. W 2001 r. ukazała się książka zawierająca rozmowy z 50 artystami współczesnymi pod tytułem „Polacy w sztuce świata”.

Odbyła z Tony Halikiem wiele podróży, w tym do Chin, Australii, Nowej Zelandii, Tajlandii, Indii, Sri Lanki, Rosji, na Tahiti, Hawaje, Galapagos, Wyspę wielkanocną, do Kenii i Tanzanii, do Maroka, Libii, Egiptu, do prawie wszystkich krajów Ameryki Łacińskiej i Europy. Przez pięć miesięcy przemierzali 27 stanów Stanów Zjednoczonych. Opłynęli wiele akwenów na żagłówkach „Halikówka I” i „Halikówka II” – Morze Egejskie, Morze Śródziemne, Baleary, Wyspy Kanaryjskie, Morze Karaibskie (wokół Kuby), Bałtyk i Kanał Gota w Szwecji, jeziora Finlandii i oczywiście Mazury. Przepłynęli też „Halikówką” trasę od Morza Śródziemnego do Bałtyku rzekami Europy: Rodanem, Mozela i Renem. Na jachcie „Dar Młodzieży” brali udział w regatach Tasmania – Australia, czyli Hobart – Sydney. Wszędzie – poza Finlandią i Mazurami traktowanymi bardzo prywatnie – towarzyszyła im kamera filmowa. Za twórczość zostali odznaczeni „Wiktorami” i „Złotymi ekranami”.

W roku 1996 Elżbieta Dzikowska rzuciła hasło budowy pomnika Ernesta Malinowskiego, twórcy najwyższej położonej kolei na świecie. Został on odsłonięty 9 VII 1999 roku w Peru, na przełęczy Ticlio (4818 m n.p.m.). Jego autorem jest prof. Gustaw Zemła. E. Dzikowska była przewodniczącą Komitetu Promocji Dzieła inż. Ernesta Malinowskiego (w stulecie śmierci), w którym działali senatorowie, posłowie, dyplomaci, dziennikarze, naukowcy, ale przede wszystkim inżynierowie SITCOM – Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Komunikacji. Nad tym przedsięwzięciem patronat objął prezydent RP Aleksander Kwaśniewski.

Elżbieta Dzikowska jest członkiem polskiej sekcji Międzynarodowego Stowarzyszenia Krytyków Sztuki (AICA) oraz Explorers Club – Klubu

Odkrywców. Została odznaczona Krzyżem Oficerskim Odrodzenia Polski, peruwiańską komandorią „Za wybitne zasługi”, meksykańskim „Orłem Azteckim”. Jej pozazawodowe zainteresowania to muzyka poważna, teatr, lektura książek, fotografowanie, wyjazdy w Bieszczady, długie spacery piesze. Ma kota Erosa i psa Jupitera. Mieszka w Warszawie.

EICHLER

Bogumir

Eichler Bogumir (1843–1905) –
syn Karola Ferdynanda – aptekarza
i Fanny Matyldy z Hoeftów, botanik-
-florysta, z zawodu geometra

Urodził się 18 III 1843 roku w Międzyrzecu Podlaskim. Nauki średnie pobierał w gimnazjum realnym w Warszawie wykazując zamiłowanie do nauk przyrodniczych. Pragnąc poświęcić się studiom technicznym w roku 1862 wyjechał za granicę do Magdeburga. Wypadki roku 1863 skłoniły go do powrotu do kraju i wstąpienia do szeregów powstańczych. Przeżył powstanie lecz przez długie lata nie wolno mu było opuszczać Międzyrzecza; musiał więc zrezygnować z dalszych studiów technicznych za granicą. Wrodzone zdolności rysunkowe pomogły mu w nauce techniki miernictwa. Został geometrą i to zapewniło mu skromny byt i dawało okazję do częstych wyjazdów w teren. Świat roślinny wcześniej zwrócił jego uwagę. Zaczął więc kompletować zbiory, których początkowo nie umiał oznaczyć; powoli jednak zaczął sprowadzać nowe książki pogłębiając swoją wiedzę i rozszerzając zakres swych badań. Nawiązał korespondencję z wieloma specjalistami krajowymi i zagranicznymi, którzy pomogli mu w opracowaniu niektórych działów. Dzięki pomocy Kasy im. Mianowskiego stał się posiadaczem mikroskopu. Okoliczność ta pozwoliła mu nie ograniczać się do obserwacji roślin wyższych, jak to najczęściej czynili floryści amatorzy zamieszkali na prowincji, lecz rozszerzać zakres badań na wszystkie działy świata roślinnego. Współpracował z „Pamiętnikiem Fizjograficznym”, gdzie od roku 1883 ukazały się doskonale opracowane spisy roślin kwiatowych, paprotników, a następnie mchów, wątrobowców, porostów, glonów, wreszcie grzybów zebranych na Podlasiu.

Dzięki wytrwałej pracy Eichlera okolica Międzyrzecza została zbadana pod względem florystycznym, jak żadna inna miejscowość w kraju (73 przyczynki). Był w owym czasie prawie jedynym badaczem biologii roślin kwiatowych. Zwłaszcza zjawisko współżycia grzybów z korzeniami wyższych roślin (mykorhiza) interesowała go bardzo. I w tej dziedzinie zostawił kilka przyczynków. Badał on również budowę i zawartość pęcherzyków pływaczów krajowych (*Utricularia*), własności światła opieńki brzozonej. Zwracał również uwagę na wczesne lub późne zakwitanie niektórych roślin w związku ze zjawiskami meteorologicznymi, na zjawiska zorzy polarnej czy meteorów, na zjawianie się rzadkich gatunków, na pewne zjawiska z życia zwierząt. Był bystrym i znakomitym obserwatorem wszelkich zjawisk przyrodniczych. Wiadomości o grzybach i glonach Polski dzięki jego pracom znacznie się rozwinęły. Wśród glonów i grzybów, które zbierał znalazło się wiele nowych odmian gatunków, opisanych przez niego po raz pierwszy. W wydawnictwach Akademii Umiejętności w Krakowie wspólnie z Raciborskim opisał 20 nowych form desmидii, wspólnie z Gutwińskim 50. Znany mykolog J. Brasadola z Trydentu na zasadzie materiału przysłanego przez Eichlera ogłosił spis 493 rzadszych form grzybów, wśród których jest jeden nowy rodzaj, nazwany *Eichleriella* (z rodz. *Tremellaceae*) i 53 nowe gatunki. Nazwisko naszego badacza zostało uwiecznione przez włoskiego uczonego w pięciu nowych nazwach gatunkowych następujących grzybów: *Radulum*, *Tulasnella*, *Lachnea*, *Heliotium* i *Fusarium*.

Obok pracy zawodowej i naukowej należy jeszcze podkreślić jego ofiarną działalność oświatowo-społeczną wśród unitów Podlasia prześladowanych przez rząd carski. Zmarł na serce w Warszawie 20 XI 1905 r. Pochowany został w grobach rodzinnych w Międzyrzecu.

Bibliografia:

1. Hryniewiecki Bolesław: *Eichler Bogumir* (w:) „Polski słownik biograficzny”, Kraków 1948 t. VI, s. 208–209
2. Lech Zofia: *Działalność aptekarska i kulturalno-polityczna Eichlerów w Międzyrzecu* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. X, s. 60–77
3. Kornacki R.: *Międzyrzeccy Eichlerowie* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XXIX–XXX. Międzyrzec Podlaski 1999, s. 271–275

EICHLER

Karol Ferdynand

Eichler Karol Ferdynand

(1792–1855) – międzyrzecki aptekarz,
uczestnik walk narodowowyzwo-
leńczych

Urodził się w roku 1792 w Bydgoszczy. Był synem Gotfryda – fryzjera i perukarza oraz Krystyny – matki wielodzietnej rodziny. Stał się protopłastą rodu międzyrzeckich Eichlerów. Dzieciństwo spędził w Bydgoszczy, zawodu aptekarza uczył się we Włocławku w aptece Antoniego Golanowskiego, zaś egzaminy na aptekarza składał w Warszawie – pierwszy w roku 1808, drugi zaś w roku 1809. Początkowo pracował w Warszawie, a w roku 1810 zgodnie z rozkazem Inspekcji Generalnej Służby zdrowia pełnił obowiązki aptekarza w fortecy zamojskiej, której komendantem był wówczas gen. Maurycy Hauke (1773–1830). Przez pewien czas pracował też w Lublinie, by w roku 1812 wykonywać obowiązki starszego aptekarza przy szpitalu w Siedlcach. W maju tegoż roku otrzymał nowy rozkaz związany z przygotowaniami Napoleona, a zatem i Armii Księstwa Warszawskiego do wymarszu na wojnę z Rosją. Objął stanowisko starszego aptekarza ambulansu wojskowego w 4 Dywizji Lekkiej Kawalerii pod dowództwem gen. Aleksandra Różnieckiego. Ambulans składał się z apteki polowej, 4 furgonów zaopatrzonych w „...duży zapas wszystkiego co tylko potrzebne do opatrunku rannych w boju, każdy furgon 4-ma końmi zaprzęgnięty, 10-ciu furgonistów żołnierzy i sierżanta, 12-tu żołnierzy do ambulansu na posługę rannych i podaptekarza...”. 24 VI 1812 roku Wielka Armia Napoleona przekroczyła Niemen w rejonie Tylży. Dywizja gen. Różnieckiego otrzymała rozkaz wymarszu w kierunku na Węgrów, Wyszków, Łomżę, Szczuczyn, Augustów aż pod Grod-

no. Podczas kampanii K. Eichler ratował życie i zdrowie żołnierzy polskich, francuskich, niemieckich i rosyjskich. Brał udział w bitwie pod Komanawem, gdzie jego dywizja poniosła ciężkie straty. Stale piętrzyły się kłopoty związane z zaopatrzeniem ambulansu. Brakowało opatrunków, lekarstw i żywności. W miarę zbliżania się do Moskwy było coraz trudniej. Bierze udział ze swoją dywizją w bitwie pod Borodino 7 IX 1812 roku, a 14 IX dociera do Moskwy, gdzie zobaczył Napoleona przy stole polowym. Bierze udział w kolejnych bitwach, które są coraz mniej pomyślne dla Napoleona. Z bratem Danielem, który służył w V korpusie księcia Józefa Poniatowskiego jako „Stabs Doktor” przeżywa prawdziwe piekło pod Berezyną.

Po klęsce Napoleona podczas koszarnej drogi powrotu spotykał się z ludzką życzliwością, dlatego wrócił do Warszawy w grudniu 1812 roku. Niestety zaczyna chorować i puchnąć na całym ciele. Po powrocie do zdrowia rozpoczyna studiowanie farmacji i po dwóch latach studiów otrzymuje dyplom farmaceuty.

W 1819 roku przyjeżdża do Międzyrzeca na kontrolę miejscowej apteki prowadzonej nieudolnie przez pana Barańskiego. Apteka była w opłakanym stanie. Najprawdopodobniej już w trakcie lustracji apteki dojrzała myśl przeprowadzenia się do Międzyrzeca i prowadzenia zakładu z prawdziwego zdarzenia. Eichler zaciąga pożyczkę na zakup urządzeń i leków do własnej już apteki i osiada w Międzyrzecu. W listopadzie 1819 roku apteka jest już gotowa. Na brak pracy nie narzekał bo oprócz miejscowych obywateli zaopatrywali się tutaj w leki mieszkańcy okolicznych wsi. 26 X 1820 roku poślubił w Warszawie Fanny Matyldę z Hoeftów i przywiózł do siebie. W roku 1828 z powodu słabego zdrowia wyjeżdża do Niemiec (Berlin, Lipsk, Drezno). Przedtem jeszcze wydzierżawił ziemię w pobliżu swojej apteki i założył plantację ziół aptecznych, które dostarczał również odbiorcom warszawskim. Wybuch powstania listopadowego zastaje go w Międzyrzecu. Już w lutym 1831 roku dociera do Międzyrzeca pierwszy transport rannych spod Wawra. Byli to Polacy i Rosjanie. Dwa tygodnie z doktorem opatrywali rannych żołnierzy. Z braku chirurga Eichler musiał sam operować. Przyznawał, że chirurgia nie była mu całkiem obca, ponieważ musiał się nią zajmować podczas kampanii napoleońskiej. Jeszcze w tym samym roku musiał walczyć z epidemią cholery, która „wybuchła” w Europie i została przywleczona do Królestwa Polskiego. W walce z chorobą stosował bardzo proste środki lecznicze: „kąpiel gorącą i następnie mocne nacieranie i tarcie ciała szczotkami”.

Na okres panowania cholery w Międzyrzecu przypada bitwa pod Międzyrzecem i Rogoźnicą między wojskami polskimi i rosyjskimi.

Rodzina Eichlerów powiększała się z roku na rok. Do roku 1833 było już sześcioro, a wkrótce urodziło się jeszcze dwoje. Wszystkim dzieciom rodzice nadali imiona polskie: Władysław, Jadwiga, Helena, Renata, Maria, Kazimiera, Bogumir i Edward. W latach 1829–1830 laboratorium przy aptece Eichlerów wyposażono w nowoczesne urządzenia przywiezione z Niemiec. W 1847 roku ciężko chory Karol F. Eichler napisał „Instrukcję dla mojej apteki”. W tym swojego rodzaju testamencie w 19 punktach zawarł wskazówki dotyczące organizacji apteki, obsługi klientów, wyboru lekarstw, a także etyki aptekarza. Wcześniej w 1842 roku otrzymał od władz rosyjskich w dowód uznania Patent i Order Św. Stanisława kl. III, a wkrótce potem w roku 1844 szlachectwo. Obrał sobie herb „Dąbnik”. Zmarł w roku 1855.

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995 s. 127, 130, 133
2. Kornacki R.: *Międzyrzecy Eichlerowie* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XXIX–XXX. Międzyrzec Podlaski 1999, s. 271–275
3. Kowalski M.: *Dokumenty dotyczące służby wojskowej aptekarza Karol Eichlera (1809–1816)* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. IX. Międzyrzec Podlaski 1977, s. 120–123
4. Lech Z.: *Karol Eichler – aptekarz międzyrzecki* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. IX. Międzyrzec Podlaski 1977, s. 5–23
5. Lech Z.: *Działalność aptekarska i kulturalno-polityczna Eichlerów w Międzyrzecu* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. X, Międzyrzec Podlaski 1978, s. 60–77
6. Lech Z.: *Bieg życia mój. Nieznany pamiętnik farmaceuty Księstwa Warszawskiego Królestwa Kongresowego*. Archiwum Historii Medycyny. Tom XLI. 1978 z. 1 i 2 s. 11–123 i 261–273

EICHLER Witold

Eichler Witold (1874–1960) – wybitny
lekarz, działacz niepodległościowy
i społeczny, entomolog, podróżnik

Urodził się 23 III 1874 roku w Międzyrzeczu Podlaskim. Był wnukiem Karola Eichlera – znanego farmaceuty z okresu Księstwa Warszawskiego, kampanii moskiewskiej (1812), założyciela apteki w Międzyrzeczu Podlaskim. Ojcem Witolda był Edward Eichler, syn Karola, a matką Adela z Drużewiczów. Po ukończeniu Gimnazjum w Siedlcach wstąpił na Wydział Lekarski Uniwersytetu w Warszawie (1893). Było to zgodne z życzeniem rodziców. Sam Witold marzył o studiach przyrodniczych. Zamiłowania przyrodnicze rozbudził w nim stryj – Bogumir Eichler – wybitny botanik. Patriotyczna atmosfera domu Eichlerów dość wcześnie rozbudziła też w Witoldzie zainteresowania ruchem niepodległościowym. Studiów na Uniwersytecie Warszawskim nie mógł kontynuować ponieważ został wydalony za działalność spiskową. Został umieszczony w 147 celi na Pawiaku. Tu poznał Zdzisława Dębickiego (1871–1931) późniejszego poetę, publicystę, krytyka literackiego, a wówczas studenta prawa. Witold Eichler został skazany na dwa miesiące więzienia na Pawiaku oraz trzyletnie zesłanie do guberni orłowskiej do miejscowości Jelec. „Kilińczycy” studenci – tak nazywano zesłańców zostali pozbawieni prawa kontynuowania studiów na uniwersytetach imperium rosyjskiego. Po amnestii z okazji koronacji Mikołaja II Witold Eichler kontynuuje studia medyczne na Uniwersytecie w Dorpacie. Kończy je w 1900 roku. W Dorpacie był członkiem zarządu organizacji studenckiej „Polonia”, która interesowała się całokształtem spraw dotyczących Polaków w kraju

i na obczyźnie. W latach 1900–1905 pracował jako lekarz – praktykant w Międzyrzecu. Cała rodzina Eichlerów niosła wszechstronną pomoc unitom, którzy byli siłą zmuszani do podporządkowania się cerkwi prawosławnej.

W 1902 roku Witold Eichler poślubił pannę z Warszawy – Stanisławę Wetzlich, z którą miał trzech synów: Bohdana, Jerzego i Stanisława. W 1905 roku apteka Eichlerów w Międzyrzecu zostaje sprzedana. Witold od 1905 r. zamieszkał w Pabianicach koło Łodzi. W latach 1905–1914 pracował jako lekarz w fabryce R. Kindlera i był kierownikiem (lekarzem naczelnym) fabrycznego szpitala. Został też działaczem Polskiej Macierzy Szkolnej (1905); zakładał szkoły średnie i elementarne, uniwersytety ludowe, domy ludowe, kursy dla analfabetów, biblioteki, ochronki. Stał się znanym działaczem społecznym w środowisku pabianickim. Zmobilizowany z chwilą wybuchu I wojny światowej do armii rosyjskiej jako lekarz wojskowy został skierowany najpierw do Brześcia nad Bugiem, a potem na front Kaukaski. Prowadził szpital wojskowy w Eczmiadzinie pod Erewaniem w Armenii, a następnie w 1914 roku w Trapezuncie (dziś Trabzon), a od 1917 r. w mieście Urmia w irańskiej części Kurdystanu. Jednocześnie w latach 1914–1922 podróżował po Azji Mniejszej i Zakafkaziu, prowadząc badania entomologiczne i gromadząc pokaźną kolekcję chrząszczy. W Trebizondzie zorganizował Koło Wojskowych Polaków liczące 300 osób, był jego prezesem. W każdą niedzielę w lokalu Koła odbywały się spotkania, których celem było podtrzymanie polskości i ducha narodowego wśród Polaków – żołnierzy armii rosyjskiej i w kołach polonii Kaukaskiej. Witold Eichler był bardzo aktywny w okresie organizowania Związków Wojskowych Polaków, które powstawały od kwietnia 1917 roku. Jednym z zadań tych związków było utworzenie własnego polskiego wojska. Po powrocie do kraju w 1918 roku podjął pracę w pabianickim szpitalu, obejmując stanowisko ordynatora oddziału akušeryjno-ginekologicznego. Pracę zawodową łączył z realizacją pasji badawczych i powiększaniem zbiorów przyrodniczych. Odbył liczne wyprawy przyrodnicze: w 1926 r. do Algierii, w 1929 r. do Tunisu, w 1930 r. do Maroka, w 1931 r. do Afryki Północnej. Zwiedził Francję, Włochy, podróżował po Bałkanach. Zjeździł też cały obszar ówczesnej Rzeczypospolitej, od Wileńszczyzny po Podole i Wołyń.

Po klęsce wrześniowej 1939 roku znalazł się w Wielkiej Brytanii, a następnie w Afryce Południowej, gdzie pracując jako nauczyciel kontynuował podróże przyrodniczo-badawcze. Do Polski wraca w 1946 roku po

raz trzeci obejmuje posadę lekarza w Pabianicach. Kontynuował w dalszym ciągu prace inwentaryzacyjne i opisowe nad własną, jedną z największych w świecie kolekcji chrząszczy. Zbiór ponad 250 okazów chrząszczy pochodzących z różnych stron świata, przekazał testamentem do Instytutu Zoologii Polskiej Akademii Nauk, a zielnik złożony z około jednego tysiąca roślin Uniwersytetowi Łódzkiemu.

Zmarł 17 X 1960 roku w Pabianicach. Był członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami. Wyróżniony był Złotym Krzyżem Zasługi (1930), Krzyżem Niepodległości (1930), Medalem 10-lecia Niepodległości, szeregiem odznak, w tym Odznaką Honorową za Walkę o Szkołę Polską i Srebrną Odznaką Honorową LOP, i Odznaką Honorową PCK III stopnia. Nazwisko jego zostało upamiętnione przez obcych uczonych nazwami kilku chrząszczy np. *Euplectus eichleri*, *Helophorus graularis... eichleri*.

Bibliografia:

1. Demidowicz T.: *Bialskopodlaski biograficzny słownik sportowy*. Biała Podlaska 1998, s. 56–57
2. Feliksiak S.: *Eichler Witold (1874–1960)* (w:) „Słownik biologów polskich” pod red. S. Feliksiaka, PWN Warszawa, s. 154–156
3. Kornacki R.: *Międzyrzecy Eichlerowie* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XXIX–XXX. Międzyrzec Podlaski 1999, s. 271–275
4. Lech Z.: *Życie i działalność społeczno-polityczna Międzyrzeczanina dr Witolda Eichlera 1874–1960* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XVIII, Międzyrzec Podlaski 1986, s. 201–225
5. Mroczkowski M.: *dr Witold Eichler 1874–1960* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. IX, Międzyrzec Podlaski 1977, s. 136–139

FLEJCZEROWSKI

Tomasz

Flejczeroski Tomasz (1786–1865) –
lekarz wojskowy i cywilny, bierze
udział w bitwie pod Międzyrzecem
i Rogoźnicą, właściciel majątków
ziemskich

Urodził się 15 V 1786 r. w Warszawie. Był synem urzędnika Marcina i Jadwigi z Zalewskich. Uczył się w Warszawie i od początku wykazywał chęć zdobycia zawodu lekarza. W czasach Księstwa Warszawskiego rozpoczął pracę w szpitalu św. Łazarza przy ul. Mostowej w Warszawie. Po wstąpieniu do wojska polskiego 20 marca 1809 r. mianowany był urzędnikiem zdrowia 3 klasy w 2 pułku piechoty Księstwa Warszawskiego. Wkrótce bierze udział w wojnie polsko-austriackiej, a następnie 20 maja 1809 r. był już w oblężonym Zamościu, gdzie szczególnie wyróżnił się w niesieniu pomocy rannym żołnierzom. Następnie brał udział w szturmie na Sandomierz. W kwietniu 1812 r. przeniesiony został do 3 pułku piechoty liniowej Księstwa Warszawskiego i w tym samym roku jest mianowany urzędnikiem 2 klasy. W 1812 r. Napoleon Bonaparte wypowiada wojnę Rosji i na czele Wielkiej Armii liczącej ponad 600 tys. ludzi wkracza do Rosji. U jego boku walczyło wojsko polskie. Do większych bitew doszło w dniach 16–18 sierpnia 1812 r. pod Smoleńskiem. Tomasz Flejczeroski bierze w nich czynny udział jako lekarz; zostaje ranny w prawą nogę. W kampanii 1813 r. był w bitwach pod Wachau i Lipskiem, a następnie w oblężonym Zamościu i Modlinie. 22 IV 1814 r. zostaje przyjęty na Wydział Lekarski Uniwersytetu Warszawskiego. W 1817 r. otrzymał upragniony dyplom ukończenia studiów i tytuł magistra medycyny i chirurgii. Zostaje też mianowany sztabs-lekarzem (lekarzem pułkowym) w 3 pułku ułanów. Wiosną 1818 r. rozpoczyna się

międzyrzecki etap w życiu Tomasza Flejczerskiego, który będzie trwał z małymi przerwami 47 lat.

Sztab 3 pułku ułanów pod dowództwem płk Michała Korytkowskiego miał w latach 1817–1830 swą siedzibę w Międzyrzecu. Leczył tu Flejczerski wojskowych i osoby cywilne. Pracę swą wykonywał bardzo sumiennie. Od władz zwierzchnich w dowód uznania otrzymał odznaczenie – Order Św. Anny III klasy (1829 r.).

Jeszcze w czasie studiów w Warszawie wstąpił w związek małżeński z Anną Kaczorowską (1792–1824). Po kilkuletnim pożyciu żona mu umiera. Ciało jej przewieziono z Międzyrzeca do Warszawy i pochowano w grobie rodzinnym na Powązkach. Kolejną żoną Flejczerskiego, po ślubie w kościele parafialnym pw. św. Mikołaja w Międzyrzecu Podlaskim, zostaje Emilia Bieńkowska (1805–1893), córka Michała i Katarzyny ze Smoleńskich, obywateli międzyreckich. W tym czasie mieszkał Flejczerski w domu murowanym przy ul. Lubelskiej 1, w domu skarbowym. W sierpniu 1831 r. otrzymał awans na lekarza II Korpusu Wojska Polskiego dowodzonego przez gen. Hieronima Ramorino.

W okresie powstania listopadowego T. Flejczerski brał czynny udział jako lekarz korpusu w wielu bitwach m.in. 29 VIII 1831 r. pod Międzyrzecem i Rogoźnicą. Po tej zwycięskiej bitwie zostaje skierowany do szpitala w Łukowie, by nieść pomoc rannym powstańcom.

4 IX 1831 r. został odznaczony Krzyżem Złotym Orderu Wojska Polskiego. Internowany wraz z II Korpusem WP przekroczył granicę austriacką. Po roku wraca do Międzyrzeca i osiada tu na stałe. Zajął się prywatną praktyką lekarską. Od 1841 r. był naczelnym lekarzem w Szpitalu Starozakonnych. W 1863 r. obowiązki swe przekazał dr Henrykowi Stano. Był Tomasz Flejczerski właścicielem kilku majątków ziemskich m.in. Ośmiałowa w powiecie bialskim, Dziadkowskie, Mszany, Krawców i Stołpna. Na początku lat pięćdziesiątych XIX wieku zamieszkał wraz z rodziną w rozległym i okazałym, otoczonym ogrodem domu – dziś skrzyżowanie ul. Partyzantów i Kościuszki. W uznaniu zasług lekarz medycyny T. Flejczerski odznaczony był Orderem św. Stanisława III Klasy, na której to podstawie nadano mu w 1843 r. dziedziczne szlachectwo i herb Pomoc.

Zmarł w Międzyrzecu 28 II 1865 r., pochowany został na miejscowym cmentarzu parafialnym obok swego syna Romana. Rodzina wystawiła mu pięknie odlany w żelazie pomnik nagrobny. Zachował się do dnia dzisiejszego.

Bibliografia:

1. Gembarowski B.: *Wojsko Polskie, Królestwo Polskie w latach 1815–1830*. Warszawa 1903.
2. Giedroyć F.: *Polski słownik lekarski*. Warszawa 1931.
3. Kowalski M. i Jabłoński L.: *Wspomnienie o wojskowym lekarzu medycyny Tomaszu Flejczerskim (15 V 1786 – 28 II 1865)* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XXIII–XXIV, Międzyrzec Podlaski 1991–1992, s. 123–127.

FREDRO

Aleksander Antoni

Fredro Aleksander Antoni

(1674–1734) – biskup chełmski,
przemyski, kanonik kapituły
gnieźnieńskiej, prepozyt kolegiálny
w Jarosławiu, sekretarz wielki koronny,
mecenas sztuk, proboszcz międzyrzecki

Był synem Stanisława Antoniego, kasztelana czernichowskiego i Katarzyny Bełżeckiej, córki Aleksandra wojewody podolskiego. Pełnił obowiązki kanonika kapituły gnieźnieńskiej, później kustosa (1712 r.) i kantora (1714 r.). W trybunale koronnym uczestniczył jako delegat kapituły gnieźnieńskiej. W dniu 29 III 1719 roku został mianowany przez papieża biskupem chełmskim na miejsce biskupa Szembeka. Wykazywał dużą troskę o należyty poziom życia religijnego. Odrestaurował katedrę w Krasnymstawie. W 1724 roku objął biskupstwo przemyskie, a w roku 1728 rozpoczął odnawianie starej i zaniedbanej katedry. Lubił gromadzić dzieła sztuki i zostawił w katedrze cztery cenne gobeliny z wizerunkami ewangelistów według obrazów Guidona Reniego, zakupione w Mediolanie w roku 1730 oraz „Pietę” włoską płaskorzeźbę marmurową. Pokażne galerie obrazów zgromadził w biskupich dworach w Radymnie i Brzozowie. Budował nowe kościoły i wyposażał je w sprzęt liturgiczny.

Probstwo międzyrzeckie objął w 1712 roku. Darował kościołowi św. Mikołaja srebrną monstrancję z wypukło wykutym herbem Fredrów: Bończa oraz puszkę do komunikantów (wynagrodziwszy ubytki po ks. Hryniewieckim, który objął parafię w Kamieńcu Podolskim i musiał ją prawie od nowa uposażyć). Ofiarował też wartościowe dzieła do biblioteki parafialnej. Były tam między innymi „Dzieła Cyserona” wydane w Halle w 1719 r. i „Proces-

sionale” wydane w 1725 r. w Krakowie. Był inspiratorem koronacji obrazu Matki Bożej w Sokalu.

Do Starej Wsi koło Brzozowa sprowadził z Częstochowy paulinów i ufundował wspaniały kościół i obszerny klasztor (1731 r.). Dla ujednolinitości nauki katechizmu zaopatrywał wszystkie kościoły w diecezji w egzemplarz w języku polskim. Znany też ze swej troski o ubogich kleryków.

Zmarł 26 IV 1734 roku w Radymnie. Barokowy pomnik zdobi kaplicę Fredrów, w której podziemiu złożono jego zwłoki.

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 75, 81
2. Geresz J.: *Z dziejów kościoła św. Mikołaja w Międzyrzeczu Podlaskim*. Międzyrzec Podlaski 1997, s. 17
3. Kwolek J.: *Fredro Aleksander Antoni (1674–1734)* (w:): „Polski słownik biograficzny” t. VII, Kraków 1948–1958, s. 104–105
4. Nitecki P.: *Biskupi Kościoła w Polsce. Słownik biograficzny*. Ośrodek dokumentacji i Studiów Społecznych. Warszawa 1992, s. 60
5. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 154–155

FREYER

Jan Karol Jerzysław

Freyer Jan Karol Jerzysław

(1808–1867) lekarz, doktor filozofii,
podróżnik, przyrodnik, autor pierwszej
pracy monograficznej w języku polskim
o bursztynie

Urodził się 12 IV 1808 roku w Międzyrzecu Podlaskim jako syn lekarza farmakologa Jana Bogumiła (1778–1828) i Karoliny z Hermannów. Ojciec jego w 1807 roku został powołany na lekarza nadwornego Międzyrzeca przez Księcia Konstantego Czartoryskiego.

Jan Karol Jerzysław Freyer pobierał nauki początkowe w szkole wydziałowej Księży Dominikanów w Warszawie, a następnie w latach 1816–1823 uczył się w Liceum Warszawskim, którego dyrektorem był znany leksykograf Samuel Bogumił Linde. W piętnastym roku życia (1823) zapisał się na Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Warszawskiego uczęszczając równocześnie na Wydział Lekarski tego uniwersytetu. W trakcie studiów wykazywał nieprzeciętne umiejętności i zdolności w zdobywaniu wiedzy. Otrzymał kilka nagród na wydziałach lekarskim i filozoficznym. W 1830 roku odbył podróż naukową po znaczących ośrodkach psychiatrycznych w ówczesnej Europie (Londyn, Paryż, Zurich, Berlin, Wiedeń). W czasie podróży zaskoczyła go wiadomość o wybuchu powstania listopadowego. W 1831 roku powraca do kraju, by wstąpić do służby medycznej wojska polskiego. Otrzymał stopień sztabs kapitana i pełnił służbę w rezerwie jazdy, a następnie był lekarzem ordynującym w oddziale III szpitala obozu nr 2. Od maja 1831 roku był lekarzem ordynującym w szpitalu w domu Izzydora Krasińskiego. Zyskał sobie uznanie wśród ludności Warszawy za wielką pomoc podczas wybuchu epidemii cholery.

Ożenił się z Rozalią z domu Gloger i miał z nią czworo dzieci. Po klęsce powstania pracował jako lekarz obwodowy w latach 1832–1846 w Kielcach. Mimo nawału zajęć praktycznych nie zaniedbywał swej dalszej edukacji. Po napisaniu pracy „O bursztynie” i jej obronie w 1833 roku otrzymał stopień doktora filozofii na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W kwietniu 1834 roku powołano go na członka Rady Opiekuńczej zakładów dobroczynnych powiatu kieleckiego (głównie szpitala św. Aleksandra). Następnie był inspektorem lekarskim w guberni kieleckiej i sandomierskiej. Od 1861 roku był inspektorem na gubernię radomską z ramienia Zarządu Inspektora Służby Zdrowia w Królestwie Polskim.

Opublikował około 15 rozpraw o tematyce medycznej w takich czasopismach jak: „Tygodnik Lekarski” i „Gazeta Lekarska”. Przełożył z języka francuskiego książkę Reveille Parise „Sztuka życia dla umysłowo zajętych ludzi, czyli badania nad zdrowym i chorobowym stanem” (Warszawa 1841) i inne. Obok swych prac naukowych drukowanych i rękopiśmiennych pozostawił po sobie piękny zbiór numizmatów i bibliotekę z tysiącem tomów, którą przekazała jego żona na użytek jednej z instytucji publicznych w Warszawie.

Był kawalerem orderu św. Stanisława III klasy, św. Anny III klasy. Posiadał też medal za 35-letnią nieskazitelną służbę lekarską. Za prace naukowe otrzymał dwukrotnie Złoty Medal.

Zmarł 24 XII 1876 roku w Warszawie.

Bibliografia:

1. Demidowicz T.: *Freyer Jan Karol Jerzysław (1808–1867)* (w:) „Białkopodlaski biograficzny słownik sportowy”. Biała Podlaska 1998, s. 58–59
2. Grisztoft P.: *Jan Karol Jerzysław Freyer*. „Tygodnik Ilustrowany” 1868, nr 4, s. 37–38, portret
3. Konopka S.: *Freyer Jan Karol Jerzysław (1808–1867)* (w:) „Polski słownik biograficzny” t. VII, 1948, z. 31, s. 134–135
4. Zieliński Kazimierz: *J. K. J. Freyer zasłużony lekarz – międzyrzeczanin* (w:) „Rocznik Międzyrzeczki” t. VIII, Międzyrzec Podlaski 1976, s. 20–27

GACKI

Józef

Gacki Józef (1805–1876) – pijar,
później ksiądz świecki, kanonik katedry
sandomierskiej, historyk, wykładowca,
literat, wikariusz międzyrzecki

Urodził się 20 III 1805 r. we wsi Pęsy w powiecie łomżyńskim. Naukę szkolną pobierał w Łomży i Radomiu. W roku 1821 wstąpił do zgromadzenia Pijarów w Łukowie, gdzie odbył nowicjat i złożył śluby zakonne (1822). Następnie studiował w Warszawie na wydziale Filologicznym Uniwersytetu Warszawskiego oraz uczęszczał na wykłady teologii w Seminarium Głównym. Na uniwersytecie napisał rozprawę konkursową na temat: „Obraz elekcji Michała Korybuta i stan ówczesnej Polski”, uwieńczoną medalem złotym większym. Stopień magistra nauk i sztuk wyzwolonych uzyskał w roku 1827. Po studiach nad językami starożytnymi w Berlinie w roku 1828 otrzymał święcenia kapłańskie. Już w czasach studenckich w warszawskiej Szkole Wojewódzkiej uczył języków starożytnych i historii. Te same przedmioty wykładał w latach (1828–1831) w Szkole Wojewódzkiej ks. pijarów w Piotrkowie Trybunalskim i Seminarium Duchownym Diecezji Podlaskiej. W roku 1827 ogłosił pracę o charakterze pedagogicznym pt.: „Zabawa historyczna z dziejów polskich, w sposobie loterii ułożona”. Następnie przetłumaczył i opublikował księgę pierwszą Ksenofonta „O wyprawie Cyrusa Młodszego” (1929). Dla uzupełnienia studiów historycznych czas jakiś przebywał w Berlinie (1831). Rok wcześniej wydał jeszcze „Pamiętnik chronologiczny historii powszechnej”. W 1831 wraca z Berlina do Warszawy. Za udział w powstaniu listopadowym (był kapelanem w Korpusie gen. J. Dwernickiego) zostaje wydalony z Warszawy. Dzięki staraniom biskupa

podlaskiego Marceliego Gutkowskiego obejmuje profesurę diecezji i stanowisko wikariusza w parafii pw. św. Mikołaja w Międzyrzecu Podlaskim. Przebywa tu w latach 1833–1837. Kontynuował w Międzyrzecu prace naukowe, dokonał też licznych przekładów. Był autorem wielu monografii kościołów i monografii historycznych. W roku 1837 przeniósł się na wikariat do Jedlni w diecezji sandomierskiej. W międzyczasie otrzymał szereg godności kościelnych: w roku 1846 został dziekanem kozienickim, w rok potem kanonikiem honorowym kaliskim, w roku 1861 kanonikiem sandomierskim.

Za czynny udział w powstaniu styczniowym był aresztowany, a w roku 1867 pozbawiony przez rząd rosyjski beneficjum i godności kanonika sandomierskiego. Zmarł w Jedlni 21 XI 1876 roku.

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Z dziejów kościoła św. Mikołaja w Międzyrzecu Podlaskim*. Międzyrzec Podlaski 1997, s. 27–28
2. Kaczmarek R.: *Polski słownik biograficzny*. t. VII, Kraków 1948–1958, s. 196–197
3. Orgelbrand S.: *Encyklopedia powszechna*. t. IX, s. 460–461

GASZEWSKI Stanisław

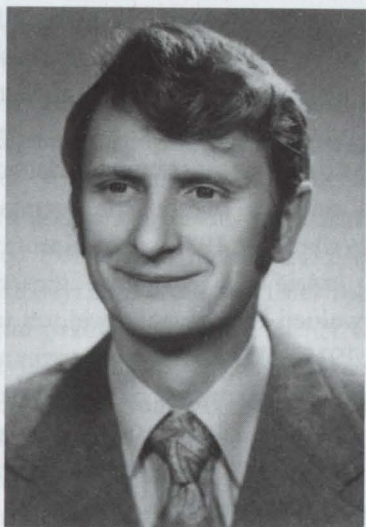
Gaszewski Stanisław – lekarz
medycyny, specjalista chirurg,
wiceprezes Towarzystwa Przyjaciół
Nauk w Międzyrzecu Podlaskim

Urodził się 10 XI 1928 roku w Brześciu n/Bugiem. Od 1944 roku związany z Międzyrzecem Podlaskim miastem swoich rodziców i przodków. Był absolwentem Liceum Ogólnokształcącego w Międzyrzecu Podlaskim. W 1949 roku rozpoczął studia medyczne na Uniwersytecie Warszawskim. W latach 1949–1952 kontynuuje studia na Wydziale lekarskim Uniwersytetu Jana Masaryka w Brnie (CSR).

Dyplom lekarza medycyny uzyskał w Akademii Medycznej w Lublinie (1954 r.). Specjalizację I i II stopnia z zakresu chirurgii uzyskuje pod kierownictwem dr Wacława Przednikiewicza i prof. Feliksa Skubiszewskiego. Związek małżeński zawarł w 1952 r. z Haliną Markowską, jest ojcem trojga dzieci. Ukończył liczne kursy i staże w klinikach Warszawy, Poznania, Lublina i Bydgoszczy. Od 1950 roku spędza wakacje na praktykach w Oddziale Chirurgii i Położnictwa w szpitalu w Międzyrzecu Podlaskim. Od 1 VI 1954 roku był zatrudniony najpierw w charakterze asystenta, a od stycznia 1959 r. jako ordynator Oddziału Chirurgii Szpitala Rejonowego w Międzyrzecu Podlaskim do czasu odejścia na emeryturę w marcu 1991 r. Ze względu na niedobór kadr pełnił równocześnie inne funkcje: kierownika Przychodni Obwodowej, dyrektora szpitala, kierownika Przychodni PKP. W Poradni Chirurgicznej pracuje od 1954 roku do chwili obecnej. Udzielał się społecznie: w latach 1965–1973 radny Miejskiej Rady Narodowej, członek Komisji Kontroli Zawodu w Lublinie, członek Towarzystwa Chirurgów Pol-

skich. Od 1976 roku jest członkiem Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podlaskim. W czasie pracy zawodowej na stanowiskach kierowniczych spowodował wydzielenie z Oddziału Chirurgiczno-Położniczego głównego Oddziału Chirurgii (na parterze budynku), budowę pawilonu szpitala od ul. Staromiejskiej, mieszczącego poza kuchnią i stołówką oddział dziecięcy, laboratorium, pracownię Rtg, aptekę i Poradnię Chirurgiczną. Wygospodarował pomieszczenia na salę sekcijną i kostnicę. Współdziałał w organizacji Pogotowia Ratunkowego i Punktu Krwiodawstwa. W Oddziale Chirurgii rozszerzono zakres i rodzaj wykonywanych zabiegów operacyjnych. Po raz pierwszy w historii szpitala wprowadzono narkozę aparaturową. W Oddziale odbywali staże studenckie i podyplomowe liczni lekarze zajmujący dziś eksponowane stanowiska w Służbie Zdrowia.

W uznaniu za pracę zawodową i społeczną wyróżniany był wieloma odznaczeniami między innymi Tytułem Lekarza PRL, odznaką za Wzorową Pracę w Służbie Zdrowia, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Odznaką Honorową PCK, odznaką Zasłużonego Działacza Kultury. W 1999 roku otrzymał tytuł Honorowego Obywatela Miasta Międzyrzecza Podlaskiego.

GERESZ Józef

Geresz Józef – doktor nauk
humanistycznych, historyk Podlasia,
nauczyciel szkół średnich

Urodził się 19 III 1944 roku w Kobyłanach powiat Łosice jako syn Grzegorza i Julii z Sokołowskich w rodzinie nauczyciela. Już w szkole podstawowej wykazywał zainteresowania humanistyczne. Wakacje spędzał u dziadka w okolicach Janowa Podlaskiego pomagając w pracy na roli, za zaoszczędzone „kieszonkowe” kupował książki np.: trylogię Sienkiewicza, które czytywał w wolnych chwilach np. pasąc krowy, czy też spędzając długie wieczory przy lampie naftowej. Po ukończeniu miejscowej szkoły podstawowej w Kobyłanach, rozpoczął naukę w Liceum Ogólnokształcącym w Łosicach. Wyróżniał się w przedmiotach humanistycznych, biorąc udział w Olimpiadzie Wojskowo-Historycznej w Węgrowie. W roku 1962 uzyskał maturę i po zdaniu egzaminu wstępnego rozpoczął studia na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Słuchał wykładów takich wybitnych uczonych polskich jak: prof. Tadeusz Manteuffel, Henryk Samsonowicz, Stanisław Herbst, Janusz Woliński, Aleksander Gieysztor, Stefan Kieniewicz. W roku 1967 ukończył studia i w roku następnym został laureatem konkursu na najlepsze prace magisterskie z dziedziny walk narodowowyzwoleńczych z okresu II wojny światowej. W ramach podróży naukowo-historycznej jeszcze w trakcie studiów zwiedził takie kraje jak: Czechosłowację, Węgry, Rumunię, Bułgarię i Jugosławię.

W 1968 roku rozpoczął pracę w Liceum Ogólnokształcącym w Międzyrzeczu Podlaskim w charakterze nauczyciela języka niemieckiego i jednocześnie

w dwóch szkołach w Siedlcach jako nauczyciel historii. W roku 1969 przeniósł się do pracy w Zespole Szkół Zawodowych CRS „SCH” w Międzyrzecu Podl. W roku 1971 wstąpił w związek małżeński z Marią Kinel. W tym czasie ukazały się drukiem jego pierwsze prace dotyczące kampanii wrześniowej 1939 r. i walk w roku 1918. Gdy dzisiaj się zastanawia, dochodzi do wniosku, iż miał trochę szczęścia, że cenzura przepuściła wzmianki o wkroczeniu wojsk sowieckich na tereny Podlasia w 1939 roku. Natomiast druga publikacja była ewenementem. W czasie gdy oficjalnie głoszono, że Polska uzyskała niepodległość dzięki Rewolucji Październikowej, on ukazywał własny wysiłek narodu i głosił, że w 1918 roku Międzyrzec przez swą krwawą ofiarę uratował Warszawę. W roku 1977 ukończył Studia Zaoczne na Wydziale Germanistyki Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu uzyskując po raz drugi dyplom magistra. W roku 1978 uzyskał nagrodę Ministra Edukacji Narodowej za osiągnięcia dydaktyczne. W 1981 roku został wybrany przewodniczącym Sekcji Nauczycielskiej NSZZ „Solidarność” na miasto Międzyrzec Podl. Po 13 XII 1981 r. wezwany do Komendy Wojewódzkiej MO nie podpisał deklaracji lojalności. W 1983 roku mimo nacisku władz partyjnych nie udało się go odwołać z NRD, gdzie wyjechał na wakacje z młodzieżą. W tym roku przeszedł do pracy w Liceum Ogólnokształcącym w Międzyrzecu. W roku 1986 po wielu trudnościach udało mu się wyjechać do RFN, gdzie nawiązał kontakt z kadrą pedagogiczną Uniwersytetu im. Karola Eberhardta w Tübingen. W 1988 roku grupa studentów z tego uniwersytetu odwiedziła go w Polsce.

W 1988 roku wziął udział w pielgrzymce do Rzymu i spotkał się z papieżem Janem Pawłem II. W tym roku napisał sztukę osnutą na tle wypadków 1918 roku w Międzyrzecu, którą reżyserował i wystawił w 70-tą rocznicę niepodległości w LO. W związku z przemianami w Polsce przygotował w 1990 roku publikację o unitach podlaskich, która ukazała się drukiem w roku następnym (do 1989 r. cenzura nie pozwalała pisać na ten temat). W 1992 roku nawiązał współpracę z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Siedlcach i odtąd wygłaszał referaty na sesjach naukowych organizowanych przez tę uczelnię. W 1992 roku rozpoczął nadawanie audycji w Katolickim Radiu Podlasia. W 1994 r. wydał książkę o polskiej obronie twierdzy w Brześciu nad Bugiem, która została sfilmowana i emitowana w TV w programie ogólnopolskim 11 XI 1994 r. W 1995 r. opublikował monografię o 600-letnich dziejach Międzyrzecza Podlaskiego i został odznaczony medalem Komisji

Edukacji Narodowej. W 1996 r. wygłosił referat w Pratulinie przed uroczystością, na której było zgromadzonych 67 biskupów polskich.

W 1997 roku na podstawie przedstawionej rozprawy oraz po złożeniu przepisowych egzaminów uzyskał stopień naukowy doktora nauk humanistycznych na uniwersytecie im. Marii-Curie Skłodowskiej w Lublinie. W tym roku został Prezesem Akcji Katolickiej przy Parafii św. Józefa w Międzyrzecu Podlaskim. W 1998 roku był konsultantem do filmu dokumentalnego o Międzyrzecu Podl. W 1999 roku opublikował pracę o Kodniu. W 2000 r. został przewodniczącym ZChN w Międzyrzecu Podl. Działacz Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu oraz Stowarzyszenia Pamięci Unitów Podlaskich „Martyrium”, członek redakcji Katolickiego Radia Podlasia w Międzyrzecu Podl., Honorowy Obywatel Miasta Międzyrzeca Podl., autor i współautor ponad 20 publikacji książkowych, członek Diecezjalnego Instytutu Akcji Katolickiej, członek Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”. Odbierał studia podyplomowe w Halle, Brandenburgu, Tübingen i Bonn. Uczestnik podróży po Europie Zachodniej, Południowej i Wschodniej. Honorowy Członek Związku Sybiraków, Członek Redakcji „Rocznika Międzyrzeckiego”, tłumacz przysięgły języka niemieckiego, uczestnik wielu sesji naukowych, przewodnik wielu wycieczek zagranicznych po Podlasiu, długoletni nauczyciel i wychowawca. Gościł w Polsce wiele delegacji m.in. z Izraela, Ukrainy, także studentów z RFN podążających śladami Janusza Korczaka, przemawiał przy odsłanianiu wielu pomników i tablic, prowadził apele poległych.

Historyk Podlasia (przez szereg lat prowadzi audycję „Historia Podlasia” w Katolickim Radio Podlasia), organizował kwestę na odrestaurowanie zabytkowych pomników na międzyrzeckim cmentarzu. Posiada dedykację sławnych Polaków.

Wykaz publikacji i artykułów:

1. *Działania odwrotowe Zgrupowania Kawalerii gen. Podhorskiego* (w:) „Z lat wojny i okupacji 1939–1945”. Wyd. MON Warszawa 1970
2. *Napaść Niemców na Międzyrzec 16 XI 1918* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. III 1971
3. *Z dziejów wojny obronnej 1939 r. na Południowym Podlasiu* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. VIII 1976

4. *Muzy na wojennej ścieżce Podlasia*. Międzyrzec 1983 (druk ulotny)
5. „Zenon” w historii i tradycji Podlasia (w:) „Wolność i Niezawisłość”. Rok VII (II obieg)
6. *Międzyrzec Podlaski – zabytki*. Międzyrzec 1990
7. *Unitów podlaskich droga do świętości*. Biała Podl. 1991
(rec. R. Kornacki – „Słowo Podlasia” Nr 3 z 1992 r., s. 14)
8. *Międzyrzec Podlaski. Historia miasta* (w:) „Międzyrzec Podl. Informator”. Biała Podl. 1993
9. *Twierdza niepokonana. Obrona cytadeli w Brześciu nad Bugiem w 1939 r.* Biała Podl. 1993 (dodruk 1994)
10. *Z czarnej księgi hańby narodowej. Kim był „Jacek”* (w:) „Niezawisłość. Pismo polityczno-historyczne”. Luty/marzec 1993
11. *Tadeusz Kościuszko i jego spotkania z Podlasiem* (w:) „Rocznik Białkopodlaski” t. II. Biała Podl. 1994
12. *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec 1995 (recenzja tej książki dok. przez T. Demidowicza (w:) „Rocznik Białkopodlaski” t. IV/1996, s. 305–309 oraz J. Cygana (w:) „Szkice Podlaskie” z. 6/1998, s. 151–155)
13. *Leśniański sługa (W 300-lecie erekcji parafii w Leśnej Podl.)* Biała Podl. 1995 (rec. J. Cygan (w:) „Rocznik Międzyrzeczki” t. XXVII–XXVIII, s. 161 z 1997 r.)
14. *Działania wojenne na Podlasiu we wrześniu 1939 r.* (w:) „Rok 1939 na Podlasiu” Pr. zbior. pod red. E. Jasińskiego i H. Mierzwińskiego. Siedlce 1996
15. *Środowisko religijne unitów drelowskich i międzyrzeczkich* (współautor) (w:) „Martyrologia Unitów Podl. w świetle najnowszych badań naukowych”. Pr. zbior. pod red. J. Skowronka i U. Głowackiej. Siedlce 1996
16. *W 15 rocznicę powstania NSZZ „Solidarność” w Międzyrzecu Podl.* Międzyrzec Podl. 1996
17. *Pamięć i wdzięczność. Na wzniesienie pomnika Jana Pawła II w Międzyrzecu Podl.* Międzyrzec Podl. 1996
18. *Z dziejów kościoła św. Józefa w Międzyrzecu Podl. (1596–1996)*. Międzyrzec Podl. 1997

19. *Tadeusz Kościuszko w historii i tradycji Podlasia* (w:) „Powstanie 1794 roku i tradycje kościuszkowskie na Podlasiu”. Pr. zbior. pod red. J. Wojtasika. Siedlce 1997
20. *Z dziejów kościoła św. Mikołaja w Międzyrzecu Podl.* Międzyrzec Podl. 1997
21. *Szkic do portretu Karola Krysińskiego* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XXVII-XXVIII, z 1997 r.
22. *Z dziejów rozbrojenia okupantów na Południowym Podlasiu w listopadzie 1918 r.* Międzyrzec Podl. 1998
23. *Podlaskie koneksje Jana III Sobieskiego* (w:) „Podlaski Kwartalnik Kulturalny”. Biała Podl. Nr 1/1999
24. *Kodeńska Pani (W obliczu jubileuszu 2000-lecia Chrześcijaństwa)* Międzyrzec Podl. 1999
25. *Unici w historii i kulturze Podlasia* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XXIX-XXX. Międzyrzec Podl. 1999
26. *Z dziejów parafii i gminy Trzebieszów.* Międzyrzec Podl. 2000
27. *Legioniści z Podlasia* (w:) „Legiony polskie we Włoszech z perspektywy dwustulecia (1797–1997)” pod red. J. Wojtasika, wyd. przez Instytut Historii Akademii Podlaskiej. Siedlce 2001
28. *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic.* Wydanie II poprawione i uzupełnione. Międzyrzec Podl. 2001

GÓRSKI Czesław

Górski Czesław (1897–?) – nauczyciel, inspektor szkolny, działacz polityczny i samorządowy, redaktor i wydawca „Głosu Międzyrzeckiego”, „Gazety Podlaskiej”, „Gospodarza Podlaskiego”

Urodził się 13 XII 1897 roku w Siennicy. Tam też ukończył seminarium nauczycielskie. W 1924 r. ukończył kursy nauczycielskie w Lublinie. W latach szkolnych działał w harcerstwie, a podczas I wojny światowej w Polskiej Organizacji Wojskowej. Między innymi organizował akcję anty-ukraińską na Podlasiu (1917) i brał udział w rozbrajaniu Niemców. Po odzyskaniu niepodległości rozwijał działalność w ruchu samorządowym i nauczycielskim w organizacjach młodzieży chłopskiej oraz w kółkach rolniczych na Podlasiu. W 1928 r. wybrano go posłem do Sejmu z listy BBWR w okręgu nr 25 (z terenu miasta Międzyrzecza Podlaskiego). Był w Międzyrzecu członkiem Rady Miejskiej i Zarządu Miasta. Jako czynny nauczyciel z zawodu przewodniczył Związkowi Nauczycielskiemu Szkół Powszechnych. Razem z księdzem Władysławem Augustynowiczem i innymi członkami Komitetu Budowy Pomnika jeździł do Warszawy do prezydenta Ignacego Mościckiego z zaproszeniem na uroczystość odsłonięcia pomnika. Budowę pomnika poległych w 1918 roku w Międzyrzecu Podlaskim rozpoczęto w 1928 r. według projektu artysty Adama Karniewskiego. Czesław Górski w 1931 r. po odsłonięciu pomnika wygłosił w imieniu zarządu miasta przemówienie.

Wcześniej w 1924 r. założył wspólnie z innymi nauczycielami z miasta i okolic „Głos Międzyrzecki” a od roku 1929 wydawał też „Gospodarza Podlaskiego”. W „Głosie Międzyrzeckim” zamieścił m.in. informację o sierżancie

Zowczaku, dowódcy oddziału POW, który walczył z Niemcami w czasie „krwawych dni Międzyrzecza” w listopadzie 1918 r. Był też autorem broszury poświęconej wyzwaniu powiatu siedleckiego. W 1933 r. został inspektorem szkolnym obwodu siedleckiego. Dalsze jego losy nie są znane.

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 240–241, 259, 269, 272–275
2. MS, KS: *Górski Czesław* (w.): „Kto był kim w drugiej Rzeczypospolitej”. Polska Oficyna Wydawnicza „BGW” Warszawa 1994, s. 286
3. *Miasto Międzyrzec* (w.): „Przebój” ilustrowane czasopismo regionalne poświęcone samorządom i ubezpieczeniom społecznym nr 12 z 1930 r., s. 20

GÓRSKI Zygmunt

Górski Zygmunt (1913–1944)

– nauczyciel, działacz ruchu oporu

Urodził się w Żerocinie koło Międzyrzecza 25 X 1913 r. jako syn Józefa, kowala w folwarku Żerocin i Felicji z Krasuskich. Rodzice wychowywali go w duchu patriotycznym. Po ukończeniu Publicznej Szkoły Powszechnej w 1929 r. wstąpił do pięcioletniego Państwowego Seminarium Nauczycielskiego Męskiego im. M. Brzezińskiego w Leśnej Podlaskiej. Po jego ukończeniu w 1934 r. rozpoczął pracę jako nauczyciel publicznych szkół powszechnych w Węgrowie, Nałęczowie i tuż przed wojną w Międzyrzeczu Podlaskim, gdzie pracował od 1939 r. Wcześniej w 1935 r. zawarł związek małżeński z Jadwigą Puszkarską. Pracę zawodową przerywa wybuch wojny. W połowie stycznia 1941 r. funkcjonariusze gestapo chcieli go aresztować we własnym domu. Opuścił więc Międzyrzec chroniąc się w rodzinnej wsi Żerocin. Wstępuje do ruchu oporu (AK). Był wielokrotnie ścigany, w domu rodziców przeprowadzano wielokrotnie rewizje. Ukrywał się u brata Czesława w Siedlcach i na Nowym Mieście w Międzyrzeczu. 6 XII 1943 r. został aresztowany i po przesłuchaniu przewieziony do więzienia na Zamku w Lublinie. Nieludzko torturowany nie załamał się, nikogo nie wydał i nie ujawnił siedziby organizacji podziemnej Armii Krajowej. W kwietniu 1944 r. został skazany przez gestapo na karę śmierci i przeniesiony do kaplicy zamkowej, gdzie skazani oczekiwali na wykonanie wyroku. Tuż przed jego wykonaniem został zatrudniony przy rozminowaniu pól. Nie widząc możliwości uwolnienia się i nie mając już żadnej nadziei, zdecydował się na

ucieczkę, w czasie której 22 V 1944 r. został przez wartowników hitlerowskich zabity. Utrwalił się w pamięci mieszkańców Międzyrzeca jako wspa-
niały nauczyciel, człowiek o wielkim sercu i patriotą.

Bibliografia:

1. Kowalski M.: *Wspomnienie o nauczycielu Zygmuncie Górskim* (w:)
„Rocznik Międzyrzecki” t. VII Międzyrzec Podlaski 1975, s. 170–173

HOMZIUK Bernard

Homziuk Bernard – artysta malarz,
asystent pracowni rysunku UMCS
w Lublinie, adiunkt

„Na świecie pojawiłem się jako piąte z siedmiorga dzieci moich rodziców. Było to 13 lutego 1958 roku w Międzyrzeczu Podlaskim. Od początku nasiąknętem atmosferą tego miasta. Okoliczne łąki, lasy, płaskie pola, kocie łby na Zarówiu, Cyganie co to „porywają” dzieci, gołębiarze, sady, Krzna i tyle innych rzeczy zapadły głęboko w duszę. Tutaj rozpocząłem naukę i spotkałem wspaniałą nauczycielkę, panią Marię Grzeszyk, a także rozkochałem się w sztuce. Wraz z przeprowadzką w 1970 roku do Lublina trochę zawalił mi się świat. Obcy ludzie, miejsca, szkoły, to było okropne. Ucieczką stała się sztuka. Mnóstwo rysowałem, malowałem i pogłębiałem swoją wiedzę plastyczną odwiedzając muzea, galerie, artystów, chodząc na wykłady o sztuce. W tym czasie udało mi się odwiedzić także wspaniałego artystę – Henryka Burzka z Zakopanego. Nie tylko dał mi masę rad, ale pogłębił moje przekonanie o słuszności wyboru. Rozpocząłem studia na Wychowaniu Plastycznym UMCS w Lublinie i rzuciłem je po trzech semestrach. Inne było moje wyobrażenie o tym wszystkim. Po kilku latach wróciłem jednak na uczelnię. Ukończyłem ją dyplomem z wyróżnieniem i rozpocząłem w niej pracę jako asystent w pracowni rysunku. Po kilku latach i wielu kolejnych wystawach, obroniłem w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie przewód kwalifikacyjny I stopnia i zostałem adiunktem.

W dorobku artystycznym posiadam ponad 120 wystaw indywidualnych i zbiorowych w kraju i za granicą. Od ponad 9 lat sam wychowuję swoją

córkę Alicję, która obecnie ma prawie 11 lat. Ostatnio rozpocząłem budowę wiejskiej chałupy na lubelskiej wsi, gdzie zamierzam w przyszłości przenieść się, aby tam żyć i pracować”.

Wystawiał w wielu galeriach m.in. w Lublinie, Olsztynie, Gdańsku, Warszawie, Międzyrzecu Podlaskim, Lubartowie, Hrubieszowie, Kraśniku, Sandomierzu, Kazimierzu n/Wisłą, Ostrowie Wielkopolskim, Lubaczowie, Munster (Niemcy), Cadages (Hiszpania), Wingfield (Wielka Brytania), Joanesuu (Finlandia), Bages (Francja), Kijów, Semferpol (Ukraina), Piasieczno, Łomianki, Chełm, Białystok, Barczewo, Zamość, Mielnik, Tarnów, Krasnobród. Prace znajdują się w zbiorach państwowych i prywatnych w kraju i zagranicą m.in. w Hiszpanii, Kanadzie, na Węgrzech, Rosji, Japonii, USA, we Włoszech i Niemczech.

HORAWIANKA-VOIT

Barbara

Horawianka-Voit Barbara

– wybitna aktorka teatralna i filmowa,
juror wielu edycji Ogólnopolskiego
Turnieju Recytatorskiego „Od Mickie-
wicza do Miłosza” w Międzyrzecu
Podlaskim

Urodziła się w Katowicach. Tam też ukończyła dwie klasy szkoły podstawowej i trzy klasy szkoły baletowej. Szkołę podstawową ukończyła w czasie wojny we wsi pod Tarnowem. Zaraz po wojnie, w lutym 1945 roku przyjechała do Krakowa, gdzie przebywała do 1957 r. Ukończyła w tym czasie gimnazjum, a następnie zdała maturę i wstąpiła do Studium Teatralnego przy Teatrze Rapsodycznym. Twórcą teatru i dyrektorem studium był Mieczysław Kotlarczyk. Teatr Rapsodyczny działał konspiracyjnie w czasie okupacji. W tym teatrze w okresie wojny aktorem był Karol Wojtyła, późniejszy papież Polak, Jan Paweł II.

Jeszcze przed egzaminem końcowym w studium zagrała w dramacie W. Szekspira „Romeo i Julia” ze znakomitym aktorem Mieczysławem Voitem, który jak się okazało po latach, został jej mężem. Małżeństwem byli przez 35 lat, aż do śmierci M. Voita w 1991 r. W 1953 roku Teatr Rapsodyczny został po raz pierwszy zlikwidowany. Potem przywracano go jeszcze dwukrotnie, ale na krótko. Po zdaniu egzaminu aktorskiego została zaangażowana do Teatru Starego w Krakowie. Dyrektorem jego był w owym czasie Roman Zawistowski. Horawianka zagrała tutaj wiele znakomitych ról m.in. Kamilli w „Nie igra się z miłością” A. Musseta, Tytanii w „Śnie nocy letniej” W. Szekspira, Szirin w „Legendzie o miłości” N. Hikmeta, Anielę w „Ślubach panieńskich” A. Fredry czy Ofelię w „Hamlecie” W. Szekspira i Kamilkę w „Domu otwartym” M. Bałuckiego.

Potem był Teatr Nowy w Łodzi pod dyrekcją Kazimierza Dejmka gdzie

zagrała Julię w sztuce „Dwaj panowie z Werony” Szekspira i Junię w „Brytaniku” Racinea. Razem z dyrektorem Dejmkiem przeniosła się następnie do Teatru Narodowego w Warszawie. Następnie przez 14 lat grała w Teatrze Dramatycznym w Warszawie, a potem w Teatrze na Woli u Tadeusza Łomnickiego. Kolejnym jej teatrem stał się Teatr Polski w Warszawie pod dyrekcją Kazimierza Dejmka, w którym zagrała kilka znakomitych ról np. Podstoliny w „Zemście” A. Fredry, Anieli w „Damach i Huzarach” A. Fredry, Jowialską w „Panu Jowialskim” Fredry. Występowała również w wielu inscenizacjach telewizyjnych. Grała też w wielu filmach takich jak: „Krzyżacy” w reżyserii A. Forda, „Kamienne niebo” Cz. Petelskiego, „Zobaczymy się w niedzielę” S. Lenartowicza, „Czas przeszły” L. Buczkowskiego, „Kochankowie z Marony” J. Zarzyckiego, „Samotność we dwoje” S. Różewicza, „Pensja pani Latter” S. Różewicza. Wystąpiła też w serialach: „Daleko od szosy”, „Labirynt”, „Modrzejewska” i wielu innych.

Poza sceną lubi współpracować z młodzieżą. W latach 1994, 1995, 1997, 1998 była jurorem w Ogólnopolskim Turnieju Recytatorskim Literatury Tworzonej na Obczyźnie „Od Mickiewicza do Miłosza”. Przesłuchania odbyły się w Międzyrzeczu Podlaskim. Brała też udział w imprezach towarzyszących turniejom np. sztuka z udziałem młodzieży „Deszcz płacze na Twojej twarzy”, widowisko poetyckie „Ballada o róży”, koncert inauguracyjny „Modlitwy poetów”. Spotkała się w roku 1996 z członkami Międzyrzecckiego Stowarzyszenia Teatralnego i mieszkańcami miasta opowiadając o swej przygodzie z teatrem i filmem. Do tej pory utrzymuje żywe kontakty z młodzieżą Międzyrzecckiego Teatru Młodych.

HRYNIEWIECKI Bolesław Leon

Hryniewicz Bolesław Leon

(1875–1963) – botanik, prekursor
ochrony przyrody, historyk nauki, r
ektor Uniwersytetu Warszawskiego,
podróżnik

Urodził się 20 II 1875 roku w Międzyrzecu Podlaskim. Był synem pracownika państwowego leśnictwa Bolesława i Emilii z Ptaszkowskich. Rodzina Hryniewiczów pochodziła z Podola. Ojciec, powstaniec z 1863/64 roku opuściwszy Rosję, osiedlił się w Królestwie Polskim i zarządzał w okolicach Międzyrzecza majątkiem leśnym Potockich. Matka, też córka powstańca, stworzyła u siebie atmosferę polskiego domu pełnego patriotyzmu. Lata dziecińne spędził Hryniewicz w ojcowskiej leśniczówce. Żywo interesował się przyrodą. Swoje zainteresowania rozwijał w gimnazjum lubelskim, gdzie jako zapalony przyrodnik był też jednym z inicjatorów nielegalnego kółka samokształceniowego (1890–1893). Tam poznawano literaturę i historię Polski. W 1893 roku zapisuje się na studia przyrodnicze na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie bierze udział w życiu społecznym i politycznym patriotycznej młodzieży. Za udział w roku 1894 w manifestacji zorganizowanej dla uczczenia 100-rocznicy Insurekcji Kościuszkowskiej zostaje aresztowany przez władze carskie i wywieziony z kolegami w głąb Rosji do guberni tulskiej skąd wraca z zakazem dalszego studiowania.

W latach 1896–1900 kształcił się na Uniwersytecie w Dorpacie, uzyskując dyplom chemika i botanika i w krótkim czasie kandydata nauk przyrodniczych. W okresie dorpackim działał w postępowym Kole Młodzieży Polskiej i współpracował korespondencyjnie ze znanym pisarzem, filozofem i teorety-

kiem polskiego pozytywizmu Aleksandrem Świętochowskim oraz socjologiem, ekonomistą i działaczem społecznym Ludwikiem Krzywickim. Znaczny wpływ na niego podczas studiów wywarł jego profesor, znakomity rosyjski botanik N. J. Kuzniecowa, u którego w latach 1899–1901 był asystentem w Katedrze Botaniki Uniwersytetu Dorpackiego. Pierwszą obszerną rozprawę napisał Hryniewiecki pod kierunkiem prof. Kuźniecowa z zakresu tematyki florystycznej, poświęconą florze Uralu. Wydrukowana została w języku niemieckim pt. „Die Flora des Urals”. Napisał wtedy też wiele artykułów, zamieszczonych na łamach pism naukowych takich jak: „Akta Horti Botanici Universitatis Jurjevensis”, „Wszechświat”, „Przegląd Farmaceutyczny”, „Przegląd Filozoficzny” i inne.

W latach 1900–1903 odbył w celach fitogeograficznych trzy wyprawy na Kaukazie. Podczas pierwszej z nich przeszedł przez góry Wielkiego Kaukazu, prowadząc pracę badawczą na obszarze Gruzji, Dagestanu i wybrzeży Morza Czarnego. Relacje z wędrowki pt. „Pojezdka w Kachietiju letim 1900 goda” zamieścił w „Trudy Botaniczeskogo Sada Impieratorskiego Juriewskiego Uniwersiteta” t. II, 1901. Wrócił przez Krym i Odessę do Dorpatu. Podczas drugiej wyprawy naukowej (1901) na Kaukaz Hryniewiecki badał roślinność wybrzeża Morza Czarnego od Tuapse do Suchumi oraz w górach Firszt i Oszten, Krasnaja Polana, Acziszko, źródłisku Mzymty, jeziora Karadywacz i przełęczy Pseaszcho. Trzecia wyprawa prowadziła do Tyflisu (Tybilisi) przez Erewań, następnie wzdłuż rzeki Araks dotarł do Gór Karabachskich, wchodząc na szczyt Kaputózuch (Kapudzyk). Wynik wędrowki opublikował w tomie V „Acta Horti Botanici Universitatis Jurjevensis” (1904). Przedstawił ponadto cykl odczytów poświęconych wyprawom do Niemiec i Królestwa Polskiego. Mimo wielu podróży, zajęć dydaktycznych i prac naukowych asystent i wykładowca Hryniewiecki, po zdaniu egzaminu i obronie pracy pt. „Provenia legendi” (1904), otrzymał tytuł magistra, a niebawem został docentem (1909) Uniwersytetu Dorpackiego, gdzie prowadził zlecane wykłady z anatomii i fizjologii roślin. W latach 1904–1906 kontynuuje studia najpierw w Jenie, a następnie w Lipsku.

15 V 1906 roku ożenił się z Janiną Wandą Koźniewską. W dwa lata później urodził się im syn Jerzy (znany później jako architekt, profesor Politechniki Warszawskiej, współtwórca Stadionu Dziesięciolecia w Warszawie – 1955 oraz Hali widowiskowo-sportowej w Katowicach).

W 1913 roku mając już ugruntowane studia zagraniczne przedstawia w Dorpacie dysertację pt. „Studia anatomiczne nad szparkami oddechowymi roślin dwulistnych”, która uzyskała rozgłos w kraju i za granicą. W 1914 roku za tę właśnie dysertację otrzymał tytuł doktora botaniki. W latach 1914–1919 przebywał w Odessie, gdzie był kierownikiem Katedry Systematyki Geografii Roślin Uniwersytetu Noworosyjskiego oraz dyrektorem Ogrodu Botanicznego.

Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę powrócił do kraju w 1920 r., obejmując posadę profesora na Uniwersytecie Warszawskim. W roku akademickim 1926/27 mianowany został rektorem uniwersytetu. Pod jego redakcją powstało wielotomowe dzieło „Poradnik dla samouków”. W okresie międzywojennym należał do animatorów ruchu ochrony przyrody. Wraz z Aleksandrem Jankowskim był inicjatorem powołania rezerwatu przyrodniczego w Wigrach i Parku Tatrzańskigo. W latach 1929–1939 był prezesem Ligi Ochrony Przyrody (LOP) oraz prezesem założonego z własnej inicjatywy, Polskiego Towarzystwa Botanicznego w latach 1922–1923 i 1945–1952. Należał do współorganizatorów Państwowej Rady Ochrony Przyrody. W okresie wojny 1939–1945 pozostał w kraju, sprawując funkcję między innymi dyrektora Ogrodu Botanicznego w Warszawie.

Po II wojnie światowej kontynuował pracę dydaktyczną i naukową na Uniwersytecie Warszawskim do 1960 roku. Zostawił ogromny dorobek piśmienniczy w postaci ponad 220 tytułów prac odnoszących się do botaniki i biografistyki. Był autorem podręczników między innymi pracy: „O rozwój botaniki w Polsce”, Warszawa 1948 i „Zarys dziejów botaniki w Polsce”, Warszawa 1949. Reprezentował Polskę na pierwszym, powojennym Kongresie Ochrony Przyrody w 1947 roku w Brunnem (Niemcy). Był członkiem Polskiej Akademii Nauk, członkiem korespondentem Międzynarodowej Akademii Historii Nauk w Paryżu, członkiem honorowym LOP (1939), członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Botanicznego (1947).

Odnaczony Orderem Polonia Restituta kl. III, Krzyżem Niepodległości, Sztandarem Pracy I-ej klasy, Krzyżem Oficerskim Francuskiej Legii Honorowej, Komandorią Serbskiego Orderu Św. Sawy, Komandorią Estońskiego Orderu Kaitselit.

Zmarł 13 II 1963 roku w Brwinowie k/Warszawy i został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim

Bibliografia:

1. Demidowicz T.: *Hryniewiecki Bolestaw Leon* (w:) „Bialskopodlaski biograficzny słownik sportowy”, Biała Podlaska 1998, s. 69–71
2. Gromadzki W.: *Wśród wybitnych botaników (Z Podlasiem w życiorysie)* (w:) „Słowo Podlasia” nr 5 z 2000
3. Radwańska Paryska Z.: *Hryniewiecki Bolestaw (1875–1963)* (w:) „Słownik biologów polskich” pod red. S. Feliksiaka, PWN Warszawa 1987, s. 214–215
4. Słabczyński W. T.: *Słowników podróżników polskich*. Wyd. WP Warszawa 1992, s. 141–142
5. Szafer Wł.: *Bolestaw Hryniewiecki 1875–1963* (w:) „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”. 1964, nr 1, s. 82
6. Zieliński K.: *Międzyrzeczanin – wybitny botanik prof. dr Bolestaw Leon Hryniewiecki (1875–1963), życie i działalność* (w:) „Rocznik Międzyrzeczki” t. VII, Międzyrzec Podlaski 1975, s. 76–92

JAROSZ Maria

Jarosz Maria z domu Sawczuk –
nauczycielka, dyrektor PKO BP Oddział
w Międzyrzecu Podlaskim, naczelnik
Wydziału w Centrali PKO BP SA
w Warszawie

Urodziła się 20 XII 1960 roku w Międzyrzecu Podlaskim. Ukończyła szkołę podstawową, a następnie kształciła się Liceum Ogólnokształcącym w Międzyrzecu Podlaskim. Potem rozpoczyna studia w Warszawie. W 1984 r. uzyskuje tytuł magistra ekonomii na Wydziale Finansów i Statystyki Szkoły Głównej Handlowej. Jednocześnie kończy 2,5-letnie Podyplomowe Studium Nauczycielskie przy SGH w Warszawie. W tym samym roku rozpoczyna pracę jako nauczycielka w Zbiorczej Szkole Gminnej w Biszczy w dawnym województwie zamojskim.

W 1985 roku wraca do Międzyrzecza Podlaskiego i podejmuje pracę w Przedsiębiorstwie Budownictwa Rolniczego jako specjalista ds. ekonomicznych i zastępca kierownika w Zespole Ekonomicznym. W 1990 roku rozpoczyna pracę w Ekspozyturze Banku PKO BP w Międzyrzecu Podlaskim jako kierownik Zespołu Kredytów. W 1992 r. otrzymuje propozycję objęcia funkcji dyrektora Oddziału PKO BP, który utworzono w oparciu o istniejącą Ekspozyturę. Bank stopniowo pozyskuje coraz to nowych klientów prowadząc pełną obsługę złotową i dewizową, najpierw w części budynku dzierżawionego od Spółdzielni Mieszkaniowej, potem uzyskuje zgodę Dyrektora Regionalnego w Lublinie na zakup całego budynku i przeprowadzenie remontu.

Kieruje oddziałem banku przez 8 lat. W grudniu 1999 r. kończy studia podyplomowe z zakresu Europejskiego Prawa Bankowego w Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. W maju 2000 r. otrzymuje propozycję pracy na stanowisku Naczelnika Wydziału w Centrali PKO BP SA i przenosi się do Warszawy.

W życiu najbardziej ceni sobie uczciwość i lojalność zarówno w pracy jak i w domu. W wolnych chwilach lubi czytać poezje ks. Jana Twardowskiego i Wisławy Szymborskiej. Urlop najchętniej spędza z rodziną z dala od codziennego zgiełku, na pieszych wędrówkach po górach. Mąż Stanisław – obecnie senator RP, wcześniej burmistrz Międzyrzecza Podlaskiego. Trzy córki – Magdalena 15 lat, Ewelina 13 lat, Sylwia 9 lat.

JAROSZ Stanisław

Jarosław Stanisław – senator RP,
absolwent Wydziału Handlu
Zagranicznego SGPiS, były
burmistrz Międzyrzecza Podlaskiego

Urodził się 21 I 1961 roku w Sieniawie województwo podkarpackie jako syn Jana i Bronisławy z d. Ćwikła. Rodzice prowadzili 8-hektarowe gospodarstwo. Po ukończeniu szkoły podstawowej i liceum ogólnokształcącego podjął studia na Wydziale Handlu Zagranicznego Szkoły Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie, które ukończył w 1985 roku. Uzupełniał swoją wiedzę kończąc Lubelską Szkołę Biznesu i Studium z zakresu rachunkowości przedsiębiorstw, ukończył kurs głównych księgowych w Warszawie, zdał egzaminy państwowe z języka rosyjskiego i niemieckiego. Biegłe włada językiem angielskim. Od dwóch lat uczestniczy w seminarium doktoranckim u prof. dr hab. Witolda Modzelewskiego, pracując nad doktoratem z Prawa Podatkowego.

Zaraz po ukończeniu SGPiS w Warszawie podjął pracę w międzyrzeckim ZREMB-ie na stanowisku specjalisty do spraw eksportu. W latach 1990–1997 był dwukrotnie wybierany na stanowisko burmistrza Międzyrzecza Podlaskiego. W tym też okresie piastował wiele funkcji społecznych na przykład w Wojewódzkiej Radzie Zatrudnienia, Zarządzie Miejskim OSP i innych. Z ramienia AWS w 1997 roku kandydował do Senatu RP i uzyskał mandat senatora z woj. białkopodlaskiego. W dniu 30 X 1997 roku złożył rezygnację z funkcji burmistrza Międzyrzecza Podlaskiego. W czasie swojej działalności parlamentarnej piastuje następujące funkcje: sekretarz Senatu,

członek Senackiej Komisji Spraw Zagranicznych, członek Komisji Gospodarki Narodowej, stały przedstawiciel Parlamentu w Zgromadzeniu Północno-atlantycznym oraz Unii Zachodnioeuropejskiej, członek Prezydium Klubu Parlamentarnego AWS. W 1998 roku angażował się politycznie wstępując w szeregi Ruchu Społecznego Akcji Wyborczej Solidarność. Posiada poglądy prawicowe o zabarwieniu liberalnym. Zasila i tworzy struktury nowo powstałej Platformy Obywatelskiej. Żona Maria jest z wykształcenia ekonomistką. Ma trzy córki: Magdalенę, Ewelinę i Sylwię, wszystkie uczą się w szkołach: podstawowej, gimnazjum i liceum.

Dewiza życiowa: „ciągle doskonalić samego siebie, poprzestanie na tym co osiągnąłeś oznacza cofanie się”. Ceni u ludzi kompetencję, fachowość i uczciwość. Jest członkiem Polskiego Związku Łowieckiego, lubi wędrówki po górach, pływanie. Czas wolny spędza w gronie rodzinnym.

Bibliografia:

1. „Dziennik Wschodni”, nr 220 (542) z 1997 r.
2. „Głos Międzyrzecki” – roczniki 1994–1997 (nr 1, 6, 7, 18–19, 24–26, 76, 77

JELENIOWICZ

Edward

Jeleniewicz Edward (1912–1992)

– artysta lutnik, skrzypek, aktor-amator,
animator kultury

Urodził się 10 II 1912 roku w Łozowie na Polesiu (obecnie Białoruś) jako syn Józefa i Heleny z Nowickich. Już w dzieciństwie ujawniły się jego niepoślednie talenty: rzeźbił w drewnie i glinie figurki, które wzbudzały podziw dorosłych. Pierwsze skrzypce wykonał w 1930 r. Był samoukiem. Za wzór posłużył mu stary instrument. Budując kolejne – eksperymentował chcąc uzyskać jak najlepsze brzmienie. W latach 1933–1934 odbywał służbę wojskową w 25 Pułku Ułanów Wielkopolskich w Prużanie. W styczniu 1939 roku ożenił się z Zofią Michalską. Zamieszkali w Kobryniu, gdzie pozostali do końca wojny. Do Polski udało im się przedostać latem 1945 r. Początkowo zamieszkali w Wielkopolsce w Lesznie, dopiero w 1947 roku przenieśli się do Międzyrzecza Podlaskiego. Tu Edward Jeleniewicz podjął pracę jako kierownik walonkarni, a w wolnych chwilach oddawał się swej pasji – lutnictwu. W latach 50-tych pracował w Spółdzielni Pracy „Odzież” (przez pewien czas był jej prezesem), należał do zespołu artystycznego przy tej Spółdzielni – grał na skrzypcach. Występował również jako aktor – amator w istniejącym w Międzyrzeczu zespole teatralnym. W 1955 roku wziął udział w I Krajowym Konkursie Lutniczym w Warszawie. Jego skrzypce „Anima” zostały dość wysoko ocenione. W latach 1961–1962 nawiązał kontakt z lubelskim mistrzem Franciszkiem Borowieckim, u którego pogłębił wiedzę lutniczą. W swojej twórczości opierał się na modelu „Aranyi” z 1667 r. A. Stradivariego. Po roku 1970 jego instrumenty wykazują indywidualne

cechy stylistyczne. Od 1962 roku był członkiem Związku Polskich Artystów Lutników, a od 1970 r. członkiem Komisji Rewizyjnej tegoż Związku. Zbudował około 60 instrumentów, w tym głównie skrzypce i altówki, a także instrument własnego pomysłu – wibrolinę, będącą połączeniem mandoliny z gitarą hawajską. Wykonywał też smyki i różne akcesoria lutnicze. Brał udział w III i IV Międzynarodowych Konkursach Lutniczych im. H. Wieniawskiego w Poznaniu – uzyskując dyplomy udziału w II etapie. W 1979 roku był jurorem I Ogólnopolskiego Konkursu Lutniczego im. Z. Szulca w Poznaniu. 29 I 1979 r. w czasie uroczystego jubileuszu 25-lecia istnienia ZPAL-u otrzymał odznakę „Zasłużony Działacz Kultury”. Wtedy również Wanda Wiłkomirska spośród wielu konkursowych instrumentów wybrała skrzypce Edwarda Jeleniewicza i na nich koncertowała z towarzyszeniem Orkiestry Symfonicznej Filharmonii Narodowej. W prasie pisano o nim, że poprzez usilną pracę oraz umiłowanie zawodu – stał się wirtuozem, wyrósł na konstruktora instrumentów lutniczych niepośledniej klasy. Za swą działalność artystyczną odznaczony został w 1982 roku Złotym Krzyżem Zasługi. Jego instrumenty są znane w wielu krajach świata. Kilka z nich znajduje się w Muzeum Instrumentów Muzycznych w Poznaniu. Otrzymywał zamówienia na instrumenty ze wszystkich stron Polski, Włoch, Francji, Anglii, Niemiec i USA.

Zmarł 14 XI 1992 r. w Międzyrzecu Podlaskim.

KALENIK Mieczysław

Kalenik Mieczysław – aktor teatrów warszawskich, wykładowca PWST, odtwórca roli Zbyszka z Bogdańca w filmie „Krzyżacy”

Urodził się 1 I 1933 roku w Międzyrzecu Podlaskim jako syn Jana i Aleksandry z domu Chmielewskiej. Ukończył Szkołę Podstawową nr 2 oraz Gimnazjum Ekonomiczno-Handlowe (matura w 1952 r.) w Międzyrzecu Podlaskim. Od 1947 r. uczestniczył w kursach żeglarskich zdobywając różne stopnie wtajemniczenia żeglarskiego. Przyszłość swoją wiązał z zawodem marynarza. W szkole średniej był dobrym polonistą, interesował się też recytacją wierszy. Zainteresowanie to umiejętnie rozwijała w nim znakomita polonistka – profesor Jadwiga Świerczyńska. W 1952 roku brał udział w Ogólnopolskim Konkursie Recytatorskim w Lublinie (eliminacje wojewódzkie) i tam zauważyła go profesor Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej w Warszawie Zofia Małynicz i zaproponowała studia w tej uczelni. W latach 1953–1957 studiował w PWST. W tym czasie opiekował się Aleksandrem Zelwerowiczem, rektorem honorowym PWST – aktorem największej klasy, aż do jego śmierci w 1955 r.

Jeszcze przed uzyskaniem dyplomu został zaangażowany do zespołu Teatru Komedia w Warszawie. Debiutował tu w musicalu „Pocałuj mnie Kasiu” z muzyką Cole Porter, w reżyserii Jerzego Rakowieckiego. Miał przyjemność fechtować się w szkole ze słynnym aktorem francuskim Gerardem Filipe. W czasie studiów grał też role epizodyczne w wielu filmach: „Godziny nadziei” w reżyserii Jana Rybkowskiego, „Syrenie warszawskiej” Tadeusza Makarczyńskiego, „Zimowym zmierzchu” i „Skarbie kapitana Martensa” Jerzego Passendorfera.

W sezonie teatralnym 1958–1959, gdy grał w Teatrze Powszechnym w Warszawie został zaangażowany przez Aleksandra Forda do filmu „Krzyżacy”, w którym kreował postać Zbyszka z Bogdańca. Zdjęcia rozpoczęły się w 1959 r. *„Był to początek sierpnia. Nie mieliśmy wtedy kaskaderów. Dobrze, że byłem sprawny fizycznie i fechtunkowo. W szkole teatralnej nie miałem żadnego dublera. Wszystko co robiłem, robiłem sam”*. W kolejnym sezonie (1959–1960), gdy grał w filmie „Krzyżacy” znalazł się w Teatrze Narodowym w Warszawie, którym kierował Władysław Daszewski. W latach 1960–1961 za dyrektury Kazimierza Dejmkę Teatr Narodowy odnosił wielkie sukcesy na arenie międzynarodowej. Cały zespół łącznie z Kalenikiem prezentował „Historję o chwalebnym zmartwychwstaniu Pańskim” Mikołaja z Wilkowiecka i „Żywot Józefa” Mikołaja Reja we Włoszech, Austrii, Niemczech, Anglii i Francji. Od roku 1971 pracował już w Teatrze Nowym w Warszawie gdzie dyrektorem był Mariusz Dmochowski. Po raz drugi dyrektor Kazimierz Dejmek zaangażował go do Teatru Polskiego w 1980 r. w Warszawie. Tu doczekał emerytury i gra do dziś.

Od 1954 roku występował w Teatrze Telewizji. Stworzył z Czesławem Szpakowiczem Teatr Sensacji, który z czasem przeobraził się w popularną „Kobrę” reżyserowaną przez Józefa Słotwińskiego. Występował też w Młodzieżowym Teatrze Telewizji m.in. w ostatnim filmie Leonarda Buczkowskiego „Smarkula”, w „Pierwszym dniu wolności” w reż. Aleksandra Forda. W filmie „Paryż, Warszawa bez wizy” reżyserowanym przez Hieronima Przybyłę kreował wielką rolę kapitana Janoty. W trakcie realizacji filmu poznał osobiście dwóch wielkich, polskich pilotów. Jednym z nich był ostatni dowódca Dywizjonu 303 Witold Łokuciewski, drugim był specjalista od wyszkolenia cywilnego Wiktor Pełka. Brał też udział w znanych serialach: „Czterdziestolatek” Jerzego Gruzy, „Polskie drogi” Janusza Morgensterna i „Czarne chmury” Andrzeja Konica. Grał w filmach reżyserowanych przez Andrzeja Wajdę: „Wszystko na sprzedaż” czy ostatnio w „Panu Tadeuszu”. Dobrze wspomina współpracę z Jerzym Antczakiem w trakcie kręcenia filmów „Hrabina Cosel” i „Noce i dnie”. Grał na deskach scenicznych różnych teatrów z wieloma wybitnymi aktorami występującymi jeszcze przed wojną i współcześnie. Byli wśród nich: Adolf Dymśa, Jan Kurnakowicz, Jadwiga Smosarska, Mieczysława Ćwiklińska, Jerzy Duszyński, Jerzy Pichelski, Elżbieta Barszczewska, Kazimierz Rudzki, Marian Wyrzykowski, Zdzisław Mrożewski, Kazimierz Opaliński, Stanisław Jasiukiewicz, Lech

Madaliński, Hanka Bielicka, Wiesław Michnikowski, Wiesław Gołas, Mieczysław Czechowicz, Mieczysław Voit, Tadeusz Fijewski, Danuta Szaflarska, Andrzej Szczepkowski, Ignacy Gogolewski, Zofia Mrozowska, Władysław Hańcza, Nina Andrycz, Gustaw Holoubek, Stanisław Zaczek i wielu innych. Z niektórymi przyjaźnił się i przyjaźni. Przez dwa lata pracował też jako wykładowca w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej w Warszawie.

Interesował się też sportem. Znał osobiście takie znakomitości jak Janusz Sidło, Zbigniew Radziwonowicz (oszczep), Zbigniew Krzyszkowiak (długodystansowiec), Marian Foik (sprint), Władysław Komar (rzut kulą).

Znał znakomitych pisarzy i poetów: Marka Hłaskę, Józefa Hena, Adolfa Rudnickiego, Jana Himilsbacha, Ireneusza Iredyńskiego, Stanisława Grochowiaka, Tadeusza Kubiaka, Melchiora Wańkowicza, Barbarę Wachowicz, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Tadeusza Konwickiego i przyjaźnił się z aktorami rosyjskimi Konstantym Smoktunowskim i Tatianą Samojłową.

Przez sześć lat był najpopularniejszym aktorem w Krakowie u Wierzyńska – uczył królów. Wygrał plebiscyt „Przekroju”. Aktualnie mimo emerytury pracuje dodatkowo w Teatrze Polskim. Często odwiedza swoje miasto rodzinne Międzyrzec Podlaski. W wolnych chwilach dużo czasu spędza odwiedzając okoliczne lasy, które pamięta z lat młodości. Jest doskonałym grzybiarzem. Lubi życie w zgodzie z naturą. Wspiera swoim wielkim doświadczeniem młodzież międzyrzecką działającą w grupie teatralnej przy Miejskim Ośrodku Kultury. Przez wiele lat był jurorem w Ogólnopolskim Turnieju Recytatorskim Literatury Tworzonej na Obczyźnie „Od Mickiewicza do Miłosa”. Żona – Wiesława Czapińska – jest znaną w Polsce i za granicą publicystką i pisarką. Córka – Magdalena Weronika – jest instruktorem pletwonurkowania. Skończyła Szkołę Filmową w Warszawie na kierunku operatorstwo (zdjęcia podwodne).

KALINOWSKI

Jerzy

Kalinowski Jerzy (1932–1986)

– nauczyciel i dyrektor szkół średnich,
działacz społeczny i polityczny

Urodził się 19 VII 1932 roku w Białowodzie województwo lubelskie, syn Bolesława i Cecylii z Lizinkiewiczów. Po ukończeniu szkoły podstawowej w 1945 roku rozpoczął naukę w Gimnazjum Ogólnokształcącym w Opolu Lubelskim. W 1951 roku rozpoczął studia w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Warszawie na Wydziale Filozoficzno-Historycznym.

15 VIII 1954 r. rozpoczął pracę w Liceum Ogólnokształcącym w Międzyrzecu Podlaskim jako nauczyciel. W lipcu 1956 r. zawarł związek małżeński z Marią z domu Bergier. Następnie w latach 1958–1965 był nauczycielem w Technikum Handlowym (Ekonomicznym) CRS „Samopomoc Chłopska” w Międzyrzecu Podlaskim. Od czerwca 1965 r. do listopada 1969 r. z wyboru pełnił obowiązki zastępcy przewodniczącego Powiatowej Rady Narodowej we Włodawie. Od 1 IX 1971 r. pełnił funkcję dyrektora Liceum Ogólnokształcącego w Międzyrzecu Podlaskim, gdzie pracował do 31 VIII 1984 r. tj. do przejścia na emeryturę.

Poza pracą zawodową udzielał się także w pracy społecznej. Od 1951 r. był członkiem Związku Nauczycielstwa Polskiego. Od 27 IV 1972 r. członek Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podlaskim, a w tym od 1975 r. do 1986 r. był członkiem Zarządu TPN.

W 1960 r. wstąpił do Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego, gdzie pełnił funkcję prezesa Miejsko-Gminnego Komitetu ZSL oraz członka władz wojewódzkich ZSL. Zmarł w 1986 r. i pochowany został na cmentarzu w Międzyrzecu Podlaskim.

Za swą pełną poświęcenia pracę zawodową, życzliwość dla młodzieży oraz działalność społeczną zmarły był odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym i Srebrnym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Honorową Odznaką Przyjaciół Harcerstwa oraz wyróżniony wieloma dyplomami uznania, nagrodami pieniężnymi, w tym Ministra Oświaty i Wychowania w Warszawie i Kuratora Oświaty i Wychowania w Białej Podlaskiej.

Bibliografia:

1. Bartos J.: *Jerzy Kalinowski (1932–1986) – nekrolog* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XXIII–XXIV, Międzyrzec Podlaski 1991–1992, s. 243–244

KALINOWSKI

Szczepan Stanisław

Kalinowski Szczepan Stanisław

– przewodniczący Zarządu Miejskiego
Katolickiego Stowarzyszenia Civitas
Chrystiana w Białej Podlaskiej,
regionalista, bibliofil, działacz społeczny
publicysta, członek Zarządu Towarzy-
stwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu
Podlaskim

Urodził się 5 XI 1950 roku w Międzyrzecu Podlaskim. Ukończył Szkołę Podstawową nr 1 i Liceum Ogólnokształcące im gen. W. Sikorskiego w Międzyrzecu Podl. (1969 r.). Studiował historię na Wydziale Humanistycznym UMCS w Lublinie (1974 r.). Ukończył kurs dla członków zarządu i rad nadzorczych uzyskując dyplom w Ministerstwie Skarbu Państwa (1999 r.). W latach 1974–1975 był asystentem w Zakładzie Historii Najnowszej w UMCS – Lublin. W latach 1989–1999 był dyrektorem Oddziału Wojewódzkiego Stowarzyszenia PAX w Białej Podlaskiej, Katolickiego Stowarzyszenia Civitas Chrystiana w Białej Podlaskiej, nauczycielem w szkole podstawowej i Studium Pomaturalnym w Białej Podlaskiej. Znany działacz ZHP, PTTK i towarzystw regionalnych. Jest członkiem Rady Nadzorczej Fundacji Ochrony Zabytków w Warszawie. Od 1989 roku zaangażował się w pomoc Polakom i kościołowi na Wschodzie. Jest działaczem samorządowym i forum organizacji pozarządowych. Wydaje książki, organizuje Dni Kultury Chrześcijańskiej, Sejmiki Miłośników Regionu, sesje ekologiczne polsko-białoruskie. Organizuje też wystawy oświatowe z własnych zbiorów (Kraków, Zamość, Koszalin, Częstochowa, Warszawa i różne miasta Podlasia). Wygłosił kilkaset prelekcji ilustrowanych diapozytivami na temat zabytków, kultury, historii, regionalizmu, kościoła itp.

Jest autorem kilkudziesięciu artykułów na temat Podlasia, krajoznawstwa, historii, kresów i innych.

Hobby: turystyka (pilot i przewodnik) – organizator wypraw czteroosobowym rowerem po Europie; książka – bibliofil – posiada kilka tysięcy woluminów; fotografia – posiada kilka tysięcy zdjęć i slajdów; jest filatelistą i filokartystą.

Brał udział w wielu teleturniejach m.in. trzy razy zwyciężył w konkursie „Wielka Gra”, otrzymał nagrody Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Polsce za wiedzę o Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz Ministerstwa Spraw Zagranicznych Francji za konkurs o sztuce francuskiej.

Żonaty, żona Alicja, ekonomistka, własna firma – Doradztwo Podatkowe, dzieci Karol i Anita – uczniowie szkół bialskich.

KIERZKOWSKI

Kazimierz

Kierzkowski Kazimierz (1890–1942)

– działacz niepodległościowy

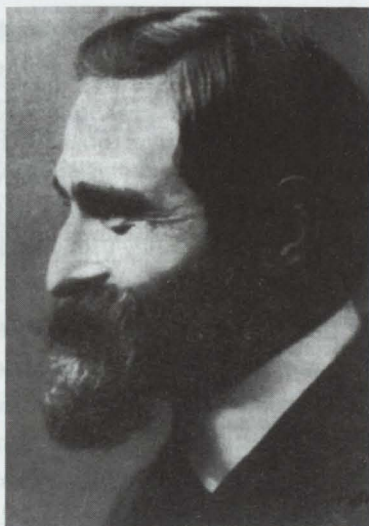
i sportowy, strzelec sportowy, publicysta

Urodził się 10 VIII 1890 roku w Międzyrzecu Podlaskim. Ojciec jego – Leonard – był przedsiębiorcą budowlanym. Wychowaniem zajmowała się matka Maria. W wieku siedmiu lat wyjechał z rodzicami na Śląsk. Ukończył szkołę handlową w Będzinie, studiował na Wydziale Chemii Politechniki Lwowskiej i na uniwersytecie w Genewie. Należał do „Petu” i uczestniczył w strajku szkolnym w 1905 roku, od 1910 był członkiem „Zarzewia”, Polskiego Związku Wojskowego i Armii Polskiej, instruktorem drużyn „Sokoła”, kierownikiem Komisji Wydawniczej PDS (Polskie Drużyny Strzeleckie), współzałożycielem pierwszej drużyny skautowej we Lwowie. Od 1914 roku służył w Legionach, a od 1917 r. działał w POW, następnie w WP. Był szefem sztabu Dowództwa Głównego POW Górnego Śląska, szefem sztabu dowództwa I powstania śląskiego, uczestniczył w II i III powstaniu. W latach 1919–1921 należał do Związku Strzeleckiego. W latach 1923–1928 był komendantem głównym Związku Strzeleckiego, potem jego członkiem honorowym. Sprawował tę funkcję w randze majora rezerwy WP aż do swej rezygnacji tj. 13 V 1928 roku. W okresie kierowania ZS zainicjował budowę strzelnic, przyjęcie „Prawa strzeleckiego”, a następnie akcję pod tytułem „Tydzień propagandy strzelca”. Jeden z głównych organizatorów I Narodowych Zawodów Strzeleckich we Lwowie (1924 r.) oraz inicjator wyjazdu drużyny strzeleckiej na zawody międzynarodowe do Reims (Francja). W czasie zawodów w Lublinie ustanowił po raz pierwszy nagrodę prze-

chodnią komendanta głównego ZS, doprowadził też z przyjaciółmi do organizacji w 1925 roku II Narodowych Zawodów Strzeleckich w Krakowie. W 1926 roku był współzałożycielem Związku Naprawy Rzeczypospolitej, a od 1928 r. wiceprzewodniczącym Zjednoczenia Pracy Miast i Wsi. Propagował też strzelectwo jako sport „obrony narodowej”. Redagował „Przegląd Strzelecki i Łuczniczy”. Uprawiał publicystykę w takich czasopismach jak: „Strzelec”, „Przełom”, „Naród i Państwo”. Doprowadził do organizacji I Strzeleckich Mistrzostw Chorągwi Warszawskiej Związku Harcerstwa Polskiego z broni małokalibrowej. W latach 1928–1930 zasiadał w Sejmie z ramienia BBWR. Od 1933 roku był dyrektorem naczelnym Związku Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-Gospodarczych. Od 1938 r. dyrektor Towarzystwa Górniczo-Hutniczego w Krakowie. We wrześniu 1939 roku utworzył Organizację Orła Białego (OOB), po czym po scaleniu jej ze Związkiem Walki Zbrojnej (ZWZ) został szefem Biura Informacji i Propagandy Obszaru Kraków-Śląsk. Aresztowany przez gestapo po 17 VII 1941 r., zginął w Oświęcimiu w marcu 1942 r. Wyróżniony szeregiem odznaczeń wojskowych i państwowych, w tym Krzyżem Virtuti Militari i Krzyżem Walecznych.

Bibliografia:

1. Demidowicz T.: *Kierzkowski Kazimierz* (w:) „Białkopodlaski biograficzny słownik sportowy”. Biała Podlaska 1998, s. 80–83
2. Demidowicz T.: *Rzecz o Kazimierzu Kierzkowskim – wybitnym działaczu sportowym i publicyście* (w:) „Podlaski Kwartalnik Kulturalny”. Nr 3–4 (18) 1992, s. 41–44
3. Dłużewska-Kańska Z.: *Kierzkowski Kazimierz ps. Jurkowski, Koszowy (1890–1942)*, „Polski słownik biograficzny” t. XII. Wrocław-Warszawa-Kraków 1966–1967, s. 434–436
4. *Kierzkowski Kazimierz (1890–1942)* (w:) „Encyklopedia powszechna PWN”, t. II. Warszawa 1989, s. 467
5. Korajska S.: *Kierzkowski Kazimierz (1890–1942)* „Śląski słownik biograficzny”, t. III. Katowice 1981, s. 421–423
6. Majchrowski J. M.: *Kto był kim w drugiej Rzeczypospolitej*. Polska Oficyna Wydawnicza „BGW” Warszawa 1994, s. 316

KOKIŃSKI Szymon Tadeusz

Kokiński Szymon Tadeusz

(1883–1968) – żeglarz, inż. mechanik,
autor podręczników

Urodził się 28 X 1883 roku w Międzyrzecu Podlaskim jako drugie dziecko Antoniego i Marii Aleksandry z domu Lipińskiej. Brak pracy zmusza Kokińskich do wyjazdu z Międzyrzecza Podlaskiego do Odessy w roku 1896. Tam ojciec, z zawodu stolarz, otrzymał pracę i mógł zapewnić utrzymanie całej rodzinie.

W latach 1897–1901 Tadeusz uczył się w miejskiej szkole rzemieślniczej, a w 1901 r. otrzymał świadectwo wykwalifikowanego ślusarza. Przez trzy lata remontował lokomotywy w Głównych Warsztatach Kolejowych w Odessie. Następnie podjął naukę na wydziale mechanicznym Odesskiej Szkoły Żeglugi Handlowej. W 1905 roku zaokrętowano młodego Kokińskiego na transportowiec marynarki wojennej „Prut”, gdzie odbył dwa rejsy szkoleniowe z Odessy do Sewastopola. Dla zaliczenia praktyki zaciągnął się na angielski statek ss „Aftonwen”, którego macierzystym portem był Cardiff, a potem pływał na holowniku „Smietyj” i parowcu „Batum”. W 1906 roku złożył pracę dyplomową i otrzymał dyplom mechanika III klasy nr 474. Przez prawie pięć lat był zamustrowany na różnych jednostkach morskich, następnie w Petersburgu Towarzystwo Żeglugi Północnej powierzyło mu stanowisko III mechanika na ss „Graf Strogonow”. W listopadzie 1912 r. mógł się pochwalić osiągnięciem dyplomu mechanika I klasy (nr 263).

W czasie jednego z nielicznych urlopów, 14 I 1914 roku zawarł w kościele pw. św. Mikołaja w Międzyrzecu Podlaskim związek małżeński z Wiktorią Czesławą Jasińską. W sierpniu 1914 r. został zmobilizowany i otrzymał przydział wojskowy do bazy Floty Bałtyckiej w Helsingforsie (obecnie Helsinki). W 1915 roku mianowany został do stopnia chorążego. W 1918 roku został zwolniony z obowiązku służby w radzieckiej flocie. W tym też roku po załatwieniu spraw repatriacyjnych wraca do Polski. Należał w kraju do grona ludzi morza, którzy od zarania niepodległości włączyli się do pracy nad kształtowaniem podstaw morskiej Polski. W latach dwudziestych pracuje na bardzo odpowiedzialnych stanowiskach: starszego inspektora technicznego, kierownika zajęć praktycznych w powstającej Szkole Morskiej w Tczewie, zostaje też zweryfikowany do stopnia podporucznika marynarki wojennej przez Komisję Weryfikacyjną Departamentu Spraw Morskich Ministerstwa Spraw Wojskowych. W sierpniu 1920 roku jest zmobilizowany i przydzielony do Flotylli Wiślanej w Modlinie. W 1921 roku wraca do pracy w powstającym szkolnictwie morskim. Prowadził wykłady z przedmiotów takich jak: obsługa maszyn i kotłów, gospodarka maszynowa i naprawa mechanizmów okrętowych. Wobec braku polskiej literatury fachowej opracował podręcznik dla studentów pt. „Gospodarka maszynowa i racjonalne wykorzystanie paliwa”, który ukazał się w roku 1930 nakładem Instytutu Wydawniczego Szkoły Morskiej. W 1932 r. wszedł w skład Komisji Kwalifikacyjnej do wydawania dyplomów oficerskich Polskiej Marynarki Handlowej. Po odejściu na emeryturę pracuje jeszcze w wielu przedsiębiorstwach i pływa na statkach „Pułaski” i „Kościuszko” między Gdynią a portami amerykańskimi. Czynną służbę morską skończył w lipcu 1937 r. Wyprowadził się z Wybrzeża i zamieszkał z rodziną w Siedlcach. Tam spędził okres okupacji. Stan zdrowia nie pozwolił mu na podejmowanie pracy. Dopiero od 1948 roku z przerwami pracował jeszcze do 1958 r. W 1967 r. przeniósł się do Otwocka, gdzie umarł po długiej chorobie 21 IV 1968 r. i został pochowany na tamtejszym cmentarzu parafialnym.

Odnaczony m.in. Srebrnym Krzyżem Zasługi (1930), Złotym Krzyżem Zasługi, Złotą Odznaką „Zasłużony Pracownik Morza, Medalem X-lecia i Brązowym Medalem za Długoletnią Służbę.

Bibliografia:

1. Garnuszewski Z.: *Statek szkolny „Kopernik”*. „Morze” 1965 nr 9
2. Kubik K.: *Historia szkolnictwa morskiego w Polsce*. Gdańsk 1973
3. Mielczarek R.: *Życie i działalność międzyrzeczanina Szymona Tadeusza Kokińskiego 1883–1968* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. IX, Międzyrzec Podlaski 1997, s. 140–146
4. Szczygielski T.: *Pod obcą i polską banderą. Ze wspomnień marynarza*. Wyd. II, Gdańsk

KORNACKA Krystyna

Kornacka Krystyna – nauczycielka
języka polskiego w szkołach
podstawowych i średnich, prozaik,
publicysta, animator kultury,
działacz społeczny i samorządowy

Urodziła się 20 lutego 1942 roku w Międzyrzecu Podlaskim. Po skończeniu miejscowej Szkoły Podstawowej Nr 2 i Liceum Ogólnokształcącego, ukończyła Studium Nauczycielskie w Lublinie. Następnie studiowała polonistykę na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie i otrzymała tytuł magistra filologii polskiej. Uzyskała trzeci (najwyższy) stopień specjalizacji zawodowej. Wyszła za mąż za Ryszarda Kornackiego (syn Rafał i córka Monika). W 1962 roku rozpoczęła pracę nauczycielską w Szkole Podstawowej Nr 2 w Międzyrzecu Podlaskim, potem pracowała w Zespole Szkół Zawodowych Nr 1. W latach 1979–1986 była zatrudniona w Szkole Podstawowej Nr 1 na stanowisku wicedyrektora, następnie jako nauczycielka języka polskiego. Z tej placówki przeszła na emeryturę. Oprócz pracy dydaktyczno-wychowawczej prowadziła liczne zajęcia pozalekcyjne: koła recytatorskie i kultury żywego słowa, przygotowywała uczniów do olimpiad przedmiotowych. Była wieloletnim prezesem Związku Nauczycielstwa Polskiego, opiekunem organizacji uczniowskich tj.: ZHP, PCK, SU, jak również przewodniczyła nauczycielskim zespołom samokształceniowym. Była wielokrotnym jurorem olimpiad przedmiotowych i Ogólnopolskiego Turnieju Recytatorskiego Literatury Tworzonej na Obczyźnie pt.: „Od Mickiewicza do Miłosza”. Inicjatorka ruchu na rzecz osób niepełnosprawnych uwieńczonego powołaniem w 1995 roku Podlaskiego Stowarzyszenia Osób Niepełnosprawnych w Międzyrzecu Podlaskim. Jest radną Rady Miejskiej w kadencji 1998–

2002. Przez dwa lata pełniła funkcję przewodniczącej Komisji Oświaty, Kultury i Zdrowia, z której zrezygnowała. Przez wiele lat była korespondentem terenowym „Sztandaru Ludu”. Jest członkinią literackich klubów nauczycielskich w Lublinie i Białej Podlaskiej. Debiutowała w roku 1972 wspomnieniem w jednodniówce Zarządu Okręgu Związku Nauczycielstwa Polskiego w Lublinie „Kontakty”. Współpracowała z Katolickim Radiem Podlasia (1992–1993). Była sekretarzem redakcji dwutygodnika samorządowego „Głos Międzyrzecki” (1993–1995). Członkini Międzyrzeckiego Stowarzyszenia Teatralnego. Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi, Złotą Odznaką Związku Nauczycielstwa Polskiego i medalem Za Zasługi dla Województwa Białkopodlaskiego.

Twórczość:

1. *Okruchy codzienności*: (opowiadania), Międzyrzec Podlaski, Miejski Ośrodek Kultury 1987, s. 16: 1 portr., 1 rys.; 21 cm
2. *Impresje*: (proza poetycka, wiersze). Biała Podlaska, Białkopodlaskie Tow. Literacko-Artystyczne 1997, s. 17
3. *Czarna róża: baśnie i opowieści z Podlasia* (współautor), Biała Podl. ROK, 1993, s. 54.

Praca edytorska:

1. *W krajobrazach słów* (antologia literacko-plastyczna), wiersze wybrała, wstępem opatrzyła K. Kornacka. Międzyrzec Podlaski. MST 1996
2. *W krajobrazach słów II* (antologia literacko-plastyczna), wiersze wybrała, wstępem opatrzyła K. Kornacka. Międzyrzec Podlaski. MST 2000

Drukowała opowiadania, korespondencje, artykuły, notatki, wywiady w czasopiśmie miejscowych i regionalnych

Bibliografia:

1. Smolarz J.: *Pisarze współcześni regionu lubelskiego*. Leksykon, ZLP Oddział w Lublinie, Lublin 1999, s. 134–135

KORNACKI Ryszard Waclaw

Kornacki Ryszard Waclaw

– poeta, prozaik, publicysta,
nauczyciel, społecznik, animator
kultury. Pseudonimy i kryptonimy: kor, r,
RK, rok, wac, Waclaw Żakiewicz, żak.

Urodzony 28 IX 1940 roku w Lublinie, w rodzinie inteligenckiej jako syn Kazimierza i Marianny z Piotrowskich. Ukończył Szkołę Podstawową Nr 5, Liceum Ogólnokształcące im. J. Zamojskiego (1958) i Studium Nauczycielskie (1961). W 1961 roku podjął pracę w Szkole Podstawowej Nr 3 w Lublinie jako nauczyciel. W kolejnym roku przeniósł się do Międzyrzecza Podlaskiego i podjął obowiązki nauczyciela w Szkole Podstawowej Nr 2, a jednocześnie pełnił funkcję kierownika Ogniska Metodycznego Języka Polskiego, później wizytatora metodyka w Wydziale Oświaty i Wychowania w Radzynie Podlaskim. Po utworzeniu województwa białkopodlaskiego przeszedł do pracy w Kuratorium Oświaty i Wychowania w Białej Podlaskiej. Ukończył studia magisterskie (filologia polska) w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej. Przez pół roku pracował jako dziennikarz w Trybunie Zakładowej w Białej Podlaskiej, wcześniej w Międzyrzeczu Podlaskim współpracował ze „Sztandarem Ludu” jako korespondent terenowy. Członek zespołów redakcyjnych, m.in. „Nowego Echa Podlasia”, „Nowin Podlaskich” (Siedlce), „Podlaskiego Kwartalnika Kulturalnego”, „Słowa Podlasia”, „Gońca Podlaskiego” (Biała Podlaska), „Głosu Międzyrzeckiego”, „Rocznika Międzyrzeckiego” i „Merkurysa” (Międzyrzec Podlaski). Współpracownik Katolickiego Radia Podlasia w Siedlcach. W latach 1977–1979 był dyrektorem Szkoły Podstawowej Nr 1, od 1979 r. – dyrektorem Miejskiego Ośrodka Kultury, od 1982 r. – polonistą i nauczycielem bibliotekarzem w Liceum Ogólnokształcącym.

cym w Międzyrzecu Podlaskim. Debiutował w 1959 r. wierszem pt. „Moment” w „Kulturze i Życiu”, dodatku „Sztandaru Ludu”. Był członkiem Klubu Młodych Pisarzy, działającego pod patronatem Związku Młodzieży Wiejskiej, i Nauczycielskiego Klubu Literackiego im. J. Czechowicza w Lublinie. Członek lubelskiego Oddziału Związku Literatów Polskich od 1977 roku, prezes Nauczycielskiego Klubu Literackiego w Białej Podlaskiej (1985–1987), prezes Międzyrzeckiego Stowarzyszenia Teatralnego (1995), wiceprezes ds. wydawnictw Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podlaskim, członek komisji programowo-artystycznej III Międzynarodowego Festiwalu Słowa '98, członek jury Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego Literatury Tworzonej na Obczyźnie „Od Mickiewicza do Miłosza” (1992–2001). Brał udział w kilkunastu ogólnopolskich konkursach literackich m.in. w III Łódzkiej Wiośnie Poetów w 1961 r., w gdańskim konkursie poezji marynistycznej w 1971 r., białostockim konkursie literackim Korespondencyjnego Klubu Młodych Pisarzy w 1972 r., warszawskim konkursie pod hasłem „Wobec własnego czasu” (1975), w konkursach o „Złotą Lampkę Górniczą” w Rybniku (1985) i Wałbrzychu (1984–1986, 1988), w XXVIII ogólnopolskim Konkursie Poezji Społecznie Zaangażowanej o nagrodę „Czerwonej Róży” (Gdańsk 1987), zdobywając nagrody i wyróżnienia. Dwukrotnie otrzymał nagrodę im. J. Czechowicza, w 1976 r. grand prix za tomik wierszy „Szukanie człowieka”, w 1987 r. nagrodę drugiego stopnia za „Puszkę Pandory”, nagrodę im. dr J. Dietla za tom „Słoneczna galeria przyrody”. W sumie opublikował kilkanaście zbiorów wierszy i aforyzmów oraz z małżonką „Czarną różę – baśnie i opowieści z Podlasia”, a także z Janem Krzyżanowskim program monograficzny „Sława Przybylska”. Spektakle poetyckie oparte na jego wierszach zrealizowały: Teatr na Targówku i Teatr Zwyczajny w Warszawie („Wszystkie wątpliwości świata”, 1986; „Puszka Pandory czyli cicha zabawa w człowieka”, 1988), Teatr im. J. Osterwy w Gorzowie Wielkopolskim („Ziemia wymaga naszej spowiedzi”, 1990), Szczawnickie Studio Młodych („Spowiedź”, 1991), Szczawnicki Teatr Studyjny „Droga” („Niebieskie konie”, 1992), Międzyrzeckie Studio Młodych („Deszcz płacze na Twej twarzy”, 1994), Teatr Jednego Aktora („Liryczny pusty dzban”, 1997). Twórczość teatralna była również tematem audycji radiowych. Posiada odznaczenia i odznaki: Medal Komisji Edukacji Narodowej (1978), odznakę Zasłużony Działacz Kultury (1981), Złotą Odznakę Związku Nauczycielstwa Polskiego (1984), Złoty Krzyż Zasługi (1986), medal Za

Zasługi dla Województwa Białkopodlaskiego (1987), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1991). W roku 1999 otrzymał tytuł Honorowego Obywatela Miasta Międzyrzeca Podlaskiego.

Opublikował:

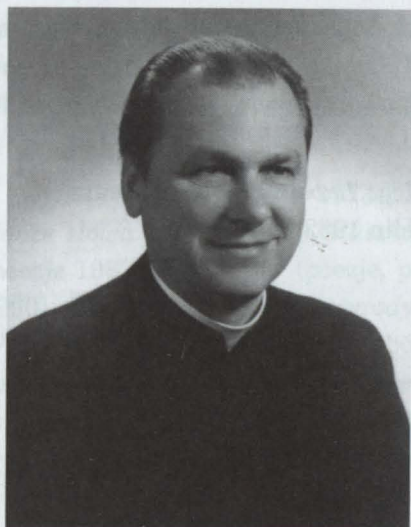
Wyjście z ciszy (poezje 1973), *Szukanie człowieka* (poezje 1975), *Złote słońce słowa* (poezje 1980), *Puszka Pandory* (poezje 1985), *Sny zagubione* (poezje 1987), *Miniatury* (poezje, proza poetycka 1988), *Zapis dnia* (poezje 1990), *Słoneczna galeria przyrody – wiersze szczawnickie* (poezje 1993), *Wszystkie wątpliwości świata* (wybór poezji i wiersze nowe 1994), *Na krawędzi absurdu* (aforyzmy 1995), *Romeo, Julia i czas* (poezje 1997), *Ciepły dotyk duszy* (poezje 1999), *Dopełnianie myśli* (aforyzmy, fraszki 1999) i *Międzyrzec w życiorysy wpisany* (słownik biograficzny 2001). Wspólnie z Janem Krzyżanowskim *Sława Przybylska* (program monograficzny 1997).

Praca edytorska: *Igliwia smak* – wiersze o Podlasiu. Romanów – Międzyrzec Podlaski – Biała Podlaska. Intergraf. 2001 s. 252 (wybór wierszy, wstęp, notki o autorach).

Bibliografia:

1. Bartelski Lesław M.: *Polscy pisarze współcześni 1939–1991*. Leksykon. PWN, Warszawa 1995, s. 192
2. Królik S. J.: *Kornacki: poeci też są ludźmi*. (w:) „Podlaski Kwartalnik Kulturalny” nr 2. ROK. Biała Podlaska 1999, s. 5–14
3. Krzak Z.: *Podlaski liryk*. (w:) „Nowe Echo Podlasia” nr 16 (370) z 24 IV 1998, s. 11
4. Michalski W., Zięba J.: *Lublin literacki 1932–1982. Szkice i wspomnienia*. Wyd. Lubelskie. Lublin 1984, s. 158–159 (Od Przybosia do „Przebudzenia”, czyli o poezji w Lublinie lat 1944–1976)
5. Okoń Longin Jan: *Wiązanie światłem słowa*. ZLP Oddział Lublin 1997, biogram, s. 292
6. Przebieracz E.: *Mini – słownik biograficzny polskich współczesnych poetów religijnych*, t. I Gliwice 1994, s. 55–58, t. II Gliwice 1998, s. 53–55
7. Smolarz J.: *Pisarze współcześni regionu lubelskiego*. Leksykon. ZLP Oddział w Lublinie, Lublin 1999, s. 135–139

8. Smolarz J.: *Pisarze lubelscy*. WBP im. H. Łopacińskiego. Lublin 1980, s. 33–35. Słownik bibliograficzny
9. Wójcikowski G. (red.): *Kim kto jest w województwie lubelskim*. Wyd. Multico. Lublin 2000, s. 98–99
10. Zięba J.: *Pięćdziesiąt lat życia literackiego Lubelszczyzny*. Muzeum Okręgowe Oddział J. Czechowicza. Lublin 1982, s. 60

KORSZNIEWICZ

Kazimierz Dominik

Korszniewicz Kazimierz Dominik

– ksiądz infułat, proboszcz parafii

pw. św. Józefa w Międzyrzecu,

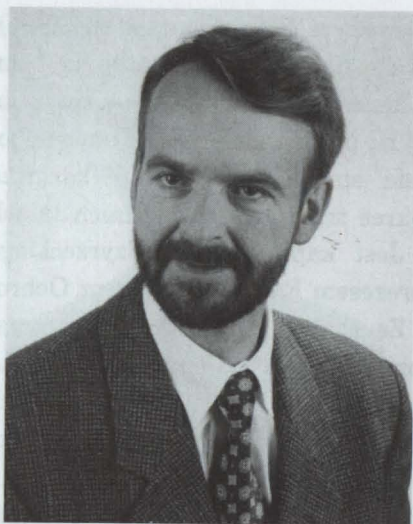
Kanonik Gremialny Kapituły

Katedralnej w Siedlcach

Urodził się 30 IV 1936 roku w Wohyniu, jako syn Michała i Katarzyny z Plebanowiczów w rodzinie chłopskiej. Ukończył Szkołę Podstawową w Wohyniu i Gimnazjum Biskupie w Siedlcach oraz studia filozoficzno-teologiczne w Seminarium Duchownym w Siedlcach. Świecenia kapłańskie uzyskał 11 VI 1960 roku. Po studiach specjalistycznych w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim uzyskał tytuł magistra teologii. Pracę duszpasterską rozpoczął jako wikariusz w parafiach: Maciejowice, Ryki, Huszlew i w parafii pw. św. Stanisława w Siedlcach. Był proboszczem parafii Kodeń, gdzie odbudował i przeprowadził kapitalny remont zabytkowego kościoła. Od dnia 28 VIII 1973 roku jest proboszczem parafii św. Józefa w Międzyrzecu Podlaskim. Prowadzi działalność charytatywną dla biednych i potrzebujących (stołówka). Wykazuje dużą troskę o świątynię parafialną. Kilkakrotnie przeprowadził restaurację kościoła (zmian pokrycia dachowego – blacha miedziana, witraże, nowe obrazy, marmury, dwie kaplice, kostka wokół kościoła). Z jego inicjatywy i jego staraniem wybudowano kościoły w Maniach (1983–1985), Krzewicy (1991–1992) i kościół Chrystusa Króla w Międzyrzecu Podlaskim (1989–1993), przy których powstały nowe parafie oraz kaplice mszalne w Żabcach (1996–1997) i Halasach (1998–1999). Jest także pomysłodawcą i jego staraniem wybudowano pierwszy na Podlasiu pomnik Ojca Świętego Jana Pawła II w Międzyrzecu Podlaskim

(1996), pomnik pamięci dzieciom pomordowanym pod sercem matki (1996), postument granitowy z popiersiem papieża w Szkole Podstawowej Nr 3 im. Jana Pawła II oraz pomnik 2000-lecia Chrześcijaństwa (1999) – krzyż na Placu Zbawiciela i stacje Drogi Krzyżowej na placu kościelnym. Pełniąc obowiązki proboszcza w parafii św. Józefa sprawował urząd Wikariusza Generalnego Diecezji Siedleckiej przez okres trzech lat w ostatnich latach pasterzowania Ks. Bpa Jana Mazura. Jest kapelanem Międzyrzeckiego Szpitala Rejonowego i inicjatorem oraz prezesem Fundacji na Rzecz Ochrony Miejskiego Szpitala i Służby Zdrowia. Ze względu na działalność duszpastersko-patriotyczną został powołany przez Zarząd Główny na członka honorowego Związku Sybiraków i członka Związku Więźniów Politycznych okresu stalinowskiego. Jest kapelanem żołnierzy AK. Został odznaczony godnością Kanonika Gremialnego Kapituły Katedralnej w Siedlcach. Odznaczony godnościami papieskimi: Prałat Jego Świątobliwości Jana Pawła II i godnością Pronotariusza Apostolskiego czyli Infulata. Pełnił funkcję Asystenta Parafialnego Akcji Katolickiej. Prowadzi szeroką działalność kaznodziejską na Podlasiu (Msze św. za Ojczyznę). Jest współredaktorem książki „Magnificat anima mea Dominum” – wyd. Michalineum, Warszawa 1994. Przyczynił się do wydania publikacji: „Unitów podlaskich droga do świętości”, „Pamięć i wdzięczność”, „Z dziejów parafii św. Józefa” i „Kodeńska Pani”.

Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi RP, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Sybiraków. Otrzymał też tytuł Honorowego Obywatela Miasta Międzyrzecza Podlaskiego.

KOT

Zbigniew Zenon

Kot Zbigniew Zenon – nauczyciel,
dyrektor szkół, wiceburmistrz miasta
Międzyrzecza Podlaskiego, radny
Powiatu Bialskiego

Urodził się 3 IX 1961 w Międzyrzeczu Podlaskim jako syn Mariana i Marianny z domu Ochnio. Po ukończeniu szkoły podstawowej uczył się w Technikum Mechanicznym w Radzyniu Podlaskim. Maturę uzyskał w 1982 roku. Następnie rozpoczął studia magisterskie na Politechnice Warszawskiej, które ukończył w 1987 r. Potem doskonalił się na podyplomowych studiach zarządzania oświatą w zreformowanej szkole na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (1999 r.).

Pracę w zawodzie nauczyciela rozpoczął w 1982 roku. Od 1 IX 1985 r. do 1991 r. pełnił funkcję dyrektora Szkoły Podstawowej w Krzewicy, następnie w latach 1992–1998 kierował Szkołą Podstawową Nr 2 im B. Prusa w Międzyrzeczu Podlaskim. Tutaj też założył sekcję żeglarską – Uczniowski Klub Sportu „Fala”, która do dziś cieszy się dużym zainteresowaniem wśród uczniów. Za działalność w zakresie zarządzania oświatą otrzymał nagrody: Inspektora Oświaty i Wychowania (1986 r., 1989 r.), Kuratora Oświaty (1993 r.) i Burmistrza Miasta (1995 r.). W roku 1985 zawarł związek małżeński z Wiolettą z domu Czapla, z którą ma dwoje dzieci: Irminę (1986 r.) i Dagmarę (1989 r.).

Startował w roku 1998 z listy AWS i został radnym Powiatu Bialskiego w kadencji 1998–2002. Pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Rewizyjnej i przewodniczącego Klubu radnych AWS. W styczniu 1999 r. został powołany na stanowisko wiceburmistrza Miasta. Zajmuje się oświatą, inwestycjami i zarządzaniem mienia.

Czas wolny chętnie poświęca rodzinie. Interesuje go turystyka górska i żeglarsstwo.

KOWALSKI

Marian

Kowalski Marian (1921–1996)

– doktor nauk humanistycznych,
założyciel Towarzystwa Przyjaciół Nauk
w Międzyrzecu Podlaskim, długoletni
jego prezes, redaktor naczelny
i naukowy „Rocznika Międzyrzeckiego”,
badacz Międzyrzeczczyzny

Urodził się 17 VIII 1921 roku w Międzyrzecu Podlaskim, w rodzinie pracownika kolejowego. Ojciec – Edmund Marian był mechanikiem, zatrudnionym najpierw w Parowozowni PKP w Siedlcach, a następnie przy wodociągu PKP w Międzyrzecu. Jego matka Czesława z Puskarskich, była krawcową i gospodynią domową. Miał Marian troje rodzeństwa: siostrę Zofię oraz braci: Stanisława i Tadeusza. W rodzinie Kowalskich panowała atmosfera wzajemnego szacunku, pracy i patriotyzmu. Pradziadek Mariana, Grzegorz Kowalski s. Feliksa (1824–1909) za udział w powstaniu styczniowym (1863/1864) był przez carat represjonowany zsyłką na Sybir.

W latach 1929–1936 Marian Kowalski uczęszczał do siedmioklasowej Szkoły Powszechnej w Międzyrzecu Podlaskim, a po jej ukończeniu w swym rodzinnym mieście rozpoczął naukę w Koedukacyjnym Gimnazjum Kupieckim. Do wybuchu wojny w 1939 roku ukończył trzy klasy tego Gimnazjum i uzyskał promocję do klasy czwartej. Dalsza nauka w tej klasie stała się niemożliwa, gdyż władze niemieckie już w październiku 1939 roku zamknęły Gimnazjum. W okupacyjnych uwarunkowaniach Marian Kowalski podjął jednak dalszą naukę, najpierw na Kursach Przygotowawczych do Szkół Zawodowych w Siedlcach, a następnie w Miejskiej Szkole Handlowej II Stopnia w Warszawie przy ul. Miodowej 25, gdzie 30 VI 1942 roku uzyskał świadectwo dojrzałości. W celu uniknięcia wywózki na roboty do Niemiec,

począwszy od lipca 1942 roku, pracował w charakterze magazyniera w Lubelskiej Spółce Budowy Dróg i Mostów – Władysława Gano, na budowach w Międzyrzecu, Białej Podlaskiej, Terespolu i Małaszewiczach.

Po wyzwoleniu Lubelszczyzny spod niemieckiej okupacji, Marian Kowalski w dniu 28 XI 1944 roku znalazł się w szeregach Wojska Polskiego. Ukończył Oficerską Szkołę Artylerii w Chełmie – Olsztynie. W sierpniu 1946 roku por. Marian Kowalski był odkomenderowany na Kurs Młodszych Oficerów Służby Kwatermistrzowskiej do Warszawy, a po jego ukończeniu, skierowany do dalszej służby w Instytucjach Centralnych Ministerstwa Obrony Narodowej; oznaczało to jego życiową stabilizację.

22 III 1948 roku zawarł związek małżeński z Teresą Józefą Szymańską. Z tego związku urodziła się córka Ewa oraz syn Adam Jacek; oboje ukończyli studia wyższe i osiągnęli zawodową samodzielność.

W latach 1947–1951 Marian Kowalski kontynuował studia na Wydziale Społeczno-Administracyjnym w Akademii Nauk Politycznych w Warszawie, a następnie w latach 1958–1961 na Wydziale Ekonomii Produkcji w Szkole Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie. Studia te ukończył 5 X 1961 roku uzyskując zawód ekonomisty z tytułem magistra ekonomii. W latach 1962–1964 ukończył dwuletnie Zaoczne Studium Ministerstwa Finansów dla Biegłych Dyplomowanych Księgowych.

Niezależnie od obowiązków służbowych w wojsku rozwijał swoje zainteresowania poznawcze i naukowo-badawcze, związane z dziejami Międzyrzeczycy i Podlasia. Względy te zadecydowały o tym, że podjął następnie studia doktoranckie na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego. Po obronie dysertacji doktorskiej pt. „Pieniądz papierowy Banku Polskiego w Królestwie Polskim”, uchwałą Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego 14 I 1970 roku uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych.

Dr Marian Kowalski w Korpusie Oficerów Kwatermistrzów dosłużył się rangi pułkownika. Dnia 3 V 1972 r. ze względu na zły stan zdrowia, został przeniesiony w stan spoczynku.

W tym nowym okresie życia, już jako emeryt, rozwinął szeroką działalność naukową, edytorską i regionalną, związaną z Międzyrzeczczyzną. Zasięgą dr Mariana Kowalskiego było założenie w grudniu 1968 roku Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podlaskim oraz powołanie organu

naukowego tego Towarzystwa – „Rocznika Międzyrzeckiego”. Owocem jego trudów i starań było kulturowe ożywienie regionu. Redagowanie „Rocznika” stało się swoistym zaczynem w kulturze regionu. Obudziły się zainteresowania badawczo-pisarskie w środowiskach inteligenckich Międzyrzeczy, wzrosły potrzeby czytelnicze. „Rocznik Międzyrzeczki” sprzedawany po cenie kosztów, trafił „pod strzechy”, znalazł się w bibliotekach publicznych.

W różnych czasopismach w kraju i zagranicą dr Marian Kowalski opublikował drukiem 181 artykułów, w tym większość w „Roczniku Międzyrzeczym”. Był również autorem sześciu książek z zakresu numizmatyki. Działalność naukowo-regionalna dr Mariana Kowalskiego była wysoko oceniona przez Ministra Kultury i Sztuki oraz przez Polską Akademię Nauk.

Za poświęcenie, ofiarną pracę w Wojsku Polskim, a także za osiągnięcia w pracach badawczo-naukowych był uhonorowany i wyróżniony: Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski oraz licznymi odznaczeniami państwowymi, resortowymi i pamiątkowymi medalami.

Działalność naukowo-badawcza TPN w Międzyrzecu Podlaskim w latach 1968–1996 była integralnie związana z osobą dr Mariana Kowalskiego. W całym tym okresie pełnił on bowiem zarówno obowiązki prezesa Towarzystwa, jak również funkcję redaktora „Rocznika Międzyrzeckiego”. Efektywne wykonywanie tych obowiązków wymagało z jego strony ustawicznej inwencji twórczej, ogromu pracy, pełnego zaangażowania i operatywności w realizacji celów statutowych. Dorobek Towarzystwa w latach 1968–1996 jest zaiste imponujący. Ukazało się bowiem w tym czasie 26 tomów „Rocznika Międzyrzeckiego”. W poszczególnych tomach „Rocznika” znalazły się artykuły, rozprawy, materiały opracowane przez ludzi związanych z regionem, jego kulturą, przeszłością, współczesnością i środowiskiem naturalnym. Bez przesady możemy powiedzieć, że „Rocznik Międzyrzeczki”, to niewątpliwie fenomen w polskiej regionalistyce.

15 XII 1995 r. w Zespole Szkół Ekonomicznych w Międzyrzecu przy ulicy 3 Maja 40/42 odbyło się zebranie sprawozdawczo-wyborcze Członków TPN w Międzyrzecu Podlaskim. Uchwałą tego zebrania dr Marian Kowalski został wybrany na nową kadencję prezesem Zarządu TPN i redaktorem naczelnym „Rocznika Międzyrzeckiego”. Nikt wówczas nie przypuszczał, że życie Prezesa jest poważnie zagrożone.

6 II 1996 r. poczuł się źle i udał się na badania lekarskie. Po ciężkiej chorobie, zmarł w szpitalu w Warszawie 30 IV 1996 roku. Uroczystości żałobne odbyły się 7 V w Konstancinie; został pochowany na Cmentarzu w Skolimowie. Na miejsce wiecznego spoczynku odprowadzili go członkowie Rodziny, przyjaciele, kombatanCI, przedstawiciele PAN, Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego, delegaci TPN z Międzyrzecza Podlaskiego i znajomi z Warszawy.

Bibliografia:

1. Kornacki R.: *Chwila zadumy. Wspomnienie o Marianie Kowalskim* (w:) „Podlaski Kwartalnik Kulturalny” nr 3/96, Biała Podlaska 1996, s. 52–54
2. Olesiejuk F.: *Marian Kowalski (1921–1996)* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XXVII–XXVIII, Międzyrzec Podlaski 1997, s. 179–182
3. Olesiejuk F.: *W siedemdziesięciolecie urodzin dra Mariana Kowalskiego (1921 – 17 VIII 1991)* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XXIII–XXIV, Międzyrzec Podlaski 1991–1992, s. 220–228
4. Olesiejuk F.: *Ćwierćwiecze działalności regionalno-naukowej i wydawniczej Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzeczu Podlaskim (1968 – 19 XII 1993)*

Nekrologi o śmierci dra Mariana Kowalskiego zamieściły następujące gazety:

- „Gazeta Wyborcza” (Warszawa) z 4–5 maja 1996 r.
- „Słowo Podlasia” Nr 20 (14–20 maja 1996 r.) „Wspomnienie”, „Pogrzeb Prezesa”
- „Głos Międzyrzecki” Nr 6 z dn. 10 maja 1996 r.

KOZŁOWSKI

Mirosław Szczepan

Kozłowski Mirosław Szczepan –
genetyk, dyrektor Laboratorium Terapii
Genowej przy EMORY University
w Atlancie, USA

Urodził się 15 XI 1957 r. w Międzyrzecu Podlaskim jako syn Antoniego i Zofii z domu Buziak. Po ukończeniu Szkoły Podstawowej nr 1 uczył się w Liceum Ogólnokształcącym w Międzyrzecu Podlaskim. Pod kierunkiem pani profesor Elżbiety Korpysz został laureatem Ogólnopolskiej Olimpiady Biologicznej w Warszawie. W 1980 r. ukończył studia na Wydziale Biologii Uniwersytetu Warszawskiego i rozpoczął pracę naukową w Instytucie Biochemii i Biofizyki Polskiej Akademii Nauk. Pracę doktorską na temat „Synteza specyficznych białek w mitochondriach i mitoplastach drożdży *Saccharomyces cerevisiae*” broni w 1989 r. W 1990 r. wyjeżdża do Stanów Zjednoczonych na stypendium naukowe i tam odbywa staż naukowy na Uniwersytecie Nauk Medycznych w Little Rock (Arkansas).

Jego praca dotyczyła badań biologicznych nowotworów, badań nad naturalną odpornością organizmu przeciwko nowotworom, stymulowaniu naturalnej odporności poprzez wzmocnienie aktywności tzw. *natural killer cells* – komórek krwi odpowiedzialnych za rozpoznawanie i eliminację pojawiających się w organizmie komórek rakowych oraz identyfikacji genów zaangażowanych w regulację metabolizmu tych komórek. Zajmował się także badaniem komórek nowotworowych krwi i szpiku kostnego oraz mechanizmów komórkowych prowadzących do odporności tych nowotworów na działanie leków przeciwnowotworowych.

W 1999 r. zostaje dyrektorem Laboratorium Terapii Genowej przy Uniwersytecie EMORY w Atlancie i Centrum Naukowym VA.

Obecnie prowadzi badania dotyczące nowych metod inżynierii genetycznej i prób zastosowania tych metod w terapii chorób genetycznych bądź metabolicznych. Zajmuje się także projektowaniem i konstruowaniem nowych niechorobotwórczych wirusów będących w stanie dostarczać do wybranych organów geny korygujące wady genetyczne bądź procesy metaboliczne. Na przykład aktualnie jego zespół zakończył badania, które mogą doprowadzić do wyleczalności cukrzycy przez dostarczenie genu na insulinę do komórek wątroby, które mogą przejąć funkcję produkcji insuliny, gdy naturalna jej produkcja w trzustce jest zaburzona.

KOŹMIŃSKI Józef Piotr

Koźmiński Józef Piotr (1885–1960)

artysta malarz, główny księgowy
w majątku hrabiego Andrzeja
Potockiego w Międzyrzeczu

Urodził się w 2 VIII 1885 r. w Nowym Dworze pod Warszawą. Był synem Aleksandra Poraj Koźmińskiego – właściciela posiadłości ziemskiej i Julii z Kolasińskich. Stryjem Józefa Piotra był o. Honorat, kapucyn, znany krzewiciel życia religijnego w Polsce w zeszłym stuleciu. Do gimnazjum uczęszczał w Warszawie. W roku 1914 powołano go do czynnej służby w armii rosyjskiej. Po dwóch latach dostał się do niewoli austriackiej, a w roku 1918 przybył z włoskimi jeńcami do Przeworska. Talent malarski odkrył w sobie w czasie działań na frontach. Szkicował wiele postaci i sytuacji wojennych. Dzięki staraniom Andrzeja Lubomirskiego, zwolniony z niewoli, pracował w zarządzie dóbr Ordynacji Przeworskiej. Potem pełnił funkcję księgowego w zarządzie dóbr Zdzisława Tarnowskiego w Dzikowie. W roku 1931 znalazł się w Międzyrzeczu Podlaskim i w majątku hrabiego Andrzeja Potockiego pracował jako główny księgowy do roku 1945. Potem znalazł się w Dzierżoniowie na Dolnym Śląsku. Każdą wolną chwilę po pracy zawodowej poświęcał malowaniu. Malarstwo stało się pasją jego życia. Dorobek artysty był ciekawy i bogaty. Hołdował wyraźnie realizmowi i naturalizmowi. Cenił jednak prace futurystów i kubistów. Obrazy swoje sygnował zazwyczaj kryptonimem J. K. lub pełnym nazwiskiem, dodając niekiedy datę. W procesie twórczym posługiwał się ołówkiem, kredką, pędzlem, używał farb wodnych najczęściej jednak olejnych. Malował na papierze, tekturze, płótnie i drzewie (deska). Był autorem obrazów opartych na moty-

wach religijnych, portretów, pejzaży, martwej natury, miniatur i fantazji własnych. Malował też afisze, przygotowywał dekoracje witryn sklepowych, sal i gmachów. Tworzył też dekoracje do sztuk scenicznych m.in. do sztuki „Południca”. Do najbardziej znanych i wartościowych prac Józefa Piotra Koźmińskiego należą: obraz olejny „Św. Piotr i Paweł” w ołtarzu głównym kościoła pw. św. Piotra i Pawła w Międzyrzecu Podlaskim (rozmiary naturalne), obraz „Miłosierdzie Boże” – kopia w ołtarzu bocznym w kościele pw. św. Piotra i Pawła w Międzyrzecu Podlaskim. Inne (w posiadaniu rodziny) to „Zdjęcie z krzyża”, „Kazanie”, „Syn Marnotrawny”.

A to niektóre portrety, pejzaże oraz martwa natura:

„Autoportret”, kredka, 29×25, sygn. J. K. Międzyrzec 1932

„Portret syna”, olej, tek., 69×50, sygn. J. Koźmiński, Międzyrzec

„Stary rybak”, olej, tek., 50×34, sygn. J. K. Międzyrzec

„Łódka na Krznie”, olej, tek., 50×40, sygn. J. K. Międzyrzec 1935

„Czaple na rozlewiskach”, olej, pł., 91×77, sygn. J. K. Międzyrzec 1936

„Bratki”, olej, tek., 28×33, sygn. J. K. 1930

„Róże Kremowe”, olej, pł., 55×42, pełny podpis, Międzyrzec 1937

Zmarł 29 maja 1960 roku i został pochowany na cmentarzu w Dzierżoniowie.

Bibliografia

1. Rogowski S.: *Józef Piotr Koźmiński – artysta-malarz (2 VIII 1885 – 29 V 1960)* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. VI, Międzyrzec Podlaski 1974, s. 201–210.
2. Rogowski S.: *Wspomnienia z pracy nauczycielskiej* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. V, Międzyrzec Podlaski 1973, s. 129.
3. „Głos Międzyrzecki”, R. 8, nr 4, 23 stycznia 1932 r.
4. „Głos Powiatu Radzyńskiego”, R. 11, nr 11, 15 lutego 1936 r.

KRYSIŃSKI Karol

Krysiński Karol (ok. 1838–1908?)
pułkownik powstańczy 1863 r., jeden
z najzdolniejszych, najwytrwalszych
i najodważniejszych dowódców
w powstaniu styczniowym, naczelnik
Międzyrzeca, Naczelnik Sił Zbrojnych
Województwa Podlaskiego

Urodził się około 1838 roku w patriotycznej rodzinie jako syn Michała, rewizora tabacznego w firmie Eisensteina w Międzyrzecu. Brak jest bardziej dokładnych wiadomości o pochodzeniu, rodzinie i wykształceniu. Karol prawdopodobnie przygotowywany był przez rodziców do zawodu leśnika (wg. innych źródeł miał być rzemieślnikiem, ślusarzem). Zaangażował się w ruch przedpowstańczy. Został mianowany naczelnikiem Międzyrzeca. Był w bliskich kontaktach z naczelnikiem cywilnym województwa podlaskiego Bronisławem Deskurem z Radzyna i Komisarzem Komitetu Centralnego na Województwo Podlaskie Romanem Rogińskim. Z racji swej funkcji K. Krysiński kontaktował się z zaściankami dawnych bojarów we wsiach Łuby, Łuniew, Kożuszki. Odwiedzał Kąkolewnicę i Drelów, agitował wśród miejscowych chłopów. Zakładał „dziesiątki”. W samym mieście organizację ich powierzył Pawłowi Hanytkiewiczowi, który był synem proboszcza unickiego. W nocy z dnia 22 na 23 stycznia 1863 roku miał uderzyć na kwaterujący w Międzyrzecu 3 szwadron smoleńskiego pułku ułanów i sztab tego pułku. Niestety do wykonania zadania nie doszło. Następnie pełnił funkcję adiutanta pułkownika W. Lewandowskiego, dowodził jego jazdą; od 21 II był naczelnikiem powiatu bialskiego, a od 24 III dowodził zastępczo po rannym Lewandowskim. Krysiński działał na terenie trzech województw (lubelskie, podlaskie i grodzieńskie) i stoczył ponad 30

większych bitew i potyczek (Stanin, Sobolew, Sławatycze, Domaszew, Kania Wola, Chruślina, Żyrzyn, Fajslawice, Rossosz i Malinówka). Kapelanem w oddziale Krysińskiego był ks. Stanisław Brzóska. Pod dowództwem Karola Krysińskiego walczył jako młody chłopak, późniejszy sławny pisarz Bolesław Prus. Walery Przyborowski – uczestnik powstania, później jego dziejopis – tak napisał o Krysińskim *„nie był pozbawiony geniuszu wojskowego... sam szukał nieprzyjaciela, zaczepiał, niepokoił i choć... wskutek niższości broni oraz niewyrobienia swych żołnierzy w działaniach zaczepnych szwank ponosił, jednakże dawał przez to dowód, że rozumie warunki małej wojny”*.

Według współczesnych wojskowych zyskał Krysiński opinię doskonałego dowódcy partyzanckiego, często jednak niezbyt zdyscyplinowanego w stosunku do swoich przełożonych. Po bitwie pod Malinówką oddział Krysińskiego uległ rozproszeniu, a sam dowódca po 1 XII 1863 r. znalazł się w Galicji. Na mocy wyroku sądu odebrano mu dowództwo. Rząd Narodowy udzielił mu ostrej nagany i polecił powrócić na pole walki oraz zorganizować ponownie oddział. W końcu grudnia powrócił w Lubelskie, ale oddziału utworzyć nie zdołał. Po ponownym, krótkim pobycie w Galicji wszedł w lutym 1864 r. do Królestwa, gdzie zorganizowawszy oddział walczył do końca kwietnia. Ostatnią bitwę stoczył 21 IV pod Zawieprzycami. Następnie emigrował do Francji, gdzie był m.in. członkiem Towarzystwa Wojskowych Polskich; związany był także ze szkołą wojskową A. Zabielskiego w Tuluzie. W kilkanaście miesięcy później zaczął głosić hasła panslawistyczne i podporządkowanie Polski Rosji, jako przewodniczce Słowian. Wyrokiem sądu emigracyjnego został potępiony i wykluczony ze społeczności emigracyjnej (wrzesień 1868). Nie wiadomo dokładnie kiedy powrócił do kraju. Podobno znalazł się na liście III Oddziału jako kandydat na szpiega lub prowokatora carskiego.

Dalsze losy Krysińskiego nie są znane; wersja W. Przyborowskiego jakoby Krysiński po powrocie do Królestwa został osadzony w cytadeli i skazany na zesłanie, a wreszcie rozstrzelany 12 V 1877 r. nie znajduje nigdzie udokumentowanego potwierdzenia. Eugeniusz Niebelski w swojej pracy: „Zagadka śmierci ppłk. Karola Krysińskiego z Międzyrzecza – powstańca 1863/64 roku” informuje, że w świetle dokumentu w Archiwum Państwowym w Krakowie można przypuszczać, iż Krysiński nie został stracony, lecz zesłany najprawdopodobniej na Syberię. Z czasem znalazł się w europejskiej części Rosji w miejscowości Tuła, gdzie jako już 70-letni

starzec pisał do Komitetu Weteranów Polskich w Krakowie z prośbą o przyjęcie go do przytuliska byłych uczestników powstania. List ten przechowywany jest w aktach Przytuliska Weteranów pod sygnaturą IT 1042/9 w teczce nr 98. Józef Geresz w „Szkicu do portretu Karola Krysińskiego” pisze: *„Niemał wszyscy myśleli, że został rozstrzelany w roku 1877, gdy on tymczasem pędził żywot katorżnika i zmarł samotnie w głębi Rosji. Prawdopodobnie w Tule. Wprawdzie na emigracji pobłądził, ale nie zdradził nikogo ze współtowarzyszy walk, mimo że doznał od nich wielu przykrości. Nie pozostawił jak inni ani bohaterskich pamiątek, ani obciążających zeznań, nie dorobił się majątku, a niemał wszystko stracił dla ojczyzny. Najwyższy czas przywrócić mu pamięć i cześć”.*

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Szkic do portretu Karola Krysińskiego* (w:) „Rocznik Międzyrzeczki” t. XXVII–XXVIII, Międzyrzec Podlaski 1997, s. 33–67.
2. Kozłowski E.: *Karol Krysiński* (w:) „Polski słownik biograficzny” t. XV, Wrocław-Warszawa-Kraków. PAN 1970, s. 479.
3. Niebelski E.: *Karol Krysiński – powstaniec z Międzyrzecza* (w:) „Rocznik Międzyrzeczki” t. XIV–XV, Międzyrzec Podlaski 1982–1983, s. 5–44.
4. Niebelski E.: *Zagadka śmierci pptk. Karola Krysińskiego z Międzyrzecza – powstańca 1863/64 roku* (w:) „Rocznik Międzyrzeczki” t. XX–XXI–XXII, Międzyrzec Podlaski 1988–1989–1990, s. 184–186.
5. Przyborowski W.: *Dzieje 1863 r.*, Kraków 1905, t. IV, s. 322.

KUBISZYN

Kazimierz

Kubiszyn Kazimierz – lekarz medycyny, były dyrektor Zakładu Opieki Zdrowotnej w Międzyrzecu Podlaskim, artysta malarz, były członek Zarządu i Wiceprezes Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podlaskim

Urodził się 23 IX 1933 roku w Jarczowie. Po ukończeniu szkoły podstawowej uczył się w Liceum Ogólnokształcącym w Tomaszowie Lubelskim. W latach 1953–1959 studiował w Akademii Medycznej w Lublinie na Wydziale Lekarskim uzyskując tam dyplom. Żona Alicja, mgr farmacji, jest kierownikiem apteki szpitalnej w Międzyrzecu – wyróżniona tytułem „Farmaceuta Roku”. Dzieci: Beata Kubiszyn-Puka jest zastępcą redaktora naczelnego „Dziennika Bałtyckiego” w Gdańsku, Anita Kubiszyn-Kopcińska pracuje jako zastępca rzecznika prasowego Starosty Powiatu Warszawy, Norbert Kubiszyn jest lekarzem medycyny (specjalność – ginekolog) w Międzyrzecu Podlaskim. Kazimierz Kubiszyn ma też siedmioro wnucząt. Staże podyplomowe odbył w szpitalach miejskich w Kraśniku Fabrycznym i Zamościu. W latach 1959–1967 pracował w Szpitalu Miejskim w Tomaszowie Lubelskim i GOZ w Krynicach k/Tomaszowa Lubelskiego, w latach 1967–1999 w Szpitalu Rejonowym w Międzyrzecu Podlaskim i przychodni Rejonowej ZOZ w Międzyrzecu Podlaskim. W sumie przepracował 41 lat w zawodzie lekarza medycyny – w tym 13 lat na stanowisku dyrektora ZOZ. Okres ten ocenia jako trudny. Wiązał się on bowiem z walką o istnienie, przetrwanie i rozbudowę starego szpitala oraz walką o budowę Przychodni Obwodowej. Trzeba było przewyciężyć napór na likwidację szpitala ze strony tzw. inspekcji S.S.E., Inspekcji Pracy i Straży Pożarnej oraz niektórych przedstawicieli

ówczesnej władzy. Ze stanowiska dyrektora ZOZ zrezygnował w 1984 r. Kazimierz Kubiszyn posiada cztery specjalizacje (medycyna ogólna, radiologia, medycyna społeczna i organizacja ochrony zdrowia). Cały czas pracował również społecznie. Przez 4 kadencje był radnym MRN. Piastował przez 17 lat funkcję prezesa Zarządu Miejskiego PCK organizując kluby Honorowych Dawców Krwi w Międzyrzecu i Drelowie. Przez 3 kadencje był członkiem Zarządu i wiceprezesem Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu, członkiem prezydium Zarządu Wojewódzkiego PCK w Białej Podl., ostatnim przewodniczącym Społecznego Komitetu Rozbudowy Szpitala w Międzyrzecu Podlaskim przekazując pieniądze społeczne na konto powstałej w latach 90-tych Fundacji na Rzecz Ochrony Zdrowia w Międzyrzecu Podlaskim.

Osiąga wiele sukcesów w dziedzinie malarstwa. Miał 11 wystaw indywidualnych, uczestniczył w około 50 wystawach zbiorowych. Ma w swoim dorobku ponad 1000 obrazów. Wystawiał m.in. w Międzyrzecu Podlaskim, Tomaszowie Lubelskim, Białej Podlaskiej, Lublinie, Nałęczowie, Skierniewicach, Łomży, Elblągu, Brześciu. Uczestniczył w plenerach m.in. w Serpelicach, Kazimierzu Dolnym, Bytomiu, Osowcu, Puławach. Prace jego posiadają koneserzy z całej Polski i zagranicy. Aktualnie pisze fraszki. Posiada stopień majora rezerwy WP.

Za swoją pracę zawodową, artystyczną i społeczną otrzymał szereg nagród, wyróżnień i odznaczeń m.in. Medal Tysiąclecia Państwa Polskiego (1966), Srebrny Krzyż Zasługi, Złoty Krzyż Zasługi, odznakę resortową Za wzorową pracę w służbie, odznakę Zasłużony Działacz Kultury, odznaczenie PCK I, II, III i IV stopnia oraz Medal Kryształowe Serce za działalność na rzecz krwiodawstwa i honorową odznakę „Zasłużony dla Miasta Międzyrzeca Podlaskiego”.

Do najważniejszych osiągnięć zalicza: wybudowanie Przychodni Obwodowej przy ul. Warszawskiej w Międzyrzecu Podl., wybudowanie drugiego skrzydła Przychodni Rejonowej od ul. Wiejskiej, modernizację szpitala i obiektu administracyjnego przy ul. Staromiejskiej, rozbudowę klatki ewakuacyjnej w starym szpitalu, współorganizator Przychodni Międzyzakładowej przy RDP (rehabilitacja, protetyka), opracowanie dokumentacji na rozbudowę i modernizację szpitala, podwojenie kadry lekarskiej i pielęgniarskiej. W okresie wcześniejszym wraz z małżonką był współtwórcą Spółdzielczego Ośrodka Zdrowia w Krynicach i apteki społecznej.

KUBISZYN-PUKA

Beata

Kubiszyn-Puka Beata, dziennikarka, związana zawodowo z mediami Wybrzeża. Mieszka w Gdańsku. Pracuje w Polskajresse o/ Prasa Bałtycka.

Urodziła się w 1959 r. w Krynicach k/ Zamościa. Szkołę podstawową i Liceum Ogólnokształcące ukończyła w Międzyrzeczu Podlaskim. Studiowała dziennikarstwo i nauki polityczne oraz polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim. Dyplom magisterski obroniła w 1983 r., a następnie podjęła pracę na stażu w „Dzienniku Bałtyckim”, gdzie w roku 1998 została zastępcą redaktora naczelnego. Pracowała i współpracowała m.in. z Polskim Radiem, tygodnikiem „Czas”, miesięcznikiem „Sztuka”, „Dziennikiem Bałtyckim”, „Wieczorem Wybrzeża”, Polską Agencją Prasową. Za cykl reportaży nominowana do nagrody Polskiego Pulitzera w 1994 r. Z powodzeniem rozwijała prasę lokalną w Polsce północnej.

Za najnowszy zawodowy sukces uważa m.in. pomysł i realizację dokumentalnej płyty kompaktowej na koniec XX wieku, z archiwalnymi głosami wielkich Polaków „Tu mówi Polska”. Za przygody życia uważa podróż do Chin oraz wyjazd z Międzyrzecza na Wybrzeże. Za osobisty sukces – trzy wspaniałe córki. Jest matką Marii (1981), studentki skandynawistyki Uniwersytetu Gdańskiego, Lidii (1984) uczennicy III LO w Gdyni, Julii (1991) uczennicy Szkoły Podstawowej w Gdańsku. Jest żoną Tadeusza Puki, nawigatora morskiego, absolwenta Liceum Ogólnokształcącego w Międzyrzeczu Podlaskim. Jest córką Alicji i Kazimierza Kubiszynów z Międzyrzecza Podlaskiego oraz synową Danuty i Wacława Puków, także z Międzyrzecza Podlaskiego. Była uczennicą m.in. Ryszarda Kornackiego i chętnie przywołuje cytaty z Jego wiersza, myśląc o sobie: „taka jestem od dziecka tutejsza, międzyrzeczka”.

KUKIEL

Adam

Kukiel Adam herbu Leliwa

(1747–1831) – kanonik katedry łuckiej, officiel i proboszcz międzyszycki, archidiakon podlaski, doktor filozofii i sztuk wyzwolonych, wykładowca logiki, fizyki doświadczalnej, matematyki, hydrauliki, kreślenia map, architektury wojskowej, konstruktor piorunochronu, uczestnik „obiadów czwartkowych” u króla Stanisława Augusta

Urodził się 29 IX 1747 roku we wsi dziedzicznej Karcieniów w województwie połockim. Szkoły publiczne ukończył w Dynaburgu. Obrął sobie stan duchowny i wstąpił do jezuitów. Dalsze nauki pobierał w różnych miejscowościach. Retoryki uczył się w Wilnie, filozofii i matematyki w Nowogródku, teologii zaś w Uniwersytecie Wileńskim. W 1774 roku biskup Massalski wyświęcił go w Wilnie na kapłana. Po kasacie zakonu jezuitów przez dziesięć lat był profesorem publicznym. Jako człowiek wszechstronnie wykształcony nauczał wielu przedmiotów, przede wszystkim ścisłych. Opracował mapę obrazującą stan szkolnictwa w Koronie i Litwie (1779). Potem był 12 lat proboszczem w Wołczynie, a następnie w Niemirowie i Kosowie Słomimskim. Wreszcie w 1802 roku został proboszczem w Międzyrzeczu. Z kościołem pw. św. Mikołaja związał się na 29 lat. Według informacji pisanej Jeremiasza księcia Woronieckiego z Huszlewa „nosił się” jak na owe czasy w Międzyrzeczu dziwacznie, wzbudzając u wiernych ciekawość. Chodził we fraku z żabotem (tak jak chodzono w czasach stanisławowskich). Miał perukę, był ufryzowany i wypudrowany. Plebania jego

podobna była do pracowni doświadczalnej, na dzwonnicy zainstalowany był zegar słoneczny księdza Kukieła. Położył szczególne zasługi dla szkoły międzyrzeckiej. Od 10 X 1802 roku utrzymywał własnym kosztem szkołę parafialną i wspólnie z księciem Czartoryskim prowadził budowę nowej fasady kościoła w stylu neoklasycystycznym, którą ukończył w 1808 r. W tym też roku dokonano przebudowy chóru. W czasie działań wojennych w 1814 roku spłonęły dwa domy wikariuszy, zaś w roku następnym ks. Adam Kukiel wystawił dom o ośmiu izbach w tym miejsce dla organisty i zakrystiana. W 1818 roku utworzono diecezję podlaską i ks. Adam Kukiel – proboszcz międzyrzecki jako oficjał (pierwszy godnością wśród duchowieństwa podlaskiego witał biskupa na ingresie w Janowie). W 1818 roku wybrali go na członka Rady Województwa Podlaskiego w Siedlcach. W 1819 roku jako archidziekan otworzył w Siedlcach Towarzystwo Dobroczyńności Podlaskiej, które prowadziło tam szpital. Wcześniej jeszcze przed wizytacją kościoła w 1811 roku ks. Adam Kukiel myślał nad stworzeniem funduszu dla szkoły elementarnej. Jemu należy przypisać inicjatywę, aby uposażenie probostwa i szpitala jego (kościół spłonął w 1772 roku i nie został odbudowany) w postaci 96 morgów gruntu oddać Konstantemu Czartoryskiemu w zamian za obowiązek corocznej dotacji w pieniądzu i ordynarii na utrzymanie tegoż szpitala i szkoły elementarnej. Czynił to w porozumieniu z miejscowym Dozorem Szkolnym. W 1811 roku transakcja została uzgodniona w obecności Czartoryskiego i biskupa Wojciecha Skarszewskiego.

Kukiel był znany i ceniony w kraju. Pisał o nim z uznaniem książę Adam Czartoryski. Odwiedzili go w Międzyrzeczu: książę Jeremiasz Woroniecki, Julian Ursyn Niemcewicz i inni. Posiadał tytuł „Geografa Jego Królewskiej Mości”. W 1830 roku jako 83-letni proboszcz podjął się jeszcze remontu kościoła.

Zmarł 28 VIII 1831 roku. Jako jedyny proboszcz międzyrzecki został pochowany wśród parafian, w kościele, u progu wielkich drzwi. Ksiądz Adam Kukiel ma tablicę pamiątkową z marmuru, położną w roku 1883 na ścianie frontowej kościoła św. Mikołaja.

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Z dziejów kościoła św. Mikołaja w Międzyrzeczu Podlaskim*. Międzyrzec Podlaski 1997, s. 24–27

2. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 111, 114–115, 119
3. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 162–164
4. Sadaj H.: *Z dziejów oświaty elementarnej w Międzyrzeczu Podlaskim* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. III, Międzyrzec Podlaski 1972, s. 78–82

LANCI

Franciszek Maria

Lanci Franciszek Maria (1799–1875)

– architekt włoskiego pochodzenia,
jeden z przedstawicieli eklektyzmu
w architekturze polskiej, budowniczy
pałacu Potockich w Międzyrzeczu
Podlaskim

Urodził się w 1799 roku w mieście portowym Fano we Włoszech. Uczył się w miejscowym kolegium, a następnie w Gubbio. Studiował w Akademii św. Łukasza w Rzymie. Otrzymał złoty medal za pracę dyplomową – projekt restauracji kościoła S. Maria dell Ara Coeli. Nagrodą był również tytuł profesora honorowego tejże akademii. Na zaproszenie Stanisława Małachowskiego przyjechał do Polski w 1825 roku. W Końskich – rezydencji Małachowskich podjął się różnych prac architektonicznych. Tutaj też w roku 1829 rozpoczął wspólnie z Henrykiem Marconim budowę kościoła w Borkowicach. Pod koniec roku 1830 przybył do Krakowa, gdzie prowadził różne prace na Wawelu (restauracja grobów królewskich). Później w 1832 roku opracował projekt sarkofagu Tadeusza Kościuszki w krypcie św. Leonarda pod katedrą. Na zlecenie senatu Wolnego Miasta Krakowa opracował w latach 1830–1833 projekt przebudowy Zamku Wawelskiego w stylu neogotyckim. Nie został on jednak zrealizowany. W 1833 roku został Lanci mianowany inspektorem i budowniczym gmachów uniwersyteckich. W czasie pobytu w Krakowie wykonał liczne prace dla wielu miejscowości w okolicach Krakowa i południowych terenów Rzeczypospolitej. W latach 1836–1840 na zamówienie E. Raczyńskiego zaprojektował i wzniósł kaplicę tak zwaną „Złotą” przy katedrze w Poznaniu. Później pełnił stanowisko budowniczego zakładów górniczych w Dąbrowie Górniczej. W 1844 roku

przybył do Warszawy i tu na zlecenie właściciela między innymi Wilanowa, Augusta Potockiego, podjął w latach 1845–1855 wielki program przebudowy i rozbudowy rezydencji. W latach 1852–1855 budował również na jego zlecenie pałac w Międzyrzecu (na zachodnim skraju starego parku) „w guście willi włoskiej, czy raczej pałacu myśliwskiego, o piętrze z wieżą”. Podjął się też około 1855 roku przebudowy budynku szkoły elementarnej po drugiej stronie kościoła św. Mikołaja (dziś ulica Łukowska). W 1847 roku właściciel Międzyrzeca ponowił zamiar zbudowania w Rynku piętrowego ratusza. Projekt opracował F. M. Lanci, jednak nigdy nie został on zrealizowany. W omawianym okresie (1850–1857) według projektu K. F. Schinkla, na zamówienie Artura Potockiego, budował pałac w Krzeszowicach. W wykonaniu detali architektonicznych pozostawiono mu całkowitą swobodę. Na koszt Leopolda Kronenberga zbudował w Warszawie przy ulicy Mokotowskiej 48 dom dla Józefa Ignacego Kraszewskiego. W dowód uznania za pracę przy budowlach kościelnych otrzymał od papieża Piusa IX w roku 1852 Order Złotej Ostrogi dający mu tytuł „kawalera”, którego stale używał. Od roku 1863 ze względu na utratę wzroku przestał przyjmować zamówienia, choć jeszcze wykonywał różne projekty. Ożeniony z Karoliną z Kawskich miał z nią syna Witolda, który poszedł w jego ślady i został architektem. Zmarł 27 XI 1875 roku w swoim mieszkaniu przy ulicy Widok w Warszawie.

Bibliografia:

1. Bartczakowa A.: *Franciszek Maria Lanci 1799–1875*. Warszawa 1954, s. 86
2. Bąk-Koczarska C.: *Lanci Franciszek Maria*. (w:) „Polski słownik biograficzny” t. XVI, PAN Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1971, s. 435–436
3. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. -Międzyrzec Podl. 1995, s. 155, 157

LANCKOROŃSKI

Wespazjan

Lanckoroński Wespazjan herbu

Zadora (około 1612–1677) – biskup

kamieniecki, proboszcz międzyrzecki

Pochodził z gałęzi Lanckorońskich osiadłej w Wodzisławiu. Był synem Samuela kasztelana sądeckiego i Zofii Firlejówny podskarbianki koronnej. Jesienią 1628 roku przebywał w Würzburgu i zapewne studiował w tamtejszym uniwersytecie jezuickim. Przypuszczalnie tam ukończył studia filozoficzne. W roku 1630 wstąpił do nowicjatu jezuitów w Trewirze. W roku 1641 był profesorem egzegezy biblijnej i doradcą rektora w jezuickim Kolegium św. Piotra w Krakowie. Z czasem jako ksiądz świecki uzyskał beneficjum plebańskie w Bobrownikach koło Kozienic. W 1645 roku był sekretarzem królewskim, a w roku 1647 przebywał w Padwie. Nominację na kanonika oraz kustosa sandomierskiego dostał w roku 1659. Wtedy też król mianował go rezydentem w Wiedniu. W latach 1660–1661 utrzymywał szeroką korespondencję z czołowymi polskimi senatorami i ministrami. Korespondował też z Łukaszem Opalińskim. Król Michał Korybut w roku 1669 rozpoczął dla niego starania o biskupstwo kamienieckie. Sakrę biskupią otrzymał Lanckoroński prawdopodobnie z początkiem 1670 roku. Wcześniej jeszcze, bo w roku 1664 został proboszczem w kościele św. Mikołaja w Międzyrzecu, gdzie pozostawił dobrą sławę kończąc spór trwający kilkanaście lat zrzekając się wolnego wyrębu w lasach międzyrzeckich. Za sprawą obowiązków wobec Ojczyzny często był nieobecny w kościele i wtedy zastępowali go księża komendarze, którzy składali mu sprawozdania obrazujące sytuację w parafii. Był proboszczem w kościele św. Mikołaja do

1674 roku. Ślad jego pobytu w Międzyrzecu zachował się w nazwie uliczki zwanej „Lanckorońską” łączącej ulicę Kościelną z rynkiem. Wcześniej w roku 1671 przewidując wojnę z Turkami przyjechał do Kamieńca Podolskiego. W czasie oblężenia twierdzy przez Turków w 1672 roku przedstawił propozycję zawieszenia broni. Chcąc ratować „fortecę” i zapobiec wyniszczeniu ludności udał się na rokowania z sułtanem Mahometem IV. Przetrwał całe oblężenie Kamieńca. W obliczu jednak nieuchronnego upadku Starego Zamku i braku nadziei na szybką pomoc podjął decyzję o konieczności poddania się Turkom. Po kapitulacji jego świątynię Turcy zamienili na meczet, pozbawiając go w ten sposób diecezji. W sumie jednak nie tylko stanowisko biskupa zdecydowało o szybkim upadku Kamieńca. Postać Lanckorońskiego wprowadził Henryk Sienkiewicz do swej powieści „Pan Wołodyjowski”, Jerzy Hoffman zaś uwiecznił go w filmie o tym samym tytule.

Wespazjan Lanckoroński zmarł w roku 1677 we Lwowie.

Bibliografia:

1. Geresz J.: Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 60, 63–64
2. Geresz J.: Z dziejów kościoła św. Mikołaja w Międzyrzecu Podlaskim. Międzyrzec Podlaski 1997, s. 15–16
3. Nitecki P.: *Biskupi kościoła w Polsce. Słownik biograficzny*. Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych. Warszawa 1992, s. 119
4. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 152–153
5. Przyboś A.: *Lanckoroński Wespazjan* (w:) „Polski słownik bibliograficzny” t. XVI, PAN Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1971, s. 455–456

LAWENDA Mieczysław

Lawenda Mieczysław – pracownik
i działacz kultury, malarz, kolekcjoner
staroci, współzałożyciel Podlaskiego
Stowarzyszenia Osób
Niepełnosprawnych, działacz społeczny

Urodził się 21 V 1945 r. w Kraśniku w woj. lubelskim jako syn Andrzeja i Feliksy z domu Michalak. Szkołę Podstawową ukończył w 1959 r. w Struży koło Kraśnika, następnie 3-letnią Zasadniczą Szkołę Rolniczą w Struży i Technikum Rolnicze w Radoryżu w powiecie łukowskim. W grudniu 1966 roku zawarł związek małżeński z Jadwigą Siłuszyk i miał z nią dwoje dzieci: Dorotę (1968) – absolwentkę Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Siedlcach, Marka – (absolwenta Szkoły Zawodowej). Pracował w Państwowym Ośrodku Maszynowym w Struży jako technik normowania. W 1967 r. przyjechał do Międzyrzeca. W latach 1968–1972 był przewodniczącym Zarządu Powiatowego Związku Młodzieży Wiejskiej w Radzynie Podlaskim. W 1972 r. podjął pracę w Przedsiębiorstwie Mechanizacji Produkcji Zwierzęcej – MEPROZET w Międzyrzeczu Podlaskim. Był aktywnym działaczem kultury m.in. kolekcjonerem staroci, pasjonatem malarstwa. W latach 1982–1990 kierował jako dyrektor Miejskim Ośrodkiem Kultury w Międzyrzeczu Podlaskim. W czasie jego kadencji w MOK działały m.in. zespoły: „Dzieci Podlasia”, „Kapela ludowa”, Klub Tańca Towarzyskiego „Iskra”, zespoły wokalne, „Chór Wiarus”. Brały one udział w centralnych przeglądach i zdobywały nagrody i wyróżnienia np. w „Barwach Przyjaźni”. Wyjeżdżały do Konina, Poznania, Przemyśla i koncertowały za granicą w Bułgarii, na Litwie, Białorusi i Ukrainie.

Od młodości interesował się malarstwem. Od 1966 roku malował pejzaże, portrety, sceny rodzajowe, martwą naturę. Wiele również kopiował. Przez trzy lata (1972–1975) utrzymywał kontakt z prof. Stanisławem Borowieckim z Krakowa (ucznem Wojciecha Kossaka). Miał ponad 20 wystaw indywidualnych m.in. w Międzyrzecu Podlaskim, Białej Podlaskiej, Łosicach, Warszawie, Katowicach i Brześciu, kilkakrotnie brał udział w wystawach zbiorowych.

Kolejną jego pasją było kolekcjonowanie staroci. Posiada w swych bogatych zbiorach: lampy naftowe, zegary, mózdzierze, samowary, wagi, żelazka, prymusy, hełmy i białą broń, medale itp. Zbieractwo rozpoczął od roku 1964. Interesował się również numizmatyką. Kilkakrotnie udostępniał swoje zbiory na wystawach w Międzyrzecu Podlaskim.

W latach 1987–1995 pełnił funkcję przewodniczącego Okręgowej Komisji Rewizyjnej Polskiego Związku Niewidomych w Siedlcach. Był radnym Powiatowej Rady w Radzynie Podlaskiej i Miejskiej Rady w Międzyrzecu Podlaskim. Przez dwie kadencje przewodniczył Zarządowi Okręgu PZN na województwo siedleckie i białkopodlaskie. W 1995 roku był współzałożycielem i prezesem Podlaskiego Stowarzyszenia Osób Niepełnosprawnych w Międzyrzecu Podlaskim. Od 1999 roku pracuje na stanowisku kierownika Warsztatu Terapii Zajęciowej przy PSON. Za pracę zawodową i społeczną otrzymał wiele nagród, wyróżnień i odznaczeń m.in. odznakę Zasłużony Działacz Kultury (1985 r.), Medal 40-lecia Polski Ludowej (1984 r.), Złoty Krzyż Zasługi (1986 r.), Złotą honorową Odznakę Przyjaciół Harcerstwa (1986 r.), Nagrodę Ministra Kultury i Sztuki (1986 r.), Złotą honorową Odznakę Polskiego Związku Niewidomych (1995 r.), Nagrodę I stopnia „Magazynu Muzeum” za popularyzowanie wiedzy historycznej i upowszechnianie kolekcjonerskich pasji wśród młodzieży. Był też laureatem nagrody redakcji „Nowej Wsi” pod hasłem „Człowiek Roku”.

LESIUK Stanisław

Lesiuk Stanisław – działacz związkowy
i samorządowy, burmistrz miasta
Międzyrzecza Podlaskiego

Urodził się 4 IX 1953 roku w Rogoźnicy jako syn Stanisława i Marianny z domu Zaniewicz. Związek małżeński zawarł w 1977 roku. Żona Natalia pracuje w Spółce Akcyjnej „Sedar SA”, syn Krzysztof (ur. 1977 r.) studiuje na Wydziale Prawa UMCS w Lublinie, córka Aneta (ur. 1978 r.) – mężatka pracuje w Banku PKO BP i studiuje w Wyższej Szkole Menedżerskiej w Warszawie, wnuczka Ola. Najmłodsza córka Marta (ur. 1981 r.) studentka AWF w Białej Podlaskiej na Wydziale Turystyka i Rekreacja.

Ukończył Szkołę Podstawową w Rogoźnicy i Technikum Mechaniczno-Elektryczne we Wronkach zdobywając zawód technika-mechanika. W 1993 roku ukończył z dyplomem Studium Samorządowe w Lublinie, a w 1994 r. Studium Menadżerów i Doradców Personalnych – Międzynarodowa Szkoła Menedżerów w Warszawie. W 1996 r. skończył Studium Marketingu – Polsko-Amerykański Instytut Zarządzania przy Fundacji „OIC POLAND” – Lublin.

Pracę zawodową rozpoczął w Fabryce Samochodów Ciężarowych w Lublinie na stanowisku kontrolera jakości. Zasadniczą służbę wojskową odbył w Giżycku. Został dowódcą czołgu i nieetatowym szefem kompanii. W 1975 roku otrzymał status prymusa Szkoły Podoficerskiej. Po służbie wojskowej pracował w PMPZ „Meprozet” w Międzyrzeczu Podlaskim na stanowisku kontrolera jakości.

Od 1990 roku był radnym Rady Miasta Międzyrzecza Podlaskiego, od tego też roku pełnił funkcję sekretarza Urzędu Miasta. W 1997 r. został burmistrzem miasta.

Wcześniej w 1989 r. współuczestniczył w reaktywowaniu NSZZ „Solidarność” w Międzyrzeczu Podlaskim. Był przewodniczącym Komisji Międzyzakładowej, twórcą i pierwszym przewodniczącym Oddziału Regionu Mazowsze NSZZ „Solidarność” w Międzyrzeczu Podlaskim, a także od 1989 r. członkiem Wojewódzkich i Rejonowych Rad Zatrudnienia oraz delegatem do Krajowej Rady Zatrudnienia. Jest też przedstawicielem miasta w Związku Miast Walczących o Powiat.

Najważniejsze osiągnięcia w trakcie pełnienia funkcji burmistrza miasta to:

- doprowadzenie wody i kanalizacji do najodleglejszych zakątków miasta;
- przebudowa dróg, chodników, skrzyżowań w mieście, założenie sygnalizacji świetlnej;
- budowa hali sportowej przy Szkole Podstawowej Nr 3 im. Jana Pawła II;
- wykup terenów prywatnych na żwirowni.

Dewiza życiowa: „Nie powinniśmy odejść z tej ziemi, nie zostawiając śladów, które polecać będą naszą pamięć potomności” – Napoleon.

Wzorem do naśladowania jest nieżyjąca matka. Człowiek wielkiego serca i społecznik, radna Rady Gminy kilku kadencji, Terenowy Opiekun Społeczny, przewodnicząca Koła Gospodyń Wiejskich.

Hobby – to historia, dokument oraz powieści historyczne, komputer, internet oraz konie.

Wolny czas – prawie go nie ma, a jeżeli już, to spacer z bokserką Sabą, a ostatnio zabawy z wnusią Olą.

Za działalność zawodową, samorządową i społeczną był wielokrotnie odznaczony i wyróżniony m.in. Srebrnym Krzyżem Zasługi przyznany przez byłego prezydenta RP Lecha Wałęsę, Złotym Krzyżem Zasługi z okazji 10-lecia odrodzonych samorządów. Otrzymał też honorową odznakę „Zasłużony dla Miasta” Międzyrzecza Podlaskiego.

LESZCZYŃSKA Elżbieta

Leszczyńska Elżbieta – magister pedagogiki, nauczycielka szkół podstawowych, dyrektor Szkoły Podstawowej Nr 1 w Międzyrzecu Podlaskim, działacz społeczny

Urodziła się w 1945 r., pochodzi z rodziny inteligenckiej. Rodzice byli nauczycielami w Rogoźnicy koło Międzyrzeca.

Pracę zawodową rozpoczęła w 1965 r. w Szkole Podstawowej w Brzozowicy Dużej jako nauczycielka nauczania początkowego. Tej specjalności pozostała wierna do dzisiaj.

Od 1971 r. pracuje w Szkole Podstawowej Nr 1 w Międzyrzecu Podl. W 1986 r. została powołana na stanowisko wicedyrektora i kierowała nauczaniem w klasach młodszych. W wyniku reformy systemu oświatowego, w 1999 r. została dyrektorem „wygaszanej” Szkoły Podstawowej Nr 1 im. Henryka Sienkiewicza w Międzyrzecu Podl.

Od początku swej pracy zawodowej jest związana z harcerstwem, w szczególności z zuchami. Organizowała wiele imprez w środowisku i wiele obozów harcerskich stałych, wędrownych i kolonii zuchowych. Jako pierwsza w środowisku międzyrzeczkim zorganizowała i prowadziła piesze obozy wędrowne po takich atrakcyjnych dla naszych dzieci trasach jak Roztocze, Jura Krakowsko-Częstochowska, Beskidy. Ze swoimi zuchami kilkakrotnie zdobywała czołowe miejsca na Chorągwiowych Festiwalach Piosenki Zuchowej i Harcerskiej.

W swej pracy zawodowej i działalności społecznej zawsze zwracała uwagę, aby czas wolny dziecka był pod właściwą kontrolą i opieką, aby dziecko przez

zabawę pogłębiało swą wiedzę, umiejętności i zespół cech zwanych „dobrym wychowaniem”. Jest głęboko przekonana o wysokich walorach harcerstwa, które zawsze przeciwstawiało się nałogom, agresji i wulgaryzmom.

Za szczególne osiągnięcia w pracy zawodowej uważa tworzenie klas z minimum programowym, oraz klas autorskich z rozszerzonym programem nauczania. W takich klasach wymagania były różnicowane na miarę możliwości rozwojowych dziecka.

Była inicjatorką i propagatorką wielu konkursów plastycznych, literackich i innych, wierząc, że przyczynia się do rozwoju dzieci, angażuje i nie pozwala na marnowanie czasu.

Była związana z działalnością poradni psychologiczno-pedagogicznej najpierw jako pedagog – reedukator, potem jako wicedyrektor i dyrektor szkoły – współpracownik na rzecz pomocy dzieciom z różnymi dysfunkcjami.

Oprócz pracy zawodowej należy odnotować działalność społeczną. Była radną WRN w Białej Podl., członkiem komendy Hufca w Międzyrzecu Podl. i Komendy Chorągwi w Białej Podl. Jest członkiem Komendy Hufca ZHP w Międzyrzecu Podl. odradzającego się harcerstwa.

Od 1990 r. jest społecznym kuratorem Sadu Rejonowego w Radzynie Podl. Wydziału Rodzinnego i Nieletnich.

Wszystko to mogła robić dzięki pomocy i wyrozumiałości męża – też nauczyciela, oraz dwójki wspaniałych i pracowitych dzieci, z których jedno jest prawnikiem, a drugie lekarzem.

LESZCZYŃSKI Marek Sławomir

Leszczyński Marek Sławomir

– artysta malarz, pedagog,
ilustrator wydawnictw

Urodził się 7 VIII 1948 roku w Międzyrzecu Podlaskim. Żona Zofia, dzieci: Dominika, Kamila i Łukasz. W 1967 roku ukończył Państwowe Liceum Technik Plastycznych w Nałęczowie, a następnie Studium Nauczycielskie w Siedlcach. Studiował na UMCS w Lubinie i na Wydziale Sztuk Pięknych toruńskiego UMK w pracowni profesora St. Borysowskiego. Dyplom obronił w 1976 roku. Przez 30 lat był nauczycielem plastyki w szkołach w Żeliźnie, Międzyrzecu i Radzynie Podlaskim. Został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi i Medalem Komisji Edukacji Narodowej. Jego uczniowie odnieśli wiele sukcesów w konkursach oraz na wystawach krajowych i zagranicznych.

Jest inicjatorem i współorganizatorem Plenerów Rodzinnych. Tworzy od ponad ćwierć wieku: rysunki, akwarele, obrazy na szkłe, a zwłaszcza obrazy olejne. Uprawia malarstwo figuratywne: głównie o tematyce religijnej i rodzajowej. Na charakter twórczości Leszczyńskiego ma wpływ Region Podlaski usytuowany na styku przenikających się kultur. Dorobek to między innymi 30 wystaw indywidualnych w BWA, muzeach i galeriach krajowych i zagranicznych (USA, Niemcy, Dania, Litwa, Białoruś). Prace wyróżniane i nagradzane w konkursach ogólnopolskich. W drugiej połowie lat 90-tych ilustrował m.in. wydawnictwa „Sacrum białkopodlaskie” oraz „Pałace i dwory województwa białkopodlaskiego”. Użyczał również swoich prac na okładki książek.

„Świat przedstawiony na płótnach Marka Leszczyńskiego zawsze odsyła mnie do rzeczywistości realnie istniejącej. Obojętne czy będzie to obraz sąsiada z psem na spacerze, nastrój nabożnej uroczystości, podpatrzony ołtarz, votum czy może zasłyszana gdzieś opowieść, którą snuje się potem w postaci malarskiej anegdoty. Dla córki – świadka rodzących się pomysłów – jest sprawą jasną: dlaczego Anioły mają rozpostarte motyle skrzydła, wpisują się w domy – szafy z wnękami na figurkę i z jakiego powodu dźwigają na swoich ramionach lampki, a wewnątrz ukrywają rozżarzone jak piec „dusze”: nie dziwi brak czwartej nogi u malowanego zwierza, pozorna anonimowość figur ludzkich ani niekonwencjonalność portretów, jakie wychodzą spod pędzla artysty.

Obraz Leszczyńskiego jest więc esencją „wspomnienia” ubranego w język formy i koloru – zwykle z zaskakującym akcentem. Z drugiej strony, niezależnie od tematu, emanuje poważnym, niemal religijnym skupieniem i zamyka podniosły moment w dwuwymiarowej ciszy płótna albo na chwilę ożywia bohaterów tak, że zda się słyszeć odgłos ściszonych rozmów, rzenie koni i strojenie skrzypiec. Taki świat niesie ze sobą możliwość nieskończonej ilości interpretacji i chociaż każdy obraz ma swoją prahistorię – widz opowiada swoją. A każda z nich może być prawdziwa”.

Dominika Leszczyńska

LOEWENSTEIN

Bernard

Loewenstein Bernard (1821-1889)

rabin, słynny kaznodzieja, pedagog
i wychowawca, filozof, tłumacz i poeta.

Urodził się 1 II 1821 r. w Międzyrzecu Podlaskim jako syn żydowskiego kupca Izaaka Oзера. Uczył się w miejscowej szkole żydowskiej. Wychowywał się w środowisku chasydzkim. Mając 15 lat, w roku 1836 wyjechał z rodzicami do Holandii. Przebywał przez pewien czas w Amsterdamie, a następnie w Osnabrück w Hannoverze na studiach talmudycznych u rabina N. Adlera. Tu związał się z miejscową synagogą postępową oraz modernistycznym kierunkiem w judaizmie (tzw. oświecenie żydowskie). Następnie przeniósł się do Pragi czeskiej i tam jako eksternista uzyskał świadectwo dojrzałości (matura). Studiował w Pradze filozofię i retorykę, a studia wyższe (1841–1844) uzupełnił i ukończył w Berlinie. Po odbyciu praktyki kaznodziejskiej otrzymał dyplom rabina. Był też dyrektorem prywatnej żydowskiej szkoły w słowackim miasteczku Liptovsky Mikuláš na Węgrzech, pełniąc też funkcję kaznodziei. W roku 1856 przenosi się do Buczowic na Morawach, gdzie oprócz pracy pedagogicznej i kaznodziejskiej pisał wiersze. Ogłosił zbiór wierszy religijnych, dydaktycznych i lirycznych, oryginalnych i tłumaczonych z hebrajskiego (*Judische Klänge*, Brünn 1862). Drugi zbiór tłumaczeń dopiero pośmiertnie: *Abu Hassans Lieder nach Jehuda Halevi* (Wien 1984). Starał się o powrót na ziemię polskie (pod zaborami). Wygłosił kazania w Warszawie i Lwowie. W roku 1863 społeczność żydowska we Lwowie wybrała go na rabina. Tam też witając J. I. Kraszewskiego (1867) przyrzekł

pisarzowi, że poprawi swoją polszczyznę. Nigdy jednak nie zdołał opanować języka w taki sposób, by mógł w nim przemawiać publicznie. Także toast Loewensteina na przyjęcie Matejki we Lwowie w roku 1869 stał się głośny w mieście.

W 1867 r. został wybrany do Rady Miejskiej i zasiadał w niej aż do śmierci. Przyłączył się też do założonego w 1883 r. towarzystwa asymilacyjnego „Agudas Achim” („Przymierze Braci”), lecz i z ortodoksją starał się utrzymać zawsze poprawne stosunki. Uczył religii w wyższych klasach gimnazjalnych do roku 1883. Rozwijał akcję dobroczynną, stał się jałmużnikiem całej gminy wyznaniowej. Był żonaty z córką rabina berlińskiego Liną (Leą) Goldberg, miał jedynego syna Natana i pięć córek, z których najstarsza wyszła za mąż za powstańca – sybiraka Bernarda Goldmana, druga również za powstańca – sybiraka, malarza Aleksandra Sochaczewskiego. Odznaczony był Złotym Krzyżem Zasługi z Koroną (1877) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Franciszka Józefa (1885). Zmarł 15 III 1889 r. Ustanowiono fundację jego imienia jako stałe stypendium dla władającego językiem polskim kandydata na rabina.

Bibliografia:

1. Lechicki C.: *Polski słownik biograficzny*. t. VII (1972), s. 520-521
2. Sroka J.: *Loewenstein Bernard* (w:) „Słowo Podlasia” 1988, nr 11, s. 7.

MACHOWSKI Stanisław

Machowski Stanisław (1894–?)

– pierwszy kierownik siedmioklasowej
Publicznej Szkoły Powszechnej nr 2
w Międzyrzecu Podl., znakomity
pedagog, działacz społeczny,
współpracownik dwutygodnika
„Głos Powiatu Radzyńskiego”

Urodził się 22 VIII 1894 r. we wsi Wyżne w powiecie Strzyżów jako syn Andrzeja i Marii z domu Banaś. Najpierw uczył się w szkole ludowej w Czułdzu. Świadectwo dojrzałości otrzymał w I Gimnazjum Polskim w Rzeszowie. Jako legionista walczył na wielu frontach o wyzwolenie Polski (od 21 VIII 1914 r.). Odznaczony przez Wodza Naczelnego orderem wojskowym *Virtuti Militari* klasy V. W 1921 r. rozpoczyna pracę w zawodzie nauczycielskim w szkole powszechnej w Jabłonnej k/Lublina, następnie w Kopinie i Kolanie.

W roku 1933 w związku z utworzeniem nowej siedmioklasowej Publicznej Szkoły Powszechnej Nr 2 w Międzyrzecu Podlaskim otrzymał nominację na stanowisko jej pierwszego kierownika. Poza pracą czysto pedagogiczną prowadził Machowski działalność społeczną. Wygłaszał odczyty w miejscowym Uniwersytecie Ludowym. Był m.in. opiekunem I Drużyny Harcerskiej im. Romualda Traugutta, działał w Oddziale Powiatowym Związku Nauczycielstwa Polskiego w Międzyrzecu Podlaskim. Współpracował z redakcją dwutygodnika gospodarczo-samorządowego i społeczno-oświatowego „Głos Powiatu Radzyńskiego”. W Szkole Publicznej Nr 2 w Międzyrzecu Podlaskim pracowali z nim m.in. Józef Furman, Stanisław Czopiński, Franciszek Zychowicz, ks. mgr Piotr Aleksandrowicz, Alfons Krasnodębski, Wilhelmina Sobczakowa, Stanisława Karolina Furmanowa, Edmund Besen i inni.

W 1936 r. przeniósł się na stałe do Lublina, gdzie objął stanowisko nauczyciela w Publicznej Szkole Powszechnej Nr 18. W 1939 r. został zmobilizowany w stopniu porucznika do wojska polskiego. Brał czynny udział w obronie Lublina.

Bibliografia:

1. Kowalski M.: *Wspomnienie o Stanisławie Machowskim* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. III, Międzyrzec Podlaski 1971, s. 296–298.

MAKARUK

Jan

Makaruk Jan (1904–1985)

– nauczyciel, inspektor szkolny,
działacz społeczny, kulturalny
i oświatowy, członek honorowy TPN

Urodził się 27 XII 1904 roku w Tłuście pod Międzyrzecem jako syn Piotra i Franciszki z domu Łaziuk. Ukończył szkołę powszechną, a następnie Seminarium Nauczycielskie w Leśnej Podlaskiej. W 1925 roku rozpoczął w Publicznej Szkole Powszechniej w Sarnakach pracę nauczycielską, a po ukończeniu Państwowego Wyższego Kursu Nauczycielskiego w Wilnie w 1929 r. pracuje już w Publicznej Szkole Powszechniej w Janowie Podlaskim. W latach 1931–1933 był kierownikiem szkoły w Komarnie, a następnie został kierownikiem Publicznej Szkoły Powszechniej nr 5 w Białej Podlaskiej. Pełnił wiele społecznych funkcji w Związku Nauczycielstwa Polskiego. Był wiceprezesem Zarządu ZNP w byłym powiecie konstantynowskim (1930–1931), prezesem Oddziału ZNP w Białej Podlaskiej (1934–1935), oraz członkiem Zarządu Okręgu ZNP w Lublinie (1936–1939). Członek Towarzystwa Oświaty Demokratycznej „Nowe Tory”. W latach 1937–1939 prowadził Powiatową Centralę Bibliotek Ruchomych w Białej Podlaskiej.

W 1937 roku był inspektorem oświaty pozaszkolnej w Inspektoracie Szkolnym w Białej Podlaskiej (na powiaty bialski i radzyński). W latach okupacji kierował tajnym nauczaniem jako przewodniczący powiatowej Komisji Tajnego Nauczania w Białej Podlaskiej, prowadził działalność konspiracyjną w Stronnictwie Ludowym, gdzie pełnił obowiązki Delegata Rządu na obwód Biała Podlaska. Współpracował ze Stronnictwem Ludowym, ROCH

i Komendą Powiatową Batalionów Chłopskich. Po wyzwoleniu J. Makaruk pełnił obowiązki inspektora szkolnego w Białej Podlaskiej, a następnie od lutego 1945 roku naczelnika Wydziału Szkół Podstawowych i Przedszkoli w Kuratorium Pomorskiego Okręgu Szkolnego w Toruniu (później w Bydgoszczy). Działając w różnych organizacjach i stowarzyszeniach zawsze kierował się dobrem ludzi.

Ofiarował Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Białej Podlaskiej zbiór około 200 sztuk starych fotografii z Podlasia i materiały wspomnieniowe z okresu międzywojennego i lat okupacji. Pracę zawodową ukończył 30 VI 1970 roku. Będąc już na emeryturze dalej pracował społecznie w Komisji Rewizyjnej Towarzystwa Kultury Teatralnej w kole ZSL przy Związku Literatów Polski, w Towarzystwie Przyjaciół Ziemi Białskiej, w Towarzystwie Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podlaskim (otrzymał godność członka honorowego w 1977 r.), członek Komitetu Redakcyjnego „Rocznika Międzyrzeckiego” i Komisji Historycznej Klubu Seniorów przy NK ZSL w Warszawie. Autor pracy „Związek Nauczycielstwa Polskiego w Międzyrzecu Podlaskim i w Białej Podlaskiej w latach 1933–1939” (w:) „Rocznik Międzyrzeczki” t. X, s. 78–102.

Za ofiarną pracę zawodową, społeczną i oświatową został odznaczony między innymi Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1969), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1957), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1975) oraz zaszczytnymi odznakami i medalami: Złotą Odznaką ZNP, Zasłużony Działacz Kultury (1964), Medalem 50-lecia polskiego Lotnictwa Sportowego, Zasłużony dla Województwa Białkopodlaskiego.

Zmarł w 1985 roku i został pochowany na Cmentarzu Komunalnym na Powązkach w Warszawie.

Bibliografia:

1. Kowalski Marian: *Jan Makaruk (1904–1985). Kronika* (w:) „Rocznik Międzyrzeczki” t. XVIII, s. 232–237

MAKSJAN Ryszard

Maksjan Ryszard – długoletni
kierownik kina, nauczyciel, działacz
społeczny, animator kultury, członek
Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Nauk
w Międzyrzecu Podlaskim

Urodził się 24 X 1932 roku w Międzyrzecu Podlaskim jako syn Antoniego i Leokadii z Cyłkowskich. W roku 1941 uległ wypadkowi samochodowemu i amputowano mu lewą nogę. W 1951 roku otrzymał świadectwo dojrzałości Szkoły Ogólnokształcącej Stopnia Licealnego w Międzyrzecu Podlaskim i dyplom nauczyciela Szkół Ogólnokształcących Stopnia Podstawowego (Państwowy Kurs Nauczycielski). W 1964 roku ukończył Korespondencyjne Studium Oświaty i Kultury Dorosłych w Warszawie. W latach 1951–1956 pracował jako nauczyciel i pracownik kultury przy spółdzielniach pracy. W latach 1956–1991 był kierownikiem kina (35 lat). Cała jego działalność zawodowa i społeczna przypadła na trudne czasy PRL-u. Najciekawszą była działalność w amatorskim ruchu artystycznym. Był jednym z niewielu w mieście, dzięki którym powstały zespoły artystyczne znane nie tylko na Podlasiu. W krajowych przeglądach zespołów artystycznych jego grupy plasowały się bardzo wysoko. Zespół teatralny pod jego kierunkiem wystawił m.in. sztuki: „Grzegorz Dyndała”, „Moralność pani Dulskiej”, „Żabusia”, „Gdzie diabeł nie może”, a ze „Szkłanką wody” E. Scriba gościł na deskach teatru w Łodzi. Współpracował z Antonim Nowakiem i Sabiną Bartoszek.

W latach 60-tych powstał Społeczny Komitet Budowy Kina, potem Kina i Domu Kultury. Był jego sekretarzem. Zadaniem Komitetu było doprowadzenie za wszelką cenę do budowy nowego obiektu dla potrzeb kultury.

Nie było wtedy w mieście placówki kulturalnej, ani sali widowiskowej z prawdziwego zdarzenia. Starania społeczników po wielu latach zostały uwieńczone sukcesem. Dom Kultury przy ulicy Warszawskiej 37 powstał na początku lat osiemdziesiątych.

Poza działalnością teatralną Ryszard Maksjan wiele czasu poświęcił zespołom wokально-muzycznym, które występowały w mieście i na przeglądach powiatowych i wojewódzkich (m.in. w Teatrze J. Osterwy w Lublinie). Współpracował z „Głosem Międzyrzeckim” i „Słowem Podlasia” zamieszczając w nich wspomnienia, korespondencje i polemiki. Oddzielne miejsce w jego piśmarstwie zajmują fraszki, których napisał około 2000 i pomieścił je w czterech wydanych dotąd zbiorach, piąty jest w druku.

Za zasługi na rzecz miasta i osiągnięcia w rozwoju ruchu artystycznego w Międzyrzeczu otrzymał m.in. odznakę Zasłużony Działacz Kultury, Złoty Krzyż Zasługi i Krzyż Kawalerski Polonia Restituta.

MALESZYK

Leon

Maleszyk Leon (1920–1994) –

organista, dyrygent chóru w kościele
pw. św. Mikołaja w Międzyrzecu
Podlaskim, animator kultury

Urodził się 6 XI 1920 roku w Sowinie koło Parczewa w rodzinie rolniczej jako syn Franciszka i Marianny z Musiatowiczów. W 1936 roku w Parczewie ukończył siedmioklasową szkołę powszechną i następnie został przyjęty na ucznia przez organistę p. Olszewskiego z parafii pw. św. Jana w Parczewie. Wykazując nieprzeciętny talent, duże zdolności i pracowitość po trzech latach został już jego pomocnikiem.

Leon Maleszyk przyjeżdża do Międzyrzeca w kwietniu 1942 roku i podejmuje pracę jako pomocnik organisty p. Antoniego Sadowskiego w kościele pw. św. Mikołaja. Od razu angażuje się w sprawy chóru kościelnego, przeprowadził do niego nowy nabór. Współpracował z Zygmuntem Bartoszkem w pracy chóru męskiego przy kościele pw. św. Józefa w Międzyrzecu. Po wojnie w latach 1946–1960 mimo przeszkód ze strony UB i innych „czynników” partyjnych (zastraszanie chórzystów) dawny chór odnawiał się i liczył do 70 osób. Jego członkowie to młodzież i dorośli wychowani w duchu patriotycznym.

W 1954 roku w kościele pw. św. Mikołaja odbyło się uroczyste poświęcenie nowych organów wykonanych przez rodzinną firmę Kamińskich z Warszawy. Na uroczystej sumie na tych organach grał światowej sławy organista z parafii św. Krzyża w Warszawie prof. Feliks Rączkowski, a chórem dyrygował profesor szkoły muzycznej i zarazem organista z Kate-

dry w Lublinie p. Marian Ochalski. W 1950 r. zawarł związek małżeński z Jadwigą Duk. Dzieci: Marek ur. 1951, Małgorzata ur. 1955 zm. 1995.

W 1951 roku Leon Maleszyk ukończył w Międzyrzecu Podlaskim Szkołę Ogólnokształcącą dla Dorosłych i w rok później (1952) średnią Szkołę Muzyczną w Lublinie. Na stanowisku organisty pracował do 1986 r., kiedy w wyniku nieporozumień z ówczesnym proboszczem ks. J. Włodarczykiem zmuszony został do odejścia na emeryturę. Nie zerwał kontaktu z chórzystami i śpiewał z nimi w chórze cywilnym „Wiarus”, wspierając dyrygenta tego chóru.

Zmarł 11 XII 1994 roku w wieku 74 lat. Lubiany i ceniony przez przyjaciół i chórzystów pochowany został na cmentarzu w Międzyrzecu Podlaskim.

Bibliografia:

1. Kostecki M.: *Leon Maleszyk (1920–1994)* (w:): „Rocznik Międzyrzecki” t. XXVII–XXVIII, Międzyrzec Podlaski 1997, s. 185–186

MALESZYK

Marek

Maleszyk Marek – sekretarz Gminy Międzyrzec Podlaski, radny Powiatu Bialskiego, członek Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podlaskim, członek kolegium redakcyjnego „Rocznika Międzyrzeckiego”

Urodził się 6 VIII 1951 roku w Międzyrzecu Podlaskim jako syn Leona i Jadwigi z domu Duk. Uczył się w Szkole Podstawowej (1965 r.) i Liceum Ogólnokształcącym (matura w 1969 r.) w rodzinnym mieście. W 1969 r. rozpoczął studia magisterskie w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim na Wydziale Teologicznym, które ukończył w 1976 roku. Następnie podwyższał kwalifikacje zawodowe. W 1980 r. ukończył Studium Podyplomowe dla Pracowników Służb Socjalnych na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, a w roku 1989 Studium Podyplomowe w zakresie organizacji zarządzania na Wydziale Prawa UMCS w Lublinie. Uzyskał też I stopień specjalizacji z organizacji pomocy społecznej CMKP w Warszawie (1990 r.) Skończył też studia podyplomowe na Wydziale Ekonomicznym UMCS (1995 r.)

Po studiach podjął pracę w Zespole Opieki Zdrowotnej w Międzyrzecu Podlaskim – początkowo na stanowisku kierownika Ośrodka Opiekuna Społecznego, a w wyniku zmian organizacyjnych na stanowisku zastępcy dyrektora ZOZ ds. Służb Społecznych i kierownika Działu Służb Społecznych. Pracował też na rocznym kontrakcie w Iraku w firmie DROMEX. W wyniku kolejnych reorganizacji w pomocy społecznej z dniem 15 czerwca 1990 r. podjął pracę w Wojewódzkim Zespole Pomocy Społecznej w Białej Podlaskiej. Od 1993 r. pracuje na stanowisku sekretarza Gminy Międzyrzec Podlaski.

W latach 80-tych był radnym MRN w Międzyrzecu Podlaskim oraz radnym WRN w Białej Podlaskiej. Od kilkudziesięciu lat był związany z ZHP. Jako radny powiatu Bialskiego (kadencji 1998–2002) pełni funkcję przewodniczącego Komisji Zdrowia i Pomocy Społecznej. Jest przewodniczącym Społecznej Rady Kultury przy Miejskim Ośrodku Kultury w Międzyrzecu Podlaskim, członkiem Zarządu TPN i członkiem kolegium redakcyjnego „Rocznika Międzyrzeckiego”, członkiem Zarządu Gminnego ZOSP.

Żonaty od roku 1981. Żona Zofia z domu Stefaniuk jest kierownikiem Zakładu Rehabilitacji w SP ZOZ w Międzyrzecu Podl. Córki: Izabela (1982 r.), Natalia (1985 r.), Aleksandra (1991 r.) – uczennice międzyrzeckich szkół. Hobby: fotografia (dokumentacja zabytków, ważnych uroczystości państwowych i kościelnych w mieście), wycieczki rowerowe, piłka koszykowa. Instruktor ZHP (harc mistrz).

Za pracę zawodową otrzymał wiele odznaczeń, nagród i wyróżnień m.in. Srebrny Krzyż Zasługi (1989), Honorowy Obywatel Fromborka za udział w „Operacji 1001 – Frombork”, Złoty Medal za Zasługi dla Pożarnictwa (1999), Odznaka Honorowa III stopnia PCK (1981), Brązowy Medal za Zasługi dla Obronności Kraju (1994).

MALON Piotr Paweł

Malon Piotr Paweł – muzyk,
kapelmistrz orkiestry dętej
przy OSP – Międzyrzec Śródmieście,
działacz kultury

Urodził się 29 VI 1939 roku w Międzyrzecu Podlaskim jako syn Aleksandra i Antoniny z Grudów. Ojciec był znanym skrzypkiem w Międzyrzecu Podlaskim i to właśnie jemu Piotr Malon zawdzięcza pierwszy kontakt z muzyką. Już jako 5-letni chłopiec nauczył się gry na skrzypcach i poznał nuty. Uczył się w Szkole Podstawowej nr 1 w Międzyrzecu, a następnie w 2-letniej Zasadniczej Szkole Zawodowej. W latach 1964–1968 kształcił się w Państwowym Ognisku Muzycznym w Łukowie, które ukończył z wyróżnieniem. Przewodniczącym Komisji Egzaminacyjnej był wybitny, znany nie tylko w Polsce, muzykolog, kompozytor i aranżer Lech Miklaszewski. Naukę na skrzypcach pobierał u prof. Henryka Rick-Wiśniewskiego, nauczycielem klasy instrumentów dętych był Antoni Próchniewicz. W 1996 roku ukończył kurs kapelmistrzów w Świdniku koło Lublina. Egzamin m.in. polegał na dyrygowaniu 60-cio osobową orkiestrą dętą. W 1999 roku ukończył Studium Muzyczno-Artystyczne przy Towarzystwie Muzycznym w Parczewie.

Pracę zawodową rozpoczął w Zajezdni Przedsiębiorstwa Budownictwa Rolniczego w Międzyrzecu Podlaskim, później pracował w Zakładzie Mleczarskim, Tartaku i Centrali Przemysłu Naftowego w Międzyrzecu zawsze jako kierowca. „Za dawnej władzy” odsunięto go od prowadzenia orkiestry. Przerwa trwała około 10 lat. Działał w Miejskim Ośrodku Kultury, grał w kapeli ludowej przygrywającej „Dzieciom Podlasia” i „Scholi” działają-

cej przy parafii pw. św. Mikołaja. Współpracował z orkiestrami dętymi w Łosicach i Parczewie. Po przerwie wrócił do pracy z orkiestrą dętą w Międzyrzecu. Wraz z nią „obsługuje” uroczystości państwowe, patriotyczne, kościelne na terenie miasta, gminy Międzyrzec i gminy Drelów. Zawsze uczestniczy w przeglądach orkiestr dętych w Międzyrzecu, Białej Podlaskiej i Łomazach.

W związek małżeński wstąpił 29 VI 1968 roku. Żona – Krystyna Grzejda, dzieci: syn Sławomir (31 lat), córka Małgorzata (27 lat).

W uznaniu zasług w pracy zawodowej i społecznej otrzymał wiele nagród, wyróżnień i odznaczeń: Złoty Krzyż Zasługi (1998), Złoty Medal Związku Ochotniczych Straży Pożarnych (1993), odznaczenie Wzorowy strażak (1994), odznaka Zasłużony strażak gminy (1999), Dyplom uznania od prezesa ZG ZOSP RP Waldemara Pawlaka (1999), List gratulacyjny dla całej orkiestry od wicemarszałka Sejmu RP Franciszka Jerzego Stefaniuka.

MARCINIAK

Józef

Marciniak Józef (1875–1948)

– unita, działacz niepodległościowy
i społeczno-oświatowy, korespondent
„Gazety Świątecznej”

Urodził się w 1875 roku we wsi Manie koło Międzyrzecza Podlaskiego jako syn Mikołaja i Teodory z domu Jakubiak. „Urodzony w niewoli, okuty w powiciu” – syn Męczeńskiego Podlasia. Rodzice Józefa byli represjonowani przez władze carskie za odmowę przyjęcia prawosławia, a ojca zesłano na Syberię. Józef Marciniak ożenił się w 1898 roku z Katarzyną Iwaniuk. „Ślub krakowski” zawarli potajemnie w lesie. Niebawem całą rodzinę, jako opornych unitów, wywłaszczono z 30-morgowej osady w Maniach. Tułał się z żoną utrzymując się z pasienia krów. Umarł im malutki synek Józio. Przygarnęli ich ludzie dobrej woli w Żabcach. Kupili w Żabcach, zadłużając się, połowę zrujnowanej osady chłopskiej. Od 1888 roku Józef prenumerował potajemnie „Gazetę Świąteczną”. Sam nauczył się czytać i pisać po polsku, wykorzystując do tego elementarz „Promyka”. Nawiązuje kontakt z patriotyczną rodziną Eichlerów z Międzyrzecza Podlaskiego. Działał w konspiracyjnym Towarzystwie Opieki nad Unitami i Polskiej Macierzy Szkolnej. Głową tej konspiracji, w okolicy Międzyrzecza, był aptekarz dr Edward Eichler. Józef wspólnie ze Stefanem Tymoszukiem z Mań zbierał tajnie podpisy pod listem adresowanym do papieża, opisującym zbrodnie Moskali na unitach. W czasie strajków szkolnych na Podlasiu agitował za porzucaniem przez dzieci nauki w języku rosyjskim. Kolportował ulotki i zakazaną literaturę. Zrywał orły i napisy rosyjskie z urzędów i szkół carskich. Wspólnie z bratem Janem uczył dzieci w tajnej szkole w Żabcach. Stawiał

w nocy katolickie krzyże w Żabcach i okolicy. W lutym 1906 roku został aresztowany jako „buntownik przeciw tyranii cara i szerzyciel ducha polskiego wśród ludu podlaskiego”. Siedział w więzieniach Radzyna i Siedlec przez 3 miesiące. Przez 18 lat pozostawał pod nadzorem policji carskiej i miał w tym czasie 25 rewizji w domu. Ochrzcił się ponownie w kościele w Międzyrzecu po ukazie tolerancyjnym. Ścinał słupy graniczne powstałej w 1912 roku guberni chełmskiej. Pieszko przenosił z Warszawy na Podlasie „bibułę” i prasę, a następnie ją kolportował. W latach 1914–1915 dostarczał adresów kryjówek i ukrywał emisariuszy Polskiej Organizacji Wojskowej. Dnia 10 V 1915 roku został aresztowany na dworcu kolejowym w Warszawie, gdy wracał z zebrania z „bibułą” na Podlasie. Uwięziono go w Cytadeli Warszawskiej, a w lipcu 1915 roku wywieziono do Moskwy.

Oczekując na proces siedział w więzieniu na Butyrkach i Tagance w bardzo ciężkich warunkach. Symulując epileptyka dostał się do szpitala więziennego. Zwolniono go warunkowo z więzienia w drugiej połowie 1916 roku po wpłaceniu kaucji przez działaczy Polskiego Komitetu w Moskwie. W więzieniu nabawił się astmy i reumatyzmu oraz stracił zęby, przez pewien czas kurował się i pracował w polskim majątku pod Mohylewem w Rosji. Powrócił z wygnania na Podlasie w drugiej połowie 1918 roku. Zaangażował się ponownie w działalność niepodległościową, a następnie społeczno-oświatową. Przed wyborami parlamentarnymi włączył się w akcję uświadamiania ludzi na wsi. Pisał korespondencje i listy do redakcji „Gazety Świątecznej”, gdzie były drukowane w latach 1904–1938. Jego korespondencje i listy nacechowane były miłością do Boga, ludu i ziemi ojczystej. Opisywał aktualne wydarzenia i ciekawostki z powiatu radzyńskiego. Po ukończeniu kursu w szkole rolniczej w Pszczelinie koło Warszawy, pisał porady z zakresu uprawy roli i hodowli. Otrzymywał nagrody na wystawach rolniczych. Pierwszy w okolicy Międzyrzeca upowszechnił uprawę truskawek. Bezpłatnie zakładał sąsiadom sady i uczył szczepienia drzew. Był człowiekiem niezwykle dobroci. Zachęcał do czytania wartościowych książek i prasy, posiadał jako jedyny we wsi radio. Przyznano mu rentę inwalidzką. Część pieniędzy przeznaczał na zakup książek i wsparcie nauki wnucząt: Wandy, Jadwigi i Henryka. Prowadził korespondencję z wieloma znanymi ludźmi, m.in. z H. Sienkiewiczem i W. Sieroszewskim. W 1937 roku został odznaczony Medalem Niepodległości, „Walczyłem bez broni, tym walka cięższa. Oddałem Bogu i Ojczyźnie swe młode lata, majątek i zdrowie.

Służba całego życia dla Ojczyzny niech wzbudzi chęć służenia Ojczyźnie u młodego pokolenia, które po wsiach bardzo zdziczałe, a starsi wężą do hord bolszewii”. Wspierał duchowo walczących w szeregach Armii Krajowej. Jego jedyna córka Izabela była żoną Józefa Marciniuka „Brzozy” – żołnierza AK, który zginął w 1943 roku.

Józef Marciniak zmarł po długiej chorobie w Żabcach 3 IX 1948 roku i został pochowany na cmentarzu w Międzyrzeczu Podlaskim.

Bibliografia:

1. Wereszko A.: *Marciniak Józef (biogram)*, maszynopis.
Warszawa 16.02.2001 r.

MARCINIUK

Józef

Marciniuk Józef (1898–1943)

– członek POW, uczestnik wojny
z bolszewikami, członek ZWZ – AK

Urodził się 8 VI 1898 roku we wsi Żabce koło Międzyrzecza Podlaskiego jako syn Grzegorza i Anny z domu Makaruk. Uczył się w rosyjskiej szkole powszechnej w Żabcach, którą porzucił, bo „zatruiła duszę polską uwielbieniem cara i wiele tam się wycierpiał od popów”. Od dzieciństwa pracował na roli pomagając rodzicom. W końcu 1917 roku został przyjęty przez Stanisława Makaruka w Tłuszc do polskiej Organizacji Wojskowej. Posługiwał się pseudonimem „Słowik”. Pełnił funkcję kuriera i organizatora na terenie gminy. Kontaktował się z innymi powiatkami: Markiewiczem, Zowczakiem i kapłanem ks. Augustynowiczem. Przechowywał broń i amunicję ukrywając ją w leśnym mrowisku i domu rodzinnym. Kolportował „bibułę” i nielegalną prasę. W listopadzie 1918 roku brał udział w rozbrajaniu Niemców w Międzyrzeczu. Następnie wstąpił ochotniczo do 22 pp. w Siedlcach. Został przydzielony do 1 komp. (późniejsza 5 komp.) II baonu 22 pp. Po kilkutygodniowym przeszkoleniu wyruszył do walki z Niemcami pod Białą Podl., Brześciem, Siemiatyczami, Drohiczyń, Platerowem. W marcu 1919 roku, wraz z II baonem 22 pp., wyjechał z twierdzy Brześć na odsiecz Lwowa. Brał udział w zdobywaniu Przemyśla, Sądowej Wiszni, Rohatyna i Brzeżan. W dniu 14 VI 1919 roku dostał się do niewoli ukraińskiej pod Tarnopolem. Został skazany na śmierć przez sąd polowy w Trembowli. Zdołał zbiec z ukraińskiego więzienia w Suchostowie. W czasie ucieczki został ranny w lewą nogę. Wkrótce powrócił do II baonu 22 pp. na

Wołyn. Walczył na froncie bolszewickim biorąc udział w zdobywaniu m.in. Mozyrza, Owrucza, Jelska, Korostenia. Był przy zajęciu Kijowa i w Browarach za Kijowem. Uczestniczył w walkach odwrotowych pułku. Kilkakrotnie odpierał, wraz ze swoim plutonem, bolszewików na stacji kolejowej Olewsk Malin. Bronił w 1920 roku Warszawy, a następnie wyzwalał Chełm i Lubartów. Na froncie bolszewickim przebywał do czasu zawarcia pokoju w 1921 roku. Później służył na granicy polsko-rosyjskiej w Husiatyniu nad Zbruczem. Zwolniony do rezerwy w styczniu 1922 roku w stopniu sierżanta, został odznaczony Krzyżem Walecznych i Medalem Niepodległości. W listopadzie 1922 roku ożenił się z Izabelą Marciniak z Żabiec. Wybudował dom na tzw. kolonii w Żabcach i tam przeprowadził się z całą rodziną, po wybuchu rojny w 1939 roku Józef Marciniuk zmuszany był ukrywać się przed Rosjanami jako uczestnik wojny 1920 r., a następnie jako były peowiak uczestniczący w rozbrajaniu Niemców. Był poszukiwany przez radzyńskie gestapo. W styczniu 1940 roku wstąpił do Związku Walki Zbrojnej – Armii Krajowej, gdzie przyjął pseudonim „Brzoza”. Zorganizował i dowodził lotną bojówką Związku Odwetu – Kierownictwa Dywersji (Kedyw) podlegającą bezpośrednio Komendzie Obwodu Radzyń Podl. Okręgu Lublin AK. Bojówka pod jego dowództwem przeprowadziła szereg akcji dywersyjno-sabotażowych na terenie Rejonu V i Obwodu Radzyń ZWZ – AK: wykolejali pociągi, likwidowali konfidentów, niszczyli dokumentację u sołtysów i wójtów. Bojówka zadała Niemcom dotkliwe straty, dlatego wyznaczyli wysoką nagrodę pieniężną za głowę dowódcy. W pracę konspiracyjną zaangażowana była cała rodzina Józefa Marciniuka. Dom w Żabcach był miejscem narad i odpraw akowców. Żona Izabela ps. „Iza”, „Mama” pełniła funkcję łączniczki i skrzynki kontaktowej. W 1944 roku „Mama” ukryła w domu komendanta Obw. Radzyń Podl. K. Witkowskiego ps. „Miller”, poszukiwanego przez Niemców. Córkę: Wanda ps. „Halszka” i Jadwiga ps. „Jagoda” były sanitariuszkami i łączniczkami. Mąż Jadwigi – Kazimierz Swirydziuk ps. „Borsuk” był członkiem bojówki „Brzozy”. Małoletni syn Henryk często pełnił wartę przy domu w czasie odpraw. W dniu 31 III 1943 roku „Brzoza” został ciężko ranny w Łukowie podczas wykonywania wyroku śmierci na konfidentie gestapo. Osaczony przez żandarmów, a opuszczony przez obstawę zastrzelił się, aby nie wpaść w ręce gestapo. Żandarmi pozostawili zmasakrowane zwłoki. W nocy miejscowi akowcy pochowali ciało przy murze cmentarza w Łukowie. Józef Marciniuk był dzielnym żołnierzem i bojowcem,

który życie swoje rozumiał jako służbę Bogu i Ojczyźnie. Prowadząc pracę konspiracyjną, zmuszany był pozostawić dom i rodzinę na uboczu. Powierzone mu zadania wykonywał zawsze rzetelnie. Starszy sierżant Józef Marciniuk ps. „Brzoza” został pośmiertnie odznaczony Krzyżem Walecznych i Srebrnym Krzyżem Virtuti Militari. W 1968 roku prochy „Brzozy” zostały ekshumowane i pochowane na cmentarzu w Łukowie.

Bibliografia:

1. Wereszko A.: *Marciniuk Józef (biogram)*, maszynopis.

Warszawa 22.02.2001 r.

MATEJUK Robert Wincenty

Matejuk Robert Wincenty

– rzecznik prasowy wojewody, starosty,
doradca wicemarszałka Sejmu RP,
współpracownik „Głosu Między-
rzeckiego”, poeta

Urodził się 22 I 1971 r. w Międzyrzecu Podlaskim jako syn Stanisława Matejuka i Krystyny z domu Kiryluk, nauczycielki. Żona Małgorzata jest pedagogiem. Ukończył Szkołę Podstawową w Dołdze i I Liceum Ogólnokształcące im. J. I. Kraszewskiego w Białej Podlaskiej. W latach 1992–1997 studiował politologię w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, następnie ukończył Podyplomowe Studium Konstytucjonalizmu na Wydziale Prawa UMCS. Jego praca magisterska pt. „Uniwersalizm cywilizacji europejskiej” jako jedyna została skierowana przez władze uczelni na konkurs ogłoszony przez MSZ. W roku 1996 rozpoczął pracę w bialskopodlaskim Urzędzie Wojewódzkim, wkrótce został najmłodszym w kraju Rzecznikiem Prasowym Wojewody. Funkcję tę pełnił aż do utraty statusu województwa przez Bialskopodlaskie. Od 1999 roku pracował jako rzecznik prasowy i asystent starosty bialskiego, a od lipca 1999 r. jako doradca wicemarszałka Franciszka Jerzego Stefaniuka. Uczestniczył w szkoleniach specjalistycznych, głównie z zakresu komunikacji społecznej i public relations. Na zorganizowanym przez holenderskie rządowe służby informacyjne w ramach Programu Omega PHARE wziął udział w przygotowaniu symultany kampanii pt. „Zimowe Igrzyska Olimpijskie Zakopane 2006”, która została oceniona najwyżej i w formie omówienia trafiła do prezydenta RP.

Od 1997 roku należy do Związku Literatów Polskich Oddział w Lublinie. Jest autorem dwóch zbiorów poezji: „Z doliny młodości” (1994), „Miecz

i węzeł” (1996), tomu aforyzmów „Granice myśli” (1997) i fraszek „Kalejdoskop fraszek” (1999). Swoje utwory literackie i publicystykę drukował w prasie lokalnej i ogólnopolskiej. Jest laureatem konkursów literackich między innymi grand prix Ogólnopolskiego Konkursu Literackiego J. I. Kraszewskiego w Białej Podlaskiej, Nagrody Literackiej Młodych im. Józefa Czechowicza w Lublinie za najlepszy tomik poetycki roku – „Miecz i węzeł”.

Interesuje się publicystyką społeczną i polityczną, literaturą, cywilizacją europejską, tematyką podlaską, lekkoatletyką i sportami walki. Mieszka w Warszawie.

Bibliografia:

1. Smolarz J.: *Robert Wincenty Matejuk – poeta* (w:) „Pisarze współcześni regionu lubelskiego – Leksykon”, ZLP Oddział w Lublinie, Lublin 1999, s. 187–188

MICHALUK

Roman

Michałuk Roman – wójt gminy
Międzyrzec Podlaski, drugiej co do
wielkości w powiecie białskim (obszar
261 km kw., 10 540 mieszkańców)

Urodził się 8 II 1958 roku w Koszelówce (gm. Kornica) jako syn Władysława i Marianny z Korniluków. Szkołę podstawową ukończył w Koszelówce. Potem w latach 1973–1976 uczył się w Zespole Szkół Zawodowych w Janowie Podlaskim, następnie w latach 1976–1979 kontynuował naukę w Technikum Mechanicznym w Radzynie Podlaskim. Jest absolwentem Wydziału Techniki Rolniczej i Leśnej Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego AR w Warszawie (1979–1984). Ukończył też Podyplomowe Studium Samorządu Terytorialnego i Rozwoju Lokalnego (1993–1994) na Uniwersytecie Warszawskim. Do końca marca 1985 roku pracował w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w Spiczynie koło Lublina, potem w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w Pilczkowicach na stanowisku kierownika produkcji. W latach 1985–1992 zatrudniony był w Wojewódzkim Ośrodku Postępu Rolniczego w Halasach na terenie międzyrzeckiej gminy na stanowisku starszego specjalisty ds. mechanizacji. W trakcie pracy pełnił funkcję przewodniczącego Związków Zawodowych, a później Rady Pracowniczej. W 1990 roku został wybrany radnym międzyrzeckiej gminy. Wójtem jest od 1992 roku do chwili obecnej. W latach 1994–1998 był delegatem Sejmiku Wojewódzkiego w Białej Podlaskiej. Od 1992 roku pełnił funkcję prezesa Zarządu Gminnego Związku OSP. Od roku 1998 jest sekretarzem koła myśliwskiego „Hubertus” w Międzyrzecu. Jest myśliwym, uprawia działalność pracowniczą. Do najlepszych form

wypoczynku zalicza: pracę na działce, wędrówki po lasach i polach. Żona Elżbieta jest także absolwentką SGGW, pracuje w Urzędzie Gminy. Mają pięcioro dzieci. Monika i Karol uczą się w międzyrzeckim LO, Joanna jest gimnazjalistką w Krzewicy. Piotr chodzi do zerówki, a Paulina ma 3 lata. Odznaczony Brązowym i Srebrnym Krzyżem Zasługi.

Za duże osiągnięcia uważa wybudowanie w gminie od 1992 roku czterech nowych szkół i sali sportowej, dwóch nowych remiz i zmodernizowanie sześciu. W latach 1992–1999 przeprowadzono kompleksową telefonizację gminy oraz zwodociągowano gminę w około 70 procentach.

NASUTOWICZ

Jan

Nasutowicz Jan – starosta brzeski,
później grodzieński, twórca dóbr
międzyrzeckich

Był synem Mikołaja Nassuty. Po roku 1455 przenosi się na stałe do Międzyrzecza, by zorganizować dobra międzyrzeckie. Zakłada szereg wsi bojarskich (np. Krzymoszyce, Łuniewo) i nowe folwarki. „On to w roku 1477 erygował nowy parafialny kościół i uposażył go prawdziwie po królewsku”. W dokumencie wydanym w tym samym roku przez Jana Nasutowicza dla kościoła św. Mikołaja, Międzyrzec nazwany jest już miastem. Czytamy w nim o budowie nowego kościoła „z powodu zestarzałości kościoła (...) od dawnych lat wzniesionego”. Wynika z tego, że w Międzyrzecu kościół katolicki musiał już istnieć od dawna, być może sięgał czasów Abrahama Chamca, a może i wcześniejszych. Budowa nowego kościoła trwała na pewno ponad 20 lat. Zezwolenie wydał biskup łucki Wacław. Erekcja odbyła się 24 sierpnia 1477 roku. Na uroczystość oprócz właściciela Międzyrzecza, mieszkańców miasta i proboszcza ks. Piotra przybyli znakomici goście między innymi Jan Zabrzeziński – marszałek dworu i starosta płocki, Idzi Narutowicz z Giemerczyna, Jakub ze Skromowicz, Piotr Zaremba z Sarnak – syn sędziego łukowskiego i inni. Ze spisanego aktu erekcyjnego wynika, że fundator Jan Nasutowicz przeznaczył na uposażenie kościoła: pola orne zwane Wysokie, nowy plac na plebanię i budynki kościelne, ogród warzywny i owocowy obok kościoła, młyn na Piszczance i prawo przemiału dla miasta a ponadto dziesięcinę. W akcie erekcyjnym można znaleźć też wzmiankę o szkole parafialnej prowadzonej przez wikariuszy.

Jan Nasutowicz zmarł w 1483 roku nie mając męskiego potomka, dlatego też Międzyrzec przeszedł przez małżeństwo Anny Nasutowicz, córki Jana, do możnej rodziny Zabrzezińskich.

Bibliografia:

1. Aleksandrowicz P.: *Stosunki religijne w Międzyrzecu i okolicy*. (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. I, Międzyrzec Podlaski 1969, s. 115–119
2. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 26–28
3. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, (Dodatek – Dokumenty nr 1) s. 214–217
4. Wędzki A.: *Problem genezy Międzyrzeca Podlaskiego na tle procesów urbanizacyjnych na południowo-zachodnim pograniczu Podlasia*. (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. VI, Międzyrzec Podlaski 1974, s. 37–38

NIEWĘGŁOWSKA Wanda

Niewęgłowska Wanda (1918–1999)

– długoletni pedagog Liceum
Ogólnokształcącego w Międzyrzecu
Podlaskim, Przełożona Generalna
Zgromadzenia Sióstr Sercanek,
członek Towarzystwa Przyjaciół Nauk

Urodziła się 7 VIII 1918 roku we wsi Paszki Duże w powiecie radzyńskim, jako córka Józefa i Aleksandry, miała siostrę i dwóch braci. Pochodziła z bardzo religijnej rodziny. Do szkoły powszechnej uczęszczała w Radzynie Podlaskim. W siedemnastym roku życia wstąpiła do Zgromadzenia Sióstr Sercanek w Kodniu. Postulat odbywała w Nowym Mieście nad Pilicą. Uczęszczała do Prywatnego Gimnazjum. Od stycznia 1939 roku rozpoczęła nowicjat i otrzymała zakonne imię Donata. W styczniu 1940 roku złożyła Pierwszą Profesję. W czasie okupacji niemieckiej służyła pomocą partyzantom, przestrzegała też ludzi przed aresztowaniem.

29 IX 1943 roku w Nowym Mieście złożyła śluby wieczyste, pomagała ludziom biednym i cierpiącym, opiekowała się dwiema małymi Żydówkami. Sama musiała zaopatrywać w towar sklep, w którym pracowała. Sprowadzała zaopatrzenie z Warszawy, Częstochowy, Radomia, Katowic i Krakowa. Miała kontakty z pisarką Marią Radziewiczówną, które ułatwiły wysyłanie paczek do obozu koncentracyjnego.

Po powstaniu warszawskim w sierpniu 1944 roku na polecenie Matki Generalnej Elizy Gołębiowskiej udała się na poszukiwanie sióstr z warszawskich placówek. Odnalazła je w Koluszkach i przywiozła do Nowego Miasta.

Po zakończeniu wojny, w latach 1946–1948 kontynuowała przerwana naukę w liceum w Nowym Mieście i w Warszawie. W 1948 roku zdała egzamin maturalny. W tym też roku rozpoczęła studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim zakończone dyplomem 11 XII 1952 r. Stopień magistra filologii polskiej uzyskała w styczniu 1953 roku. W trakcie studiów pracowała w Domu Dziecka w Warszawie, Otwocku i Szkole Zawodowej u Sióstr Szarytek na Tamce. W styczniu 1953 roku jako nauczyciel kontraktowy podjęła pracę polonisty w Liceum Ogólnokształcącym w Międzyrzecu Podlaskim. Była nauczycielem i wychowawcą w szkole i w internacie. Pełniła funkcję instruktora języka polskiego w powiecie radzyńskim. Nauczała w liceum wieczorowym dla kadry wojskowej z lotniska w Krzewicy. Przez kilka lat pełniła funkcję kuratora dla nieletnich i zaniedbanych dzieci. Mimo terroru komunistycznego była wierna obowiązkom zakonnym. Zdobyła zaufanie i szacunek wśród młodzieży, grona pedagogicznego i rodziców. Dzięki niej wielu uczniów wstąpiło do Wyższego Seminarium Duchownego. Jak zaznaczyła: *„Ten okres mojej pracy (ponad 20 lat w jednej szkole) uważam za najbardziej udany i owocny w moim życiu”*. Przez 12 lat pełniła urząd II Radnej Generalnej, zaś Przełożoną Generalną Zgromadzenia była 6 lat (1973–1979). Był to czas odnowy posoborowej w Zgromadzeniu. W latach 1979–1982 pełniła obowiązki Przełożonej w domu nowicjackim w Skórcu, a następnie w latach 1983–1993 w Białej Podlaskiej.

Zmarła 16 IV 1999 roku w Warszawie, w wieku 81 lat, w Zgromadzeniu przeżyła 59 lat. Pozostawiła po sobie spuściznę literacką obejmującą: sztuki, obrazki sceniczne i montaże. Współpracowała z redakcjami czasopism katolickich.

NIEWĘGŁOWSKI

Henryk Grach Piotr

Niewęgłowski Henryk Grach Piotr
(1807–1881) – międzyrzeczanin,
wybitny matematyk, żołnierz
w powstaniu listopadowym,
działacz Wielkiej Emigracji

Urodził się 18 I 1807 roku w Międzyrzeczu Podlaskim jako syn Ignacego i Salomei z Niedźwiedzkich. Tu się wychował. Nauki początkowe pobierał w Łukowie, a następnie uczęszczał do Liceum Warszawskiego, którego dyrektorem w owym czasie był słynny językoznawca Bogumił Samuel Linde. Egzamin maturalny zdał z wynikami celującymi. 12 XI 1829 roku wstąpił do Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie studiował na Wydziale Filozoficzno-Matematycznym oraz słuchał wykładów na Wydziale Prawa i Administracji. W momencie wybuchu powstania listopadowego (1830) przerwa studia i wprost z ławy uniwersyteckiej zgłasza się do 7 Legii Akademickiej otrzymując „przydział do dział” i zostaje kanonierem. Bierze czynny i aktywny udział w walkach pod Grochowem, Bródnem, Białoleką, Targanką, Jakocią i Ostrołęką. W bitwie pod Warszawą zostaje ranny. Za bohaterką walkę był odznaczony przez dowództwo Krzyżem Srebrnym Orderu Wojskowego Virtuti Militari (14 IX 1831 r.). Następnie awansuje na stopień oficerski – porucznika artylerii. Po upadku powstania listopadowego z powodu szykan i prześladowań znalazł się we Francji. Początkowo (1832) mieszkał w Avignon, później za radykalne poglądy musiał osiedlić się w Bourges. Ze względu na wykształcenie i ukończone studia matematyczne proponowano mu katedrę profesorską w szkołach francuskich, ale poza Paryżem. Chcąc mieć kontakt z Polakami w Paryżu pozostaje w mieście bez pracy. Podwyższa swoje kwalifikacje w zakresie matematyki. W maju 1842 roku

otrzymuje stopień licencjata na Sorbonie. W tym czasie zarabia na życie udzielając korepetycji między innymi hrabiemu Janowi Działyńskiemu, z którym potem się przyjaźnił. Jako działacz emigracyjny początkowo związał się z Joachimem Lelewelem i jego partią. W roku 1834 wstępuje do Towarzystwa Demokratycznego Polskiego w Paryżu i zostaje redaktorem pisma polityczno-literackiego „Postęp”. W 1836 roku podpisuje manifest Towarzystwa Demokratycznego Polskiego i należy do radykalnego odłamu, jako zwolennik zjednoczenia emigracji polskiej na ziemi francuskiej. Za radykalne poglądy zostaje w maju skreślony z listy członków. W okresie „Wiosny Ludów” (1848) wchodzi w skład Komitetu Emigracji Polskiej. W roku 1850 otrzymuje posadę profesora rachunku różniczkowego i całkowego w szkole Wyższej Polskiej w Paryżu (Montparnasse). Wykładał w tej szkole dwadzieścia lat i pełnił też funkcję dyrektora (1859–1864). W cesarskim Liceum św. Ludwika w Paryżu był egzaminatorem matematyki. Zmarł 20 III 1881 roku i pochowany został na cmentarzu w Montparnasse w Paryżu. Kontynuatorem prac Niewęłowskiego był jego syn Bolesław Aleksander Niewęłowski urodzony 15 V 1848 roku.

Prace naukowe:

1. *Geometria*. Paryż 1852 (Druk) E. Martinet 8°, s. 432, toż. Poznań 1854
2. *Arytmetyka z teorią przybliżeń i z notami*. Paryż 1866. Księgarnia Karola Królikowskiego 8°, ss. VIII, 352
3. *Geometria*. Wyd. drugie całkiem przerobione. Część pierwsza: Geometria płaska. Paryż 1868 w Księgarni Karola Królikowskiego 8°, ss. VI nlb. 2, 436
4. *Trygonometria z teorią liczb urojonych i z notami*. Paryż 1870, Księgarnia Karola Królikowskiego 8°, ss. XV, 407
5. *Kurs mechaniki rozumowej*. Paryż 8°. T. 1 Statyka – Dynamika punktu. T. 2 Cynematyka – Dynamika układów materyalnych. Hydrostatyka i Hydrodynamika. Nakład właściciela Biblioteki Kórnickiej, przewodniczącego w Towarzystwach Naukowej Pomocy i nauk Ścisłych w Paryżu. 1873, 1876, s. XVI, XV 544, nlb. 1, 885, nlb. 3 (J. Działyński)
6. *Algebra*. Część I zawierająca algebrę elementarną. Paryż 1879, 8°, ss. XII, 893

Bibliografia:

1. Kotarski S.: *Członkowie Towarzystwa Demokratycznego Polskiego pochodzący z Podlasia* (w:) „Rocznik Międzyrzeczki” t. IV, Międzyrzec Podlaski 1972, s. 159–160
2. Kowalski M., Zieliński K.: *Międzyrzeczanin – wybitny matematyk Henryk Grach Piotr Niewęglowski (1807–1881)* (w:) „Rocznik Międzyrzeczki” t. I, Międzyrzec Podlaski 1969, s. 9–37
3. Wędzki A.: *Przyczynki do biografii Henryka Gracha Piotra Niewęglowskiego w zbiorach Biblioteki Kórnickiej PAN* (w:) „Rocznik Międzyrzeczki” t. II, Międzyrzec Podlaski 1970, s. 144–151

OBREBSKI Czesław

Obrębski Czesław (1908–1991)

– inżynier budowlany, inspektor nadzoru
budowlanego, nauczyciel-wykładowca,
kierownik warsztatów, muzyk amator

Urodził się 3 VII 1908 roku w Radzynie Podl. Był synem Józefa i Anny z Zabielskich. Jego ojca Józefa zabrano na wojnę w 1915 r. Został w domu z matką i z trojgiem rodzeństwa. Program szkoły podstawowej siedmioletniej zaliczył w trzy lata, przechodząc do pierwszej klasy koedukacyjnego ośmioklasowego gimnazjum w Radzynie Podl. Ukończył w nim pięć klas.

W 1923 r. rozpoczął naukę w Warszawie w tworzącej się czteroletniej Państwowej Szkole Budownictwa na Wydziale Drogowym. Z powodów finansowych, między trzecią i czwartą klasą zarabiał w Radzynie Podl. na dalszą naukę sporządzając plany budowlane. Dyplom technika budownictwa drogowego, kolejowego i wodnego uzyskał w 1928 roku. Dwa miesiące pracował w Słupcu koło Konina. Od 1 IX 1928 r. do VII 1931 r. pracował w Państwowym Zakładzie Zdrojowym w Ciechocinku jako kierownik działu technicznego.

Od 12 VIII 1931 r. był z poboru w wojsku w służbie czynnej, w Szkole Podchorążych Rezerwy Artylerii we Włodzimierzu Wołyńskim. Awansowany na bombardiera 21 XII 1931 r. Przydział celowniczego bombardiera w 6 baterii artylerii ciężkiej 19 I 1932 r. Po upadku z konia, po pięciu miesiącach służby został zwolniony z wojska.

Wraca do Radzyna Podl., gdzie w okresie kryzysu ekonomicznego panowało bezrobocie i głód. Pracował dorywczo, m.in. sporządzając plany budowlane. Z polecenia wicestarosty Kowalczyka od 1 IV 1935 r. do pierw-

szych lat wojny pracował na stanowisku technika w Magistracie Międzyrzecza Podlaskiego.

Ożenił się 3 X 1936 r. z Wiktorią Sierpińską, nauczycielką języka francuskiego zatrudnioną wtedy w Międzyrzeczu Podl. u hrabiostwa Andrzeja i Zofii (z Tyszkiewiczów) Potockich. Ślub odbył się w bazylice Najświętszego Serca Jezusowego w Warszawie na Pradze. Poprzednio Wiktoria była nauczycielką domową w Warszawie, m.in. od 1 X 1933 do 15 VI 1935 u ministrowej Haliny Zawadzkiej.

W 1940 r. został aresztowany przez Niemców, około tygodnia był w więzieniu w Radzynie Podl. Staraniem niemieckiego burmistrza miasta Międzyrzecza – Majewskiego, jako technik budowlany został zwolniony i zatrudniony w firmie Leo Süssel. Do wiosny 1944 pracowało tam około 100 Polaków budując Niemcom m.in. strzelnicę, koszary oraz mleczarnię.

Po wyzwoleniu, od października 1944, z przerwą na zimę, wraz z geometrą J. Pocztarskim był zatrudniony przy parcelacji majątku hr. Potockiego w Międzyrzeczu Podl.: Zadworne, Adamki, Halasy, Przyłuki i Dołhołęka. Od 1 IV 1945 do końca VI 1945 r. wysłany przez władze do parcelacji kolejno: w powiecie Międzychodzkiem majątku Śródka (Mittensee) grafa gen. Von Seidlitz – tego, co brał udział w zamachu na Hitlera; majątku Halin z zamkiem – własność dziedzica Zürchera koło Świeradowa; kilku majątków koło Lubniewic w woj. Zielonogórskim; w Pruszczu koło Gdańska.

Po powrocie z parcelacji ponownie był zatrudniony w Magistracie miasta Międzyrzecza Podl. Jego staraniem uruchomiono szczeciniarnię przy ul. Brzeskiej. Zainstalowano tam maszyny do „produkcji mokrej” odtworzone według jego szkiców, a później rysunków wykonanych w podobnym zakładzie w Świebodzinie na Ziemiach Odzyskanych. Maszyny te po upraniu szczeciny układały ją we wiązki. Wyroby szczeciniarskie z Międzyrzecza Podl. były szeroko znane nawet za granicami Polski. Obecnie ta technologia nie jest stosowana.

Z inicjatywy przedwojennego burmistrza Mańkowskiego, który wynalazł w Archiwum Akt Dawnych w Warszawie pieczęć z wosku miasta Międzyrzecza Podl., opracował obecny kształt herbu miejskiego z jego kolorystyką.

Od 1 IV 1950 r. był zatrudniony w Centralnym Biurze Projektów Miast i Osiedli w Lublinie – późniejszej Dyrekcji Budowy Osiedli Robotniczych w charakterze inspektora nadzoru budowlanego. W 1957 roku otrzymuje

stanowisko starszego inspektora nadzoru budowlanego. Miał uprawnienia budowlane i tytuł budowniczego.

W 1956 r. przed Państwową Komisją Weryfikacyjną przy Politechnice Warszawskiej zdaje egzamin na tytuł inżyniera budowlanego. Dyplom odbierał w dniu 2 XI 1956 r.

Projektował: w Międzyrzecu Podl. – odbudowa konstrukcji dachowej kościoła szkolnego św. Piotra i Pawła przy ul. Lubelskiej (1944), przebudowa ulic: Partyzancka, Staromiejska, Siedlecka, Stołpno, Piłsudskiego, Rynek Główny – skwerek (obecnie Jana Pawła II), skwer (obecnie Armii Krajowej), Tuliłowska, w Rzeczy, w Wysokiem, projekt i kierowanie budową mostu na rzece Krzna na ul. Siedleckiej (obecnie ul. 3 Maja), przebudowa Liceum Ogólnokształcącego przy ul. Lubelskiej, Szkoły Podstawowej 1, 2 na ul. Warszawskiej – żelbetowy strop i dach drewniany nad salą gimnastyczną, dwupiętrowy budynek internatu od strony ul. Czystej, trzypiętrowy budynek mieszkalny przy ul. Kościelnej 22, około 100 domów mieszkalnych w tym 14 według zamówień prywatnych, Bank Spółdzielczy, przebudowa i nadzór chóru w kościele św. Mikołaja. W Radzynie Podl. – projekt budowa i nadzór boiska sportowego z trybunami i strzelnicą, 4 prywatne domy mieszkalne. W Drelowie – strop żelbetowy kościoła. Nadzór nad budową: w Międzyrzecu Podl. – mlecznia na ul. Warszawskiej, tartak i prace wykończeniowe pałacu hr. Potockiego 1936 r., szpeciniarnia, osiedle na ul. Warszawskiej, stołówka z kuchnią i parterowy barak dla internatu Technikum Ekonomicznego przy ul. Siedleckiej, Zakład Przemysłowy „Las”, Zakłady Radzyńskie (50%), Techniczna Obsługa Rolnictwa (TOR), Zakłady Drobiarskie na Piaszkach, majątek Halasy – obory, chlewnie PGR, Zakład Surowców Wtórnych, pawilon szpitalny przy ul. Staromiejskiej, blok przy ul. Szkolnej z apteką. W Białej Podl. – osiedla mieszkaniowego przy ul. Dzierżyńskiego, Sitnickiej, i przy stacji kolejowej, NBP, Technikum Ekonomiczne, stadion sportowy, wyższa szkoła AWF, Dom Partii, piekarnia mechaniczna, Bank Spółdzielczy, Zakłady Drzewne „Stolarz”, suszarnia drewna „RABEGO”, magazyny tekstylne na ul. Hanki Sawickiej, przebudowa klatki schodowej w gimnazjum im. Krasickiego, Przedsiębiorstwo „Las”, przedsiębiorstwo skupu żywca i oczyszczalnia ścieków przy ul. Sidorskiej, lecznica specjalistyczna dla dzieci, obiekt handlowy z restauracją róg ul. Warszawskiej i Prostej, sala gimnastyczna i teatralna z zapleczem przy szkole podstawowej ul. Moniuszki, Warsztaty Spółdzielni Mechaników Precyzyjnych przy szosie Brzeskiej,

ujęcie wody, zbiorniki żelbetowe i stacja pomp, oddziały chirurgii, gruźlicy i ginekologii na terenie szpitala, przebudowa koszar przy ul. Brzeskiej na szkołę zawodową, internat Szkoły Ekonomicznej przy ul. Artyleryjskiej. W Łukowie – szpital, Bank Rolny, Zakłady Zbożowe i spichlerze, 5 bloków mieszkalnych w śródmieściu. W Chotyłowie – cegielnia. W Terespolu – osiedle mieszkaniowe. W Maniach koło Międzyrzecza Podl. – kościół.

W 1967 roku przenosi się do Zasadniczej Szkoły Zawodowej w Międzyrzecu Podl. na stanowisko kierownika warsztatów. Dodatkowo prowadzi wykłady w Technikum Budowlanym z przedmiotów: konstrukcje budowlane, prawo budowlane i kosztorysowanie.

Do PTTK zapisał się 9 III 1965 r. Zamiłowany wędkarz i grzybiarz. Miłośnik poezji romantycznej, grał na fortepianie i na skrzypcach. Członek Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podl. Żona Wiktoria tłumaczyła na język francuski teksty dla „Rocznika Międzyrzeckiego”.

W 1974 roku przechodzi na emeryturę. Zmarł 4 V 1991 r. w Międzyrzecu Podlaskim.

Odznaczenia: przedwojenny Brązowy Krzyż Zasługi RP; medal X-lecia PRL 22 VII 1954; Złoty Krzyż Zasługi 7 VII 1965.

Dzieci: Barbara Ekspedyta Obrębska-Starkel, klimatolog, prof. zwyczajny Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie; Anna Teresa Obrębska, mgr inż. kształtowania terenów zielonych, projektant byłej Pracowni Konserwacji Zabytków w Lublinie; Jan Bogdan Obrębski, dr hab. inż. budowlany, prof. nadzwyczajny Politechniki Warszawskiej i Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

OBREBSKI Jan Bogdan

Obrębski Jan Bogdan

– prof. dr habilitowany, inż. budowlany,
prof. nadzwyczajny Politechniki War-
szawskiej i Uniwersytetu Warmińsko-
Mazurskiego w Olsztynie, autor
publikacji, rozpraw i artykułów
naukowych

Urodził się 27 I 1943 r. w Międzyrzecu Podlaskim jako syn Czesława i Wiktorii z Sierpińskich. W latach 1950–56 uczęszczał do Szkoły Podstawowej nr 1, a w 1956–60 do Liceum Ogólnokształcącego w Międzyrzecu Podlaskim. Należał do Związku Harcerstwa Polskiego (1957–60). W latach 1960–66 studiował na Politechnice Warszawskiej na Wydziale Budownictwa (od 1961 Inżynierii Budowlanej, obecnie Inżynierii Lądowej), specjalność Teoria Konstrukcji. W latach 1960–66 należał do ZSP, a w latach 1963–65 był członkiem Rady Wydziału. Otrzymał nagrody za dobrą naukę JM Rektora Politechniki Warszawskiej (1961, 1965). W 1965 r. odbył dwumiesięczną praktykę w Skopje w Jugosławii, po tragicznym trzęsieniu ziemi. W latach 1966–69 był zatrudniony w Puławskim Przedsiębiorstwie Budownictwa Przemysłowego w Puławach (później „PBZCh Chemobudowa – Puławy”) na stanowiskach: stażysty – majstra budowlanego, starszego inżyniera, zastępcy kierownika robót, kierownika robót. Budował „Azoty II” w Puławach, prowadził rozbudowę Zakładów Chemicznych „Pronit” w Pionkach, budował stadion sportowy i sieć ciepłowniczą w Puławach. W latach 1969–72 odbył studia doktoranckie w Instytucie Podstawowych problemów Techniki PAN zakończone stopniem doktora nauk technicznych. Od 1972 roku był w Instytucie Mechaniki Konstrukcji Inżynierskich, Wydziału Inżynierii Lądowej Politechniki Warszawskiej. W latach 1993–96 pełnił funkcję kierownika Zespołu Dydaktycznego Wytrzymałości Materiałów na Wydziale

Inżynierii Lądowej. Piastował w instytucie następujące stanowiska: zastępcy dyrektora ds. dydaktycznych (1987–88), zastępcy dyrektora ds. naukowych (1988–91), dyrektora (1991–96). Habilitowany 28 V 1980 r., tytuł profesorski otrzymał 15 I 1996 r. Wykładał następujące przedmioty: krótko mechanikę teoretyczną (ćwiczenia), wytrzymałość materiałów, mechanikę prętów cienkościennych, mechanikę konstrukcji lekkich (sporadycznie). Wypromował trzech doktorów nauk technicznych (w tym dwaj angielskojęzyczni obcokrajowcy), cztery inne przewody doktorskie są w toku.

Stanowiska równoległe: Instytut Techniki Budowlanej w Warszawie 1991–95, etaty: konsultanta 1991–92 i prof. 1992–95; Wydział Budownictwa Lądowego Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie (od 1999 r. Instytut Budownictwa i Ochrony Środowiska Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego) 1990-, etaty docenta 1990-91 i profesora nadzwyczajnego 1991-. Wykładane przedmioty: Teoria Sprężystości i Plastyczności, Mechanika Budowli II, Metody Komputerowe w Mechanice Budowli.

Osiągnięcia naukowe: opracowanie metody równań różnicowo-macierzowych dla obliczeń numerycznych wielkich układów konstrukcyjnych, nowe ujęcie teorii wytrzymałości materiałów dla pryzmatycznych prętów kompozytowych o dowolnych przekrojach włącznie z cienkościennymi i pełnymi, obszerne własne oprogramowanie do obliczeń konstrukcji inżynierskich. 7 referatów generalnych na konferencjach, w tym na 4 zagranicznych. Posługuje się językami: angielskim, niemieckim, rosyjskim i słabo francuskim.

Publikacje: 21 rozpraw, artykuły w materiałach konf. zagranicznych 39 i w krajowych 77. Książki: *Obliczenia statyczne przekryć strukturalnych* (współautor) 1980, *Statische Berechnung der Raumstabwerke* (współautor) 1985, *Cienkościenne Sprężyste Pręty Proste* 1991, 1999, *Wytrzymałość Materiałów* 1997.

Nagrody i odznaczenia: Sekretarza Naukowego PAN (nagr. zesp.) 1977, Ministra Edukacji Narodowej 1981, 1990, Rektora PW 1976, 1986, 1988, 1992, 1999, złoty medal dla systemu obliczeniowego WDKM (zesp.) od Ministra Przemysłu Maszynowego na targach Softarg 1979, Srebrny Krzyż Zasługi 1994, Srebrna Odznaka Honorowa PZITB 1994, Odznaka 25-lecie członkostwa PTTK 1986, medal Uniwersytetu Technicznego w Koszycach 1998. Nota biograficzna w wydawnictwie Marquis *Who's Who in the World* 16th Edition 1999 i 17th Edition 2000.

Członek: Polskiego Związku Inżynierów i Techników Budownictwa 1970- (Zarząd Koła Wydz. Inż. Lądowej 1993-96), Intern. Assoc. for Shell and Space Structures 1989- (czł. Executive Council 1996, założyciel i przewodniczący Polskiej Grupy IASS 1996-), Intern. Assoc. of Bridges and Space Structures 1994-. Komitety naukowe lub doradcze międzyn. konf. naukowych: Atlanta 1994, Mediolan 95, Taipei 97, Moskwa 98, Sydney 88, Podbanske – Słowacja 98, Madryt 1999, Istambuł 2000, Chania – Kreta 2000, Taipei 2000, Cape Town 2001 oraz kilku krajowych. Komitety redakcyjne światowych czasopism technicznych: Intern. Journal of Space Structures (Anglia) 1998-, Intern. Journal of Structural Stability and Dynamics (USA, Taiwan, Singapur) 1999-.

Organizator i inicjator: serii konferencji naukowych w Warszawie na temat *Lekkich konstrukcji w budownictwie*: światowe – 1995, 1998, 2002; krajowe – 1996, 1997. Właściciel firmy *Micro-Publiasher Jan B. Obrębski Wydawnictwo Naukowe* 1997.

Działalność pozanaukowa: filatelistyka, żeglarstwo. Wicekomandor ds. org. Jacht Klubu PAN 1972-76, pierwszy stopień żeglarza 1966, jachtowy kapitan żegluga wielkiej, kapitan motorowodny, instruktor żeglarstwa. Szkolił w Centralnym Ośrodku Żeglarstwa w Trzebieży, w tym i na kursach kapitańskich. Ma wypływanych 18 613 mil morskich. Od 1961 r. należy do PTTK. Żonaty (31 XII 1971 r. Maria Krystyna Obrębska), ma dwóch synów (Konrad Bartłomiej (1974) mgr inż. architekt, Michał Ziemowit (1975)). Autor projektu cokołu pomnika Jana Pawła II na głównym placu Międzyrzecz Podl. wykonanego z synem Konradem, 25 VIII 1996 r.

OLESIEJUK

Feliks

Olesiejuk Feliks (1922–1999)

– znakomity pedagog, doktor nauk humanistycznych, etnograf, działacz społeczny, autor licznych opracowań o charakterze naukowym, ściśle związanych z regionem międzyrzeckim, członek Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podlaskim

Urodził się 4 II 1922 roku we wsi Drelów położonej około 10 km od Międzyrzecza Podlaskiego. Rodzice, Jan i Katarzyna z domu Opałko, posiadali w Drelowie gospodarstwo rolne. Tam też rozpoczął swoją edukację w Szkole Powszechnej, zaś na dalsze kształcenie wyjechał do Międzyrzecza Podlaskiego. W 1936 roku rozpoczął naukę w Gimnazjum Kupieckim w Międzyrzeczu. Po wybuchu wojny, gdy Niemcy zamknęli szkołę, wrócił do Drelowa. W czasie okupacji był członkiem AK na terenie placówki Drelów – Bereza. 25 VIII 1944 roku został aresztowany przez NKWD i uwięziony początkowo w Radzynie, potem w Lublinie, przy ul. Ewangelickiej. Po uwolnieniu został wcielony w szeregi Wojska Polskiego. Jako żołnierz 9 Zapasowego Pułku Piechoty stacjonował w Lublinie, potem w Oficerskiej Szkole Artylerii w Chełmie, i dalej jako podporucznik artylerii w Bydgoszczy i Toruniu. Będąc w wojsku złożył egzamin dojrzałości w Liceum Matematyczno-Fizycznym w Toruniu. W 1947 roku, po opuszczeniu szeregów wojska rozpoczął pracę w szkolnictwie, najpierw w Dąbrowie, potem w Łysołajach, równocześnie uzupełniając kwalifikacje pedagogiczne i studiując w Lublinie, najpierw prawo – na KUL-u, potem etnografię z prehistorią na UMCS.

Po ukończeniu studiów i doskonalącym kursie Feliks Olesiejuk został powołany na stanowisko wicedyrektora Państwowej Szkoły Budownictwa w Lublinie, a po krótkim czasie został dyrektorem Technikum Geodezyjno-Drogowego w Lublinie. Szkole tej poświęcił 23 lata życia. Jego staraniem szkoła stała się wówczas liczącą placówką oświatową w Lublinie. Pomagał każdemu, kto o to poprosił, wspierał szczególnie tych, którzy pochodzili z jego rodzinnych stron. W tych latach, sprecyzowane zainteresowania problematyką badawczo-kulturową, szczególnie w zakresie etnografii Lubelszczyzny i Podlasia, zaowocowały uzyskaniem na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego stopnia doktora nauk humanistycznych. Tematem rozprawy doktorskiej był „Ludowy obrzęd weselny w Lubelskiem. Zagadnienia genezy i zmienności”. Po śmierci żony i kilkuletnim borykaniu się z niełatwą rolą samotnego ojca, Feliks Olesiejuk po raz drugi ożenił się z nauczycielką historii, mgr Barbarą Żytyńską, która podobnie jak on samotnie wychowywała córkę Alinę.

Wyróżniające efekty pracy zawodowej oraz poważny dorobek naukowy, zdecydowały, że z dniem 1 III 1973 roku został powołany na stanowisko dyrektora Instytutu Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych w Lublinie. Instytut ten był filią Instytutu Kształcenia Nauczycieli w Warszawie. Dr Feliks Olesiejuk organizował go od podstaw. Opublikował wówczas:

- Ogólne założenia działalności IKNiBO w Lublinie, Lublin, 1973
- Model nauczyciela w literaturze pedeutologicznej – IKNiBO Lublin, 1975
- Prakseologiczne aspekty działania wizytatorów. IKN, Warszawa, Problemy Kierowania Szkołą
- Rola prawidłowej organizacji pracy wizytatorów w podnoszeniu efektywności pracy pedagogicznej. IKN, Warszawa, 1980

15 IX 1975 roku otrzymał nominację na stanowisko wicekuratora Oświaty i Wychowania w Kuratorium Lublinie. Ukończył z wyróżnieniem studia podyplomowe z organizacji i zarządzania oświatą w Warszawie. Siedem lat (1975–1981), to okres trudnej i wyczerpującej pracy w Kuratorium Oświaty w czasach, które dziś można określić jako przełomowe dla kraju.

Za osiągnięcia w pracy został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1977), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1982) oraz tytułem honorowym Zasłużony Nauczyciel PRL (1983).

Ze względu na słaby stan zdrowia z dniem 1 stycznia 1982 roku przeszedł na emeryturę. Przez cały okres pracy zawodowej Feliks Olesiejuk interesował się sprawami Międzyrzeczy; publikował artykuły głównie w „Roczniku Międzyrzeczkim”, ale także w tygodniku społeczno-kulturalnym „Kamena” i wydawnictwie zbiorowym „Lud”. W „Głosie Międzyrzeczkim” z maja 1998 roku udzielając wywiadu pisał na temat zgromadzonych przez lata materiałów archiwalnych: „*Są to rzeczy cenne, a ja mam głębokie poczucie satysfakcji, że to zrobiłem dla swojej rodzinnej wsi i dla całego regionu Międzyrzeczy*”. Szczególne miejsce w dorobku naukowym mają trzy obszernie pozycje książkowe:

1. *Obrzędy weselne w Lubelskiem. Materiały badań etnograficznych nad obrzędowością weselną* – wydane przez PTL – Wrocław w 1971
2. *Kwestionariusz do badań Polskiego Atlasu Etnograficznego. Zwyczaje i obrzędy weselne*. Wrocław 1975, opracowane wspólnie z prof. dr Józefem Gajkiem
3. *Monografia wsi Drelów* – wydana przez Urząd Gminy Drelów, Lublin 1996

W „Roczniku Międzyrzeczkim” ukazały się:

- *Obrzędowość weselna ludu Międzyrzeczy* t. III 1971
- *Zwyczaje, obrzędy i wierzenia pogrzebowe ludu Międzyrzeczy* t. XII–XIII 1980–1981
- *Zwyczaje i obrzędy urodzinowe ludu Międzyrzeczy* t. XIV–XIV, 1982–1983
- *Święto umarłych w zwyczajach i wierzeniach ludu Międzyrzeczy* t. XVIII, 1986
- *Wspomnienie o ks. Karolu Leonardzie Wajszczuku* t. XIX 1987
- *Dr Józef Olszański (1912–1986)* t. XIX, 1987
- *Zwyczaje, obrzędy i wierzenia ludu Międzyrzeczy, związane z okresem Bożego Narodzenia* t. XX–XXII, 1988–1990
- *Zwyczaje i obrzędy letnie ludu Międzyrzeczy* t. XXIII–XXIV, 1991–1992
- *Zwyczaje i obrzędy jesienne ludu Międzyrzeczy* t. XXIII–XXIV, 1991–1992

- *Wspomnienie o Bagnoskich Zakładnikach (19 IX 1942) t. XXIII-XXIV, 1991-1992*
- *W siedemdziesięciolecie urodzin dra Mariana Kowalskiego t. XXIII-XXIV, 1991-1992*
- *Wspomnienie o mieszkańcach Międzyrzeczyznicy więzionych w sowieckich łagrach w latach 1944-1947 t. XXV, 1993*
- *Ćwierćwiecze działalności regionalno-naukowej i wydawniczej Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podlaskiej (1968-1993) t. XXV, 1993*
- *Wspomnienie o doktorze Marianie Kowalskim t. XXVII, 1997*
- *Śladami człowieka z epoki kamiennej we wsi Przechodzisko t. XXVII, 1997*
- *Referat okolicznościowy wygłoszony na uroczystej sesji Rady Gminy Drelów 6 lipca 1997 t. XXVII 1997*

W roku 2000 ukazała się książka, która zawiera praktycznie cały dorobek badawczo-naukowy z zakresu etnografii pt. „Zwyczaje i obrzędy ludu Międzyrzeczyznicy”.

Dr Feliks Olesiejuk był przez cały czas aktywnym członkiem Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podlaskim. Będąc już na emeryturze niejednokrotnie uczestniczył w zebraniach towarzystwa, napisał pracę podsumowującą dwudziestopięcioletnią działalność naukowo-wydawniczą Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podlaskim. Za zasługi dla regionu został mu przyznany tytuł Honorowego Obywatela Miasta Międzyrzeca Podlaskiego.

Udzielał się również w pracach Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego. Był człowiekiem niezwykle pracowitym i skromnym. Posiadał umiejętność organizowania własnej pracy i ludzi, z którymi współpracował. Każdą zaczęłą sprawę zawsze doprowadzał do końca. Miał ogromne poczucie odpowiedzialności za wszystko co robił. Wierzył w uczciwość ludzi. Był zawsze życzliwy dla otoczenia. Odznaczony medalami: Przyjaciół Harcerstwa, Przyjaciół Dziecka, Zasłużony Działacz Kultury, Za zasługi dla Lubelszczyzny, Zasłużony dla gminy Drelów.

Bibliografia:

1. Gauda A.: *Przedmowa* (w:) Feliks Olesiejuk: *Zwyczaje i obrzędy ludu Międzyrzeczczyzny*. Drelów 2000, s. 7–8
2. Kornacki R.: *Zakończenie* (w:) Feliks Olesiejuk: *Zwyczaje i obrzędy ludu Międzyrzeczczyzny*. Drelów 2000, s. 289–290
3. Olesiejuk F.: *Feliks Olesiejuk (1922–1999) – życiorys* (w:) Feliks Olesiejuk: *Zwyczaje i obrzędy ludu Międzyrzeczczyzny*. Drelów 2000, s. 291–293
4. Szulik A. K.: *Feliks Olesiejuk (1922–1999)* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XXIX–XXX, Międzyrzec Podlaski 1999, s. 367–369

OLSZAŃSKI

Józef

Olszański Józef (1912–1986) –
pedagog, doktor nauk humanistycznych,
żołnierz Kleeberga, działacz
związkowy, społeczny i kulturalny,
członek Towarzystwa Przyjaciół Nauk
w Międzyrzecu Podlaskim

Urodził się 2 VII 1912 roku w Drelowie w byłym powiecie radzyńskim w rodzinie chłopskiej. Po skończeniu szkoły powszechnej od 1928 roku uczył się w Seminarium Nauczycielskim w Leśnej Podlaskiej i tam w 1933 r. otrzymał świadectwo uprawniające do nauczania w szkołach powszechnych. W Brześciu nad Bugiem odbywał służbę wojskową i w roku 1934 otrzymuje stopień podporucznika piechoty. W tym też roku rozpoczyna pracę nauczycielską we wsi Korsunie w powiecie drohickim na Polesiu. W latach 1937–1939 studiował zaocznie na Wyższym Kursie Nauczycielskim w Wilnie. W momencie wybuchu wojny (wrzesień 1939 r.) dostaje awans na dowódcę kompanii piechoty w 2 Batalionie Samodzielnej Grupy Operacyjnej „Polesie” gen. brygady Franciszka Kleeberga. Przechodzi szlak bojowy przez Działalę, Kobryń, Szack, Włodawę, Orchówek, Parczew pod Kock i Wolę Gułowską, gdzie 6 X 1939 roku zostaje ranny i dostaje się do niewoli niemieckiej. Przebywa w obozach jenieckich w Arnswald i Woldenbergu (Oflag II c), gdzie był zarejestrowany pod numerem 2063. Łącznie przebywał w obozach 5 lat i 7 miesięcy. Po wyzwoleniu, ciężko chory wraca do Drelowa i pracuje w miejscowej szkole podstawowej jako nauczyciel, a potem kierownik. Organizuje różnorodne formy pracy pozalekcyjnej (kursy, chór młodzieżowy, zespół teatralny). Píše też pracę dyplomową i składa egzaminy końcowe z zakresu 3-letniego Instytutu Pedagogiki

w Warszawie. Prowadzi też badania historyczne, demograficzne i etnograficzne nad przeszłością swojej wsi. Wyniki publikuje w „Roczniku Międzyrzeczkim” t. I, Międzyrzec Podlaski 1969 s. 38–76.

W 1948 roku zawarł związek małżeński z nauczycielką szkoły drelowskiej Zofią Łapińską i przeniósł się do Międzyrzecza, gdzie w Liceum Ogólnokształcącym był nauczycielem historii, a od roku 1949 pełnił funkcję dyrektora. Uruchomił w liceum dwie klasy o profilu pedagogicznym, przebudował też i zmodernizował bazę lokalową szkoły. W 1949 r. wstąpił do Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego, a w roku 1955 składał egzamin magisterski na Uniwersytecie Warszawskim z zakresu pedagogiki. Od 1956 roku był już na stałe w Lublinie i pracował jako kierownik Sekcji Pedagogiki Wojewódzkiego Ośrodka Doskonalenia Kadr Oświatowych (WODKO), kierownika Sekcji Pedagogiki Okręgowego Ośrodka Metodycznego, dyrektora szkoły ćwiczeń Studium Nauczycielskiego i wreszcie jako wizytator Kuratorium Lubelskiego w Oddziale Kształcenia Nauczycieli (ODN).

W 1970 roku doktoryzował się na Uniwersytecie im. Mikołaja Kopernika w Toruniu i uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych o specjalności pedeutologia. Był prezesem Oddziału Lubelskiego Wolnej Wszechnicy Polskiej. Jako długoletni członek i działacz Związku Nauczycielstwa Polskiego pełnił funkcję redaktora „Ruchu Nauczycielskiego” i „Materiałów Naukowo-Dydaktycznych”. Opublikował ogółem 45 artykułów naukowych, jedną pozycję zwartą i przygotował pracę habilitacyjną.

W 1978 roku przeszedł na emeryturę. Odznaczony między innymi Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej oraz tytułem honorowym „Zasłużony Nauczyciel PRL”. Już jako emeryt w latach 1979–1985 zajmował się poezją, rzeźbą i plastyką. Zmarł nagle 19 V 1986 roku we własnym mieszkaniu w Lublinie. Pochowany został na Cmentarzu Komunalnym w Lublinie, przy ulicy Męczenników Majdanka.

Bibliografia:

1. Olesiejuk F.: *Dr Józef Olszański (1912–1986)* (w:) „Rocznik Międzyrzeczki” t. XIX, Międzyrzec Podlaski 1987, s. 249–152

OPALIŃSKA

Izabela z Tęczyńskich

Opalińska Izabela z Tęczyńskich
(?–1668) – „Wielka Dama na Tęczynie”,
marszałkowa nadworna koronna,
dziedziczka majątku Opalińskich
w tym i włości Międzyrzeckiej

Była córką Jana Tęczyńskiego, spadkobierczynią wielkiej, magnackiej fortuny. Ojciec jej, wielki mecenas nauki i sztuki wychowywał ją w atmosferze szacunku do kultury włoskiej. Z czasem odgrywała znaczącą rolę w ośrodku kulturalnym Rytwian. Jan Tęczyński ofiarował jej książki po swym zmarłym bracie Gabrielu, wojewodzie lubelskim. Były to nieoznaczone księgi czerwone oprawne. Autor „Satyr” Krzysztof Opaliński słaawił bratową zarówno za wysokie urodzenie oraz także za to, że „nieporównanemi ozdobiona jest cnotami i przymiotami” choć z drugiej strony narzekał niekiedy na gyno-krację tj. jej rządy i podporządkowanie męża w domu. Ślub jej z Łukaszem Opalińskim odbył się 28 XI 1639 roku. Wniosła małżonkowi do posagu 4 miasta i 134 wsie w województwie sandomierskim, lubelskim, krakowskim i podlaskim (Klucze: Końska Wola wraz z Puławami, Rytwiany, Staszów, Lubnice, Międzyrzec Stary i Nowy, Tęczyn i Krzeszowice). Wspólnie z mężem utworzyli i wyposażali samodzielną parafię we wsi Ostrówki (fundacja 27 X 1659r.). Po śmierci Łukasza Opalińskiego w roku 1662 wdowa Izabela z Tęczyńskich została dziedziczką majątków łącznie z Międzyrzecem. Dla miasta Międzyrzeca zasłużyła się nadaniem 23 VI 1664 roku przywileju potwierdzającego dawne uprawnienia i przywileje miasta w miejsce dawnych, które zaginęły w różnych okolicznościach. Zaznaczyła w nim, iż nadaje ten dokument by służył „ku rozbudowie miasta i ku ozdobie ojczy-

zny". Najpierw przyznaje miastu własny sąd według prawa magdeburskiego. Cechy mogą mieć sąd cechowy, od którego można apelować do sądu miejskiego. Przywilej zapewniał miastu wolność od podatków na rzecz dziedzica, zatwierdzał też trzy jarmarki w roku. Ustalał również wysokość tzw. domowego oraz opłat za ogrody i place. Przywilej wyliczał też jakie dziesięciny mają składać mieszczenie. Dziedziczka miała też zatarg w sprawie dziesięciny z proboszczem międzyrzeckim Erazmem Kretkowskim, sekretarzem królewskim, następcą ks. Brożka oraz długi proces o wolny wyręb w lasach międzyrzeckich zakończony dopiero przez jego następcę Wespazjana Lancorońskiego. Izabela Opalińska została jako „Wielka Dama na Tęczynie” uwieczniona po śmierci (1668) w wierszu przypisywanym Janowi Andrzejowi Morsztynowi.

Bibliografia:

1. Aleksandrowicz P.: *Miasto Międzyrzec Podlaski w XVII i XVIII wieku (Przywileje)* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. II, Międzyrzec Podlaski 1970, s. 70
2. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 55, 63–64
3. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, rozdz. IV, s. 48
4. Schuster K.: *Z dziejów własności międzyrzeckiej w XVII w. Od Tęczyńskich do Sieniawskich* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XVIII Międzyrzec Podlaski 1986, s. 24–26

OPALIŃSKI Łukasz

Opaliński Łukasz z Bnina herbu Łódzia (1612–1662) – pseudonim Paulus Naeocelus, Paulo Nicolai – marszałek nadworny koronny, poseł, pisarz polityczny, poeta, moralista, właściciel Międzyrzeca

Był synem Piotra, wojewody poznańskiego i Zofii z Kostków, młodszym bratem Krzysztofa. Początkowe nauki pobierał w domu. Następnie kształcił się od roku 1621 w Kolegium Lubrańskiego w Poznaniu. W roku 1626 wyjechał wraz z młodszym bratem Krzysztofem na studia zagraniczne. Dnia 3 XII 1626 r. zapisał się na uniwersytet w Lowanium. Przebywał tam do roku 1629, by potem udać się na dalsze studia do Francji. 7 III 1629 r. immatrykulował się na uniwersytecie w Orleanie, a w roku 1630 w Strasburgu. 5 VII 1630 r. wpisał się w poczet studentów uniwersytetu padewskiego. Działalność polityczną rozpoczął w roku 1632 jako poseł z woj. poznańskiego na sejm konwokacyjny. Był też posłem na sejm nadzwyczajny w Warszawie. Na sejmie w roku 1638 został mianowany podkomorzym kaliskim po Piotrze Opalińskim, a niedługo potem – podkomorzym poznańskim (przed 3 IX 1640). Działalność sejmowa Opalińskiego z lat 1638 i 1639 przyczyniła się do wykrystalizowania się jego poglądów na sprawę reformy obrad sejmowych, którą postulował w „Rozmowie Plebana z Ziemianinem”. Po kilkuletniej przerwie wznowił działalność sejmową w roku 1648. Brał udział w sejmie elekcyjnym (podpisał wybór Jana Kazimierza). W roku 1650 został mianowany marszałkiem nadwornym koronnym. W czasie wojen kozackich wystawił oddział wojska na wyprawę zborowską (1649); jego chorągiew brała udział w bitwie pod Beresteczkiem (1651). W czasie najazdu szwedzkiego wytrwał przy Janie Kazimierzu towarzysząc mu na emigracji śląskiej.

Należał do najbogatszych magnatów koronnych. Jego fortuna narastała powoli w ciągu całego życia. W sierpniu 1633 r. nastąpił podział dóbr rodzinnych. Opaliński wziął Sieraków z kilkunastoma wsiami, klucz tomicki i kilka wsi w zachodniej części woj. poznańskiego. Nabył nadto Czerniew (Czerniejewo).

Ożenił się z Izabelą Tęczyńską (28 XI 1639), córką zmarłego w 1637 r. Jana Magnusa Tęczyńskiego, spadkobierczynią wielkiej choć zaniedbanej fortuny. Przeniósł się wtedy do Rytwian.

Już w młodości wykazywał znaczne zainteresowanie naukowe. Był jednym z najbardziej wykształconych ludzi swojej epoki. Znał łacinę, grekę i hebrajski. Z bratem Krzysztofem tworzył bibliotekę w Sierakowie. Był też autorem projektów reform ograniczających liberum veto i wzmacniających władzę królewską.

Najprawdopodobniej od 1636 roku znał już międzyrzeckiego proboszcza ks. Jana Brożka. W 1641 roku Brożek przebywał w głównej rezydencji Opalińskiego na zamku rytwiańskim. Znajomość Opalińskiego z Brożkiem wynikała z umiłowania nauki i bibliofilów. Miał Opaliński w swej bibliotece pozycje autorów, którzy wywarli duży wpływ na rozwój myśli matematycznej Brożka np. Szymona Stevina, Willebrorda Snella, Jana Keplera, Krzysztofa Scheinera lub prace związane z Mikołajem Kopernikiem. O więcej niż oficjalnych, bo przyjacielskich kontaktach Łukasza Opalińskiego z Janem Brożkiem świadczy to, że matematyk był ojcem chrzestnym Stanisława Łukasza, młodszego syna Opalińskiego, przyszłego dziedzica Międzyrzeca.

Łukasz Opaliński starał się o wykształcenie swych dzieci. Córka Zofia miała być kształcona w matematyce i muzyce, a syn Stanisław Łukasz, wykazywał jakieś zainteresowanie matematyczne i astronomiczne. Do czerwca 1662 roku Łukasz Opaliński wspólnie z żoną posiadali dobra międzyrzeckie. Oni też w roku 1659 utworzyli samodzielną parafię we wsi Ostrówki, gdzie jak dotąd był tylko filialny w stosunku do Międzyrzeca kościółek pod wezwaniem św. Stanisława biskupa, zbudowany w 1594 r. Fundacja Opalińskich miała miejsce 27 X 1659 r. Wtedy nadali temu kościołowi grunty we wsi Ostrówki oraz dziesięciny z niej i ze wsi Wólka Łóżecka.

Marszałek nadworny potwierdził też przywilej Jana Tęczyńskiego, wojewody krakowskiego z 1636 r. Potwierdzenie to stało się dowodem dbałości marszałka o rozwój rzemiosła w Międzyrzecu. Włość międzyrzecka była

w jego rękach zaledwie siedem lat, ale dał się on poznać jako człowiek mądry, wykształcony wszechstronnie i pan zapobiegliwy. Świadczy o tym również jego dzieło „Dyskurs o pomnożeniu miast w Polsce” wydane w 1648 roku. Opublikował m.in. następujące wydawnictwa: *Polonia defensa* (tj. obrona Polski, Gd. 1648, przekład pol. 1921, wyd. 1938) i *De officiis libri tres* – traktat 1659 (służył jako podręcznik etyki chrześcijańskiej w szkołach jezuickich). Wiele jego utworów nie dochowało się do naszych czasów. W ostatnich latach życia rozwinął ożywioną działalność dyplomatyczną i polityczną. Przy jego udziale powstało w Krakowie pierwsze polskie czasopismo „Merkuriusz Polski” (1661).

Zmarł 15 V 1662 r. i został pochowany w Rytwianach.

Z małżeństwa z Izabelą z Tęczyńskich pozostawił pięcioro dzieci: synów Jana (1640–1682), cześnika koronnego i Stanisława (1643–1704) starostę nowokorczyńskiego oraz córki: Zofię, Joannę i Gabrielę.

Bibliografia:

1. Aleksanrowicz P.: *Miasto Międzyrzec Podlaski w XVII i XVIII wieku (Przywileje)* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. II, Międzyrzec Podlaski 1970, s. 70–71
2. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl.– Międzyrzec Podl. 1995, s. 63, 148
3. Grzeszczuk S.: *Opaliński Łukasz z Bnina* (w:) „Polski słownik biograficzny” t. XXIV, s. 93–96
4. Grzeszczuk S.: *Litertura Polska: Przewodnik encyklopedyczny* t. II, PWN Warszawa 1985, s. 81–82
5. Niesiecki K.: *Herbarz Polski* t. VII, wyd. J. B. Bobrowicz, Lipsk 1841, s. 120
6. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, rozdz. IV, s. 48
7. Schuster K.: *Z dziejów własności międzyrzeckiej w XVII w. Od Tęczyńskich do Sieniawskich* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XVIII Międzyrzec Podlaski 1986, s. 20–24

OPALIŃSKI Stanisław Łukasz

Opaliński Stanisław Łukasz herbu
Łódzia (1643–1704) – starosta nowo-
korczyński, dziedzic Międzyrzeca

Był synem Łukasza, marszałka nadwornego koronnego i Izabeli Opalińskiej z Tęczyńskich. Kształcił się w kolegium jezuickim w Wiedniu, a następnie w Niemczech, Włoszech i Francji. Przejawiał pewne skłonności do nauk matematycznych. Brał udział w walkach z Turkami i Tatarami pod Trembowłą i Buczniowem (1675). Jako rotmistrz królewski w 1676 roku uczestniczył w kampanii antytureckiej Jana III pod Żórawnem, a potem razem z proboszczem międzyrzeckim Stanisławem Wojeńskim w wyprawie wiedeńskiej (1683). W 1691 roku na czele swej chorągwi wspierał Jana III w wyprawie do Mołdawii. W latach dziewięćdziesiątych doszło do konfliktu Stanisława Łukasza Opalińskiego z referendarzem koronnym, podkanclerzem, właścicielem Radzyna Antonim Stanisławem Szczuką o tereny pograniczne wokół parafii Ostrówki. Po śmierci matki Izabeli Opalińskiej w czerwcu 1668 roku doszło w Krakowie do podziału jej majątności. Na mocy kontraktu siostra Stanisława Zofia wyrzekła się roszczeń do Międzyrzeca, a w zamian otrzymała włość końskowolską. Bracia Jan i Stanisław zawarli również w Krakowie (21 VI 1668 r.) drugi kontrakt, w wyniku którego Międzyrzeczczyzna dostała się we władanie Stanisława Łukasza Opalińskiego. Jeszcze w tym samym roku przybył on do Międzyrzeca i w sierpniu 1668 roku uczynił nadania cerkwi unickiej św. Piotra i Pawła. Dwa lata później po korekturze działu majątkowego w 1670 roku stał się bezspornym panem włości nie tylko międzyrzeckiej lecz też kluczowych dóbr sandomierskich i majątności rytwiańsko-lubnickiej. W roku 1682 skupił w swoich rękach całą

fortunę, którą także po Daniłowiczowej posiadali jego rodzice z wyjątkiem włości końskowolskiej. Stał się jednym z najbogatszych magnatów w Rzeczypospolitej. Międzyrzec nie stanowił rezydencji Stanisława Łukasza Opalińskiego. Przebywał najczęściej w Rytwianach, także w Łubnicach, gdzie był w tym czasie okazalszy dwór. Dobra międzyrzeckie „puszczał” starosta nowokorczyński w dzierżawę, niemniej jednak wykazał o nie pewną dbałość.

W roku 1672, 13 czerwca wydał przywilej potwierdzający dawne prawa miejskie, ponieważ dawne poginęły. Nadał również nowe. Po pożarze miasta w 1672 roku udzielił pomocy pogorzelcom na zbieranie i wyrąb drzewa w okolicznych lasach (określonych Puszczą). Potwierdził też nadania swej matki „przyznając miastu dochody z brukowego, targowego oraz opłaty zwanej „pomierne”. W październiku 1673 roku nadał przywilej dla bartników potwierdzając wydany wcześniej. Potwierdził również przywileje cechu kowalskiego aprobowane wcześniej w 1636 roku przez Jana Tęczyńskiego, a później przez Łukasza Opalińskiego, ojca Stanisława. Za jego „rządów” wybudowano nową cerkiew unicką w miejscowości Dołha, w miejsce dawnej, pod wezwaniem św. Barbary erygowanej w 1604 roku przez Gabriela Tęczyńskiego.

Zmarł w 1704 roku. Okazały pogrzeb odbył się w 1712 r. w Rytwianach, gdzie w kościele kamedułów znajduje się pomnik ozdobiony jego wizerunkiem.

Bibliografia:

1. Aleksandrowicz P.: *Stosunki religijne w Międzyrzecu i okolicy* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. I, Międzyrzec Podlaski 1969, s. 123
2. Aleksandrowicz P.: *Miasto Międzyrzec Podlaski w XVII i XVIII wieku* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. II, Międzyrzec Podlaski 1970, s. 70–71
3. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 66–69
4. Powidaj L.: *Rytwiany i ich dziedzice*. „Przegląd Polski” XV 1880, s. 295
5. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 51
6. Schuster K.: *Z dziejów własności międzyrzeckiej w XVII w. Od Tęczyńskich do Sieniawskich* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XVIII Międzyrzec Podlaski 1986, s. 27–33

OSTAPOWICZ Stanisław

Ostapowicz Stanisław – nauczyciel
wykładowca, egzaminator, kierownik
biblioteki, poeta, tłumacz, współreżyser,
działacz społeczny

Urodził się w 1932 roku w Międzyrzeczu Podlaskim. Po szkole podstawowej uczył się w Liceum Ogólnokształcącym w mieście rodzinnym. Maturę uzyskał w 1950 roku. Był ostatnim drużynowym drużyny harcerskiej w liceum przed jej rozwiązaniem po narzuconej ZHP zmianie ideologii w 1949 r. Studiował w latach 50-tych filologię polską na Uniwersytecie Łódzkim (specjalizacja bibliotekoznawstwo i informacja naukowo-techniczna), następnie w latach 60-tych pedagogikę. W latach 1954–1965 był silnie związany z ruchem teatrów studenckich, głównie z STS „Cytryna” przy Akademii Medycznej w Łodzi. Jego wiersze, skecze, fraszki i teksty piosenek publikowane były w radiu i telewizji (fragmenty programów).

W latach 1957–1972 pełnił funkcję kierownika biblioteki naukowo-technicznej w Laboratorium Badawczym Zakładu Przemysłu Barwników „Boruta” w Zgierzu koło Łodzi. Następnie w latach 1973–1991 był adiunktem w Instytucie Barwników i Produktów Organicznych, kierownikiem wspólnego dla obu firm ośrodka informacji naukowo-technicznej. Zgromadził kilkudziesięcioletni, wielojęzyczny zbiór literatury fachowej z zakresu chemii organicznej w szczególności syntetycznych barwników organicznych i dziedzin pokrewnych. Księgozbiór ten stał się jedną z największych bibliotek w polskim przemyśle chemicznym z unikalnymi w skali kraju wydawnictwami. Służył także naukowcom i studentom uczelni łódzkich i poza-łódzkich.

Stanisław Ostapowicz był wykładowcą i egzaminatorem w Centralnym Instytucie Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej w Warszawie, działał w Naczelnej Organizacji Technicznej, publikował w prasie fachowej, prowadził prelekcje popularyzatorskie w placówkach oświatowych Łodzi i województwa.

Twórczość poetycką rozpoczął w młodości. Debiutował w 1953 roku. Tematyka wierszy obraca się w kręgu liryki osobistej, nawiązuje do miejsca urodzenia, stron rodzinnych, zauroczenia „małą ojczyzną”. Twórczości nie traktuje profesjonalnie, skąd wiersze, fraszki, przekłady rozrzucone są po różnych czasopismach (m.in. „Wieś”, „Zielony Sztandar”, „Kamena”, „Droga Młodych”, „Scena”, „Nad Wartą”, „Orka”, „Odgłosy” i inne). Przekłady poezji rosyjskiej ukazały się w zbiorach: „Słońcu radzi” (1977), „Znam brzmienie słowiańskiej mowy” (1980). W przygotowaniu zbiór wierszy.

Odznaczenia i wyróżnienia: Srebrny i Złoty Krzyż Zasługi, Zasłużony Działacz Kultury, Zasłużony dla województwa łódzkiego, Zasłużony dla miasta Łodzi, Honorowa Odznaka NOT, Zasłużony dla Przemysłu Chemicznego, Zasłużony Pracownik INTE.

PALUSZKIEWICZ

Andrzej

Paluszkiewicz Andrzej – doktor nauk
medycznych, ordynator Oddziału
Chirurgii Ogólnej Szpitala
im. F. Skubiszewskiego w Radzynie
Podlaskim, członek Towarzystwa
Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podl.

Urodził się 16 V 1938 roku w Warszawie. Liceum Ogólnokształcące ukończył w Międzyrzecu Podlaskim w 1955 roku. Był absolwentem Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej we Wrocławiu (1962 r.), specjalista II stopnia w zakresie chirurgii ogólnej (1972 r.). Stopień doktora nauk medycznych uzyskał pod kierunkiem prof. Alicji Sawy (1989 r.). W latach 1962–1982 był asystentem oddziałów chirurgicznych szpitali w Międzyrzecu Podlaskim i Białej Podlaskiej. W 1982 roku został ordynatorem Oddziału Chirurgii Ogólnej Szpitala im. F. Skubiszewskiego w Radzynie Podlaskim. Pod jego kierunkiem sześciu lekarzy uzyskało I stopień i pięciu lekarzy II stopień specjalizacji w zakresie chirurgii ogólnej. Ukończył liczne kursy i szkolenia specjalistyczne w czołowych klinikach chirurgicznych w Polsce. Jest członkiem wielu towarzystw naukowych krajowych i zagranicznych (w tym Eur. Soc. Parent. Enter. Nutr.). Pełnił funkcję członka Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Żywienia Poza i Dojelitowego. Wielokrotnie uczestniczył w zjazdach i konferencjach naukowych w kraju i za granicą (Wiedeń). Jest autorem 5 prac naukowych i członkiem Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podlaskim.

Główne zainteresowania obejmują zagadnienia chirurgii przypadków nagłych i biomechanizmów gojenia w obrębie przewodu pokarmowego.

Żonaty (żona Maria Teresa, położna). Dwoch synów: Piotr (ur. 1963) i Andrzej (ur. 1965).

PALUSZKIEWICZ

Andrzej

Paluszkiewicz Andrzej – lekarz
medycyny, specjalista w zakresie
chirurgii ogólnej. Członek Towarzystwa
Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu
Podlaskim

Urodził się 30 VIII 1965 r. w Międzyrzecu Podlaskim jako syn Andrzeja i Marii-Teresy z Cieślików. Szkołę Podstawową nr 1 i Liceum Ogólnokształcące ukończył w Międzyrzecu Podlaskim. Maturę otrzymał w 1984 r. Jest absolwentem Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Białymstoku (1992), specjalistą I stopnia w zakresie chirurgii ogólnej (1996), wolontariuszem Katedry i Zakładu Biochemii Akademii Medycznej w Białymstoku (1989–1993). Od 1993 r. jest asystentem Oddziału Chirurgii Ogólnej Szpitala Wojewódzkiego w Białej Podlaskiej. Ukończył liczne kursy i szkolenia specjalistyczne w kraju i za granicą, w tym staże kliniczne w Wiedniu (prof. P. Fasol), Maastricht (prof. P. Soeters), Bonn (prof. P. Furst) oraz dwukrotnie Europejską Podyplomową Szkołę Chirurgii Przewodu Pokarmowego (EPGS) w Amsterdamie (prof. B. Tytgatt). Wielokrotnie uczestniczył w zjazdach i konferencjach międzynarodowych towarzystw naukowych krajowych i zagranicznych (w tym Eu. Soc. Parent. Enter. Nutr.). Jest autorem 5 prac naukowych. Główne zainteresowania zawodowe dotyczą chirurgii przewodu pokarmowego, metabolizmu w chirurgii i neurotraumatologii. Członek Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Członek Klubu Kolekcjonerów i Miłośników Piór Wiecznych.

Żonaty (żona Katarzyna jest lekarzem radiologiem), syn Krzysztof (1996).

PALUSZKIEWICZ

Antoni

Paluszkiewicz Antoni (1909–1971)

– nauczyciel i wykładowca szkół
średnich, działacz ruchu spółdzielczego,
członek-założyciel Towarzystwa
Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu
Podlaskim

Urodził się 11 VI 1909 roku w Międzyrzecu Podlaskim w rodzinie rzemieślniczej jako syn Bolesława i Heleny z Jurkowskich. Publiczną Szkołę Pow szechną ukończył w 1923 roku. Następnie uczył się wykazując nieprzeciętne zdolności w Miejskiej Szkole Handlowej w Międzyrzecu Podlaskim (1927), by następnie pracując w Zarządzie Miejskim ukończyć Studium Admini stracji Komunalnej przy Wydziale Nauk Politycznych i Społecznych Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie (1930). Dyplom ukończenia studiów wyższych I stopnia uzyskał w 1955 roku w Szkole Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie. W latach 1928–1949 pracował jako rachmistrz i główny księgowy Zarządu Miasta Międzyrzecza Podlaskiego. W latach 1935–1939 był wykładowcą księgowości w Prywatnym Koedukacyjnym Gimna zjum Kupieckim oraz księgowości i arytmetyki handlowej w Państwowym Gimnazjum Kupieckim i Technikum Ekonomicznym w Międzyrzecu Pod laskim (1944–1970). Funkcję zastępcy dyrektora Technikum Ekonomicznego ds. Wydziału Zaocznego pełnił w latach 1960–1970. Miał dwóch synów Andrzeja (ur. 1938) i Jerzego (ur. 1951). W roku 1970 przeszedł na emery turę. Znajdował jednak czas na pracę społeczną, był wieloletnim członkiem Zarządu oraz Rady Nadzorczej Wojewódzkiej Spółdzielni Spożywców, ławni kiem Wydziału Zamiejscowego Sądu Powiatowego w Międzyrzecu Podlaskim oraz przewodniczącym Komisji Rewizyjnej Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podlaskim.

Za długoletnią działalność zawodową i społeczną został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i wyróżniony odznakami: Zasłużonego Działacza Ruchu Spółdzielczego i 1000-lecia Państwa Polskiego.

Zmarł 12 VI 1971 roku w Międzyrzecu i pochowany został na miejscowym cmentarzu.

Bibliografia:

1. Kowalski M.: *Antoni Paluszkiewicz (1909–1971)* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. IV, s. 216–217

PALUSZKIEWICZ Hanna

Paluszkiewicz Hanna – długoletni
nauczyciel, instruktor tańca, działacz
społeczny, animator kultury

Urodziła się w 1948 roku w Międzyrzecu Podlaskim jako córka Witolda i Aleksandry z Lewandowskich. Ma brata bliźniaka – Krzysztofa. Ukończyła Szkołę Podstawową w Międzyrzecu, a następnie uczyła się w miejscowym Liceum Ogólnokształcącym. W 1966 roku otrzymała maturę i rozpoczęła naukę w Studium Nauczycielskim na kierunku wychowania fizycznego w Gdańsku-Oliwie. W 1968 r. rozpoczyna pracę jako nauczyciel wychowania fizycznego w Szkole Podstawowej nr 2 w Międzyrzecu Podlaskim. Poza lekcjami przygotowywała uczniów do rywalizacji sportowej w rozgrywkach międzyszkolnych m.in. w piłce siatkowej, piłce koszykowej, piłce ręcznej, w lekkiej atletyce, w tenisie stołowym oraz w gimnastyce sportowej osiągając wiele sukcesów na szczeblu miasta, powiatu i województwa. W 1979 roku kończy studia na AWF Warszawa – filia Biała Podlaska. Wcześniej w roku 1970 założyła zespół taneczny i grupę gimnastyki artystycznej, które odnosiły wiele sukcesów w Międzyrzecu Podlaskim, Radzynie Podlaskiej i Białej Podlaskiej biorąc udział w wielu konkursach i przeglądach. Współpracowała z chórem szkolnym i zespołem teatralnym w Szkole Podstawowej nr 2 w czasie wielu imprez. Od 1980 roku prowadzi w Miejskim Ośrodku Kultury w Międzyrzecu Podlaskim zespół taneczny „Sesamki”, który reprezentował miasto na przeglądach tanecznych w Koninie (1984 r.), Kielcach (1986 r.), Przemyśle (1987 r.) i Solinie (1988 r.). Gościnnie występował w Baranowicach (Białoruś 1988 r., 1989 r.), w Kozienicach (1990 r.) i w Centrum Zdrowia Dziecka w Warszawie (1993 r.).

Za pracę zawodową i społeczną otrzymała dwukrotnie nagrodę Ministra Oświaty i Wychowania (1978 r., 1984 r.). Nagrodą Kuratora Oświaty w 1980 roku był wyjazd na Olimpiadę Letnią „Moskwa’80”. Posiada również odznaczenia: Zasłużony Działacz Kultury, medale Za Zasługi dla Województwa Białkopodlaskiego i Za Zasługi w Sporcie Szkolnym. Otrzymała też Srebrny Krzyż Zasługi, a ostatnio w 2000 roku odznakę „Zasłużony dla Miasta” Międzyrzeca Podlaskiego.

PALUSZKIEWICZ

Piotr

Paluszkiewicz Piotr – specjalista
w zakresie chirurgii ogólnej, doktor
habilitowany nauk medycznych,
członek Towarzystwa Przyjaciół Nauk
w Międzyrzecu Podlaskim

Urodził się 6 XII 1963 r. w Międzyrzecu Podlaskim jako syn Andrzeja i Marii Teresy z Cieślików. Po ukończeniu Szkoły Podstawowej nr 1 w Międzyrzecu Podlaskim uczył się w Liceum Ogólnokształcącym. Egzamin maturalny zdał w 1982 r. Absolwent Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Lublinie. Dyplom z wyróżnieniem otrzymał w 1988 r., specjalista II stopnia w zakresie chirurgii ogólnej pod kierunkiem profesora Jerzego Karskiego. Stopień doktora nauk medycznych uzyskał pod kierunkiem profesora Tomasza Borkowskiego w 1993 r. Stopień doktora habilitowanego nauk medycznych (1998) uzyskał na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej w Lublinie. Wolontariusz w Katedrze i Zakładzie Chemii Fizjologicznej AM w Lublinie w latach 1984–1993. Był asystentem i starszym asystentem Oddziału Chirurgii Ogólnej Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego im. Jana Bożego w Lublinie (1988–1996). Od 1996 r. jest pracownikiem naukowym Akademii Medycznej w Lublinie (Katedra i Klinika Chirurgii Urazowej).

Jest autorem 93 publikacji naukowych w znacznej części wydrukowanych w czasopiśmie anglojęzycznych. Członek licznych towarzystw naukowych. Odbył staż naukowo-kliniczny w Universitätsklinik für Unfallchirurgie w Wiedniu, ukończył Fourth Basic Educational Course organizowany przez ESPEN (Eur. Soc. Parent. and Enter Nutr.) oraz „Treatment for Acute Pancreatitis – Evolution or Revolution” w Birmingham. W 1998 r. otrzymał

stypendium kongresowe European Society of Clinical Investigation. Wielokrotnie uczestniczył w zjazdach i konferencjach międzynarodowych towarzystw naukowych (Rzym, Ateny, Wiedeń, Birmingham, Freiburg, Mediolan, Sztokholm). Członek Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podlaskim.

Główne jego zainteresowania dotyczą leczenia chirurgicznego chorób nowotworowych przewodu pokarmowego, zagadnień biologii i mechanizmów molekularnych rozwoju nowotworów oraz fizykochemii kwasów nukleinowych.

Żonaty (żona Maria Anna z domu Szwed, ur. 1963 w Międzyrzecu Podlaskim, jest lekarzem stomatologiem). Syn Maciej Andrzej (ur. 1990) i córka Anna Maria (ur. 1991).

PAWŁOWICZ-SZONERT

Halina

Pawłowicz-Szonert Halina

– aktorka, choreograf, nauczyciel tańca,
współautorka scenariuszy dla teatru
i telewizji, reżyser

Urodziła się w Brześciu n/Bugiem jako córka Witolda Pawłowicza i Wilhelminy z domu Cydzik. W czasie wojny cała rodzina została wypędzona z Brześcia i osiedliła się na stałe w 1944 roku w Międzyrzecu Podlaskim. Zdażyła jeszcze w Brześciu ukończyć szkołę baletową. W Międzyrzecu skończyła gimnazjum i liceum. Zorganizowała w szkole kółko taneczne oraz kółko dramatyczne pod opieką prof. Józefa Szweda. Po zdaniu matury w 1949 roku wyjechała do Łodzi na studia w Wyższej Szkole Aktorskiej. Ukończyła je w 1953 roku. Następnie została zaangażowana do Państwowego Teatru Powszechnego w Łodzi, w którym pracowała przez 34 lata. W 1963 roku przyjechała do Międzyrzeca ze sztuką M. Acharda pt. „Idiotka”. Spektakl odbył się przy pełnej sali w szkole przy ulicy Warszawskiej. Przez pięć lat pracowała w Państwowej Wyższej Szkole Aktorskiej jako wykładowca tańca. Zajmowała się też choreografią we wszystkich teatrach łódzkich, operetce i w telewizji oraz w Kaliszu i Gnieźnie. Wspólnie z mężem – Mirosławem Szonertem – aktorem Teatru Narodowego w Warszawie, teatru w Katowicach, dyrektorem Teatru Powszechnego w Łodzi, reżyserem – pisała scenariusze dla teatru i telewizji oraz adaptacje sztuki i powieści. Niestety udział Haliny Pawłowicz, jako aktorki w produkcjach telewizyjnych przypadł na czasy, kiedy nie rejestrowano wszystkich sztuk na taśmie. Zachowało się tylko nagranie dwóch odcinków pt. „Po sobocie jest zabawa”. W latach 1999–2001 brała udział w dziesięciu programach „997” pod redakcją Michała Fajbusiewicza.

W teatrze zagrała ponad 100 ról, większość głównych między innymi „My Fair Lady”, „Panna Maliczewska”, „Lizystrata”, „Królowa przedmieścia”, „Kopciuszek”, „Królewna Śnieżka”. Grała też gościnnie w Teatrze Komedia w Warszawie oraz w Teatrze Wielkim w Łodzi. Współpracowała z radiem, telewizją, robiła dubbing (udział w „Wesołym Autobusie”). Współpracowała też z Estradą Łódzką. Napisała, wyreżyserowała i przygotowała choreografię do widowiska na 30-lecie Estrady Łódzkiej pt. „To są kwiaty z tamtych lat”. Jest już na emeryturze. W dalszym ciągu otrzymuje zaproszenia do udziału w spektaklach z Teatru Powszechnego i Teatru im. Stefana Jaracza.

W pamięci jej zostało zdarzenie z czasów młodości i pobytu w Międzyrzecu: *„Otóż na skwerku, pod kościołem św. Józefa rośnie „moje” drzewko posadzone przeze mnie w czasie prac młodzieży szkolnej, w okresie zmiany ówczesnego rynekczu na placyk rekreacyjny. Każdy uczeń mógł wtedy posadzić „swoje drzewko”. Dziś jego wielkość jest świadectwem mego związku z tym miastem i dowodem sentymentu, jakim je darzę”*.

Ojciec – Witold Pawłowicz – był bardzo lubianym i cenionym pedagogiem, a potem dyrektorem Państwowej szkoły Ogólnokształcącej Stopnia Licealnego w Międzyrzecu Podlaskim. Decyzją oświatowych władz w Lublinie (KOS) z dnia 17.07.1952 został pozbawiony stanowiska za niepowiadomienie władz o organizacji młodzieżowej, działającej na terenie szkoły.

Wcześniej po wyzwoleniu miasta w 1944 r. NKWD rozpoczęło swoje „rządy” od wyłapywania akowców. Tak wspomina te czasy Halina Pawłowska-Szonert: *„Komisarz wezwał go na tłumacza zeznań aresztowanych. Wiem od niego, że wielu z nich uratował życie zmieniając w tłumaczeniu treść zeznań na ich korzyść, ratując przed wyrokiem kary śmierci. Przez parę lat (1945-1949) był wiceburmistrzem miasta, ale kiedy dyrektywy wyższej władzy stały się niezgodne z jego sumieniem, zrezygnował z pracy. (...) Siostra moja, Stanisława Pawłowicz (obecnie Mikołajczuk) – została aresztowana za udział w spisku, i chociaż nieletnia, przesiedziała na Zamku w Lublinie kilkanaście miesięcy. Dzisiaj pracuje społecznie w Związku Więźniów Politycznych Okresu Stalinowskiego wraz z p. Zdzisławem Kalenikiem – pomagają w załatwianiu życiowych spraw. Mama moja Wilhelmina Pawłowicz działała w latach 40-tych w „Stowarzyszeniu Kulturalnym Inteligencji Katolickiej”*.

W dowód uznania osiągnięć artystycznych otrzymała między innymi Honorową Odznakę Miasta Łodzi, odznakę Zasłużony Działacz Kultury, Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski.

PETRUCZENKO

Faustyn

Petruczenko Faustyn (1933–1995)

– nauczyciel, trener działacz społeczny
i sportowy

Urodził się 15 II 1933 roku w Międzyrzecu Podlaskim. Tutaj też ukończył Szkołę Podstawową, a następnie Liceum Ogólnokształcące. Po złożeniu egzaminu dojrzałości w 1953 roku rozpoczął studia w Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie, które z tytułem magistra i instruktora piłki nożnej ukończył w 1957 roku. W trakcie studiów był czynnym zawodnikiem klubów AWF Warszawa oraz „Marymont” Warszawa, a w okresie wakacji 1956 roku prowadził pracę szkoleniową w klubie „Kozi Rynek” Radzyń Podlaski.

Po ukończeniu studiów wraca do Międzyrzeca Podlaskiego i podejmuje pracę jako nauczyciel wychowania fizycznego w Liceum Ogólnokształcącym. Jednocześnie prowadzi aktywne życie sportowe poza szkołą w klubie sportowym „Huragan” Międzyrzec jako czynny zawodnik piłki nożnej oraz trener drużyn juniorów. Pod koniec lat pięćdziesiątych przechodzi jako zawodnik do III-ligowego klubu „Orlęta” Łuków. Po spadku tego klubu do niższej klasy rozgrywkowej w 1960 roku powraca do „Huraganu” jako zawodnik i szkoleniowiec. Ze względów zdrowotnych w 1962 roku kończy karierę zawodniczą kontynuując pracę szkoleniową z młodzieżą, a w 1963 r. zostaje trenerem drużyny seniorów, która występuje wówczas w „A” klasie. W 1967 roku jako trener wprowadza tę drużynę do III ligi. W trzech kolejnych sezonach rozgrywkowych plasuje się ona w czołówce tabeli zajmując kolejno II, IV i V miejsce. W wyżej wymienionym okresie osiągnięcia piłkarzy gromadzą na trybunach od 1,5 do 2 tys. kibiców na każdym meczu.

Rekordową frekwencję zanotowano na meczu towarzyskim w 1968 r. z klubem ze Związku Radzieckiego „Spartakiem” – Brześć. Zwycięstwo piłkarzy „Huraganu” (3:0) obejrzało wówczas około 5 tys. ludzi.

W 1972 roku Faustyn Petruczenko pracuje jako trener drużyny „Podlasie” Biała Podl. występującej w klasie okręgowej i zajmuje z nią II miejsce. W latach 1973–76 pracuje jako trener w klubach „Orlęta” Łuków, „Orlęta” Radzyń Podl. i „Pogoń” Siedlce. Od 1976 roku aż do końca pracy trenerskiej w roku 1994 ponownie związany jest z „Huraganem”, prowadząc szkolenie juniorów i seniorów.

W czasie pracy szkoleniowej podwyższa swoje kwalifikacje uzyskując najpierw tytuł trenera piłki nożnej II, a potem I klasy. W latach 1981–1990 czynnie uczestniczy w pracach Zarządu Białkopodlaskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej. Swoją działalnością zawodową i społeczną przyczynił się do poprawy stanu bazy sportowej w Międzyrzeczu Podlaskim poprzez budowę boiska asfaltowego, skoczni, rzutni i hali sportowej.

Zmarł w 1995 r. i został pochowany na cmentarzu w Międzyrzeczu Podlaskim.

Za swoją działalność sportową i zawodową otrzymał szereg odznaczeń: (pośmiertnie) Złoty Medal PZPN (1999), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1987), Złoty Krzyż Zasługi (1978), Medal Komisji Edukacji Narodowej (1984), Srebrny Medal „Zasłużony Działacz Kultury Fizycznej” (1981), Srebrna Odznaka Honorowa PZPN (1983), Złoty Medal „Zasłużony Działacz Kultury Fizycznej” (1990), Złota Odznaka Honorowa PZPN (1991)

Bibliografia:

1. Burzyński W. J.: *Petruczenko Faustyn* (w:) „Białkopodlaski biograficzny słownik sportowy”. Biała Podlaska 1998, s. 127–128
2. Wawryniuk H.: *50 lat Klubu sportowego „Huragan”* (w:) „Rocznik Międzyrzeczki” t. XII–XIII, Międzyrzec Podlaski 1980–1981, s. 235–244
3. Teczka akt osobowych (LO); Archiwum rodzinne; Protokoły Rad Pedagogicznych LO 1960–1985; rozmowy z członkami rodziny

PIRAMOWICZ Grzegorz

Piramowicz Grzegorz herbu Odrowąż (1735–1801) – były jezuita, kaznodzieja, nauczyciel w kolegiach jezuickich, działacz oświatowy, sekretarz Komisji Edukacji Narodowej, współpracował w przygotowaniach Konstytucji 3-go Maja, członek Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych, pisarz, proboszcz międzyrzecki

Urodził się 25 XI 1735 roku we Lwowie, prawdopodobnie w rodzinie pochodzenia ormiańskiego. W 1754 roku ukończył kolegium jezuickie we Lwowie. Posiadał niebywałe zdolności. Podjął decyzję wstąpienia do zakonu jezuitów. Nowicjat zakonny rozpoczął w sierpniu 1754 r. w Krakowie. Następnie zaczyna pracę pedagogiczną w Jurowicach, małej szkółce prowadzonej przez jezuitów. Potem wykłada poetykę w kolegium w Łucku. Po powrocie do Lwowa poszerza swoje wykształcenie teologiczne i zostaje wykładowcą kolegium, które przed laty ukończył. W 1763 r. otrzymał święcenia kapłańskie, a w rok później został doktorem teologii. Znajomość z rodzinami Jabłońskich i Potockich zaważyła na jego dalszych losach. W konwiktie jezuitów opiekuje się trzema synami zmarłego kasztelana lwowskiego Józefa Potockiego i z czasem wyjeżdża z nimi, za zezwoleniem władz zakonnych i opiekunów, na trzyletni pobyt do Francji i Włoch. Tutaj styka się z francuskim Oświeceniem, poznaje źródła nowej literatury. Zaprzyjaźnia się też z młodym Ignacym Potockim. Do kraju powraca w 1770 r. i zostaje skierowany do pracy nauczycielskiej w kolegium lwowskim (nauczał logiki). Wiosną 1772 roku wyjeżdża do Spa (uzdrowisko w Belgii) jako opiekun chorego prałata Rzewuskiego. Sam również kuruje się.

Po likwidacji zakonu jezuitów Piramowicz pozostaje bez oparcia i korzysta z zaproszenia Ignacego Potockiego do Warszawy. Zostaje przedstawiony królowi. Początkowo był pracownikiem Komisji Edukacji Narodowej, a w 1773 r. został jej sekretarzem i jednym z najczynniejszych działaczy. Praca w komisji na początku nie dawała zabezpieczenia materialnego. Stąd też dzięki Ignacemu Potockiemu otrzymał probostwo w Kurowie, a następnie w Końskowoli. Wcześniej w latach 1777–1780 był proboszczem w Maciejowicach.

W latach 1785–1787 był sekretarzem Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych. Współredagował Ustawy KEN (1781 r.). Na Uniwersytecie Jagiellońskim został promowany na doktora filozofii i teologii, był wizytatorem szkół. W lipcu 1789 roku umiera mu matka. Po upadku powstania kościuszkowskiego wyjeżdża do Drezna. W 1797 r. był więziony w Krakowie, gdzie spotkał się z internowanym przez władze austriackie Ignacym Potockim. Pod naciskiem władz rządowych oddaje probostwo w Kurowie swojemu bratu Stanisławowi, a sam 27 listopada 1800 roku obejmuje probostwo w Międzyrzecu. Tu pracował zaledwie rok, ale zdobył szacunek i uznanie parafian. Głosił humanitarne kazania. Opowiadano, że z powodu podeszłego wieku (66 lat), a szczególnie nadwyreżonego zdrowia w więzieniu austriackim i choroby, siedząc nauczał dzieci katechizmu. Wielką wagę przywiązywał do wychowania dziewcząt. Profesor Chrzanowski nazwał go później najznakomitszym pedagogiem polskim XVIII wieku.

Zmarł w Międzyrzecu 14 XI 1801 roku. Pochowany został zgodnie z jego wolą obok swojej matki w Kurowie. Hufiec ZHP w Międzyrzecu Podlaskim nosi imię Grzegorza Piramowicza.

Napisał między innymi:

- „Powinności nauczyciela, mianowicie zaś w szkołach parafialnych” (1787)
- „Wymowa i poezja dla szkół narodowych” (1792)
- „Nauka obyczajowa dla ludu” (1812)
- „Elementarz szkół parafialnych” (1820)
- „Mowy w dzień otwarcia Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych miane w latach 1773–1831”
- Publikował wiersze okolicznościowe w „Zabawach Przyjemnych i Pożytecznych” (1771–76), przekładał bajki Fedrusa (1767).

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Z dziejów kościoła św. Mikołaja w Międzyrzecu Podlaskim*. Międzyrzec Podlaski 1997, s. 24
2. Jurko H.: *Grzegorz Piramowicz sekretarz Komisji Edukacji Narodowej – proboszcz międzyrzecki* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. V, Międzyrzec Podlaski 1973, s. 11–16
3. Knot A.: *Nowe przyczynki do biografii Grzegorza Piramowicza* (w:) „Przegląd Powszechny”. Kraków 1936, s. 10 (nadbitka)
4. Literatura Polska: *Przewodnik encyklopedyczny*. t. II, s. 175
5. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 158–161
6. Wisłocki W.: *Życie Grzegorza Piramowicza. Wstęp do powinności nauczyciela*. Lwów 1894.

PLESZCZYŃSKI Adolf

Pleszczyński Adolf kryptonim „Iks” (1841–1925) – historyk kościoła i Międzyrzeczyzny, etnograf, zasłużony proboszcz międzyrzecki

Urodził się 18 XII 1841 roku w Żeliźnie w powiecie radzyńskim. Nauki wstępne pobierał w domu rodzinnym, szkołę średnią ukończył w Białej Podlaskiej w 1858 roku. Następnie w roku 1859 zapisał się do Seminarium Duchownego w Janowie Podlaskim, w którym dwa lata spędził na kursie filozoficznym i rok na teologii. W roku 1862 uzyskał stypendium w Akademii Duchownej w Warszawie, którą ukończył w 1866 r. ze stopniem kandydata teologii. W tym samym roku przyjął święcenia kapłańskie w Janowie Podlaskim z rąk biskupa Beniamina Szymańskiego. Przez rok był wikariuszem w katedrze janowskiej, a w 1867 roku ponadto sekretarzem w miejscowym konsystorzu i prefektem w 2-klasowej szkole. Po kasacie Diecezji Podlaskiej utracił w 1868 roku etat wikariusza. Potem w latach 1868–1876 był proboszczem w Kozuchówku. Do pomocy duszpasterskiej skierowano mu ks. Stefana Rękawka, który został przeniesiony z Międzyrzeca w wyniku interwencji władz carskich. Współpraca obu księży układała się bardzo pomyślnie i harmonijnie. 23 V 1876 roku biskup lubelski Walenty Baranowski przesłał Pleszczyńskiemu nominację na probostwo do Międzyrzeca Podlaskiego, gdzie przebywał do stycznia 1890 roku. Za działalność na rzecz unitów prześladowanych przez władze carskie i karany sądownie za używanie języka polskiego w przysięgach został usunięty z parafii międzyrzeckiej. W roku 1891 był zatwierdzony na probostwo w Żeliszewie, a w kwietniu 1896 roku został proboszczem w Maciejowicach i tu pozostał do końca życia. Zmarł 14 II 1925 roku.

Już w młodym wieku ks. Pleszczyński rozpoczął działalność badawczą pisząc prace, które nie utraciły dotąd wartości. Bliski współpracownik Hieronima Łopacińskiego, dostarczał materiały do „Wisły”, pierwszego czasopisma etnograficznego wydawanego przez Jana Karłowicza. Prace księdza z zakresu historii Kościoła, dotyczące Podlasia i Akademii Duchownej w Warszawie, stawiają go jako jednego z najpoważniejszych badaczy tych kwestii, zaś prace z teologii należały do podstawowych w zakresie ascetyki XIX wieku. Na stanowisku proboszcza w odległych od centrów naukowych parafiach natrafiał często na znaczne trudności w pracy badawczej. Starania o uzyskanie probostwa w Garbowie koło Lublina w 1893 roku nie znalazły aprobaty u władz carskich.

Adolf Pleszczyński należał do najbardziej zasłużonych międzyrzeckich proboszczów. Zajmował się remontem kościoła św. Mikołaja między innymi położył marmurową posadzkę, upamiętnił tablicami pamięć zasłużonych dla Międzyrzecza księży Jana Kuzawińskiego i Adama Kukiela. Swą bogatą bibliotekę przekazał Seminarium Duchownemu w Lublinie. Gromadził zbiory w zakresie sztuki i starożytności swojego regionu w trosce o formację przyszłych kapłanów. W czasie pobytu w Maciejowicach był inicjatorem krzyża-pomnika i kopca poświęconego Tadeuszowi Kościuszcze. Jako jeden z nielicznych księży z guberni siedleckiej stał na czele miejscowego koła Macierzy Szkolnej. Był jednym z organizatorów Związku Katolickiego.

Dorobek naukowy ks. Pleszczyńskiego przedstawia się imponująco. Pisał artykuły do pism katolickich, prace popularno-religijne jak: Katechizm, żywot Jezusa Chrystusa. Żywoty świętych: Wincentego, Stanisława Kostki, Franciszka Salezego. Dokonywał przekładów z języków obcych jak „*Duch św. Franciszka Salezego*”. Napisał pracę dotyczącą historii Kościoła w Polsce – *Monografia o Akademii rzymsko-katolickiej w Warszawie lat 1836–1837*. Najbardziej interesował się regionem międzyrzeckim. „*Bojarzy Międzyrzeccy. Studium etnograficzne*”, „*Wochy i Koziary*”, „*Znad brzegów Krzyny rzeki Podlasia*”, „*Zabawy, gry i tańce z okolic Międzyrzecza*”, „*Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*” to prace świadczące o dużej znajomości przedmiotu i wnikliwości badacza, dysponującego własną metodą umożliwiającą samodzielne studium skomplikowanych zagadnień. Praca o parafii międzyrzeckiej może być dowodem, że Międzyrzec był dla Pleszczyńskiego do końca jego życia miejscem najbardziej intensywnej działalności pisarskiej i osobistego zaangażowania.

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl.-
Międzyrzec Podl. 1995, s. 188–192
2. Geresz J.: *Z dziejów kościoła św. Mikołaja w Międzyrzecu Podlaskim*.
Międzyrzec Podlaski 1997, s. 32–35
3. Kowalski M.: *Bibliografia powiatu radzyńskiego i jego regionu*.
Międzyrzec Podlaski 1969
4. Kubicki P.: *Bojownicy kapłani*. Sandomierz 1933, cz. I, t. II, s. 184–185
5. Stopniak F.: *Materiały do biografii Adolfa Pleszczyńskiego* (w:) „Rocznik
Międzyrzecki” t. II, Międzyrzec Podlaski 1970, s. 152–160
6. Stopniak F.: *Pleszczyński Adolf (1841–1925)* (w:) „Słownik polskich
teologów katolickich”. ATK Warszawa 1982 t. III, s. 377–379

POTOCKA z Potockich Aleksandra (Augustowa)

**Potocka z Potockich Aleksandra
(Augustowa) (1818–1892) –**
właścicielka Wilanowa i Międzyrzecza,
działaczka charytatywna, testatorka
na cele dobroczynne, w trzecim zakonie
siostra Salomea, pisarka

Urodziła się 26 III 1818 roku w Petersburgu, była wnuczką Szczęsnego, córką Stanisława Septyma (1782–1831), generała wojsk napoleońskich, senatora i wielkiego ochmistrza dworu rosyjskiego i Katarzyny z Branickich. Osierocona za młodu, wychowywana była przez ciotkę Zofię Potocką. Około 1836 roku została damą dworu cesarskiego w Petersburgu, a w kilka lat później w 1840 r. wyszła za mąż za swego kuzyna Augusta Potockiego (1806–1867), właściciela Wilanowa, syna Aleksandra, senatora-kasztelana Królestwa Polskiego. Sprowadziła z Petersburga do Wilanowa bogatą bibliotekę swojego ojca, zawierającą część zbiorów tulczyńskich Szczęsnego Potockiego. W 1844 została właścicielką Międzyrzecza i starała się uporządkować gospodarkę całej włości. Dobra międzyrzeckie nabyła od księcia Konstantego Czarotoryskiego i miała je do 1885 roku. Czasową siedzibą Potockich w Międzyrzeczu był pałac wzniesiony w 1852 roku według projektu Lanciego.

W 1845 roku spłonął dom, w którym mieściła się szkoła (wybudowany jeszcze w 1818 r. przez Czarotoryskiego). Wtedy Aleksandra (Augustowa) wystawiła swoim kosztem nowy dom szkolny, murowany z wieżyczką, istniejący do dzisiaj przy ulicy Łukowskiej 11. Wprowadziła też reformę zmniejszając pańszczyznę z trzech do dwóch dni w tygodniu. Oboje z mężem,

Augustem Potockim, dbali o Wilanów, o upiększenie rezydencji, odnowienie pałacu i parku. Sfinansowali też budowę kościoła w Wilanowie, a w 1847 roku szpitala im. Aleksandra. Wspierała finansowo akcje Warszawskiego Towarzystwa Dobroczynności. Po śmierci męża, jako jedyna właścicielka Wilanowa, kierowała aż do swych ostatnich dni gospodarką dóbr, odsunęła się natomiast zupełnie od życia publicznego i towarzyskiego. Opracowała i wydała „Rodowód Pilawitów Potockich w męskim pogłowie z opuszczeniem niewiast i linii wygasłych od Macieja aż do 15 stycznia 1879 r. żyjących” (1879), a także subsydiowała wydawnictwo albumowe Hipolita Skimborowicza i Wojciecha Gersona „Album widoków i pamiątek oraz kopie obrazów galerii wilanowskiej, wykonane na drzewie w drzeworytni warszawskiej z dodaniem opisów” (1877), zwany „Albumem Wilanowskim”.

Zmarła 6 I 1892 roku w Warszawie. W małżeństwie z Augustem nie miała dzieci. Dobra Międzyrzec na Podlasiu przekazała Potockim z Krzeszowic.

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl.- Międzyrzec Podl. 1995, s. 153
2. Jarmuł S.: *Próby podniesienia rentowności dóbr międzyrzeckich przez Aleksandrę Potocką w latach 1844–1860* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XXV, Międzyrzec Podlaski 1993, s. 41
3. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 63–64
4. Sadaj H.: *Z dziejów oświaty elementarnej w Międzyrzecu Podlaskim* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. III, Międzyrzec Podlaski 1971, s. 84

POTOCKI

Andrzej Kazimierz

Potocki Andrzej Kazimierz

(1861–1908) – herbu Pilawa,
hrabia, właściciel dóbr i zakładów
przemysłowych w tym Międzyrzec-
czyzny, polityk, marszałek krajowy,
namiestnik Galicji

Urodził się 10 VI 1861 roku w Krzeszowicach. Był młodszym synem Adama Potockiego i Katarzyny z Branickich. Najpierw uczył się w domu, a od 1877 roku w Krakowie w Gimnazjum św. Anny, gdzie złożył egzamin dojrzałości. Studiował na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, w roku 1884 uzyskał doktorat.

Jako wielki właściciel ziem i obiektów przemysłowych posiadał swoje dobra na Ukrainie i w Królestwie, na Węgrzech i na Morawach. Należały doń również dobra Międzyrzec i Witoroż. W sprawach gospodarczych wykazywał dużo inicjatywy. W Krzeszowicach założył i prowadził dużą stadninę kłusaków. Był również kolekcjonerem, zbierał numizmaty, pasy słuckie, kobierce, makaty i inne tkaniny; również obrazy i sztychy. Po Hipolicie Skimborowiczu nabył archiwum literacko-historyczne, a od siostry Anny Branickiej otrzymał ponad 300 rękopisów z biblioteki w Wilanowie, stanowiących uzupełnienie zbiorów gromadzonych w krzeszowicko-krakowskim archiwum rodzinnym. Pracował w austriackiej służbie dyplomatycznej. Od 1902 roku namiestnik Galicji. Przebywał też na placówkach w Paryżu, Madrycie i Londynie.

Ożenił się w 1889 r. z Krystyną z Tyszkiewiczów (1866–1952). Miał córki: Katarzynę – żonę Leona Sapiehy, Marię Teresę – żonę Józefa Tyszkiewicza, Izabelę – żonę Franciszka Krasińskiego, Krystynę – żonę Władysława

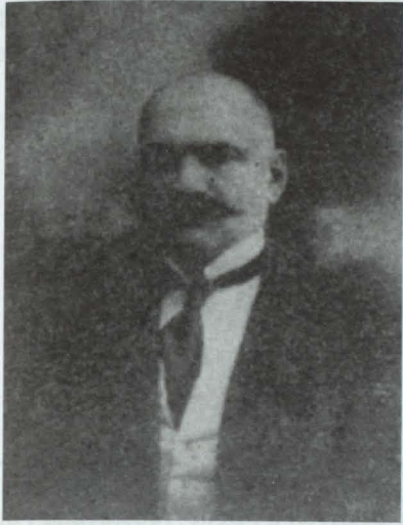
Siemińskiego-Lewińskiego, Zofię – żonę Władysława Jezierskiego, Joannę – żonę Stanisława Potockiego, oraz synów: Adama (1896–1966) – właściciela Krzeszowic, Artura (1899–1941), Andrzeja (1900–1939) – właściciela Międzyrzecza Podlaskiego, uczestnika kampanii wrześniowej, zabitego pod Wielkimi Oczami przez Ukraińców.

Andrzej Potocki (ojciec) w czasie kampanii wyborczej do Sejmu w 1908 roku występował przeciw nacjonalistom ukraińskim. W tym też roku 12 IV zginął zamordowany przez studenta ukraińskiego Mirosława Sieczyńskiego.

Andrzej Potocki (ojciec) był kawalerem Orderu Lwa i Słońca (1905), Wielkiego Krzyża Leopolda (1905) oraz Orderu Złotego Runa (1907), miał honorowe obywatelstwo miast: Nowego Sącza, Złoczowa, Sokala, Chyrowa i Buczacza.

Bibliografia:

1. Buszko J.: *Polski słownik biograficzny* t. XXVII/4 z. 115. Wrocław–Kraków–Warszawa–Gdańsk–Łódź. Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Wyd. PAN 1983, s. 778–782
2. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995
3. Kowalski M., Makaruk J.: *Spór magnata o skrawek ziemia Międzyrzeczu* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. III, Międzyrzec Podlaski 1971, s. 186
4. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 64

PRACKI Witold

Pracki Witold (ok. 1868–1944)

– pseudonim Witowt, badacz ludo-
znawca, regionalista, korespondent
i współpracownik czasopism,
nadleśniczy w Międzyrzecu

Urodził się około 1868 roku, pochodził z rodziny kolejarskiej. Zdobył wykształcenie zawodowe leśnika. Korzystał z pomocy materialnej hr. Potockiego i był zobowiązany do pracy w jego dobrach. Około 1887 roku przybył do Międzyrzecza, by otrzymać posadę nadleśniczego w Turowie (majątek należący do klucza dóbr międzyrzeczskich), a po roku 1894 był już nadleśniczym w Międzyrzecu. Był leśniczym z powołania i wielkim miłośnikiem przyrody. W roku 1928 otrzymał dyplom inżyniera leśnika na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Stworzył na terenie nadleśnictwa Międzyrzec krąg gawędziarzy i informatorów we wsiach Olszewnica, Ostrówki, Turów. Skrupulatnie notował spostrzeżenia i opowieści kręgu gawędziarzy (Szymka Cygana, F. Jóźwika, Jana i Piotra Drelowców, Antoniego Gila, Pawłowej Gilichy, Franciszka Komonia i innych) oraz swoje własne i po opracowaniu drukował w czasopismach ludoznawczo-krajoznawczych takich jak: „Wisła”, „Lud”, „Prace Filologiczne” i „Materiały do Antropologii, Archeologii i Etnografii”. Od 1906 roku był czynnym członkiem Towarzystwa Ludoznawczego we Lwowie. Jego działalność jako regionalisty i badacza ludoznawcy zamyka się w trzech obszarach Międzyrzeczyzny, Kujawach Borowych (pow. kolski) i krakowskiego. Zakres zainteresowań Prackiego dotyczy następujących działów: baśnie i gadki ludowe, przysłowia, zagadki ludowe, gwaroznawstwo, pomniki dawnej

kultury, nazewnictwo ludowe, folklor pieśniowy i medycyna ludowa. Jego niektóre opracowania publikowane w czasopiśmie zwracały uwagę naukowców oraz specjalistów takich jak: Szymon Matusiak i Henryk Ułaszyn.

Zmarł w Warszawie 5II 1944 roku przeżywszy 76 lat.

Ważniejsze opracowania i publikacje:

1. *O mowie wsi Turowa*. Warszawa 1906. Prace Filologiczne t. VI (1900 r.), s. 187–276
2. *Starożytne znaki na kamieniach w powiecie radzyńskim* (w:) Światowid t. II (1900), s. 116–122
3. *Zagadki ze wsi Turowa w powiecie radzyńskim* (w:) „Materiały do Antropologii, Archeologii i Etnografii” t. IV, s. 211–216
4. *Przewodnik dla służby leśnej*. Warszawa 1905. Wyd. Gebethner i Wolf.

Wiele opracowań Witolda Prackiego związanych z Międzyrzeczczyzną i powiatem radzyńskim znajduje się w czasopiśmie „Wisła” tomy 14 (1900), 15(1901), 17 (1903), 18 (1904) i 19 (1905).

Bibliografia:

1. Oleszczuk A.: *Zasługi Witolda Prackiego w badaniach ludoznawczych Międzyrzeczczyzny* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. V, Międzyrzec Podlaski 1973, s. 171–179
2. Informacje Stanisława Borowika z Międzyrzeca i Antoniego Siedlano-wskiego z Rzeczycy k/Międzyrzeca
3. Szelańska-Teska M.: *Międzyrzec mego dzieciństwa* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. VI, Międzyrzec Podlaski 1974, s. 188

PRZYCHODZKI Franciszek

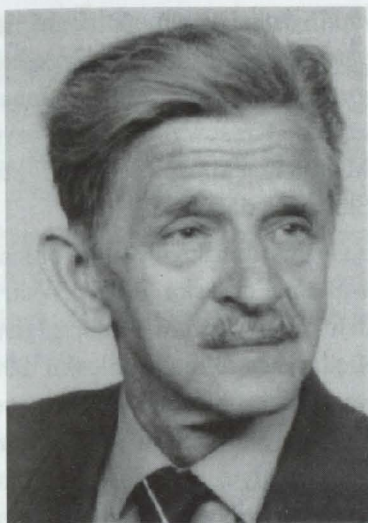
Przychodzki Franciszek – pułkownik
w stanie spoczynku, działacz społeczny

Urodził się 18 VIII 1930 roku w Międzyrzecu Podlaskim jako syn Jana i Zofii z Kazimierczaków. Po ukończeniu szkoły powszechnej uczył się w Liceum Ogólnokształcącym w Międzyrzecu. Maturę złożył w 1950 roku. W tym też roku rozpoczął swoją zawodową karierę wojskową, zaczynając naukę jako podchorąży w Oficerskiej Szkole Wojsk Pancernych w Poznaniu, którą ukończył w stopniu podporucznika w 1953 roku. W latach 1953–1956 pełnił zawodową służbę wojskową w 4 Pułku Czołgów i Artylerii Pancernej w Czarnym koło Szczecinka, a następnie w Chojnicach na różnych stanowiskach dowódczych poczynawszy od dowódcy czołgu do dowódcy kompanii czołgów. W 1957 roku ukończył Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów przy Akademii Sztabu Generalnego WP w Rembertowie i po jego ukończeniu pełnił służbę w administracji wojskowej jako zastępca szefa Powiatowego Sztabu Wojskowego w Białej Podlaskiej, a od 1973 roku do końca zawodowej służby wojskowej na stanowisku komendanta Wojskowej Komendy Uzupełnień w Białej Podlaskiej. W 1989 roku został przeniesiony w stan spoczynku. Cieszył się całym szacunkiem przełożonych i sympatią podwładnych. Za nienaganną służbę wojskową i uzyskiwanie bardzo dobrych wyników w pracy był w okresie służby wielokrotnie awansowany, wyróżniany i nagradzany. Otrzymał Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski. Złote medale: Za zasługi dla Obronności Kraju, Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny, Za Zasługi dla Pożarnictwa, Za Zasługi dla LOK. Odznaczony Medalem Wojska

oraz odznakami: Za Zasługi w ochronie porządku publicznego, Za Zasługi dla Obrony Cywilnej, a także Zasłużony działacz Związku Ociemniałych Żołnierzy, Honorową Odznaką PCK, Opiekun Miejsc Pamięci Narodowej oraz Za Zasługi dla województwa Białkopodlaskiego. W 2000 r. otrzymał honorową odznakę Zasłużony dla miasta Międzyrzec Podlaskiego. Jako radny przez trzy kadencje w latach 1978, 1982, 1984–1988 był przewodniczącym Komisji Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego. W latach 1995–1999 był także radnym Rady Miejskiej w Międzyrzeczu Podlaskim. W latach 1989–1993 pełnił funkcję prezesa Zarządu Wojewódzkiego Związku Byłych Żołnierzy Zawodowych w Białej Podlaskiej, jest też członkiem Zarządu Głównego tegoż Związku. Zarząd ZBZZ Uchwałą 7 z 25 VI 1993 r. wyróżnił Franciszka Przychodzkiego wpisem do „Honorowej Księgi Zasłużonych dla Związku Byłych Żołnierzy Zawodowych”. Wielką wagę przywiązuje do działalności społecznej. Aktualnie jest przewodniczącym Zarządu Miejsko-Gminnego Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów. Pracuje w zarządach LOK, Podlaskiego Stowarzyszenia Osób Niepełnosprawnych, koła łowieckiego „Słonka”. Jest członkiem Kolegium ds. Wykroczeń przy Sądzie Rejonowym w Radzynie Podl., zastępcą przewodniczącego Zarządu Rejonowego PZERiI w Białej Podl. i członkiem Okręgowej Rady Łowieckiej w Siedlcach.

Żona Halina – pracownik administracji szkolnej w Zespole Szkół Ekonomicznych w Międzyrzeczu Podlaskim, aktualnie emerytka, córki Barbara i Ewa – obie nauczycielki.

Interesuje się myślistwem i sportem. Znak zodiaku „Lew”.

PULIK Mieczysław

Pulik Mieczysław (1931–1997)

– pracownik administracji szkolnej,
nauczyciel, publicysta, literat, animator
kultury, działacz społeczny, piewca
Podlasia

Urodził się 5 II 1931 roku w Międzyrzecu Podlaskim jako syn Józefa i Nikodemy z domu Trochimiak. Po ukończeniu szkoły podstawowej i gimnazjum, został przyjęty do Szkoły Oficerskiej w Jeleniej Górze. Tuż przed promocją aresztowano go i skazano na 12 lat więzienia. Jako więzień polityczny (okres stalinowski) odbył karę 3 lat i 2 miesięcy. Po zwolnieniu, dzięki bezinteresownym staraniom przedwojennego adwokata (miesiąc XI 1953 r.) wrócił do Międzyrzeca. Związek małżeński zawarł w 1954 roku (żona Stanisława z Wieliczków, synowie Andrzej i Jerzy, wnuki Wojciech, Krzysztof i Izabela). Z ogromnymi trudnościami dostał pracę fizyczną w Spółdzielni Szczeciniarsko-Szczotkarskiej. Następnie za poręczeniem dyrektorki, w 1955 roku zaczął pracować w Technikum Handlowym jako nauczyciel i kierownik świetlicy, później jako kierownik administracyjny. W Technikum przepracował ponad 20 lat. Ostatnim miejscem pracy był Wojewódzki Związek Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” Zakład Produkcji Materiałów Budowlanych.

W 1978 roku ze względu na zły stan zdrowia, przeszedł na rentę. W międzyczasie ukończył zaocznie szkołę średnią. Przez całe swoje pracowite życie był aktywny. Udzielał się społecznie w PSS „Społem”, Spółdzielni Mieszkaniowej i działał na niwie kulturalnej. Należał do Koła Teatralnego, organizował różne imprezy, prowadził konferansjerki, zakładał chóry.

Współpracował z różnymi pismami regionalnymi i ogólnopolskimi jako publicysta-felietonista, autor polemik, aforysta itp. Drukował w „Tygodniku Kulturalnym”, „Kulturze i Życiu”, „Zielonym Sztandarze”, „Głosie Nauczycielskim”, „Kresach Literackich”, „Magazynie Kresowym”, „Magazynie Lubelskim GD”, „Na Przykład”, „Głosie Międzyrzeczkim”, „Merkuriuszu”, „Podlaskim Kwartalniku Kulturalnym” i „Słowie Podlasia”.

Jego wiersze i opowiadania znalazły się w antologiach: „Pokłosie” Romanów 1996, „Drugi oddech” Romanów-Biała Podlaska 1998, „Wskreszenie pamięci – antologia poetów lubelskich” ZLP Lublin 1998, „Igliwia smak – wiersze o Podlasiu” Romanów-Międzyrzec-Biała Podlaska 2001. Miejski Ośrodek Kultury w Międzyrzecu wcześniej, bo w roku 1986 wydał jedyny tomik aforyzmów Pulika pt. „Myśli z różnych szuflad”. Najbardziej jednak cenił on „Słowo Podlasia”, którego był stałym współpracownikiem i pisał do tej gazety systematycznie. Uczestniczył też w wielu konkursach literackich zdobywając nagrody i wyróżnienia: np. I nagroda w Ogólnopolskim Konkursie na „Pamiętniki i Życiorysy Inteligentów” Warszawa 1957, III nagroda w Ogólnopolskim Konkursie „Współczesny Portret Polaków” Warszawa 1981, wyróżnienie w „Tygodniku Kulturalnym” pt. „Moja rzecz – Polska rzecz” 1984, I nagroda w Ogólnopolskim Konkursie Literackim im. J. I. Kraszewskiego 1985, wyróżnienie w II Ogólnopolskim Konkursie Literackim im. Wł. Kryckiego – Siedlce 1986.

Był zapalonym wędkarzem, grzybiarzem i działkowcem. Uwielbiał wyprawy rowerowe do okolicznych lasów. Był człowiekiem mądrym, wrażliwym o niezmiernej skromności i serdeczności. Nie chcąc, stał się znany w swoim rodzinnym mieście.

Zmarł 4 I 1997 roku i został pochowany na miejscowym cmentarzu przy ulicy Brzeskiej w Międzyrzecu.

Bibliografia:

1. Bartos J.: *Mieczysław Pulik (1931–1997)* (w:) „Rocznik Międzyrzeczki” t. XXVII–XXVIII, Międzyrzec Podlaski 1997, s. 187–189
2. Bartos J.: *Mój portret M. Pulika* (w:) „Słowo Podlasia” nr 3 z 1997, s. 9
3. Kornacka K.: *Znaleźć się można wszędzie, ale być – tylko u siebie* (w:) „Słowo Podlasia” nr 3 z 1997, s. 9

4. Kornacki R.: *Przyjacielska refleksja* (w:) „Słowo Podlasia” nr 3 z 1997, s. 9
5. Kornacki R.: *Przyjacielskie wspominki* (w:) „Podlaski Kwartalnik Kulturalny” nr 1/97 Biała Podlaska 1997, s. 60–64
6. Laszuk R.: *Wszyscy pragną miodu nikt nie chce być pszczołą* (w:) „Słowo Podlasia” nr 11 (517) z 1994 r., s. 5
7. Matejuk R.: *Wspomnienie o przyjacielu* (w:) „Słowo Podlasia” nr 3 z 1997, s. 9
8. Red.: *Mieczysław Pulik nie żyje* (w:) „Słowo Podlasia” nr 1 z 7–13 I 1997, s. 1

SAPIEHA

Lew

Sapieha Lew herbu Lis (1557–1633) – twórca potęgi rodu Sapiechów, wielki mąż stanu, kanclerz wielki litewski (od 1589 r.), hetman wielki litewski (od 1625 r.), wojewoda wileński (od 1629 r.), senator i prawodawca, dziedzic i dzierżawca Międzyrzeca

Urodził się 2 IV 1557 roku w Ostrowie, jako syn Jana starosty drohickiego. Rodzice byli wyznania ewangelickiego. Początkowe nauki pobierał w domu, następnie kształcił się w Lipsku (wymowa, historia, łacina). Zwiedzał też obce kraje. Po powrocie na Litwę uczestniczył w wielu sejmikach jako poseł. Z woli króla Stefana otrzymał urząd sekretarza Wielkiego Księstwa Litewskiego. Współinicjator i uczestnik wypraw na Moskwę w 1609 i 1617 roku. Sławę rycerską zdobył pod Toporem i Zawołociem, gdzie dowodził pułkiem husarskim, który wystawił własnym kosztem. Wsławił się męstwem w zdobywaniu Pleskowa. Pod koniec wojny odbył poselstwo do Moskwy i z carem Iwanem Bazylewiczem Groźnym zawarł korzystny pokój w roku 1584. Król Zygmunt III nadaje mu w 1589 r. dobra Skoruty na Litwie. Wcześniej 1 września 1586 roku poślubił w Międzyrzecu wdowę po księciu Zbaraskim, Dorotę Firlejówną córkę kasztelana lubelskiego, która była wyznawczynią nauk Kalwina. W roku następnym żona powiła mu córkę Katarzynę, którą trzymała do chrztu Anna Jagiellonka, żona Stefana Batorego. W 1588 r. Sapieha nawrócił swą żonę z kalwinizmu na wiarę katolicką, sam wcześniej nawrócony przez ks. Piotra Skargę. Pierwszy syn Krzysztof ochrzczony w Międzyrzecu przez biskupa łuckiego Bernarda Maciejowskiego, mając pół roku umiera. Podobnie stało się z drugim synem Andrzejem (ur. 1591 r.), który umiera zaraz po chrzcie. W marcu 1591 roku

umiera też matka obu synów Dorota Firlejówna. Barbara Zbaraska po śmierci matki swojej Doroty upomina się u ojczyma Lwa Sapiehy o prawo własności do Międzyrzecza. Spory ciągnęły się aż do roku 1598. W roku następnym (1599) Lew Sapieha poślubił Elżbietę Radziwiłłównę – wojewodziankę wileńską, dziedziczkę Siemiatycz. Dzięki inicjatywie Sapiehy po likwidacji warzelni soli w Brześciu i Kodniu nad Bugiem (1586 r.) otwarto taką warzelnię w Międzyrzecu. Był też Sapieha współautorem projektu „układu” sądu trybunału dla Litwy na wzór podobnego sporządzonego przez Jana Zamojskiego dla Korony. Statut został przez stany przyjęty w języku rosyjskim w Wilnie w 1588 roku. Po uporządkowaniu własnym kosztem ogłosił go w języku rosyjskim i polskim. Lew Sapieha uczestniczył w rozgraniczeniu Litwy z Podlasiem (1591). W 1600 roku wyjeżdża powtórnie do Moskwy w celu potwierdzenia pokoju z carem Borysem Godunowem, co mu się udaje. W 1611 roku pod jego dozorem odbyło się przejrzenie metryk litewskich. W tym okresie dużo pisze, powstają między innymi dzieła:

1. „Sposób praw trybunalskich”
2. *List do J. W. księdza Józefata Kuncewicza, archiepiskopa połockiego, od J. W. Leona Sapiehy, kanclerza wielkiego ks. Litewskiego, pisany z Warszawy 12 Marca (1622, 4-ce).*

Zmarł 7 VII 1633 roku; pochowany w Wilnie.

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 38–40
2. Inglot S.: *Sprawy gospodarcze Lwa Sapiehy* (w:) „Studia z historii społecznej i gospodarczej poświęcona F. Bujakowi”. Lwów 1931
3. Łepkowski T.: *Słownik historii Polski*. Wiedza Powszechna, Warszawa 1973, s. 426
4. Niesiecki K.: *Herbiarz polski*. Lipsk 1841, t. VIII, s. 259
5. Orgelbrand S.: *Encyklopedia Powszechna*. Warszawa 1866, s. 933–934
6. Voiše I.: „Galeria” portretów właścicieli Międzyrzecza Podlaskiego (w:) „Rocznik Międzyrzeczki” t. XII–XIII. Międzyrzec Podlaski 1980–1981, s. 187

SAWCZUK Janusz

Sawczuk Janusz – długoletni
nauczyciel Szkoły Podstawowej nr 1
w Międzyrzecu Podlaskim, muzyk,
plastyk, animator kultury

Urodził się 4 IV 1942 roku w Komarnie powiat bialski jako syn Bronisława i Emilii z Hryciuków. Szkołę Podstawową ukończył w 1956 r. w Komarnie. Potem podjął naukę w Liceum Pedagogicznym w Leśnej Podlaskiej, którą ukończył w 1961 r. W tym też roku rozpoczął pracę w charakterze nauczyciela wychowania muzycznego w Szkole Podstawowej nr 1 w Międzyrzecu Podlaskim. W tej placówce przepracował 30 lat z dwuletnią przerwą (1962–1964) na służbę wojskową. W roku 1992 r. odszedł na emeryturę. Wcześniej w latach 60-tych i 70-tych był nauczycielem muzyki i plastyki w międzyrzeckim Liceum Ogólnokształcącym. W roku 1968 poszerzając swoją wiedzę merytoryczną ukończył 2-letnie Studium Muzyczne w Lublinie z wynikiem bardzo dobrym. W tym też roku wstąpił w związek małżeński z Elżbietą Dziechciowską. Miał z nią czworo dzieci: Beatę (1968 r.), Radosława (1972 r.), Agnieszkę (1983 r.) i Katarzynę (1983 r.).

W latach 70-tych podjął studia w UMCS w Lublinie na Wydziale Artystycznym – Wychowanie Plastyczne. W roku 1981 uzyskał absolutorium. Poza pracą lekcyjną w szkole prowadził zespoły mandolinowe, chóry i zespoły muzyczne. Zdobywał laury na przeglądach w Radzynie Podlaskim i Białej Podlaskiej. Organizował konkursy i wystawy plastyczne. Jego uczniowie zdobywali nagrody wojewódzkie i ogólnopolskie. W 1982 r. rozpoczął pracę w Miejskim Ośrodku Kultury w Międzyrzecu Podlaskim jako instruktor z I kategorią muzyki i plastyki. Był współzałożycielem i z czasem kierow-

nikiem i dyrygentem chóru męskiego „Wiarus” (1983). Z chórem tym pracował 17 lat zdobywając z jego uczestnikami wiele nagród w przeglądach powiatowych i wojewódzkich. Uczestniczył też w imprezach międzynarodowych na Białorusi i Ukrainie (Odessa, Baranowicze, Prużany). Prowadził chór na występach we Francji (Thuor). Koncertował wśród 25 – chórów w czasie wizyty papieża Polaka, Jana Pawła II w Drohiczynie 10 VI 1999 r.

Prowadził też kapelę ludową (1983 r.) przy Spółdzielni Mieszkaniowej, która 17 lat towarzyszyła zespołowi „Dzieci Podlasia”.

Za pracę zawodową i społeczną był wielokrotnie odznaczany m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, odznaką Zasłużony Działacz Kultury, medalem Za Zasługi dla Województwa Białkopodlaskiego.

Był radnym I kadencji Rady Miejskiej w Międzyrzeczu Podlaskim i radnym społecznym w Komisji Kultury Rady Miejskiej.

SIEDLANOWSKI

Antoni

Siedlanowski Antoni – kronikarz wsi Rzeczyca, kolekcjoner materiałów o rodzinnej miejscowości, regionalista-amator, działacz społeczny, członek Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podlaskim

Urodził się 30 X 1910 r. w Rzeczyce k/Międzyrzecza Podlaskiego, jako syn Grzegorza i Katarzyny z domu Mazurek. Wychowywał się w swojej rodzinnej wsi, tu też pobierał naukę w zakresie szkoły powszechnej. Od małego dziecka obserwował i rysował miejscową florę i faunę. Zapisywał swoje spostrzeżenia, robił notatki, wykonywał rysunki roślin i zwierząt, które dzisiaj na obszarze wsi nie są już spotykane. Opisywał szczegółowo zwyczaje i obyczaje ludu Rzeczy. Z czasem zebrane materiały, dokumenty, w tym też dane statystyczne o Rzeczy, stały się podstawą stworzenia historii wsi. W 1982 r. napisał „Dzieje wsi Rzeczyca”. Przed II wojną światową zaangażował się w pracy koła „WICI”. W czasie okupacji, w lipcu 1942 roku został sołtysiem Rzeczy i pełnił tę funkcję do sierpnia 1944 r. Zawarł związek małżeński z Rozalią Wolińską i miał z nią dwoje dzieci: Elżbietę i Antoniego. W listopadzie 1944 roku za działalność i walkę o wolną Polskę został wywieziony na Sybir i przebywał tam 3 lata. Na uwagę zasługuje jego pamiętnik z pobytu w łagrach w Związku Radzieckim. Po powrocie do kraju rozpoczął pracę zawodową w Przedsiębiorstwie Melioracyjnym w Międzyrzecu Podlaskim, jako pracownik umysłowy. Jednocześnie prowadził gospodarstwo rolne, które przekazał swojej córce Elżbiecie. Był działaczem ruchu ludowego i członkiem Zarządu Ochotniczej Straży Pożarnej w Rzeczy. Na 70-lecie OSP w 1978 r. napisał kronikę i prowadził ją przez wiele lat.

W posiadaniu Antoniego Siedlanowskiego znajduje się wiele dokumentów źródłowych dotyczących ważnych wydarzeń z dziejów wsi. Dotyczą one m.in. reformy scaleniowej, działalności ZMW, OSP, Kółka Rolniczego, rozpraw sądowych itp.

Skończył już 90 lat i mieszka w Rzeczy.

SIENIAWSKA z Lubomirskich Elżbieta Helena (Izabela)

**Sieniawska z Lubomirskich Elżbieta
Helena (Izabela), (ok. 1669–1729)**

– wojewodzianka bełska, kasztelanowa
krakowska, hetmanowa wielka koronna,
dama czynna w życiu politycznym

Urodziła się w Końskowoli w roku 1669 lub 1670, była jedyną córką marszałka wielkiego koronnego Stanisława Herakliusza Lubomirskiego i Zofii z Opalińskich. Pierwsze lata spędziła przy matce zapewne w Końskowoli, a po jej śmierci w 1675 roku przebywała przy ojcu lub w Łańcucie u stryja Hieronima A. Lubomirskiego. Po ślubie ojca z Elżbietą Denhoffówną (1676) kształciła się na Pensji Panien Wizytek w Warszawie, następnie przebywała na dworze Marii Kazimiery, która wywarła duży wpływ na formowanie się jej osobowości. W kaplicy Władysława IV w kościele Pijarów w Warszawie poślubiła dziedzica wielkiej fortuny Adama Mikołaja Sieniawskiego wnosząc w posagu 100 tys. złp gotówką; pozostałe 100 tys. ojciec zapisał jej na Porębie w województwie krakowskim. Po śmierci Jana III Sobieskiego starała się jak najczęściej przebywać z Królową. Sama włączyła się wówczas w działalność publiczną i polityczną. Spotkała się między innymi z ambasadorem Francji w Polsce, a potem, na początku grudnia 1697 roku z Augustem II. Jesienią 1698 roku odprowadziła do Opawy wyjeżdżającą do Rzymu Marię Kazimiერę. Tam zobowiązała się do czuwania nad finansami i administracją klucza jarosławskiego – majątku królowej.

W kwietniu 1699 roku urodziła w Brzeżanach córkę Zofię Marię. W czerwcu tegoż roku uczestniczyła w Warszawie w podziale majątku Sobieskich. Przełom lat 1701 i 1702 zapoczątkował okres dużej aktywności politycznej Sieniawskiej. Popierała powstanie na Węgrzech przeciw Habsburgom. Poznała księcia Franciszka Rakoczego. Po wkroczeniu Szwedów do Polski została prawdopodobnie aresztowana i uprowadzona do Warszawy na rozkaz Karola XII. W czerwcu 1711 roku w Jarosławiu odbył się uroczysty chrzest córki Zofii Sieniawskiej. Rodzicami chrzestnymi byli Piotr I, Franciszek Rakoczy i August II. Chętnie bywała w mężowskich Oleszycach czy w swoich Puławach. Włość końskowolską przekazał jej ojciec po ślubie z Adamem Mikołajem Sieniawskim, ostatecznie dostała ją chyba około 1705 roku w wyniku podziału dóbr rodzinnych po śmierci ojca – podobnie jak Międzyrzec.

Jako nowa właścicielka miasta przyjechała do Międzyrzeca 13 czerwca 1704 roku, gdzie odbyła się intromisja (oficjalne wprowadzenie w posiadanie). Wtedy to mianowała komisarzy do rozpatrzenia skarg. 26 marca 1706 roku potwierdziła wszystkie przywileje nadane miastu przez Stanisława Opalińskiego ze szczególnym zaznaczeniem przywileju jarmarku na dzień św. Idziego. Około 1710 roku Elżbieta Sieniawska nadała przywilej dla cechu garncarzy. Odtąd do cechu mogli należeć także strycharze (ceglarze) i murarze. Ważne w przywileju było prawo do pobierania opłat od obcych garncarzy, którzy przyjechali do Międzyrzeca na handel. W przywileju tym zawarte było też zezwolenie na budowę jatek pod ratuszem. Podany był też cennik na różne garnki. W 1714 roku postanowiła założyć obok pałacu ogród włoski i zatrudniła ogrodnika. Podczas pobytu w Lublinie w sierpniu 1718 roku Sieniawska wydała Żydom nowy przywilej zezwalający na zachowanie dawnych wolności i odbudowę zniszczonych obiektów po pożarze, który wybuchł w Międzyrzecu w połowie 1718 roku. W czasie pożaru spaliły się nadane wcześniej akta przywilejów.

W sumie jednak Elżbieta Sieniawska rzadko przebywała w Międzyrzecu, zajęta sprawami wielkiej polityki. W 1720 roku oddała dobra międzyrzeckie w dzierżawę Grabowskiemu. W roku 1726 po śmierci męża przyjęła nadzór nad hutami szkła w Lubaczowie i całym pozostałym majątkiem. Zakładała szkoły dla dzieci ubogiej szlachty. Potrafiła brać stronę chłopów i mieszczan. Nadzorowała przedsięwzięcia związane z remontowaniem i wyposażaniem licznych rezydencji, o które dbała przez całe życie. Puławy spalone w 1706

roku przez Szwedów zostały przez nią gruntownie przebudowane. Sprowadzała z zagranicy znakomitych architektów. W roku 1719 królewicz Konstanty Sobieski sprzedał jej Olesko i Tarnopol, a w 1720 nabyła od niego Wilanów przystępując od razu do prac budowlanych i dekoracyjnych pałacu. W Puławach zgromadziła olbrzymią bibliotekę. Z upodobaniem kupowała dzieła sztuki i cenne wydawnictwa. Z jej dworem związała się poetka Elżbieta Drużbacka.

Zmarła 21 III 1729 roku w Oleszycach.

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 74–76
2. Gajewski J.: *Elżbieta Sieniawska i jej artyści* (w:) „Mecenas, kolekcjoner, odbiorca”. Warszawa 1984, s. 281–301
3. Kowalski M.: *Przywileje cechu szewców międzyrzeckich z 1673 i z 1787 roku* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. II, Międzyrzec Podlaski 1970, s. 136
4. Link-Lenczowski A. K. i Popiołek B.: (w:) „Polski słownik biograficzny”. t. XXXVII, Warszawa-Kraków 1996. PAN z. 152, s. 90–96
5. Stankowa M.: *Przywileje dla cechu garncarzy w Międzyrzecu Elżbiety Heleny Sieniawskiej i Adama Kazimierza Czartoryskiego* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. IV Międzyrzec Podlaski 1972, s. 171–174

SIENIAWSKI Adam Mikołaj

Sieniawski Adam Mikołaj

(1666–1726) herbu Leliwa – wojewoda
bełski, hetman polny koronny, hetman
wielki koronny, kasztelan krakowski,
dziedzic Międzyrzeca, mecenas sztuki

Urodził się we Lwowie jako syn hetmana polnego koronnego Mikołaja Hieronima i Cecylii Marii z Radziwiłłów. Lata 1677–1681 spędził na naukach we Lwowie, a następnie w październiku 1681 roku podjął studia na Uniwersytecie Krakowskim. Po śmierci rodziców pozostawał oficjalnie pod opieką hetmana Stanisława Jabłonowskiego. W 1684 roku udaje się w podróż zagraniczną. Przebywał w Pradze i Paryżu. Uczył się intensywnie języka francuskiego, którym później posługiwał się swobodnie. Uczył się też rysunku, rachunków, tańca, fechtunku oraz gry na flecie. W Wersalu widział Ludwika XIV.

W 1686 roku wraca do kraju i rozpoczyna służbę wojskową. W 1687 roku wstąpił w związek małżeński z posażną panną Elżbietą, Heleną (Izabelą) z Lubomirskich. Uczestniczył w działaniach militarnych polegających na blokowaniu Kamieńca Podolskiego. W roku 1691 został wojewodą bełskim. Bywał często w otoczeniu króla Jana III i Marii Kazimiery. W czasie bezkrólewia, po śmierci Jana III Sobieskiego opowiedział się dość wyraźnie za kandydaturą Franciszka Ludwika Contiego. W lipcu 1696 roku udał się do Żółkwi z Hieronimem Augustynem Lubomirskim, który chciał opieczetować zgromadzone tam skarby po Sobieskim, aby zabezpieczyć w ten sposób roszczenia Rzeczypospolitej do spuścizny po nim. W roku 1696 uczestniczył w rokowaniach z konfederatami. Pod wpływem żony na przełomie 1697 i 1698 roku starał się szukać porozumienia ze zwolennikami Augusta II.

Najazd Szwedów na Polskę u schyłku 1701 roku spowodował, iż Sieniawski coraz mocniej angażował się w działalność polityczną. Stąd też w latach 1707–1709 uczestniczył w wielu wyprawach i zabiegach dyplomatycznych.

Ród jego należał do największych, najznacniejszych i najbogatszych rodów Rzeczypospolitej. W skład jego rusko-ukraińskiego latyfundium wchodziło: 20 miast – ośrodków kluczy, 7 miast – centrów starostw, 8 miast nie będących ośrodkami dóbr ziemskich, 161 wsi dziedzicznych i 74 wsie starościńskie. Na Litwie posiadał miasto Nowa Mysz z zamkiem, zespół wsi w województwie nowogródzkim oraz Szklów z kompleksem dóbr. Trzymał także królewszczyzny na Mazowszu i województwie podolskim. Często przejeżdżał po swoich dobrach (Brzeżany, Tarnoruda, Puławy, Oleszyce, Wilanów, Międzyrzec, Częstochowa). W Warszawie posiadał pałac przy Krakowskim Przedmieściu 5. Zmarł w 1726 roku nie zostawiając potomstwa po mieczu. Na nim się kończy ród starodawny i wielce zasłużony. Córka jedynaczka Zofia, po śmierci pierwszego małżonka Stanisława Denhoffa, oddała rękę Augustowi Aleksandrowi księciu Czartoryskiemu i cały ogromny majątek wniosła w dom męzowski, przez co Czartoryscy mieli poważny wpływ na późniejsze losy Rzeczypospolitej.

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 73
2. Link-Lenczowski A. K.: (w:) *Polski słownik biograficzny*. t. XXXVII, Warszawa–Kraków 1996. PAN z. 152, s. 105–114
3. Link-Lenczowski A.: *Hetman Adam Mikołaj Sieniawski a niektóre aspekty finansowe polityki polskiej wobec Porty i Krymu w początkach XVIII w.* (w:) „Sobótka” 1982 z 3–4
4. Orgelbrand S.: *Encyklopedia powszechna*. Warszawa 1866, t. XXIII, s. 424
5. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 52–535
6. Roniker J.: *Hetman Adam Sieniawski i jego regimentarze*. Kraków 1992

SMOLEŃSKI Karol

Smoleński Karol (1866–1948)

– artysta fotografik-samouk

Urodził się 14 listopada 1866 roku w Kąkolewnicy. Był synem Edwarda i Bronisławy Paluszkiewicz. Związek małżeński zawarł z Felicią Emilią Mańkowską z Szaniaw. Miał dwie córki Marię i Jadwigę. Po śmierci pierwszej żony zawarł powtórnie związek małżeński (1912 r.) z Jadwigą Grzebiliszewską z Międzyrzecza. Działalność fotograficzną rozpoczął w końcu lat osiemdziesiątych XIX wieku. Był w tej dziedzinie samoukiem o nieprzeciętnych zdolnościach, bardzo pracowity i odcytany. Fotografikę traktował jako powołanie. Długie starania o zezwolenie otwarcia zakładu fotograficznego w Międzyrzeczu Podlaskim ziściły się dopiero w kwietniu 1895 roku. W tym też roku otwiera zakład przy ulicy Piszczanka nr 418/662 (posesja Ostapowicza). Zakład był prowadzony racjonalnie, szybko się rozwijał i cieszył się dobrą opinią nie tylko klientów międzyrzeckiej. W rok później Smoleński kupuje dom na Nowym Mieście przy ul. Lubelskiej (dziś nr 57) i na jego zapleczu buduje dużą pracownię fotograficzną. Często gościli w zakładzie byli oficerowie i żołnierze stacjonującego opodal kałuskiego pułku piechoty (zdjęcia portretowe i grupowe). Kiedy pułk w latach 1905–1906 zostaje przeniesiony do Białej dochody Smoleńskiego znacznie zmalały. Zakłada wtedy filię w Białej Podlaskiej, by z czasem przenieść się tu na stałe. W niezbędne aparaty, materiały i przybory fotograficzne zaopatrywał się Smoleński w renomowanych firmach warszawskich. W roku 1915 w czasie

pierwszej wojny światowej wyemigrował z rodziną do Rosji. Osiedlił się w guberni czerniakowskiej w mieście Klince i tam prowadził zakład fotograficzny. Do Polski wrócił w sierpniu 1918 r. Obok zakładu fotograficznego prowadził w Białej Podlaskiej skład broni i amunicji myśliwskiej, który był filią Warszawskiej Spółki Myśliwskiej. Wykonywał wszelkiego rodzaju zdjęcia, szczególnie jednak portretowe przylepione na tekturki oraz fotografie na porcelanie. W latach 1895–1910 wykonywał masowo pocztówki o wymiarze 9×14 cm z poszczególnymi fragmentami miasta Międzyrzecza. Były tam okazalsze obiekty przemysłowe, pałac Potockich i inne. Na niektórych pocztówkach umieszczał kilka fragmentów na przykład ul. Lubelską, Nowe Miasto, pałac Potockich z bramą pałacową i gorzelnią itp. Był też znanym społecznikiem. I tak w Międzyrzeczu działał w Straży Pożarnej jako strażak, był też członkiem Macierzy Szkolnej. W Białej Podlaskiej występował jako aktor w Amatorskim Kole Teatralnym był również ławnikiem w Zarządzie Miejskim i honorowym członkiem Bialskiego Powiatowego Towarzystwa Łowieckiego.

Wykształcił w Międzyrzeczu wielu adeptów sztuki fotograficznej między innymi Mikołaja Mańkowskiego i Piotra Szostkiewicza.

Zmarł w Białej Podlaskiej 30 I 1948 roku.

Bibliografia:

1. Kowalski M.: *Zakłady fotograficzne w Międzyrzeczu Podlaskim (1895–1975)* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. VI, Międzyrzec Podlaski 1975, s. 98–102

SOBOTA

Jerzy

Sobota Jerzy – artysta malarz,
grafik

Urodził się w Radzynie Podlaskim w 1968 roku. Szkołę podstawową i Technikum Budowlane ukończył w Międzyrzecu Podlaskim. W latach 1992–1997 studiował na Wydziale Artystycznym UMCS. W 1997 roku otrzymał dyplom z wyróżnieniem pod kierunkiem prof. Grzegorza D. Mazurka. Pracę magisterską pisał na temat międzyrzeckich cmentarzy żydowskich (promotor dr Andrzej Trzciński). W 1998 roku zamieszkał w Lublinie i otrzymał pracę w charakterze plastyka w Młodzieżowym Domu Kultury w Lublinie. Interesuje się rysunkiem i grafiką. Żonaty, żona Regina.

Wystawy:

- 1988 r. Galeria ES w Międzyrzecu Podlaskim
- 1993 r. Galeria ES w Międzyrzecu Podlaskim
- 1995 r. Wystawa pokonkursowa „UNIWERSAL” – Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie
- 1997 r. Galeria Młodzieżowego Domu Kultury nr 2 w Lublinie – wystawa podyplomowa
- 2000 r. Galeria ES w Międzyrzecu Podlaskim – wystawa indywidualna (rysunek – grafika)
- 2000 r. Galeria ES w Międzyrzecu Podlaskim. X Międzyrzeckie Prezentacje Plastyczne

Od autora:

„Nie mam zamiaru odsłaniać przed widzom moich myśli i uczuć lub też zdradzać jakichkolwiek innych tajemnic, które składają się na genezę powstania obrazów od formy treściowo-intelektualnej. To co obserwator wysledzi lub rozkoduje pozostawiam Jemu i tylko On decyduje, co tak naprawdę chce zobaczyć (...). Jednak cokolwiek bym nie powiedział treść ustępuje miejsca formie. (...) Zawsze pragnąłem, by mieć skłonności do umownego języka obrazów, by od widza wymagało to niemałego wysiłku intelektualnego, aby odgadnąć szyfr „kodu informacji”. dopiero te wysiłki wynagradzane są zrozumieniem treści i siły przedstawiania. A może wszystko to żart?”

STEFANIUK Franciszek Jerzy

Stefaniuk Franciszek Jerzy

– wicemarszałek Sejmu RP, działacz
Polskiego Stronnictwa Ludowego,
poeta, działacz społeczny

Urodził się 4 VI 1944 r. w Drelowie. Żona Danuta jest bibliotekarką, córka Małgorzata w Zgromadzeniu ss Pallotynek, syn Piotr – lekarz medycyny (żona Monika, dzieci Mateusz i Julia), Anna – absolwentka Wydziału Rehabilitacji AWF (mąż Tomasz Dąbrowski, córka Gabriela), Paweł – student SGGW Warszawa, Andrzej – student SGH Warszawa.

Posiada wykształcenie ekonomiczne, biegle zna język rosyjski. W ruchu ludowym działa od 1963 r., przeszedł wszystkie szczeble w statutowych strukturach organizacyjnych. W latach 1990–98 pełnił funkcję prezesa Zarządu Wojewódzkiego PSL w Białej Podlaskiej, w latach 1992–97 był wiceprezesem Naczelnego Komitetu Wykonawczego PSL. Od 1999 roku pełni funkcję prezesa Zarządu Powiatowego PSL w Białej Podlaskiej, a od roku 2000 jest przewodniczącym Rady Naczelnej PSL.

W latach 1961–89 pracował w spółdzielczości rolniczej i w samorządach, jednocześnie aż do 1994 r. prowadził gospodarstwo rolne. Od 1989 r. jest nieprzerwanie w Sejmie. Poseł X, I, II, i III kadencji Sejmu. W III kadencji został wicemarszałkiem Sejmu. Pracował w sejmowej komisji stosunków gospodarczych z zagranicą, zdrowia, kultury i środków przekazu, odpowiedzialności konstytucyjnej oraz rolnictwa i gospodarki żywnościowej. W 1993 roku (II kadencja) jako wiceprzewodniczący Klubu Parlamentarnego PSL kierował 130-osobowym zespołem parlamentarzystów.

Autor licznych wypowiedzi publicystycznych w prasie lokalnej i ogólnopolskiej. Występował w wielu audycjach radiowych programach telewizyjnych. Najzarliwiej broni interesów wsi i rolników, zabiera także głos w tak istotnych obszarach jak oświata, służba zdrowia, polska gospodarka, polityka prorodzinna.

Pełni szereg funkcji społecznych w organizacjach oraz instytucjach, także funkcji kierowniczych. Promotor Uchwały Sejmu ustanawiającej rok 2000 Rokiem Reymontowskim, jest też wiceprzewodniczącym Honorowego Komitetu Obchodów Roku Reymontowskiego, Honorowym Obywatelem Miasta Międzyrzeca Podlaskiego, wiceprzewodniczącym Komitetu Honorowego i sprawującym pieczę nad pracami Komitetu Organizacyjnego Sprowadzenia Prochów Stanisława Mikołajczyka. Wchodzi w skład Rady Fundacji Dzieło Nowego Tysiąclecia, należy do Komitetu Honorowego Megamarka Polska ustanowionego dla promocji Polski przez Państwową Agencję Inwestycji Zagranicznych oraz do Polskiego Komitetu Honorowego Expo 2000.

W wolnym czasie najchętniej spotyka się z rodziną, udziela się społecznie, czyta publicystykę i literaturę, zajmuje się pszczelarstwem i pisywaniem poezji. Jest autorem czterech zbiorów wierszy o tematyce religijno-patriotycznej, cieszących się dużym uznaniem czytelników. Są to tomy: „Chlebie niechciany”, „Czas siewu”, „Rytm ziemi – Rytm serca”, „Unitów drelo-wskich droga krzyżowa”.

Mówią o nim, że jest pogodny w życiu i twardy w działaniu. Broni racji, w które głęboko wierzy. Pozostaje przede wszystkim wierny wartościom ludowym, narodowym i chrześcijańskim. W orbicie jego zainteresowań i uwagi zawsze znajduje się Polska, polski rolnik, wiara i przywiązanie do ziemi, zwłaszcza do rodzimej ziemi podlaskiej.

STEFANIUK Mieczysław Ludwik

Stefaniuk Mieczysław Ludwik

– proboszcz parafii M. B. Częstochowskiej w Zielonce, kanonik gremialny Kolegiaty Radzyńskiej, prałat scholastyk tejże Kapituły, „Proboszcz III Tysiąclecia”

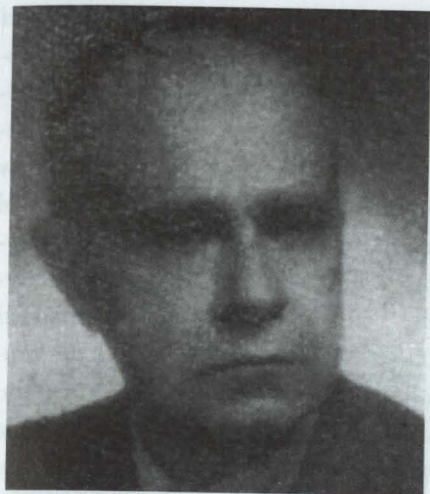
Urodził się 25 VIII 1939 roku w Drelowie jako syn Stanisława, właściciela 18 ha gospodarstwa, uczestnika wojny 1939 roku, obrońcy Warszawy i Stanisławy z Matoszków z Berezy koło Międzyrzeca Podlaskiego.

Rodzeństwo: Jan, technik drogowy, ur. 1942 r., ożeniony z Grażyną Wieliczko w Międzyrzecu Podlaskim; Franciszek Jerzy, ur. w 1944 r., ożeniony z Danutą Łobacz, działacz PSL, poseł, wicemarszałek Sejmu RP; Marianna Jadwiga ur. w 1952 r., ukończyła Politechnikę w Lublinie i pedagogikę na UMCS, zamężna z inżynierem Jerzym Olszańskim, dyrektorka jednej z lubelskich szkół podstawowych; Stanisława Henryka, magister socjologii, zamężna ze Stanisławem Szmulikiem, katechetka w Drelowie.

M. Stefaniuk w latach 1946–1953 uczęszczał do Szkoły Podstawowej w Drelowie. W latach 1953–1957 uczył się w Liceum Ogólnokształcącym w Międzyrzecu Podlaskim. Studia w Metropolitalnym Wyższym Seminarium Duchownym w Warszawie odbył w latach 1957–1963. Świecenia kapłańskie przyjął 26 V 1963 roku w katedrze św. Jana w Warszawie z rąk J. E. Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Po święceniach był wikariuszem w Krzemienicy koło Rawy Mazowieckiej, a od 1964 roku w Kobyłce koło Warszawy. Od 1969 roku w parafii św. Aleksandra na Pl. Trzech Krzyży w Warszawie.

W Jazgarzewie koło Piaseczna był proboszczem od 1974 roku. W latach 1978–1985 pełnił funkcję wicedziekana dekanatu wareckiego, a w latach 1985–1986 dziekana dekanatu piaseczyńskiego. W roku 1986 został odznaczony przywilejem rakiety i mantoletu. W latach 1982–1987 był też spowiednikiem zwyczajnym alumnów Metropolitalnego Seminarium Duchownego. Jest magistrem teologii na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim na podstawie pracy „Ks. Adam Szelewski jako teoretyk kaznodziejstwa połowy XIX w. napisanej pod kierunkiem ks. doc. dr Mieczysława Brzozowskiego.

W roku 1986 został proboszczem parafii M. B. Częstochowskiej w Zielonce. Był inicjatorem powstania Domu Samotnej Matki i Stacji „Caritas”. Od roku 1987 był wicediekanem dekanatu wołomińskiego. Po utworzeniu Kolegiaty Radzywińskiej – 25 marca 1993 r. – został kanonikiem gremialnym, a od 11 grudnia 1994 roku prałatem scholastykiem tejże Kapituły. Jest też pierwszym dziekanem nowoutworzonego dekanatu zielonkowskiego (17 VI 1996 r.). Od roku 1992 redaguje gazetę parafialną „Ecclesia”, która m.in. odzwierciedla życie duchowe wiernych parafii M. B. Częstochowskiej w Zielonce. Odznaczony złotym medalem Za zasługi dla pożarnictwa, Krzyżem Zasługi przez Zarząd Główny Stowarzyszenia Polskich Kombatantów w Kraju, medalem 35-lecia Zielonki i medalem „Zasłużony dla Gminy Drelów”. W 2001 r. został jednym z laureatów konkursu „Proboszcz III Tysiąclecia”, którego organizatorami byli Katolicka Agencja Informacyjna i Radio Plus.

STRZAŁKOWSKI Karol Aleksander

Strzałkowski Karol Aleksander
(1900–1965) – nauczyciel, badacz
historii Międzyrzecza i regionu, redaktor „
Głosu Międzyrzecznego”, działacz
społeczny

Urodził się 22 X 1900 roku w Przemyśle jako syn Aleksandra i Marii Strzałkowskich. Uczęszczał do Szkoły Wydziałowej w rodzinnym mieście, a po jej ukończeniu w 1913 roku wstąpił do Państwowego Gimnazjum Klasycznego im. J. Słowackiego. Po trzykrotnej przerwie spowodowanej wybuchem I wojny i służbą wojskową zdał egzamin maturalny w 1922 roku. Najpierw pracował w trzyklasowej Publicznej Szkole Powszechnej w Komarówce, a po uzupełnieniu wykształcenia złożył w Lublinie wymagane egzaminy dla niewykwalifikowanych nauczycieli szkół powszechnych. Od 1 IX 1923 roku rozpoczął pracę w 7-klasowej Publicznej Szkole Powszechnej w Międzyrzeczu Podlaskim. Związek małżeński zawarł w Warszawie w lipcu 1925 roku ze Stefanią Anną Pelczar i miał z nią troje dzieci. Interesowała go od młodych lat historia. Został przyjęty na studia historyczne w Państwowym Instytucie Nauczycielskim w Warszawie. Po otrzymaniu dyplomu wrócił do szkoły w Międzyrzeczu. Poza pracą pedagogiczną działał społecznie. W miesięczniku, a następnie dwutygodniku „Głos Międzyrzeczki” redagowanym przez nauczycieli swojej szkoły opracowywał i zamieszczał wspólnie z Czesławem Górskim i Zygmuntem Ochnio, a następnie z Włodzimierzem Furmanem artykuły i informacje dotyczące miasta i Międzyrzeczczyzny. W numerach 10, 11 i 12 z maja i czerwca 1927 roku pomieścił „Zarys dziejów Międzyrzecza”. Inne artykuły to: „Statystyka zawodowa ludności Międzyrze-

ca”, „Spółdzielczość na terenie szkoły powszechnej”, „Dzień spółdzielczości w Międzyrzecu” itp. Krótkimi notatkami dokumentował życie miasta i samorządu miejskiego. Redakcja „Głosu Międzyrzeckiego” bardzo ceniła współpracę z Karolem Strzałkowskim. Od 1927 roku aktywnie uczestniczył w ruchu spółdzielczości spożywców i spółdzielczości uczniowskiej. Wchodził w skład Rady Nadzorczej Centrali Związku Spółdzielczości. Z czasem pracował w nadzorze szkolnym i kontynuował studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Lwowskiego im. Jana Kazimierza, które ukończył w 1931 roku. Praktykował w Inspektoracie Szkolnym w Białej Podlaskiej, następnie awansował na stanowisko zastępcy Inspektora Szkolnego w Łukowie, a potem we Włodawie. Pracował też w urzędach szkolnych w Chełmie i Radzynie Podlaskiej. W okresie okupacji hitlerowskiej organizował tajne nauczanie w powiecie łukowskim. Po wojnie jako członek Stronnictwa Demokratycznego pracował na wysokich stanowiskach w Poznaniu, Białymstoku i Warszawie (Ministerstwo Oświaty). Władał kilkoma językami: niemieckim, czeskim, rosyjskim i ukraińskim, znał łacinę i włoski. Autor zarysu historii Międzyrzeckiej Ochotniczej Straży Pożarnej pt. „MOSP 1904–1924”. Odznaczony został Srebrnym Krzyżem Zasługi (1939 r.), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1958 r.), tytułem honorowym Zasłużonego Nauczyciela PRL (1963 r.).

Zmarł 15 IV 1965 roku.

Bibliografia:

1. Kowalski M.: *Wspomnienie o nauczycielu Karolu Aleksanderze Strzałkowskim (1900–1965)* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. X, Międzyrzec Podlaski 1978, s. 168–172
2. „Głos Międzyrzecki” R. 3 (10, 11, 12, 19–20, 21) z 1927 r., R. 4 (5, 6, 7, 8, 11–12) z 1928, 1929

SWORCZUK

Marian

Sworczyk Marian – instruktor ds.
upowszechniania plastyki, filmu,
malarz, działacz kultury

Urodził się 28 X 1954 roku w Międzyrzecu Podlaskim jako syn Stanisława i Stanisławy z Demianiuków. Uczył się w Szkole Podstawowej nr 2 w Międzyrzecu Podlaskim. Szkołę średnią ukończył w Poznaniu. Towarzyszące od najmłodszych lat zainteresowanie rysunkiem spowodowało, że w latach 1971–1975 aktywnie uczestniczył w zajęciach i warsztatach plastycznych organizowanych przez Biuro Wystaw Artystycznych w Poznaniu. W 1976 r. zawarł związek małżeński z Jadwigą Siedlanowską. Syn Paweł studiuje w WAT, córka Izabela uczy się w LO w Międzyrzecu. Wiele lat był instruktorem ds. upowszechniania plastyki Łosickiego Domu Kultury i instruktorem ds. upowszechniania filmu w Miejskim Ośrodku w Międzyrzecu Podlaskim. W latach 1991–1999 był dyrektorem MOK w Międzyrzecu. Obecnie jest instruktorem plastykiem w tej placówce i prowadzi zajęcia z grupą gimnazjalną. Był uczestnikiem plenerów malarskich i warsztatów plastycznych organizowanych m.in. przez Wojewódzki Ośrodek Kultury w Białej Podlaskiej i Akademię Sztuk Pięknych w Warszawie. Maluje w konwencji realistycznej. Dużo czasu poświęca kopiowaniu. Przywiązuje szczególną uwagę do opanowania warsztatu twórczego. Brał udział w wielu wystawach zbiorowych i indywidualnych m.in. w Poznaniu, Białej Podlaskiej, Siedlcach, Warszawie, Krakowie, Międzyrzecu Podlaskim, Łosicach i Brześciu (Białoruś). Jest autorem licznych obrazów o charakterze sakralnym.

Jego prace znajdują się w zbiorach prywatnych kolekcjonerów polskich i obcych: Szwajcaria, Niemcy, USA.

Prowadzi własną firmę ART'89 zajmującą się działalnością artystyczną i literacką (malowanie i kopiowanie obrazów, ilustracja, reklama). Zainteresowania: historia świata i Polski (dawna i współczesna).

SZCZERBICKI

Andrzej

Szczerbicki Andrzej – instruktor
plastyki, malarz, historyk sztuki

Urodził się w 1956 r. w Międzyrzecu Podlaskim jako syn Aleksandra i Lucyny z Jaszczuków. Po ukończeniu Szkoły Podstawowej Nr 2 rozpoczął naukę w Liceum Ogólnokształcącym w rodzinnym mieście, maturę otrzymał w 1975 roku. W latach 1975–1977 był słuchaczem Policealnego Studium Reklamy w Mińsku Mazowieckim. Po powrocie do Międzyrzecza podjął pracę jako dekorator w Wojewódzkim Przedsiębiorstwie Handlu Wewnętrznego, a po otwarciu Miejskiego Ośrodka Kultury w Międzyrzecu w 1981 roku rozpoczął pracę jako plastyk. Prowadził zajęcia plastyczne głównie z młodzieżą, służył pomocą i radą wielu młodym ludziom w starcie na uczelnie plastyczne. Dochował się kilku znakomitych plastyków i malarzy. W latach 1981–1986 studiował historię sztuki w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W roku 1985 zakłada przy MOK galerię sztuki „ES”, która z przerwami działa do dziś. Do sukcesów galerii i prowadzącego zaliczyć można wystawy pokazujące prace artystów z całego kraju jak też i artystów wywodzących się z Międzyrzecza, których losy rozrzuciły po całej Polsce. Wystawy takie miały miejsce w latach 1990, 1994 i 2000.

Jest czynnym plastykiem, od lat zajmuje się malarstwem. Debiutował wystawą indywidualną w marcu 1980 roku w Klubie Międzyspółdzielniowym w Międzyrzecu Podlaskim. Od tego czasu prezentował swoje prace w wielu miejscowościach w Polsce na wystawach indywidualnych i zbiorowych m.in.

w Białej Podlaskiej, Elblągu, Łodzi, Rzeszowie, Zamościu, Łukowie, Parczewie, Przysusze. Był inicjatorem wielu przedsięwzięć plastycznych w mieście: wystawy, plenery, warsztaty plastyczne dla młodzieży.

Żonaty od 1981 roku, żona Joanna, córka Weronika (1981), syn Jacek (1985), zodiakalny Skorpion, hobby – historia, historia sztuki i muzyka. Ulubiony film – „Lot nad kukułczym gniazdem”, ulubiona książka „Imię róży”, ulubione zespoły – „Led Zeppelin”, „Rolling Stones”, ulubiony muzyk – John Mayall, ulubieni malarze – Rembrandt, Hals, Vermeer, Chardin, Wojtkiewicz.

Zawodowo zajmuje się także reklamą, projektowaniem graficznym. Od kilkunastu lat prowadzi firmę reklamową.

SZCZERBICKI

Leszek

Szczerbicki Leszek – artysta fotografik,
instruktor fotografii, absolwent Akademii
Sztuk Pięknych w Poznaniu

Urodził się w fазie Ryb 24 II 1960 roku w Międzyrzecu Podlaskim jako syn Aleksandra i Lucyny z Jaszczuków. Związek małżeński zawarł w 1984 roku z Mieczysławą z Gruszków, dzieci Maciej (1984 r.), Marlena (1985 r.), Krzysztof (1990 r.). Po ukończeniu Szkoły Podstawowej nr 2 i Liceum Ogólnokształcącego w Międzyrzecu Podlaskim rozpoczął naukę w Studium Fotografii Zespołu Szkół Fototechnicznych w Warszawie. Dyplom uzyskał w 1982 roku. W latach 1982–1991 pracował w Miejskim Ośrodku Kultury w Międzyrzecu Podlaskim na stanowisku instruktora fotografii (I kategoria). W tym okresie prowadził liczne kursy, szkolenia oraz działalność wystawienniczą. Był też organizatorem i wykładowcą Studium Fotografii przy Wojewódzkim Domu Kultury w Białej Podlaskiej (1990 r.) i Studium Sztuk Plastycznych przy Galerii Austeria Radziwiłłowska (1992 r.). W 1985 roku rozpoczął studia w Wyższym Studium Fotografii, organizowanym przez Ministerstwo Kultury i Sztuki, Centralny Ośrodek Metodyki i Upowszechniania Kultury oraz Związek Artystów Fotografików Polskich. Dyplom studiów uzyskał w 1989 roku. Jest absolwentem Akademii Sztuk Pięknych w Poznaniu na Wydziale Komunikacji Multimedialnej, gdzie uzyskał dyplom w pracowni fotografii intermedialnej (2000 r.). Obecnie zajmuje się fotografią reklamową i intermedialną. Od 1992 roku prowadzi własną działalność, tworząc realizacje dla takich firm jak: AEG, Electrolux, Daewoo, Cepelia, Polfa, Kamis, „Gazeta Wyborcza”, „Rzeczpospolita”.

SZEPTYCKI

Hieronim Antoni

Szeptycki Hieronim Antoni

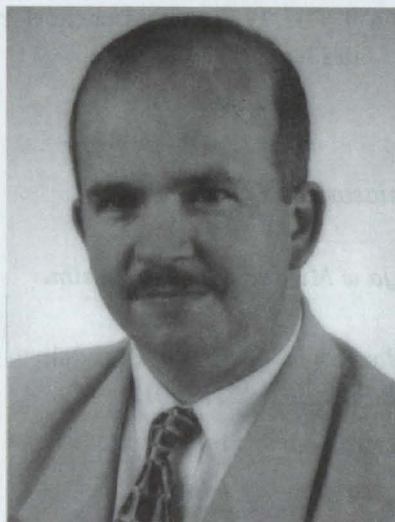
herbu Łódzia (1700–1773) – kanonik
kamieniecki, archidiakon lwowski,
sufragan łucki, biskup płocki,
referendarz koronny, proboszcz
międzyrzecki

Urodził się w 1700 roku jako syn Hieronima – Stanisława Szeptyckiego, chorążego łeczyńskiego. Kształcił się we Lwowie w Kolegium Klemetyńskim. Brał też czynny udział w życiu publicznym. Jako biegłego w prawie krajowym wybierano go z kapituły na deputata do trybunału koronnego. W dniu 20 VII 1739 roku został prekonizowany biskupem tytularnym Saldae i sufraganem łuckim. W 1747 roku był proboszczem międzyrzeckim. Pro wizję na biskupstwo płockie otrzymał 24 IX 1759 r. po śmierci biskupa płockiego Józefa Eustachego Szembeka. Jako pierwszy z biskupów płockich przybrał tytuł księcia pułtuskiego. Pobożnie i gorliwie spełniał obowiązki pasterskie. Był zwolennikiem reform zmierzających do umocnienia ojczyzny. W 1768 roku odsunął się od życia politycznego, skupiając się na sprawach kościoła. W 1752 roku o godzinie 8⁰⁰ rano zaczął płonąć kościół św. Mikołaja w Międzyrzecu. Pożar został ugaszony, ale zniszczenia okazały się poważne, choć ocalały ściany zewnętrzne. Hieronim Szeptycki, w owym czasie proboszcz międzyrzecki, postanowił odbudować świątynię. Trwała ona cztery lata. Prawdopodobnie zaangażował do prac malarskich artystę Szymona Czechowicza. Kościół został gruntownie przebudowany w stylu późnobarokowym. Po przebudowie otrzymał kształt krzyża łacińskiego. Dużej pomocy w odbudowie kościoła udzielił właściciel Międzyrzecza książę August Czartoryski.

Hieronim Szeptycki zmarł w Warszawie 9 VIII 1773 roku i pochowany został w kolegiacie pułtuskiej w kaplicy św. Jana Nepomucena.

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl.- Międzyrzec Podl. 1995, s. 86
2. Geresz J.: *Z dziejów kościoła św. Mikołaja w Międzyrzecu Podlaskim*. Międzyrzec Podlaski 1997, s. 20-21
3. Nitecki P.: *Biskupi Kościoła w Polsce. Słownik biograficzny*. Ośrodek dokumentacji i Studiów Społecznych. Warszawa 1992, s. 201
4. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 156-157

SZULIK

Adam Krzysztof

Szulik Adam Krzysztof – wójt Gminy Drelów, członek Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podlaskim, radny Powiatu Białskiego

Urodził się 30 VII 1957 roku w Międzyrzecu Podlaskim jako syn Jana i Władysławy z Jakimiuków. Ośmioklasową szkołę podstawową ukończył w Halasach, a szkołę średnią – Liceum Ekonomiczne – w Międzyrzecu Podlaskim (1976 r.). Zdał egzamin dojrzałości i uzyskał tytuł technika ekonomisty. W styczniu 1977 roku rozpoczął pracę zawodową w Urzędzie Gminy w Międzyrzecu Podlaskim. W latach 1977–1979 odbył zasadniczą służbę wojskową. Od maja 1981 r. pracował już na stanowisku sekretarza Urzędu Gminy w Drelowie. W czasie transformacji ustrojowej, 15 VI 1990 r. wybrany został na stanowisko wójta Gminy Drelów, które zajmuje do dziś. 27 IV 1985 r. zawarł związek małżeński z Danutą Kondraciuk. Dzieci: Magdalena (1986 r.), Mateusz (1993 r.), Milena (1994 r.).

W roku 1997 ukończył Wyższą Szkołę Administracji Publicznej w Ostrołęce. Kontynuując studia wyższe na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego w roku 1999 uzyskał tytuł magistra administracji.

Już w młodości aktywnie uczestniczył w życiu społecznym działając w wielu organizacjach m.in. w Ludowych Zespołach Sportowych, Polskim Czerwonym Krzyżu, Lidze Obrony Kraju i Ochotniczych Strażach Pożarnych. Wspierał wydawnictwa dotyczące historii Drelowa m.in. wydanie „Monografii wsi Drelów” (1996 r.) oraz „Zwyczaj i obrzędy ludu Międzyrzeczyzny” (2000 r.) autorstwa dr Feliksa Olesiejuka. Jest również autorem

nekrologu F. Olesiejuka w „Roczniku Międzyrzeckim” t. XXIX-XXX, Międzyrzec Podlaski 1999, s. 367-368.

Za działalność społeczną został uhonorowany m.in. odznaczeniami: Złotym Krzyżem Zasługi, Złotym Znakiem Związku (najwyższe odznaczenie strażackie).

Dewiza życiowa: uczciwość, fachowość, rzetelność.

SZWED Józef

Szwed Józef (1904–1992) – nauczyciel i pedagog wielu pokoleń, działacz ruchu oporu, brał udział w tajnym nauczaniu, członek założyciel i członek honorowy Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podlaskim, były wiceprezes, działacz społeczny

Urodził się 25 VII 1904 roku w Bezwoli w powiecie radzyńskim jako syn Franciszka i Karoliny z Rakowskich w rodzinie robotniczo-chłopskiej. Najpierw uczył się w szkole powszechnej, a potem dwuletnim Państwowym Seminarium Nauczycielskim w Leśnej Podlaskiej, które ukończył w 1925 roku. Następnie doskonalił wykształcenie na Wyższym Kursie Nauczycielskim w Państwowym Instytucie Robót Ręcznych i Rysunków w Warszawie (1938). Wcześniej, bo już w sierpniu 1925 r. rozpoczął pracę w Publicznej Szkole I stopnia w Olszewnicy. Ożenił się z Julią Świątek – nauczycielką i miał z nią dwie córki Barbarę – Teresę (ur. 3 X 1934 r.) i Grażynę (ur. 1 V 1938 r.). Obie zdobyły wykształcenie medyczne. W roku 1936 został redaktorem „Głosu Powiatu Radzyńskiego” i dojeżdżał do Międzyrzecza z Żerocina. W latach 1928–1940 pracował jako nauczyciel w Szkole Powszechnej II stopnia w Żerocinie. Był również inicjatorem wybudowania nowej szkoły oraz założenia Straży Pożarnej. W latach 1940–1944 był nauczycielem w Szkole Powszechnej w Międzyrzecu Podlaskim. Uczestnik kampanii wrześniowej w 1939 roku. Potem działał w ruchu oporu w szeregach BCh i AK pod pseudonimem „Zagon” i „Zygmunt”. Uczestniczył też w tajnym nauczaniu. Po wkroczeniu do Międzyrzecza wojsk sowieckich przez

19 dni pełnił z ramienia AK funkcję komendanta miasta, a za swą działalność jako „Piłsudczyk” i za organizowanie pomocy dla walczącej Warszawy w dniu 13 VIII 1944 r. został aresztowany i bez wyroku wywieziony w głąb Rosji. Przebywał w obozach w Riazaniu i Diagilewce podległych zarządowi administracyjnemu KGB nr 454 w Riazaniu. Powrócił ze zsyłki w lutym 1946 roku w stanie kompletnego wyczerpania fizycznego i psychicznego. Przed wywózką do łagrów przebywał krótko w areszcie NKWD w Lublinie przy ulicy Lipowej (15 VIII–19 VIII 1944 r.) oraz w obozie na Majdanku (19 VIII–23 VIII 1944 r.). Po zakończeniu działań wojennych od 11 II 1946 do 30 VI 1946 r. pracował w Szkole Podstawowej Nr 2, a następnie do końca sierpnia tegoż roku w średniej Szkole Rolniczej w Międzyrzecu. Od 1 IX 1946 r. rozpoczął pracę w charakterze nauczyciela w Liceum Ogólnokształcącym w Międzyrzecu Podlaskim, gdzie pracował do 30 VIII 1972. Od roku 1960 pełnił funkcję dyrektora Liceum. Mianowanie otrzymał 1 XII 1962 r. Kwalifikacje do nauczania geografii w szkołach ogólnokształcących zdobył w roku 1955 (egzamin państwowy w Instytucie Kształcenia Nauczyciela).

Dziesięć lat później w Olsztynie ukończył Centralny Kurs dla Dyrektorów Liceów. W czasie pracy zawodowej był niezmiernie aktywny. Wieloletni działacz Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego, radny w Międzyrzecu Podlaskim i powiecie radzyńskim. Był członkiem Powiatowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich. Będąc już na emeryturze często kontaktował się ze swoimi uczniami i brał udział w życiu szkoły. Dorywczo nauczał jeszcze w liceum geografii.

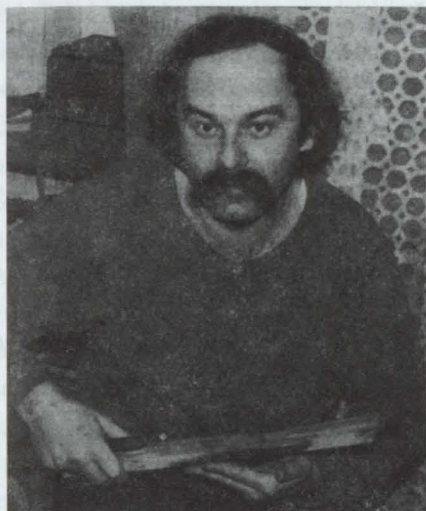
Za swoją działalność w okresie okupacji i po wojnie był wielokrotnie odznaczany m.in. Medalem Wojska Polskiego (Londyn, 15 VIII 1948 r. nr leg. 35 817), Krzyżem Armii Krajowej (Londyn, 18 VI 1985 r. nr leg. 33 623), Krzyżem Partyzanckim i Złotą Odznaką ZNP za tajne nauczanie (Warszawa nr leg. 27 z 10 VI 1985 r.), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Odznaką Zasłużony Nauczyciel PRL. Za zasługi dla pożarnictwa został wyróżniony złotą i srebrną odznaką. Lubiany i ceniony przez młodzież, nauczycieli i rodziców – mieszkańców Międzyrzeca.

Zmarł w wieku 88 lat na zawał serca. Pochowany został na cmentarzu w Międzyrzecu Podlaskim.

Swoje wspomnienia i przeżycia opisał w pamiętnikach, na łamach „Rocznika Międzyrzecckiego” – organu naukowego TPN i „Głosu Międzyrzecckiego”.

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 284, 289, 321, 323, 330
2. Leśmiak Ewa: (wnuczka Józefa Szweda) – Informacja – Życiorys
3. Makaruk J.: *Międzyrzec Podlaski ośrodkiem tajnego nauczania w powiecie radzyńskim (1939–1944)* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. VI, Międzyrzec Podlaski 1974, s. 99–108
4. Teczka akt osobowych w Liceum Ogólnokształcącym w Międzyrzecu Podlaskim

SZYSZKO

Dariusz

Szyszko Dariusz – artysta rzeźbiarz,
były instruktor rzeźby w Miejskim
Ośrodku Kultury w Międzyrzecu
Podlaskim

Urodził się 17 V 1953 roku w Międzyrzecu Podlaskim. Tu ukończył Szkołę Podstawową Nr 2 i Liceum Ogólnokształcące. Od 1970 roku zajmuje się rzeźbą. Pracował jako instruktor rzeźby w Miejskim Ośrodku Kultury. Tradycje rodzinne rzeźbiarstwa sięgają kilku pokoleń. Pradziadek, dziadek i ojciec rzeźbili różne figurki i sprzedawali je na odpustach i wiejskich jarmarkach. Początkowo prace Dariusza Szyszki znane były w wąskim gronie, z czasem stały się popularne w Międzyrzecu i województwie białsko-podlaskim. Twórczość jego jest bardzo różnorodna. Rzeźbi postacie ludowe: grajki podlaskie, szopki, światki, głowy ludzkie wzorowane na głowach wawelskich, głowy Chrystusa, madonn itp. Jest też autorem rzeźb: Pielgrzym – Wania, harmonista, Posejdon i innych. Materiałem, którym się posługiwał były: brzoza, lipa, mahoń, dąb. Chętnie sięgał też po korę (maski) i mydło (postacie ludowych świateł).

Swoje rzeźby wystawiał w Liceum Ogólnokształcącym Międzyrzecu Podl., Miejskim Ośrodku Kultury w Międzyrzecu, Białej Podlaskiej, Radzynie Podlaskim, Terespolu, Łosicach oraz na II Triennale Plastyki Nieprofesjonalnej – wystawa międzywojewódzka (chełmskie, zamojskie i białkopodlaskie) 1977 rok w Białej Podlaskiej. Mógł tam porównać swoje rzeźby z pracami m.in. Bazylego Albiczuka, Zygmunta Walenciuka czy Kazimierza Nekandy-Trepki. Rzeźby dłuta Dariusza Szyszki zdobią skwer i park miejski, znajdują się w zbiorach prywatnych koneserów sztuki w całej niemal Polsce. Twierdzi, że każda rzeźba „posiada ślad jego duszy i ręki”.

TĘCZYŃSKI

Gabriel

Tęczyński Gabriel (?–1617)

– hrabia na Tęczynie, miecznik koronny
(od 1600 r.), kasztelan i wojewoda
lubelski (od 1606 r.), mecenas sztuki,
dziedzic Międzyrzeca

Był dziedzicem Międzyrzeca przez małżeństwo z księżną Barbarą Zbaraską, która w Brześciu 4 VIII 1602 roku przekazała mu między innymi dobra międzyrzeckie. Tęczyński na mocy tego przekazu uczynił intromisję (wpro-wadzenie w posiadanie) w sposób formalny. Dzięki tej darowiźnie stał się panem dóbr międzyrzeckich, należących do dawnej fortuny Zbaraskich. Wkrótce po ślubie Barbara Zbaraska umiera, Gabriel Tęczyński zawiera związek małżeński (1603 r.) z księżną Elżbietą Radziwiłłówną zwaną Halszką. W listopadzie 1603 roku Halszka wyjeżdża z Nieświeża, by po 13 dniach dotrzeć z całym dworem do Międzyrzeca. Wcześniej pierwszy właściciel Międzyrzeca z rodziny Tęczyńskich – Gabriel w latach 1592–1599 studiował wraz z bratem Andrzejem (zm. już w 1613 r.) na uniwersytecie padewskim we Włoszech. Posiadał własny księgozbiór, o którym wzmianki zachowały się do dziś w aktach gospodarczych rodziny. Miał w tych zbiorach między innymi dzieła Horacego. Na studiach zapoznał się z piśmiennictwem klasycznym, co należało do obowiązującego wykształcenia. Słuchał wykładów wielkiego włoskiego filologa-humanisty Antonioniego Riccoboni i filozofa Cezarego Cremonini. Utrzymywał kontakty z Galileuszem. W czasach Gabriela Tęczyńskiego, miasto Międzyrzec, w którym często przebywał, stanowiło jedną z głównych jego rezydencji, w przeciwieństwie do późniejszych

dziedziców dóbr międzyrzeckich: Jana Tęczyńskiego, Opalińskich, Sienia-wskich, czy Czartoryskich, którzy te ziemie traktowali jako drugoplanowe, oddając je najczęściej w dzierżawy. Wyjątek tu stanowi jedynie Zofia Dani-łowiczowa, córka Gabriela, która spędziła w Międzyrzecu dzieciństwo, a póź-niej traktowała Międzyrzec jako jedną z główniejszych swoich rezydencji. Gabriel Tęczyński miał zamiar podniesienia stanu kulturalnego miasta przez utworzenie w nim fundacji szkolnej, nad którą patronat przejęłaby Akademia Krakowska. Plan ten później starał się zrealizować brat Gabriela, Jan Tęczyński. Gabriel Tęczyński znany był w Międzyrzecu jako niezwykle hojny fundator. W 1604 roku erygował kościół unicki w Dołdze – wsi należą-cej do dóbr międzyrzeckich, w których obok ludności rzymskokatolickiej mie-szkali również grekokatolicy, po unii brzeskiej w 1596 roku zyskujący nowe świątynie. W 1605 roku przeznaczył dla skarbcia kościoła pw. św. Mikołaja szereg najkosztowniejszych sprzętów, a 1613 r. ufundował dzwon do tegoż kościoła. W rok później w sądzie królewskim w Łukowie przeznaczył stały fundusz na szpital – przytułek dla ubogich. W 1616 roku wspólnie z teściem ufundował drugi dzwon w kościele św. Mikołaja. W czerwcu 1616 r. wydał akt erekcyjny na budowę nowego kościoła szpitalnego w Międzyrzecu pod wezwaniem Pięciu Braci Męczenników na Nowym Mieście przy placu św. Floriana i probostwa szpitalnego. Kościół ten ufundował „ku rozszerzeniu kultu Bożego, dla zbawienia duszy i z pobożności”. Istniejący już dawniej szpital (wzmianka o nim w 1605 r.) uposażył stałym funduszem, darował plac na zbudowanie domu dla proboszcza oraz wyznaczył ubogim pewne zaopatrzenie ze swoich dóbr międzyrzeckich. Razem należało do probostwa szpitalnego 90 morgów pola, 40 łąki i ogród z siedliskiem morgów 6. Budowę kościoła pw. Pięciu Braci Męczenników (Benedykta, Jana, Mateusza, Izaaka i Krystyna – zamężonych w czasach Chrobrego) rozpoczęto w 1617 roku. Niestety w 1777 r. kościół spłonął i nie został już odbudowany, a szpital i probostwo przetrwało do roku 1819. Troszczył się też Gabriel Tęczyński o mieszkańców miasta, na przykład w 1607 roku na ich prośbę (a dotyczyła ona mieszkańców ulicy Piszczanka) darował im od strony ulicy Drohickiej 10 morgów ziemi, tak by mogli powiększyć swoje siedliska i pobudować spichlerze.

Zmarł w 1617 roku powierzając jedyną swą córkę Zofię opiece swojego brata Jana Tęczyńskiego, który miał objąć dobra międzyrzeckie po jego śmierci. Druga żona Gabriela Halszka miała zabezpieczone wiano na włosci

międzyrzeckiej w wysokości 65 000 złp, na dobrach Końskowola 153 000 złp i na dobrach Rytwiany 55 000 złp. Początkowo wstąpiła do klasztoru w Lublinie, by potem nieoczekiwanie poślubić Krzysztofa Kiskę – wojewodę witebskiego.

Bibliografia:

1. Aleksandrowicz P.: *Stosunki religijne w Międzyrzeczu i okolicy* (rozdz. Dzieje kościołów Międzyrzeczczyzny) (w:), „Rocznik Międzyrzecki” t. I, Międzyrzec Podlaski 1969, s. 119–121
2. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 43–45
3. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 43–44
4. Schuster K.: *Z dziejów Międzyrzecza za Gabriela i Jana Tęczyńskich* (w:), „Rocznik Międzyrzecki” t. IV, Międzyrzec Podlaski 1972, s. 7–10

TĘCZYŃSKI

Jan

Tęczyński Jan herbu Topór
(ok. 1581–1637) – podczaszcy koronny
(1618), starosta plocki, wojewoda
krakowski (1620), opiekun córki brata
Gabriela – Zofii, mecenas literatury,
nauki i kultury, na zlecenie brata rządził
dobrami międzyrzeckimi

Urodził się w 1581 roku, syn Andrzeja – wojewody krakowskiego, studiował podobnie jak jego bracia Andrzej i Gabriel na uniwersytecie w Padwie, tylko nieco później (1559). W czasie studiów prawdopodobnie przyjaźnił się z poetą i tłumaczem Piotrem Kochanowskim. Później spotkał się z nim na dworze królewskim, gdzie pełnił funkcję sekretarza królewskiego, a Tęczyński podczaszego królowej. Współpracował z Piotrem przy przekładzie „Jerozolimy wyzwolonej” Torquata Tassa oraz „Orlanda szalonego” Ariosta. W roku 1606 wstąpił w związek małżeński z Dorotą Mińską. Duży wpływ na Jana miał też uniwersytet łonański, do którego w XVIII wieku przyjeżdżali synowie możnowładców polskich. Poza wykształceniem humanistycznym przygotowywano tu studentów do życia publicznego i mecenatu sztuki. Mecenat artystyczny Jana związany był głównie z jego zamiłowaniem do kultury włoskiej. Popierał też ludzi związanych z Akademią Krakowską na przykład jej profesora, słynnego matematyka Jana Brożka, któremu w 1636 roku darował probostwo w Międzyrzecu. Chciał Tęczyński zrealizować zamiar swojego brata Gabriela nadania prawa patronatu kościoła międzyrzeckiego Akademii Krakowskiej i utworzenia szkoły średniej w Międzyrzecu pod jej zwierzchnictwem. Plan tylko połowicznie udało się zrealizować.

Akt fundacyjny został nadany przez Jana Tęczyńskiego w Krakowie 16 VI 1637 r., niestety nie doczekał się realizacji z powodu rychłej śmierci

fundatora. Na rok przed śmiercią w 1636 r. zdążył jeszcze Jan Tęczyński nadać przywilej cechowi kowali, który skupiał w swych szeregach także innych rzemieślników. Do cechu tego należeli też kotlarze, kołodzieje, nożownicy, bednarze, stelmachy, rymarze, powroźnicy, szklarze i czapnicy. Ustawa cechowa potwierdzona przez Tęczyńskiego przyczyniła się do wzrostu znaczenia Międzyrzeca. Potwierdzenie ustawy odbyło się w Krakowie. W ostatnich latach swego życia chciał Międzyrzec zatrzymać na trwałe w swoim ręku snując plany małżeństwa faktycznej dziedziczki Międzyrzeca, Zofii, najpierw z jednym ze swoich synów, a po ich śmierci odsuwając konkurentów do jej ręki. Zmarł w 1637 roku. Był ostatnim ze sławnego rodu Tęczyńskich. Należał do najwybitniejszych postaci epoki. Zasłużył się dla kultury polskiej szczególnie przez swe zainteresowania literacko-naukowe. W swojej głównej rezydencji w Rytwianach stworzył ośrodek promieniujący kulturą włoską na cały kraj. Tam też sprowadził i obsadził w 1621 roku kamedułów.

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 47
2. Kowalski M.: *Przywileje międzyrzeckiego cechu kowalskiego z XVII i XVIII w.* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. V, Międzyrzec Podlaski 1973, s. 201
3. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 45–46
4. Schuster K.: *Z dziejów Międzyrzeca za Gabriela i Jana Tęczyńskich* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. IV, Międzyrzec Podlaski 1972, s. 5–17
5. Schuster K.: *Z dziejów włości międzyrzeckiej w XVII w. od Tęczyńskich do Sieniawskich* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XVIII, Międzyrzec Podlaski 1986

TROJANOWSKI Władysław

Trojanowski Władysław – muzyk,
akompaniator, kompozytor, działacz
społeczny i animator kultury

Urodził się 20 I 1940 roku w Międzyrzecu Podlaskim w rodzinie robotniczej jako syn Józefa i Adeli z domu Malon. W roku 1953 ukończył Szkołę Podstawową nr 2, a następnie Liceum Ogólnokształcące w Międzyrzecu Podlaskim. Świadectwo dojrzałości otrzymał w 1957 roku. Ze względu na kłopoty rodzinne (długotrwała choroba ojca) zmuszony był podjąć pracę zawodową w Hurtowni Międzypowiatowej w Międzyrzecu. W latach 1960–1962 odbył służbę wojskową. Tam też nauczył się grać na gitarze. Po ukończeniu zasadniczej służby wojskowej wrócił do Międzyrzecza i założył pierwszy w mieście zespół gitarowy na wzór modnego i popularnego w tym czasie zespołu „Czerwono-Czarni”. W 1965 roku pracował w Powiatowym Domu Kultury w Radzynie Podlaskim, a od 1 VII 1965 r. do przejścia na rentę inwalidzką z powodu utraty na zawsze głosu, pracował w Banku Spółdzielczym w Międzyrzecu Podlaskim.

Wcześniej w latach szkolnych muzykował w zespołach amatorskich przy Spółdzielni Szczeciniarsko-Szczotkarskiej w Międzyrzecu. Następnie prowadził chór szkolny w Liceum Ogólnokształcącym i wspomagał zespół ludowy (akompaniament) w Technikum Handlowym w Międzyrzecu Podl. prowadzony przez Halinę Przychodzką. Od 1964 r. związał się z zespołem amatorskim przy Spółdzielni Pracy „Odzież”, a w latach 1970–1981 (do stanu wojennego) był instruktorem dziecięcego i młodzieżowego zespołu amator-

skiego estradowego przy tej spółdzielni. Od 1990 r. do chwili obecnej należy do Zespołu Ludowego Pieśni i Tańca „Dzieci Podlasia” przy MOK w Międzyrzecu. Gra na akordeonie w kapeli ludowej, a przez kilka lat był akompaniatorem chóru męskiego „Wiarus”.

Przez cały czas doskonalił swoje umiejętności muzyczne (akordeon, pianino, gitara).

W 1971 r. zdobył III grupę instruktora amatorskich zespołów artystycznych (Wydział Kultury i Sztuki – Lublin). W 1975 r. ukończył Społeczne Ognisko Muzyczne w Międzyrzecu Podl., w rok później zdobył uprawnienia do pracy z zespołami muzycznymi jako instruktor II kategorii w Białej Podlaskiej, a w 1980 r. uprawnienia instruktora I kategorii (UW w Białej Podlaskiej Wydział Kultury i Sztuki). W 1975 r. ukończył Studium Postępu Technicznego Muzyki „Izomorf” zorganizowane przez Warszawskie Towarzystwo Muzyczne im. Stanisława Moniuszki. Od momentu przejścia na rentę inwalidzką jego zainteresowania skupiły się na kompozycji muzycznej. W latach 1990–2000 napisał około 200 tematów muzycznych w różnych rytmach tanecznych oraz kilkanaście pieśni religijnych, łącznie ze słowami. Kilka tych pieśni podarował przyjacielowi – muzykowi z Wilna (Litwa). Jest członkiem chóru parafialnego w parafii pw. św. Mikołaja, akompaniuje mu na organach. Występował w wielu ważnych uroczystościach religijnych i państwowych w Międzyrzecu Podlaskim. Uczestniczył z zespołami w wielu przeglądach w kraju i za granicą.

TURSKI Feliks Paweł

Turski Feliks Paweł herbu Rogala
(1729–1800) – biskup chełmski, łucki
i krakowski, senator, członek Rady
Nieustającej, proboszcz międzyrzecki

Urodził się 14 I 1729 roku. Ukończył szkołę księży jezuitów w Piotrkowie, a potem Akademię Krakowską. Nauki teologiczne kończył w Rzymie. W nagrodę swej pilności miał otrzymać z rąk papieża Benedykta XIV nominację na kanclerza kapituły gnieźnieńskiej. Podziękował za nią mając na względzie ludzi starszych i bardziej zasłużonych.

Pracę duszpasterską rozpoczął w kapitule gnieźnieńskiej. Był kanonikiem gnieźnieńskim i warszawskim. Sprawował urząd oficjała warszawskiego był też kilkakrotnie wybierany na sądy trybunalskie. Jako prezes Trybunału Koronnego w 1764 roku witał nowego elekta piękną mową łacińską od duchowieństwa warszawskiego. Król Stanisław August w roku 1765 mianował go biskupem chełmskim po Walentym Wężyku. W roku 1769 po swoim krewnym Wołłowiczu otrzymał biskupstwo łuckie, zaś w roku 1790 został powołany przez króla do kierowania diecezją krakowską. Wcześniej w 1773 roku oficjał warszawski, przy końcu panowania Augusta III, otrzymał bogate probostwo międzyrzeckie, które mógł zatrzymać za wiedzą stolicy apostolskiej, nawet wtedy gdy został biskupem. Do roku 1789 biskup Turski mieszkał w Janowie Podlaskim budując zamek biskupi. W czasie gdy był proboszczem w Międzyrzeczu zmieniło się ponad 20 wikariuszy. Często jeździł do Warszawy i bywał obecny na wszystkich obradach sejmowych wygłaszając niejednokrotnie szlachetne i gorliwe mowy. Był obecny przy

uchwaleniu Konstytucji 3 Maja (1791). Król Stanisław August zwrócił się do biskupa Turskiego z prośbą o odczytanie roty przysięgi na konstytucję, którą za nim powtarzał: „My Stanisław August (...) przysięgamy Panu Bogu Wszechmogącemu w Trójcy Św. Jedynemu, iż ustanowionej przez stany sejmujące Konstytucji Rządu we wszystkim posłuszni będziemy (...)”. Ks. Turski Konstytucję oceniał bardzo wysoko. Był to człowiek zacny i szanowany powszechnie, jako biskup religijny i mądry. Należał do najwybitniejszych postaci czasów panowania Stanisława Augusta. Jego mowy z sejmów warszawskich wychodziły w druku jako oddzielne, a także w zbiorze mów Sejmu Czteroletniego. W latach 1765, 1790 i 1792 publikowano też jego listy pasterskie. Pod koniec swego życia postanowił wznieść bardziej okazałą fasadę kościoła św. Mikołaja w Międzyrzecu. Budowę rozpoczęto w 1799 roku.

Zmarł 31 III 1800 roku. Pochowany został w Krakowie. Po śmierci ks. Turskiego dalsza budowa fasady kościoła międzyrzeckiego prowadzona była pod nadzorem księcia Adama Czartoryskiego.

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 100, 111, 113
2. Geresz J.: *Z dziejów kościoła św. Mikołaja w Międzyrzecu Podlaskim*. Międzyrzec Podlaski 1997, s. 21–23
3. Orgelbrand S.: *Encyklopedia powszechna* t. XXV. Warszawa, s. 765
4. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 157–158

TURYK Ryszard

Turyk Ryszard – nauczyciel,
działacz solidarnościowy, samorządowy
i społeczny

Urodził się 1 VII 1948 roku w Międzyrzecu Podlaskim, syn Mariana i Marianny z domu Jedynak. Szkołę Podstawową oraz Liceum Ogólnokształcące ukończył w Międzyrzecu Podlaskim. W latach 1968–1973 studiował w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej. Studia ukończył uzyskując tytuł magistra filozofii. W latach 1972–1982 pracował jako instruktor szkoleniowy w Oddziale Wojewódzkim Stowarzyszenia PAX w Lublinie, a później w Białej Podlaskiej. Od lutego 1980 roku pełnił funkcję przewodniczącego Oddziału Wojewódzkiego Stowarzyszenia PAX w Białej Podlaskiej. Żonaty od 1 VII 1978 roku – żona Grażyna z domu Hamulczyk. Cztero dzieci – trzech synów: Damian, Łukasz, Dawid, córka – Agnieszka.

Po ogłoszeniu stanu wojennego związany z działalnością Solidarności i tak zwaną grupą Ryszarda Reiffa został zwolniony z pracy i umieszczony „na cenzurowanym”. Po blisko 10 miesiącach przerwy podjął pracę jako nauczyciel w Szkole Podstawowej w Tuścu, w niedługim czasie zostaje jej dyrektorem.

W latach 80-tych działał w strukturach organizacji opozycyjnych między innymi aktywnie w Klubie Myśli Politycznej „Dziekania”. W 1989 roku pełnił funkcję przewodniczącego Wojewódzkiego Komitetu Obywatelskiego NSZZ Solidarność, a później przewodniczącego Miejskiego Komitetu Obywa-

telskiego w Międzyrzecu Podlaskim. W latach 1989–1991 był członkiem Komitetu Obywatelskiego NSZZ Solidarność przy Lechu Wałęsie. Kandydował z ramienia Porozumienia Obywatelskiego Centrum w wyborach parlamentarnych do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej.

Po reformie samorządowej w 1990 roku został wybrany marszałkiem Białkopodlaskiego Sejmiku Samorządowego oraz Przewodniczącym Rady Miasta w Międzyrzecu Podlaskim (1990–1994). W drugiej kadencji samorządowej 1994–1998 był przewodniczącym Komisji Oświaty Białkopodlaskiego Sejmiku Samorządowego oraz przewodniczącym Komisji Społecznej w samorządzie miasta Międzyrzeca Podlaskiego.

Po reformie administracyjnej państwa kandydował do Rady Powiatu i uzyskując mandat został wybrany wiceprzewodniczącym Rady Powiatu Bialskiego (1998–2001).

Zainteresowania: historyk i regionalista. W latach 1997–1999 pełnił funkcję redaktora naczelnego samorządowego wydawnictwa „Głos Międzyrzeczki”. Od kwietnia 1997 roku wybrany prezesem Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podlaskim. Pod jego przewodnictwem, wydano wiele cennych opracowań i publikacji tematycznie związanych z rejonem Międzyrzeca. Organizator wielu konkursów wiedzy o Międzyrzecu wśród młodzieży szkolnej. Był także inicjatorem powstania Akcji Katolickiej, a od 1998 roku został prezesem Parafialnego Oddziału Akcji Katolickiej w parafii pw. Chrystusa Króla w Międzyrzecu Podlaskim.

Jest członkiem wielu organizacji społecznych, w których pełni wiele odpowiedzialnych funkcji między innymi w Lidze Obrony Kraju, Podlaskim Stowarzyszeniu Osób Niepełnosprawnych. W działalności społeczno-politycznej związany z nurtem chrześcijańsko-demokratycznym – najpierw z Porozumieniem Centrum, a później w ramach Akcji Wyborczej Solidarność z Porozumieniem Polskich Chrześcijańskich Demokratów. Jest współzałożycielem Koła Oddziału organizacji polonijnej „Wspólnota Polska”.

Za swoją działalność został uhonorowany wieloma wyróżnieniami i odznaczeniami resortowymi i państwowymi.

WAJSZCZUK Karol Leonard

Wajszczuk Karol Leonard

(1887–1942) – kapłan, uczestnik ruchu oporu, działacz niepodległościowy, męczennik obozów koncentracyjnych

Urodził się 3 XI 1887 w Siedlcach jako syn Piotra Wajszczuka i Marianny z domu Maciejczyk. Jesienią 1885 roku ojciec podjął pracę jako zakrystian i zastępca organisty w kościele pw. św. Stanisława. Jeszcze w latach dziecięcych rodzice Karola przeznaczili go do stanu duchownego. Nauki początkowo pobierał w domu i przez dwa lata w Miejskiej Szkole w Siedlcach. Następnie przez pięć lat kształcił się w Męskim Gimnazjum w Siedlcach i ukończył je w 1904 roku. W tym też roku rozpoczął naukę w Seminarium Duchownym w Lublinie. W czerwcu 1909 roku otrzymał święcenia subdiakonu, a w listopadzie 1909 roku objął stanowisko wikariusza w Radzynie Podlaskim. W lutym 1910 otrzymał święcenia kapłańskie. Jako wikariusz pełnił obowiązki prefekta i prowadził chór kościelny. W latach 1916–1918 był kapłanem Polskiej Organizacji Wojskowej. Brał udział w tajnych zebraniach POW w okolicach: Płudów, Turowa, Kąkolewnicy i Żakowoli. Śledzony przez Niemców musiał się ukrywać u przyjaciół w Kąkolewnicy, Turowie i Siedlcach. W styczniu 1919 roku biskup diecezji podlaskiej – ks. dr Henryk Przeździecki – przenosi go do Drelowa w parafii Międzyrzec na stanowisko rektora przy kościele rekuncyliowanym po schizmatykach, którzy w 1874 r. zabrali go unitom i przerobili na cerkiew. W styczniu przyjeżdża do Międzyrzecza do ks. Leona Wydźgi, proboszcza parafii św. Mikołaja, a potem na zlecenie biskupa podlaskiego przygotowuje w Drelowie organizację nowej parafii, która została erygowana 4 IV 1919 roku. Jeszcze w kwietniu tegoż

roku ks. Karol Leonard Wajszczuk otrzymał nominację Kurii Diecezjalnej na proboszcza tej parafii. W tym też roku podejmuje się ks. Wajszczuk nauczania w szkołach powszechnych w Drelowie, Łózkach, Żerocinie, a potem w Kwasówce. Pracę tę prowadził systematycznie do 1939 roku. Z jego inicjatywy wykonano trzy pamiątkowe tablice w kształcie stylizowanej tarczy, przypominające bohaterską śmierć młodych POW-iaków, którzy polegli 18 XI 1918 r. W czerwcu 1919 roku w dzień św. Onufrego odbyło się uroczyste wyświęcenie kościółka w Horodku. Wiosną 1920 roku osadził w Horodku „pustelnika”, który żyjąc z jałmużny oddawał się służbie bożej. W 1920 roku rozpoczął starania w Ministerstwie Rolnictwa i Dóbr Państwowych o prawne uregulowanie użytkowania gruntów pounickich nadanych kościołowi w Drelowie aktem fundacji Zofii Daniłowiczowej 27 XI 1653 roku. Dzięki staraniom ks. Wajszczuka w 1923 roku rozpoczęły w Drelowie działalność – Bractwo Różańcowe i „Trzeci zakon św. Franciszka – tercjarze”. W tym też okresie zamontowano w dzwonnicy kościelnej duży dzwon im. Stanisława. Przy osobistym udziale ks. Karola Wajszczuka powstał przy drelowskim kościele chór młodzieżowy. Przy jego wsparciu i miejscowych nauczycieli powstały zespoły teatralne w Drelowie i Łózkach. W latach 1927–1928 rozpoczął i kontynuował starania o uporządkowanie drelowskiego cmentarza, a w 1930 roku przystąpił do wybudowania nowej organistówki. We wrześniu 1932 roku odbyło się uroczyste poświęcenie murowanej kaplicy na cmentarzu. W 1933 roku przeprowadził ks. Wajszczuk odnowienie wnętrza kościoła w Horodku, a latem 1934 r. zainstalowano w kościele w Drelowie nowe organy. Wcześniej w połowie sierpnia 1931 roku ks. Karol Wajszczuk został odznaczony Krzyżem Niepodległości przyznany przez prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Trzykrotnie ogłosił z ambony polecenie ks. biskupa Henryka Przeździeckiego (inf. z „Gazety Świątecznej” nr 3009 z 2 października 1939 r.) dotyczące zbierania informacji o unitach (1874) przez potomków i krewnych pomordowanych na cmentarzu kościelnym. Nabożeństwa odprawiane przez księdza w czasie okupacji hitlerowskiej kończyły się odśpiewaniem „suplikacji” i „Boże coś Polskę”. Nigdy nie pogodził się z klęską wrześniową 1939 roku. W ścisłej konspiracji jesienią tegoż roku powstała tajna organizacja wojskowa „Nasze Orły”. Działała początkowo w Drelowie i Łózkach, a od marca 1940 roku również w Żerocinie. Organizacja ta opierała się na doświadczeniach i tradycjach POW z okresu I wojny światowej. W grudniu

1939 roku w kaplicy w Łózkach odbyło się spotkanie członków POW „Nasze Orły”. Uroczyste zaprzysiężenie odbierał ks. Karol Wajszczuk. Od tej pory musiał ukrywać się przed gestapo. Wiosną 1940 roku nacjonaliści ukraińscy chcieli odebrać ludności polskiej kościół w Drelowie. Ks. Karol Wajszczuk stanął na czele tych, którzy się temu sprzeciwili. Pierwsze aresztowanie księdza miało miejsce w Drelowie 28 IV 1940 r. Przesłuchiowano go w Międzyrzecu, a później w Radzynie. Na początku maja 1940 roku zgłosił się dobrowolnie (dlatego, że dał słowo kapłańskie) do gmachu gestapo w Łukowie. Tu został ponownie aresztowany i 3 V 1940 r. wywieziony do Lublina, gdzie po kilkugodzinnym przesłuchaniu (komenda gestapo przy ul. Uniwersyteckiej) przekazano go do więzienia na Zamku Lubelskim. Tu spotyka ks. Stefana Ceptowskiego, z którym w czerwcu 1940 roku zostają wywiezieni wagonami towarowymi do obozu w Sachsenhausen. W tym obozie koncentracyjnym przebywali do 14 XII 1940 r. w okropnych i nieludzkich warunkach. Ksiądz Wajszczuk oznaczony był numerem 25746; wystąpił w obronie księdza Stefana Ceptowskiego, który był tak wycieńczony, że nie miał szans przeżycia w tak zwanym *kanallkommando* i poprosił o przydzielenie do tego komanda w zamian za ks. Ceptowskiego. W ten sposób go uratował. Sam zaś okropnie obtarł nogi, został ciężko pobity i dostał flegmony. Jako inwalidę przekazano go następnie do obozu w Dachau, gdzie miał numer 22572. Był to najcięższy obóz hitlerowski.

Zginął 28 V 1942 roku.

Bibliografia:

1. Ceptowski S.: *10 lat temu w hitlerowskich obozach koncentracyjnych Sachsenhausen – Dachau* (w:) „Słowo Powszechne” nr 104 z maja 1955 r.
2. Jacewicz W., Woś J.: *Martyrologia polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską w latach 1939–1945*. Zeszyt IV. Akademia Teologii Katolickiej. Warszawa 1978, s. 362
3. Olesiejuk F.: *Wspomnienie o ks. Karolu Leonardzie Wajszczuku (1887–1942)* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XIX, Międzyrzec Podlaski 1987, s. 209–243

WERESZKO Aleksander

Wereszko Aleksander (1917–1999)

– „ROCH”, członek ruchu oporu,
major Armii Krajowej, członek
Towarzystwa Przyjaciół Nauk
w Międzyrzecu Podlaskim

Urodził się 11 II 1917 roku we wsi Zakanale pow. Biała Podlaska. W 1931 roku ukończył szkołę powszechną w Konstantynowie nad Bugiem, a w 1937 roku Seminarium Nauczycielskie w Leśnej Podlaskiej. We wrześniu 1937 roku zgłosił się ochotniczo do służby wojskowej jako elew Dywizyjnego Kursu Podchorążych Piechoty przy 22 p.p. w Siedlcach. W sierpniu 1939 r. ukończył Szkołę Podchorążych Piechoty w Komorowie koło Ostrowii Mazowieckiej. We wrześniu 1939 r. wcielony do 114 p.p. 41 Dywizji Piechoty jako dowódca plutonu CKM III-go batalionu. Dnia 9 IX 1939 r. został ciężko ranny w walkach z Niemcami pod wsią Gwizdały koło Wyszkowa. Na początku listopada 1939 r. wrócił do Zakanala po pobycie w polowym szpitalu w Klimowiznie koło Węgrowa. Aresztowany 8 XI 1939 r. w Konstantynowie i umieszczony w niemieckim szpitalu wojskowym w Siedlcach, skąd uciekł. W marcu 1940 roku zaprzysiężony do Związku Walki Zbrojnej jako „ROCH”. Od 25 VII do 15 XII 1940 był więziony jako zakładnik przez gestapo w Białej Podl. Po wpłaceniu kaucji przez rodzinę został zwolniony. Od kwietnia 1941 roku do grudnia 1943 r. był zastępcą, a następnie komendantem Rej. II ZWZ-AK Obwodu Biała Podl. Od grudnia 1943 r. do 31 V 1944 r. był oficerem broni i wyszkolenia w oddziale partyzanckim I/34 p.p. AK i dowódcą pierwszej kompanii strzeleckiej. Od 1 VI do 26 VII 1944 r. komendantem Rej. VII AK Obwodu Biała Podl., a jednocześnie komendantem Szkoły Podoficerskiej 34 p.p., na bazie której zorganizował lotny oddział będący załążkiem III-go batalionu.

W okresie odtwarzania 34 p.p. został mianowany dowódcą 7 kompanii i zastępcą dowódcy III-go batalionu. Organizował i brał udział w wielu akcjach dywersyjno-bojowych na podległym mu terenie, za co został odznaczony m.in.: Srebrnym Krzyżem Orderu Virtuti Militari, Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami, Krzyżem Walecznych, Krzyżem Kawalerskim Odrodzenia Polski. Awansowany w 1943 roku na porucznika a w 1944 r. na kapitana AK. Po rozwiązaniu 34 p.p. AK „Roch” ukrywając się współorganizował struktury Ruchu Oporu Armii Krajowej i Wolność i Niezawisłość. Aresztowany przez NKWD dnia 15 IX 1944 r. w Białej Podl. Po odbiciu z więzienia w Białej Podl. w dniu 8 X 1944 r. ukrywał się na Podlasiu. W czerwcu 1945 roku ranny w nogę w obławie UB we wsi Żabce. We wrześniu 1945 roku był mianowany komendantem podobwołu WiN „Małgorzata” – Międzyrzec Podl. W połowie 1946 r. przeniesiony został na komendanta podobwołu WiN „Sława” – Siedlce. Po aresztowaniu w Siedlcach 27 VIII 1946 r. był więziony w Radzynie Podl. i na Zamku Lubelskim. Skazany na 5 lat więzienia, ale na mocy amnestii zwolniony w maju 1947 r. Musi opuścić Podlasie i wyjechać z rodziną do Wieszchowa Pomorskiego koło Drawska. W 1949 roku został zdegradowany do stopnia szeregowca. W 1951 roku osiadł wraz z rodziną w Rembertowie koło Warszawy. Szykanowano go częstym zwalnianiem z pracy. Od 1970 roku był członkiem, a następnie wiceprezesem koła ZBoWiD – Warszawa Rembertów, gdzie pomagał byłym żołnierzom AK w uzyskaniu uprawnień kombatanckich. W 1981 roku był członkiem założycielem ZBoWiD „Solidarność” Regionu Mazowsze. W 1980 roku zmuszony przez SB do przejścia na wcześniejszą emeryturę za prowadzenie opozycyjnej działalności kombatanckiej. Współzałożyciel powstałego w 1986 r. Klubu Żołnierzy AK „Podlasie” zrzeszającego byłych żołnierzy 9 DP AK. Pierwszy prezes (1989–1992) zarządu Środowiska 9 DP AK działającego przy Światowym Związku Żołnierzy AK Okręgu Lublin i inspektor Inspektoratu „Radzyń” – z siedzibą w Warszawie. Organizator wielu uroczystości religijno-patriotycznych, ufundowania i poświęcenia ponad 10 tablic upamiętniających żołnierzy 34 p.p. AK, umieszczonych w kościołach byłego pow. Biała Podl. Inicjator ufundowania sztandaru bojowego 34 p.p. AK z okresu „Burzy”. W latach siedemdziesiątych zorganizował trzy rajdy „Szlakiem partyzantów 9 DP AK”, za co był szykanowany przez SB. Równocześnie był aktywnym członkiem Zarządu Głównego Związku Oficerów Służby Stałej Drugiej Rzeczypospolitej Polskiej, oraz czynnym członkiem Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzeczu Podl.

Zmarł 20 VII 1999 roku i został pochowany w grobie rodzinnym na cmentarzu parafialnym w Warszawie Rembertów.

WŁODARCZYK

Jan

Włodarczyk Jan (1911–1998) –
pedagog-wykładowca, rektor Mniejszego Seminarium Diecezjalnego w Siedlcach, profesor Wyższego Seminarium Duchownego w Siedlcach, proboszcz parafii w Maciejowicach i parafii św. Mikołaja w Międzyrzeczu, prałat scholastyk Kapituły Katedralnej w Siedlcach

Urodził się 20 V 1911 roku we wsi Chochołów w powiecie kutnowskim jako syn Andrzeja i Józefy z Sajaków. Do szkoły powszechnej uczęszczał w Chochołowie i Żychlinie. Później uczył się w szkole handlowej w Żychlinie, Seminarium Nauczycielskim w Łowiczu oraz w Kolegium Księża Misjonarzy w Zduńskiej Woli. W roku 1927 roku wstąpił do Gimnazjum i Liceum Biskupiego w Siedlcach i tam 10 VI 1931 r. uzyskał świadectwo dojrzałości. W tym też roku wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego w Janowie Podlaskim, gdzie odbył studia filozoficzno-teologiczne. Dnia 20 VI 1937 roku przyjął kapłaństwo z rąk biskupa Henryka Przeździeckiego. Był wikariuszem parafii w Janowie Podlaskim i Garwolinie. W 1938 roku został skierowany na studia w Rzymie (Wydział Historii Kościoła na Uniwersytecie Gregoriańskim). Niestety po wakacjach (wybuch wojny) nie mógł wyjechać z Polski, otrzymał 3-letni, potem przedłużony, urlop zdrowotno-wypoczynkowy i spędził okupację niemiecką w parafii Złaków i Żychlin będąc na utrzymaniu rodziców. Dnia 23 VII 1945 roku otrzymał mianowanie na wikariusza parafii Ulan. Kontynuował też studia historyczne w KUL (Wydział Nauk Humanistycznych) w Lublinie, gdzie otrzymał dyplom magistra filozofii w zakresie historii. We wrześniu 1947 został mianowany prefektem szkół w Siedlcach.

Uczył religii, historii i nauki o Polsce współczesnej w wielu szkołach średnich w Siedlcach. W lipcu 1953 roku zostaje administratorem parafii Gródek, a we wrześniu 1954 r. jest już rektorem Mniejszego Seminarium Diecezjalnego w Siedlcach. Dnia 28 XII 1955 r. został ks. Włodarczyk mianowany profesorem Wyższego Seminarium Duchownego w Siedlcach, gdzie wykładał historię kościoła. W roku 1959 składa prośbę do biskupa o zwolnienie go z dotychczasowych obowiązków i przydzielenie placówki duszpasterskiej. Jednak obowiązki dydaktyczno-pedagogiczne wypełniał jeszcze do roku 1968 dojeżdżając na wykłady.

W 1959 roku otrzymał mianowanie na proboszcza parafii Maciejowice, został też dziekanem dekanatu łaskarzewskiego. W 1964 roku został konsultorem prosynodalnym, a w 1966 r. kanonikiem gremialnym Kapituły Katedralnej Siedleckiej. Z dniem 1 VII 1967 r. otrzymał mianowanie na proboszcza parafii św. Mikołaja w Międzyrzecu Podlaskim i dziekanem dekanatu międzyrzeckiego. Jako proboszcz i dziekan cieszył się autorytetem wśród duchowieństwa i wiernych, był dobrym kaznodzieją i dbałym duszpasterzem. W 1977 roku zorganizował misje święte w czasie, których uczczono 500-lecie budowy kościoła. Z okazji wyboru Karola Wojtyły na papieża położono w kościele marmurową posadzkę. W latach 1981–1983 odnowił kościół z zewnątrz i wewnątrz, a w odzyskanym budynku parafialnym przy ul. Łukowskiej urządził sale katechetyczne. W 1987 roku założył w kościele elektryczne ogrzewanie. Świątynia otrzymała też nowe nagłośnienie, ławki, konfesjonały i żyrandole. W tym też roku obchodził Jubileusz 50-lecie kapłaństwa. Przeniesiony na emeryturę zamieszkał w parafii w charakterze rezydenta. W dowód uznania zasług pracy kapłańskiej otrzymał w 1991 roku godność prałata scholastyka Kapituły Katedralnej Siedleckiej.

Zmarł 21 XI 1998 roku w międzyrzeckim szpitalu. W nabożeństwie pogrzebowym (30 XI), któremu przewodniczył ks. biskup Henryk Tomasik – Sufragan Diecezji Siedleckiej przy współudziale ks. biskupów seniorów Jana Mazura i Wacława Skomoruchy uczestniczyło ponad 120 kapłanów diecezji siedleckiej, drohiczyńskiej i obu warszawskich. Ciało zmarłego ks. Jana Włodarczyka złożono w wymurowanym grobowcu na międzyrzeckim cmentarzu. W pogrzebie uczestniczyła również bardzo liczna grupa wiernych ze smutkiem żegnając swojego duszpasterza.

Bibliografia:

1. Dudka F.: *Śp. ks. Prłat Jan Włodarczyk (1911–1998)* (w:) „Podlaskie Echo Katolickie” nr 50 (9181) 98, s. IV
2. Wojtowicz A. M.: *Ks. Jan Włodarczyk (1911–1998)* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. XXIX–XXX, Międzyrzec Podlaski 1999, s. 271–172

WOJEŃSKI Stanisław

Wojeński Stanisław herbu Zadora
(?–1685) – kanonik krakowski,
archidiakon pilecki i opat
komendatoryjny lubiński, biskup
kamieniecki, kapelan wojskowy,
proboszcz międzyrzecki

Był synem Macieja rektora Akademii Krakowskiej i Ewy Kaczyckiej. Po studiach w Bolonii uczestniczył w działalności dyplomatycznej królowej Marii Ludwiki, żony Jana Kazimierza. W imieniu królowej jeździł kilka razy do Francji z ważnymi misjami. Dnia 19 II 1680 roku został prekonizowany biskupem kamienieckim. Popierał też Jana III Sobieskiego, a w 1683 r. podpisał jego traktat zawarty z cesarzem Leopoldem. W tym też roku wziął udział w wyprawie wiedeńskiej. Podczas marszu zachorował o czym wspomina król Sobieski w liście do żony. Był autorem dzieła „Flamma rediviva” (1652 r.), w którym zawarł historię rodów Lanckorońskich i Wojeńskich. Odnotował w nim dawne przywileje i dowody z ksiąg ziemskich. Od roku 1675 był proboszczem międzyrzeckim, ale rzadko przebywał w mieście. Zastępowali go w Międzyrzecu księża komendarze: Tomasz Wojewódzki, Wojciech Barankiewicz, Marcin Wyszkowski, Franciszek Obrzyński i Walenty Kołaczyński. Najczęściej rezydował w Warszawie z powodu tureckiej okupacji Kamieńca.

Zmarł w 1685 roku i pochowany został u Kamedułów na Bielanych pod Krakowem.

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 67, 68
2. Geresz J.: *Z dziejów kościoła św. Mikołaja w Międzyrzeczu Podlaskim*. Międzyrzec Podlaski 1997, s. 16
3. Nitecki P.: *Biskupi Kościoła w Polsce. Słownik biograficzny*. Ośrodek dokumentacji i Studiów Społecznych. Warszawa 1992, s. 226
4. Orgelbrand S.: *Encyklopedia powszechna*. t. XXVII. Warszawa, s. 622
5. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 153

ZABRZEZIŃSKI

Jan Juriewicz

Zabrzeziński Jan Juriewicz – herbu
Leliwa, syn Jerzego, marszałek i
starosta połocki, właściciel Międzyrzeca

Ożeniony z Anną Nasutowicz, córką Jana Nasutowicza pochodził z jednego z najzamożniejszych rodów Wielkiego Księstwa Litewskiego. Stan posiadania jego szacowano na 4128 dymów. W roku 1486 uzyskał od króla Jana Kazimierza potwierdzenie własności dóbr i przywilej dla Międzyrzeca na jarmarki i targi. Odbywały się one na św. Mikołaja i na święto MB Gromnicznej. W 1499 roku otrzymał Jan Zabrzeziński urząd wojewody trockiego. W tymże też roku uzyskał od Wielkiego Księcia Litewskiego Aleksandra poświadczenie nadania wszystkich dóbr po Nasutach. W 1503 roku przybył do Międzyrzeca król Aleksander Jagiellończyk jadąc z Wilna do Krakowa. Prawdopodobnie w czasie dwudniowego pobytu w mieście podejmowany był przez Jana Zabrzezińskiego. Kilkakrotnie towarzyszył też właściciel Międzyrzeca królowi w czasie Sejmu w Lublinie w 1506 roku, a następnie, gdy król ciężko zachorował wyruszył z nim przez Brześć na Litwę. W 1506 roku Jan Zabrzeziński nadał nowe uposażenia kościołowi św. Mikołaja w Międzyrzecu. Zginął w Grodnie w roku 1508 zamordowany przez księcia Glińskiego. Po jego śmierci Międzyrzec i dobra międzyrzeckie odziedziczył jego syn Jan Janowicz Zabrzeziński, wojewoda nowogrodzki.

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 28, 31–32
2. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 38
3. Wędzki A.: *Problem genezy Międzyrzecza Podlaskiego na tle procesów urbanizacyjnych na południowo-zachodnim pograniczu Podlasia*. (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. VI, Międzyrzec Podlaski 1974, s. 38

ZAŁUSKI Andrzej Stanisław

Załuski Andrzej Stanisław herbu Junosza (1695–1758) – biskup płocki, łucki, chełmiński, krakowski, kanclerz wielki koronny, mecenas nauki i kultury, proboszcz międzyrzecki (1740–1747)

Urodził się 2 XII 1695 roku w Jedlance w powiecie radomskim jako najstarszy syn Aleksandra Józefa, wojewody rawskiego i Teresy Potkańskiej, brat Józefa Andrzeja. Kształcił się w szkołach jezuickich i pijarskich, a także w Gdańsku, gdzie w 1715 roku studiował matematykę. Z bratem Józefem zwiedził w latach 1716–1718 Niemcy, Francję, Holandię oraz Włochy, gdzie w Rzymie (1717) uzyskał w Sapienzy doktorat obojga praw. Przeznaczony do stanu duchownego już w 1708 roku został kanonikiem krakowskim, dziekanem pułtuskim, potem prepozytem kapituły płockiej i objął przywiązane do tej prałatury tak zwane księstwo sieluńskie. Po powrocie do kraju otrzymał w 1723 roku biskupstwo płockie, w 1737 r. przeszedł na łuckie, a w 1739 r. chełmińskie. Ponadto był komendataryjnym opatem paradyskim i czerwińskim. W 1740 roku został proboszczem kościoła św. Mikołaja w Międzyrzecu. Osobiście konsekrował w 1739 roku kościół w Mordach, a w 1740 r. kościół św. Mikołaja. Jako proboszcz międzyrzecki był dobrym gospodarzem. Mówi o tym zapis w aktach kościelnych: „W roku 1747 kosztem J. O. Andrzeja na Załuskach Załuskiego, biskupa krakowskiego, księcia Siewierskiego, kościół międzyrzecki otoczony został murowanym parkanem, a pod dzwonnice założono fundament...”. Ogrodzony cmentarz miał cztery wyjścia. Sklepiona brama od południa zachowała się do dzisiaj. Z inicjatywy proboszcza w 1746 roku przeprowadzono szczegółową inwen-

taryzację kościoła. Wcześniej jeszcze wydał zgodę na erekcję oddzielnej altarii brackiej. Od 1746 roku aż do śmierci był biskupem krakowskim. Politycznie związany był początkowo z dworem saskim, potem przeszedł na stronę Stanisława Leszczyńskiego, by potem znowu wrócić do Sasa i otrzymać wielką pieczęć koronną (1735–1746). Dał się poznać też jako reformator, zwłaszcza w dziedzinie reform wewnętrznych państwa. W diecezji krakowskiej inicjował reformy gospodarcze (górnictwo, hutnictwo, przemysł, handel i rolnictwo). Podejmował także próby reformy Akademii Krakowskiej w kierunku unowocześniania studiów, nauczania prawa natury i prawa krajowego. Założył seminarium duchowne Akademicko-Diecezjalne, także drukarnię. Znał doskonale współczesną myśl filozoficzną na Zachodzie, stąd jego kontakty z Lipskiem, Halle, z Chrystianem Wolffem. Był współtwórcą biblioteki Załuskich i popierając brata Józefa kupił w Warszawie kamienicę Daniłowiczowską (1736), gdzie umieścił swój księgozbiór. Przy nim założył gabinet matematyczno-przyrodniczy i obserwatorium astronomiczne. Był też mecenasem artystów.

Zmarł w Kielcach 16 XII 1758 roku. Został pochowany w Krakowie.

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995
2. Geresz J.: *Z dziejów kościoła św. Mikołaja w Międzyrzeczu Podlaskim*. Międzyrzec Podlaski 1997, s. 19, 20
3. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s. 155–156
4. Wysocki J.: (w:) *Słownik polskich teologów katolickich*. t. IV, ATK. Warszawa 1983, s. 514–515

ZBARASKI

Stefan

Zbaraski Stefan – książę,
wojewoda witebski (1555),
właściciel Międzyrzeczczyzny

Był synem Andrzeja (1512) i Herbutówny. W roku 1556 w imieniu króla Zygmunta Augusta zawierał w Moskwie pokój na 6 lat z carem Iwanem IV Groźnym. Około roku 1566 został kasztelanem, a w trzy lata później wojewodą trockim. Miał trzy żony w tym Annę Janównę Zabrzezińską wdowę po dziedzicu międzyrzeckim Fryderyku Janie Sapieże (1555). To ona wniosła mu do posagu Międzyrzec i inne dobra na Litwie. Z tego właśnie małżeństwa narodził się Piotr Zbaraski – duma księcia Stefana Zbaraskiego i matki. Niestety zmarł nagle w Lublinie w wieku 25 lat w roku 1572. Ciało przewieziono do Międzyrzeca i pochowano z wielkim pietyzmem pod posadzką kościoła św. Mikołaja. Zachowała się do dziś w prezbiterium po stronie ewangelii wmurowana tablica pamiątkowa z 1572 roku. Wykonana została z różowego piaskowca i należy do jednej z najstarszych na Podlasiu. Stefan Zbaraski był bardzo dobrym gospodarzem. Z międzyrzeckich folwarków sprzedawał do Gdańska zboże i towary leśne takie jak popiół i smołę. Mogli z nim konkurować jedynie Kiskowie z Białej Podlaskiej lub Sapiehowie z Kodnia. W 1582 zbudował na Nowym Mieście (w Międzyrzecu) drewnianą cerkiew pw. św. Apostołów Piotra i Pawła dla obrządku wschodniego. W sierpniu roku 1583 potwierdził wcześniej nadane cerkwi place, ogrody, grunty oraz prawo pobierania dziesięcin i przeniósł ją spod zamku na nowe miejsce. Wcześniej jeszcze 10 IX 1551 roku erygował kościół obrządku

wschodniego pw. Najświętszej Maryi Panny we wsi Szóstka. Prowadził też wielkie procesy sądowe z Kiszkami, którzy rościli pretensje do dóbr międzyrzeckich po Zabrzezińskich. Przed śmiercią jeszcze zdążył dołączyć do dóbr międzyrzeckich trzy wsie: Dołę, Wąskie i Surmacze, które zakupił od właściciela Witoroża. Od urodzenia wyznawał prawosławie, później kalwinizm, a zmarł jako katolik około roku 1586.

Bibliografia:

1. Aleksanrowicz P.: *Stosunki religijne w Międzyrzecu i okolicy*. (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. I, Międzyrzec Podlaski 1969, s. 116, 123, 126
2. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 34, 36, 38
3. Pleszczyński A.: *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*. Międzyrzec Podlaski 2000, s.40–42

ZOWCZAK

Ignacy

Zowczak Ignacy (1892–1918)

pseudonim „Czarny” – legionista,

dowódca oddziału POW, zginął

w walce z Niemcami w Międzyrzeczu

Podlaskim

Urodził się w 1892 r. w Żabieńcu Nowym (powiat garwoliński) w rodzinie chłopskiej. Był synem Franciszka i Pauliny z Gontarskich.

W gimnazjum w Siedlcach ukończył cztery lub pięć klas, a od 1912 roku uczył się w Gimnazjum Polskim Towarzystwa „Uczelnia” w Łodzi. Już w szkole zetknął się z organizacjami niepodległościowymi. Edukację przerywa wybuch I wojny światowej. Na początku października 1914 roku opuszcza gimnazjum łódzkie, by 14 X wstąpić do Legionów. Znalazł się w 4 kompani II batalionu 1 pułku piechoty, który później wszedł w skład I Brygady Legionów, której komendantem został Józef Piłsudski. Legioniści toczyli ciężkie walki na Podhalu, a następnie koło Tarnowa. Pewnie tam walczył też Ignacy Zowczak, bo 6 II 1915 roku został odznaczony srebrnym medalem waleczności II klasy. Zostaje potem ranny w czasie walk na Wołyniu (6 VII 1916 r.). Następnie pół roku przebywał w szpitalu. W październiku 1916 ponownie ranny powtórnie leży w szpitalu fortecznym nr 4 w Krakowie, a potem powraca do Legionów na front. W lipcu 1917 roku, jako kapral, był internowany w Szczypiornie pod Kaliszem ponieważ większość żołnierzy I i II Brygady Legionów podporządkowała się komendantowi Józefowi Piłsudskiemu i odmówiła przysięgi na rzecz Niemców i Austro-Węgier. W grupie tej znalazł się również Ignacy Zowczak. Po ucieczce z obozu w grudniu 1917 roku wraca w rodzinne strony. Pracuje w Żabieńcu i Zawadach

koło Garwolina w szeregach konspiracyjnej POW. Uzyskuje też nominację na sierżanta. Rekrutował i szkolił ochotników wykorzystując frontowe doświadczenia.

8 XI 1918 roku oddziały POW z okolic Garwolina zbierały się w twierdzy Dęblin. Z przybyłych do Dęblina członków POW organizuje Zowczak niewielki oddział. W jego skład weszło wielu młodych ludzi z rodzin chłopskich pochodzących z Sobieszyna, Drażkowa, Ułęży, Żabianki, Grabowca, Ryk i Stężycy. Oddział Zowczaka liczył ponad 30 osób. Pierwszym jego zadaniem było rozbrowienie Łukowa, ale Niemcy byli tu już rozbrowieni. Tu też zapadła decyzja dotarcia koleją do Międzyrzecza. Zowczak pozostawił swoich żołnierzy na stacji kolejowej, a sam udał się do komendantury miasta. Po rozmowach z komendantem Kwappem i Radą Żołnierską żądał złożenia broni przez Niemców. Po podpisaniu kompromisowego układu o rozbrowieniu Zowczak przyrzekł Niemcom zatrzymanie broni krótkiej i własnej przy sobie, bezpieczeństwo i spokojny odjazd do Niemiec. Peowiacy zajęli wtedy parter w budynku komendantury (pałac Potockich) na swoje kwatery. Następnie Zowczak zajmował się organizacją władz miejskich oraz przywracaniem porządku w mieście i okolicy. Odbывało się też składanie broni przez garnizon niemiecki. Nie odesłał jednak żołnierzy niemieckich z Międzyrzecza. W mieście stanęły teraz posterunki polskie, a rozbrajanie Niemców odbyło się też w Wysokim, Drelowie i Kąkolewnicy. Natomiast w Białej Podlaskiej Niemcy jeszcze broni nie złożyli i zajęli postawę wyczekującą. W takiej chwili przybyli huzarzy gwardii z Brześcia zdobyli Białą i wzmocnili garnizon niemiecki tam stacjonujący. Oddział POW z Białej po przegranej walce musiał się wycofać w kierunku Radzyna. Niemcy zaś szykowali się do napadu na Międzyrzec. W dniu 16 XI samochody załadowane „huzarami śmierci” zbliżyły się od strony Białej do Międzyrzecza. Zaatakowali zmiatając posterunki polskie. Główna bitwa rozegrała się w pałacu Potockich. Zaskoczeni peowiacy nie zdążyli się nawet ubrać. Zowczak zginął w momencie, gdy wywieszał białą chorągiew. Po dokonaniu masakry huzarzy podpalili pałac. Poległo wtedy lub zostało rannych 44 młodych żołnierzy POW i cywilnych.

Poległ również Ignacy Zowczak w dniu swych 26 urodzin.

Bibliografia:

1. Geresz J.: *Napaść Niemców na Międzyrzec*. (w:) *Rocznik Międzyrzecki* t. III, Międzyrzec Podlaski 1971, s. 159–168
2. Geresz J.: *Międzyrzec Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Biała Podl. – Międzyrzec Podl. 1995, s. 229–241
3. Romanowska K., Welik G.: *Legionista z Żabieńca* (w:) „*Nowiny*” nr 10 z 12–13 XI, Siedlce 1994, s. 5

ZYCHOWICZ Franciszek

Zychowicz Franciszek (1902–1941)

– nauczyciel, wychowawca, organizator
zajęć pozalekcyjnych i popularyzator
sportu

Urodził się 1 IV 1902 roku w Solcu, powiat Iłża. Był synem Józefa i Józefy z Kwiatkowskich – właścicieli niewielkiego gospodarstwa rolnego. Czteroklasową szkołę ukończył w rodzinnej miejscowości w 1913 roku. Potem ukończył pięcioletnie Seminarium Nauczycielskie w Radomiu (1922) zdobywając uprawnienia do nauczania w szkołach powszechnych. Początkowo pracował w Białej k/Radzynia Podlaskiego. W sierpniu 1922 roku ukończył kurs dla kierowników teatrów i chórów ludowych. W czasie pobytu w Białej Podlaskiej dał się poznać jako dobry pedagog i troskliwy wychowawca. Był lubiany przez młodzież i miejscowe społeczeństwo. Odbывa studia w Centralnym Instytucie Wychowania Fizycznego w Warszawie, które kończy w 1932 roku i uzyskuje prawo pracy w średnich szkołach ogólnokształcących i seminariach nauczycielskich. Od 1 IX 1932 roku pracuje w Międzyrzecu Podlaskim jako nauczyciel wychowania fizycznego i jednocześnie powiatowy instruktor. Dzięki jego staraniom powstało w Międzyrzecu boisko piłki nożnej i kort tenisowy. Był jedynym w powiecie radzyńskim nauczycielem z wyższymi studiami w zakresie wychowania fizycznego. Dzięki jego inicjatywom ożywił się sport szkolny w Międzyrzecu Podlaskim. Powstały drużyny piłki nożnej, siatkówki, sekcje lekkiej atletyki. Był też inspiratorem powstania boisk przy wielu szkołach w powiecie. Aktywnie działał w Związku Nauczycielstwa Polskiego. Po klęsce wrześniowej włączył się w pracę konspiracyjną Związku Walki Zbrojnej (ZWZ).

12 stycznia 1941 roku radzyńskie gestapo aresztuje kilkadziesiąt osób w tym nauczycieli, wśród których jest Franciszek Zychowicz. Po krótkim pobycie w miejscowym areszcie przewieziono ich do gestapo w Radzynie na przesłuchania. 24 I 1941 był on już w więzieniu gestapo na Zamku w Lublinie, skąd 5 IV 1941 roku zostaje wywieziony z wyrokiem śmierci do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu. Zginął 30 VIII 1941 roku. Okoliczności jego śmierci nie są znane. Żonaty z Gabriellą, miał córkę Krystynę i syna Stanisława. Wyróżniony był szeregiem dyplomów i odznak.

Bibliografia:

1. Demidowicz T.: *Zychowicz Franciszek* (w:) „Białkopodlaski biograficzny słownik sportowy”. Biała Podlaska 1998, s. 218
2. Szwed J.: *Wspomnienie o nauczycielu – Franciszku Zychowiczu (1 IV 1902 – 30 VII 1941)* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. IX, Międzyrzec Podlaski 1977, s. 147–149
3. Wereszko A.: *Z nieznanych kart ruchu oporu. Wspomnienia z pierwszego roku Konspiracji* (w:) „Rocznik Międzyrzecki” t. X, 1978, s. 177–178

ZYCHOWICZ Gabriela

Zychowicz Gabriela z domu
Choromańska (1903–1977) – pedagog,
działaczka konspiracyjna, wychowawca
trzech pokoleń międzyczeczan

Urodziła się 8 X 1903 roku w folwarku Przytoczno, gmina Łysobyki w powiecie łukowskim jako córka Stanisława Choromańskiego rządcy folwarku Kortynica, potem Przytoczno, następnie Zadworne pod Międzyrzecem i matki Weroniki z domu Poszwińska. Naukę rozpoczęła w domu rodzinnym pod okiem matki, która od 1907 roku prowadziła tajne nauczanie w folwarku Zadworne. W 1913 roku rozpoczęła naukę w prywatnym Gimnazjum w Łukowie. Wskutek działań wojennych 1915 roku przerwała naukę, by kontynuować ją od roku 1916 w gimnazjum filologicznym Sabiny Tegazzo-Chmielewskiej w Warszawie.

Pracę nauczycielską rozpoczęła w Kopinie w 1920 roku, gdzie pełniła obowiązki kierowniczki 2-klasowej Publicznej Szkoły Powszechnej. Od 1 IX 1922 roku aż do 1965 r. pracowała w Szkole Powszechnej nr 1 w Międzyrzeczu Podlaskim. Uzupełniła swoje wykształcenie. Po egzaminie w roku szkolnym 1925/26 była słuchaczką Państwowego Wyższego Kursu Nauczycielskiego w Lublinie. Ukończyła kurs i rozpoczęła pracę nauczyciela języka polskiego w wyższych klasach szkoły powszechnej. Prowadziła też bibliotekę szkolną i zajęcia z kółkiem literackim. Z wielkim zaangażowaniem organizowała harcerstwo. Pierwsze drużyna harcerskie powstały w Międzyrzeczu w 1929 roku. W okresie wakacji 1930 roku brała udział w kursie harcerskim dla nauczycielek w Runowie Kraińskim, a w roku następnym w kursie

instruktorskim i obozie dla drużynowych zorganizowanym przez lubelską Komendę Chorągwi w Nowosielicy.

W roku 1933 prowadziła sama obóz w Rudnikach dla II Drużyny harcererek im. Emilii Plater. W 1935 roku hufiec harcererek międzyrzeckich zorganizował akcję humanitarną na rzecz Polaków z zagranicy zbierając datki dla Funduszu Szkolnictwa Polskiego za granicą. W 1936 roku Gabriela Chormańska była hufcową powiatu Radzyń. 3 lutego 1937 roku wychodzi za mąż za Franciszka Zychowicza. Ślub biorą w katedrze św. Jana Chrzciciela w Warszawie. Małżonek był absolwentem centralnego Instytutu Wychowania Fizycznego w Warszawie, uczył w Szkole Powszechnej nr 2 w Międzyrzecu, jako jedyny wówczas nauczyciel z wyższymi studiami.

W 1938 roku rodzi im się córka Krystyna, a w 1939 r. syn Stanisław. W czasie wojny Gabriela Zychowicz została zwolniona z pracy. Oboje z mężem angażują się w ruch oporu i rozpoczynają tajne nauczanie. Mąż po aresztowaniu przewieziony został do obozu zagłady w Oświęcimiu. W lipcu 1941 żona otrzymuje depezę o śmierci męża. Nie załamuje się jednak i od lutego 1941 roku wraca do pracy nauczycielskiej najpierw w dawnej szkole nr 1, a następnie w szkole nr 2. Dalej też konspiruje i rozprowadza gazetkę „Nasze Wiadomości” drukowaną na plebanii w Witulinie przez Władysława Srokę pseudonim Wicz. Nadal prowadzi tajne nauczanie. Na jej lekcje przybywali chłopcy z AK, często z bronią. Po wojnie pracuje ponownie w Szkole Podstawowej Nr 1 ucząc głównie historii i języka polskiego. Doskonali się na kursach w Rudzie Pabianickiej (1947), Olsztynie (1951), a w 1953 roku w Kwidzynie. W 1952 roku została powołana przez władze oświatowe na stanowisko instruktora metodycznego przedmiotu historii.

Organizuje spotkania nauczycieli historii z całego powiatu radzyńskiego. W roku 1957 zostaje wybrana przez Radę Pedagogiczną na zastępcę kierownika Szkoły Podstawowej Nr 1. Była też członkiem Związku Nauczycielstwa Polskiego, a na przełomie lat 1950/1951 przewodniczącą miejskiej organizacji związkowej. Pracowała też społecznie w Spółdzielni Spożywców „Społem” w Międzyrzecu Podlaskim. Była współorganizatorką postawienia na cmentarzu pomnika upamiętniającego ludzi z Międzyrzeca i okolic, którzy zginęli w hitlerowskich obozach zagłady. Uczestniczyła w sprowadzaniu prochów poległych w Oświęcimiu. Od 1 I 1967 r. ze względu na pogarszający się stan zdrowia przeszła na emeryturę.

Przenosi się do Falenicy pod Warszawą, by być bliżej własnych dzieci. Pisze wspomnienia i artykuły do pism nauczycielskich i do „Rocznika Międzyrzecznego”. To głównie jej autorstwa jest rozprawa opublikowana w IV tomie rocznika pt. „Szkolnictwo w Międzyrzeczu na przełomie XIX i XX wieku”.

Zmarła 18 V 1977 roku z powodu przewlekłej niewydolności krążenia. W szkole przepracowała 45 lat, uczyła i wychowała trzy pokolenia międzyrzeczan. Zmarła w Warszawie, ale pochowana została w Międzyrzeczu, gdzie spędziła prawie całe swoje życie z pożytkiem dla całej społeczności.

Bibliografia:

1. Wolińska K.: *Gabriela Zychowicz (1903–1977) – wspomnienie o międzyrzeczym pedagogu* (w:) „Rocznik Międzyrzeczki” t. XXVII–XXVIII, Międzyrzec Podlaski 1997, s. 151–155

ŻMIJAN Stanisław

Żmijan Stanisław (1956) – dyrektor Przedsiębiorstwa Drogowo-Mostowego w Międzyrzecu Podlaskim, radny I i II kadencji Rady Miasta Międzyrzeca Podlaskiego, członek Zarządu Miasta, radny Sejmiku Województwa Lubelskiego

Urodził się 13 XII 1956 roku w Tarnogrodzie gdzie ukończył szkołę podstawową i średnią. Wykształcenie wyższe-techniczne zdobył na Politechnice Lubelskiej (1980) specjalizując się w budowie dróg, ulic i mostów. Związek małżeński zawarł 1 VII 1981 r. Żona Zofia jest lekarzem pediatrą, specjalistą medycyny szkolnej; synowie Marek i Piotr są uczniami szkół międzyrzeckich. Stanisław Żmijan w latach 1980–1984 pracował w Dyrekcji Okręgowej Dróg Publicznych w Lublinie na stanowisku laboranta, a potem kierownika pracowni Okręgowego Laboratorium Drogowego. W latach 1984–1989 był zastępcą dyrektora Rejonu Dróg Publicznych we Włodawie, by następnie przejść na stanowisko dyrektora w Przedsiębiorstwie Drogowo-Mostowym w Międzyrzecu Podlaskim. Za jego kadencji poczynając od 1992 roku sprzedaż produkcji stale rośnie. W 1998 r. produkcja osiąga poziom największych firm krajowych branży drogowej. W 1997 roku przedsiębiorstwo jest wyróżnione „Wawrzynem Podlasia” w kategorii „Przedsiębiorstwo Roku” woj. białkopodlaskiego. Poza pracą zawodową, którą ciągle doskonali, udziela się społecznie. Od 1980 roku jest członkiem Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Komunikacji. W 1994 r. otrzymuje uprawnienia rzeczoznawcy majątkowego w zakresie szacowania nieruchomości. Jest

współzałożycielem Ogólnopolskiej Izby Gospodarczej z siedzibą w Krakowie (1994). Aktualnie pełni w niej funkcję wiceprezydenta. Wielokrotnie występował na konferencjach naukowych, jest też autorem publikacji np. w miesięczniku „Drogownictwo” (1989).

Jako radny jest zwolennikiem współdziałania głównych sił politycznych na rzecz rozwiązywania najistotniejszych spraw kraju i społeczeństwa: rozwój gospodarczy i ograniczenia bezrobocia, rozwój budownictwa mieszkaniowego, ochrona środowiska, podnoszenie oświaty i kultury szczególnie w środowiskach wiejskich i małomiasteczkowych takich jak np. Międzyrzec Podlaski.

W roku 2000 otrzymał odznakę „Zasłużony dla Miasta” Międzyrzecza Podlaskiego.

Widok ogólny miasta z początku XX wieku

Kościół św. Mikołaja

Kościół św. Józefa

Widok pałacu Potockich po spaleniu w 1918 r.

Plebania kościoła św. Mikołaja

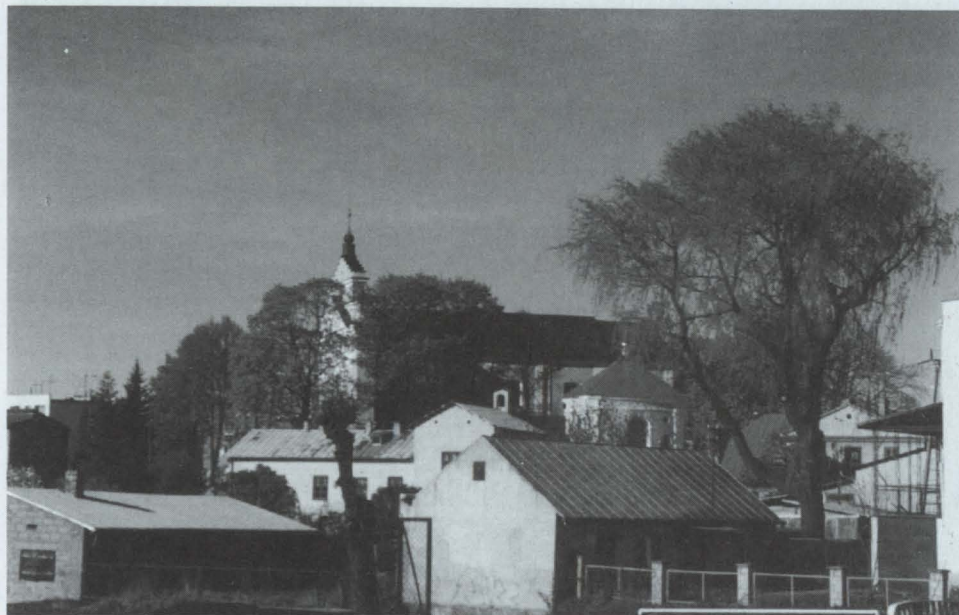
Rynek Miedzyrzecza Podlaskiego w latach trzydziestych

Szkoła Powszechna i Gimnazjum

*Pomnik poległych
i zamordowanych w 1918 r.*

Współczesny widok miasta

Kościół św. Mikołaja

Plebania kościoła św. Mikołaja z wiekowym dębem

Kompleks budynków pocztowych

Widok na centrum Międzyrzecza Podlaskiego

Macewy wmurowane w ogrodzenie cmentarza żydowskiego w Międzyrzecu Podl.

Zabytkowe kamienice przy ul. Lubelskiej

Współczesny widok pomnika ku czci poległych w listopadzie 1918 r.

Ryszard Kornacki

... poeta, prozaik, publicysta, regionalista, autor kilkunastu zbiorów poetyckich, współautor antologii, almanachów, baśni i opowieści z Podlasia ("Czarna róża"), oraz antologii wierszy o Podlasiu ("Igliwia smak"). Współzałożyciel i prezes Międzyrzeckiego Stowarzyszenia Teatralnego, wiceprezes do spraw wydawniczych Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Międzyrzecu Podlaskim. Słownik biograficzny "Międzyrzec w życiorysy wpisany" jest podsumowaniem jego zainteresowań miastem i regionem, w którym mieszka i tworzy.

ISBN 83-913897-1-5

9 788391 389713